

ιατρος ανηρ, πολλων
ανταξιος άλλων.
ουκ εστ' υγίαιος κριτης
ουδεν εν βίω.

1893

HERBARIVM

VIVAE EICONES
ad naturę imitationem, summa cum
diligentia et artificio effigiatę,
unã cum EFFECTIVIS
PARTIBVS earundem, in gratiam veteris illius, & iamiam renascentis
Herbariæ Medicinæ,
PER OTH. BRUNF.
recens editæ. M. D. XXX.

Quibus adiecta ad calcem,
APPENDIX isagogica de usu & administratione SIMPLICIVM.
Item Index Contentorũ singulorum.

Argentorati apud Ioannem Schottũ, cum
Cæs. Maiest. Priuilegio ad Sexennium.

Inuentũ Medicina meũ
est, opiferęq; p orbem
Dicor & Herbarũ sub-
iecta potentia nobis.

Inclytæ urbis ARGENT. prudentissimo Senatus,
O T T H O B R V N F E L S I V S S. D.

Q V I D E M A G I S T R A T I B V S C O L E N D I S bene senserunt, non id tantum censuerunt, honore primores viros excipere, caput scilicet aperire, flectere genu, & quemadmodum pueri lunonis auem admirantur, laudibus subinde in cœlum ferre, idque adeo titularibus præstigijs illis, tragicis & ampullosis, sed magis laudem illis tribuere iusticiæ & prudentiæ, de illis ex animo bene sentire & mereri, illorum iudicia nostris anteferre, planeque tanquam Deos suspicere, & summum illum huius mundi κοσμίωρα in eis admirari & colere. Succinunt ad id multis locis diuina oracula, dum Deos faciunt, dum uetant eis maledicendum, dum Decimas subinde decernunt, & rerum primitias, postremo & gladij ius tribuunt. Atque haud scio, an huc respexerint, qui aut ueteres autores in lucem acturi, aut ingeniorum suorum specimen aliquod posteris edituri, frequenter, aut maximis Principibus, aut summis Magistratibus lucubrations inscripserunt suas: uidelicet, quo non tam ab inuidia publica, & maledictorum hominum pestilentibus linguis essent tutiores, quam ut ipsi quoque de maioribus suis bene mererentur: rati, non ultimam, iuxta Poetæ sententiam, esse laudem, Principibus placuisse uiris. Nec alio sane animo ego Hortos meos, celsitud. uestris nuncupauit, clarissimi atque amplissimi uiri, quam ut beneuolentiam apud celsitud. uestras mihi pararem, palamque facerem, in re non adeo fortasse magna, animum erga rempub. uestram, quid in arduis ac serijs uestri causa obiturus sim, si uires & facultates permitterent. Proinde, ne ab consuetudine illa laudata ueterum scriptorum discederem: quam si contemnerem, profecto aut confidens, aut animi superciliosi iudicari queam. Ut enim SOL diei decor est, LVNA inter nocturna astra micat, uniones ac gemmas anulos ac preciosas uestes exornant: ita clarissimorum uirorum imagines, & splendidissima nomina, a librorum uestibulis, quasi lucem quandam & auctoritatem addunt opusculis. Merentur hoc primum multis nominibus celsitud. uestræ, tum ob singularem prudentiam, iusticiam, æquitatem, magnificentiam, liberalitatem, benignitatem, pietatemque, qua in omnes homines clementes estis, omnibusque æquo bene uultis, tum ob optima studia & bonas literas: quas cum in uestra urbe munificentissime instituisstis, idque adeo in omni disciplinarum genere, ut nullis hodie totius Germaniæ gymnasijs, scholasterium uestrum inferius habeatur: nullis alijs sane debebatur primitiæ nostræ, quam talibus, tantisque sideribus nostris, columinibus, anchoris. Decuit idem & gratitudinem meam in rempub. uestram, ingratus ne essem, pro qua etiam mortem mihi oppetendam censeo. Aluit hæc me, tuto atque honeste ad hanc ætatem perduxit, muniuit meas rationes bonis legibus, optimis moribus, honestissimis disciplinis. Quid est quod

D. Iacobus
Sturmius.
D. Nicolaus
Knyebfius.
D. Iacobus
Meyer.

De ratione
operis.

Nihil nouum
sub sole.

uicissim a me persolui non deceat, unde hæc accepta mihi sunt: Et ut de ampliss. ordinis uestri, etiam priuatis personis attingam, merebantur hoc imprimis antistites nostri D. Iacobus Sturmius ille, & ueteribus imaginibus, insignicq; eloquentia, & multarum literarum eruditione nobilis, D. Nicolaus Knyebfius, & D. Iacobus Meyerus, uiri longe spectatissimi: q̄s cum consulari prudentia, cunq; insigni pietate, et ipsos Camcenæ ornant suæ, quibus si pensum operæ nostræ subsecundariæ non reddidissimus, ingrati essemus: si alienis fœneraremur, etiam iniqui. Eam itaq; meam, quantulamcunq; munificentiam, deq; pauperi suppellectili *ἀόρι πὺ ὀλίγην*. lætis, oro auspicijs, adsumite, nec rei solum quæ datur, uel usum, uel inopiam, sed alacrem magis dantis uoluntatem, respicite. Memores illius Artaxerxis Imperatoris, cui cum omnis generis munuscula illi offerrent ex uulgaria plebe, dicere solitus fertur. Esse animi præcelsi, ac prorsum regij, donaria, uel ab infimæ fortunæ hominibus collata, non adspernari, uerum erugata, & renidenti potius fronte excipienda. De inuidia profli-genda, quod alij multis a librorum frontispicijs agunt, abunde mihi satisfactum erit, si celsitud. uestris bonam operam me collocasse intellexe-ro. Dicamq; & illud Horatij. Non ego uentosæ plebis suffragia uenor. Riserunt & sua secula Meöniden, Raraq; coronato plausere theatra Me-nandro. Cæterum de Hærbarij nostri ratione, hoc uelut in compendio habetote. Primum nihil aliud nos spectasse, in toto hoc opere, q̄ ut pu-blico omnium bono, Hærbariæ iamiam collapsæ, porrigeremus subsi-diaras manus, eamq; prope extinctam, in lucem reuocaremus. Quod, quia nō alia ratione fieri posse, animaduertimus, q̄ abolitis prioribus ac ueteribus Hærbarijs, atq; de nouo uiuis & acupictis imaginibus, editis. Deinde solidis ac firmis descriptionibus, ex priscis & authenticis autori-bus prolatis, utrunq; tentauimus, atq; curauimus: q̄ feliciter, qualicq; cum gratia, v. cels. iudicium esto, certe cum magna molestia. Nam quan-ta nobis legenda fuerint, quot autores euoluendi, quāta ab Hærbarijs ex-plorāda, ab Seplasiarijs & agyrtis dolo & technis extorquēda, & res indi-cat ipsa, et aīaduertent facilius, qui similem aliquādo operā post nos sunt nauaturi. Quo magis uenia dignos nos existimamus, si in re tam serua, tamq; ex omni usu & cognitiōe obsoleta, non protinus ipsissimū ipsum, quod dicitur, scopū attigerimus. Cesso enumerare, in quas syrtes, in quas Symplegadas interdum inciderimus, ac longe densissimas tenebras, non nunq; impegimus etiam. Nam id quælibet a fronte præ se feret hærbæ, quanto nobis negocio constiterit. Vnde nomen etiam cōmentarijs Rha-psodiæ indidimus: quod id genus scribendi, non solum sine inuidia erat, uerū cum maiori etiam fructu. Videbatur enim consultius, unicuiq; red-dere quod suum erat, q̄ nostra ambitiose commēta uenditare. ne si repe-titum uenerit olim Grex auium plumas, moueat cornicula risum, furtiuus nudata coloribus: cum potuissimus fortasse, ut Georgius Valla, & post hunc omnes Neotherici (adeo ab ea impostura neminem excipio) uer-

tendo stylum, aliorum opes nostras facere. In his autorum placitis, nulli
us etiã reiecimus sensa: memores illius, quod nullus liber tam malus est,
quin emolumentum aliquid conferat. Singulis suũ honorem dedimus, uel
barbarissimis etiam. Ne autorem quoq; Pandectarum, & Genuensem il
lum Simonem posthabuimus, autores ut corruptissimos, infantissimos
q; ita instructos pulchre ad perniciem, si quis non attente et cum iudicio
legat. De quibus tamen ingenue fatemur, interdũ magnopere quoq; nos
adiuuatos, & uel ad hoc contulisse, ut facilius neuos & menda deprehen
deremus. Hermolai quoq; Barbari Corollaria & annotationes passim
adiecimus: quod ex his solis hodie Hærbarum cognitiõem existimemus
petendam. Interdum ubi res poscebat, & controuersia de herba aliqua fu
erat, duos fortissimos pugiles induximus, Daretem unũ, Entellum alter
um, Nicolaum Leonicensem, & Pandolphũ Collinutium, alterum sum
mum ac primum hac nostra tempestate medicum, alterum eloquentissi
mum iureconsultũ, sed qui ita tamen in hærbis uersatus sit, ut multis pa
rasangis, quod dicitur, totum hodie medicorum uulgus post se relique
rit, mutuis sese ictibus collidẽtes, uelutiq; in duello & arena pugnãtes,
cõmisimus. In qua Tragedia, spectatores interdum sumus & admirato
res, atq; nunc huius, nunc illius partibus gratulamur: in plerisq; litem i
psi dirimimus, in multis conuiuemus. Maluimus enim quẽdam indiscuf
sa, & aliorum arbitrijs relinquere, q̃ temere pronunciare de ea re, de qua
tot doctissimi uiri addubitarent. Quanc̃q; alicubi confidenter etiam no
stra proferimus: quibus tantum uolumus esse robur, donec alius firmio
ra attulerit, id quod nusq; non alias etiam testamur. Autores non minus
quadraginta citamus, ex quibus Centones hosce cõsuimus. Nec hos pas
sim, neq; ubilibet, sed ubi res ita postulabat. Vbi similia omnes dicebãt,
potiores delegimus: ubi contraria, iuxta posuimus, ut in aperto esset pu
gnantia. Aetium, Oribasium, & Paulum tametsi autores alioqui opti
mos, tamen rarius citauimus, quod hos græce desyderauimus, & latinæ
tralationes malæ fidei erant. Idem & cum Galeni simplicibus fecimus, ex
ueteri tralatione. In quibus tamen conquirendis nunc toti sumus, nec se
cundo huius operis Tomo coronidem addituri, nisi ex his græcis fontib
us, aut si id non successerit, alteri demandaturi eam prouinciam. In his
igitur omnibus, si quid digne a nobis sudatum est, totum uobis debetur
Mœcenatibus, totumq; uestris celsitud. acceptum fero, studiorum no
strorum alumnis: nec longiora nobis uiuẽdi spacia optamus, q̃ quo pu
blicis huiuscemodi munijs, stipendijsq; illis literarijs obeũdis, idonei fu
erimus, & de celsitud. uestris, deq; uestra repub. publicæ & priuatæ be
nemereri. Ex libera Argentina Nonis Martij, Anno redempti orbis

M. D. XXX.

CAVTORES quorum testimonijs in hoc opere
usu sumus.

Hippocrates.
Theophrastus
M. Varro.
Plinius
Plutarchus.
Apuleius.
Psellus,
Vergillius.
Cornelius Celsus.
C. Galenus.
Oribasius.
Auicenna.
Serapion.
Auerröis.
Cassius felix.
Aggregator herbarum.
Io. Manardus.
M. Vergilius.
Georgius Valla.
Nicolaus perottus.
Baptista ferrar.
Philippus Beroaldus.
Strabus Gallus.
Hieronymus hærbarius.

Aristoteles.
M. Cato.
L. Columella.
Dioscorides.
Palladius.
Aemilius Macer.
Polybius.
Hesiodus.
Q. Serenus
Paulus.
Aetius.
Io. Messue.
Razes.
Constantinus.
Platearius.
Nicolaus Leonicensus.
Pandulphus Collinutius.
Hermolaus Barbarus.
Platina.
Baptista pius.
Iacobus constantinus fauē.
N. Pomponius.
Ioannes Vigonius.

ἄδελον

πολυσπερίς, πολυπλανίς, πολυρίζουσ,
πολύποδας, πολυρίζουσ ἢ ὄν ρίζασ.
γενναίουσ, ἰσφυτίσ, ὄρθουσ, παχίισ, πρίμονουσ,
ἰσφύλλουσ, ἰσκόμονουσ, δασίισ, βαθίισ, κλάδουσ,
φλεβώδι, κοιλπόδι, πολυπύχασ φύλλασ,
πολυμορφον, πολυμεδί, πολυχίθι,
ἰσάνθη, ἰσοδμον, ἰσχρούντε λειμῶνα,
διόν θαυμάζειν ἔσ', ἀντάρ διόν μάλλον
πολύιδριεν τεκτύναντισ θεῶ χίρα.

I O A N N . S A P I D V S L e c t o r i S .

¶ Qui cupis ingenitas Herbarum noscere uires,
Scireque diuersis nomina nota plagis,
Quæque sit unius facies cuiusque doceri,
Hoc lecto uoti codice compos eris.
Nulla quidem retro uiderunt sæcula tradi
Id scripti tanta commoditate genus.
Quando Ottho uelut in quendã Brunfelsius hortum,
Huc culta ex uario semina rure tulit.
Quorum uim, pariterq; docet medicaminis usum,
Tam bene, ut haud melius facta pericla queant,
Sic rerum præcepta modo breuitate coarctat,
Ne sint inuisæ prodiga uerba moræ.
Rursum ambage modo licita sermonis abundat,
Ne careat sensu dictio parca suo.
Nunc & Ióannes pictor Guidicius ille
Clarus Apelleo non minus ingenio,
Reddidit adfabras acri sic arte figuras,
Ut non nemo Herbas dixerit esse meras.
Quantus Ióannis SCHOTTI sumptusq; laborq;
Et studium, & fuerit cura, uidere licet,
Dum, calamis æreis, inuento frētus Auito,
Hoc magna dignum laude parauit opus.
Ergo age te, quisquis medico uersaris in Albo,
Hoc operæ precium est nolle carere libro.

O T H O N I S B R V N N F E L
S I I D E V T I L I T A T E
& præstantia Herbarum, &
simplicis Medicinæ

P R A E F A
T I O .

A L E X A N D E R
Philippi deuicto in Ar-
bellis Dario, a satrapis
suis compendium scisci-
tatus, qua ex Persia in

Aegyptum iretur tuto, Mercator quidam, ho-
mo quidem multarū rerum peritus, sed obscu-
rior, Sidonius natione, illi allatus est (nomen
Lucianus historiae author, non meminit) Ego,
Rex, inquit ille, uiam haud longe ex Persis in
Aegyptū me tibi ostensurum polliceor. Etenim
si quis montana hæc superauerit (transgredie-
tur autem triduo) confestim in Aegypto erit. Et
sane ita res habebat. Verū Alexander locorum
imperitus, & mercatorem impostorem ratus,
boni uiri salubre consiliū pertinaciter asperna-
batur: nimirum cæco illo amore sui demētatus.
Id uitiū Plato quondam malorum omnium fon-
tem existimauit. Neq; iniuria, mea quidem sen-
tentia. Facit enim interdū personæ uel exilitas,
uel contēptus, deinde *φιλαυτία* illa, qua nemo non
sibi placet ipsi, ut quātumuis etiam sana & recta
consilia non admittamus, amplectamur uero
quæ pessima sunt. *Erstus ad Br.*

Vereor itaq; ne quod Mercatori cum Ale-
xandro, idem mihi cum Seplasiarijs, Agyrtis,
& Pharmacopolis eueniat: uidelicet, si ego Me-
thodum aliquā præmonstrauero, qua non mo-

Cdo præsentius, uerum minori quoque ualitudinis cum dispendio, adeoque impensis etiã exilioribus, morbis consulatur, solis inquã simplicibus, & herbis, illi me suspicentur nescio quid monstri alere, et eorum *μιμημένα ἄλλοι φάρμακα*, amuletaque, & *ἀντιβαλλόμενα* damnaturũ. Ita enim fere fit, *ὡς πᾶσ ὑπάτιθ ἔν ἑαυτοῦ περι πάντα ὀφραῖται*, degeneresque animos, ut inquit Poëta, timor arguit.

Atqui nihil tale molior, ita me omnes Musæ bene ament: perque illud sacrosanctũ iusiurandum Hippocratis, neque alienius unquam crimen aliquod a me fuit. Sed ne tanti quoque me facio, qui tot doctissimorum Medicorum placita, compositionesque magistrales subuertere queam: nec si queam, debeam. Sed quando Herbariũ librum molimur, semelque id in animũ induximus, Herbas rursus in usum & cognitionẽ reuocare: ne tanquam Megarensium, tam nulla earũdem ratio haberetur, antequam ad has quidem explicandas pergeremus, obiter saltem, quantas haberent illæ utilitates, quæque cõmendatæ ueteribus olim seculi hominibus fuerint, nouitijs Medicinæ candidatis ostendere placuit: id quod & faciemus pro uirili, si tã prius id ab myropolis impetrauerimus, ut omnẽ ipsi de nobis malignam suspicionem amoliantur. Et ut ipsi quoque Compositiones suas magnificiunt, ornantque subinde magnis titulis, obauratis, & pieturatis: ita Herbis & Simplicibus, ne suam etiã gloriam inuideant: & si quidem consentanea dixerimus, salubribus monitis bene obtemperent, de stomachari in nos desinant. Sin uero *τὰ ὀυδὴν πρὸς ἑαυτοῦ*, uicissim nos admoneant, nostra me-

Dlioribus argumentis confutent. quod erit nobis tam gratum, ut omnium maxime: tantum abest, ut nouatores uelimus haberi, uel alicuius mercem damnare, quã non antea uel æquitas ipsa, uel ipsa se, & primi illi artis summates non reprobauerint atque damnauerint. Quod si acerbius etiam quædam dixerimus, bonos omneis obtestamur, in malos dictum accipiant, non in suam contumeliam: meminerintque, multos esse subinde, qui sub eo quaestu etiam orbi imponunt, multaque hominum milia nedum compilant, uerum conficiunt etiam, atque interimunt.

Ne id quoque uelim expectet a me aliquis, quod uniuersas Herbarum utilitates adscripturus sim. id enim operosum foret, & negocij infiniti: & quod si contendam, non aliud plane molirer, quam longam Iliados fabulam post Homerum. Cæterum quando hodie meras imposturas faciunt myropolæ quidam (de malis loquor) horum fucos tantũ detegemus: ut in ordinem cogantur tandem illi, quod boni omnes optabunt mecum, Præstigiatoribus & impostoribus, etiamsi displiceant nostra, tamẽ pro ueritate audendum est. Et quaeso audiant me illi paulisper uel hallucinantem: mox etiam intelligent, uel holitorem opportuna dixisse.

Multã olim Herbis laudem apud Veteres fuisse, tamen multas subinde demonstrari atque conuinci queat, tamen id non postremũ est, quod Dijs etiam inuentoribus sunt adsignatæ. Sic enim laudatissimam herbam Moly, Mercurio tribuit Homerus, diuina quadã clementia mortalibus demonstratam, Odyss. *

ῥίζα μὲν μελάν ἔσκει γάλακτος δὲ ἕικελον ἀνθῶ
 μῶλον δὲ μιν καλίουσι θεοὶ ἀνδράσι γὰρ θνητοῖσι
 θεοὶ δὲ πάντα δύνανται.

Quam & Vlyssi adsignauit aduersus illectamenta Circes. Nascitur illud (ut inquit Plinius) circa Phenæū, & in Cyllene Arcadiæ, specie illa Homerica, radice rotunda, nigraque, magnitudine cepæ, folio Scyllæ, difficilique fossu.

Deinde sancta illa Panace, ipso nomine omnium morborum remedia promittens: & ipsa quoque Dijs inuentoribus adscribitur, nimirum Chironi, Herculi, atque Aesculapio.

Herculi quoque uindicatur quæ Apollinaris, apud Arabas Altercum, siue Altercamgenum, apud Græcos uero ὑσπνάμῳ appellatur. Vt illud quoque Heracion Siderion, oīa uulnera ferro illata, efficacissime sanans.

Mercurialis herbæ qui primus author fuerit, uel nomē ipsum indicat, quod usque hodie retinet. Achilleon & ipsa quoque notissima herba est. At illam demonstrauit primus Achilles, non ille quidem in bello Troiano, ut opinor, sed discipulus Chironis, uulnerariā herbam. Quæ ob id Achillis uocatur. Hac sanasse Telephum dicitur.

Facit ad id, quod in hanc usque diem, hisdem adhuc nominibus appellamus, scilicet Labrum Veneris, Barbam Iouis, sanguinem Herculis, herbam solarem, Lunariam. Qua superstitione factum, ut & apud Christianos in eam æstimationē uenerint herbæ, ut Diuis inscriberentur: uidelicet. D. Iacobo, Petro, Ioanni, Magdalenæ, Mariæ. Sic enim hodie quasdam uocant. Cardum Mariæ, herbam S. Petri, herbam S. Iacobi, herbam S. Christophori, & sexcenta huiusmodi. Non ob aliam rationem, quæ quod diuinum aliquid habere in se, uel ab magnis uiris demonstratæ, uulgo creditæ sunt.

Arborum quoque genera fuisse numinibus suis dicata, ut Ioui Esculū, Apollini Laurū, Mineruæ Oleam, Vitem Iacho, Veneri Myrtum, Herculi Populum, Pani Arcadiæ Deo Lilia, non tam Poëtarum libri, quæ herbarum quoque scriptores testantur. Verū cum hæc pueri etiam in phrontisterijs legant, in re tam protrita ac manifestaria, obiter saltem meminisse se, ne ignorasse uideamur, satis superque fuerit.

Venio ad inuentores Herbarum, qui nihilominus clari quoque homines fuere: quippe, aut Reges, aut Reginae, aut certe quidem alterius cuiusdam conditionis eminentioris. Sic Gencius quidam Rex Illyriorum fuit. Fertur ille etiam inter media arma tam studiosus fuisse Herbarum cognitioni, ut Gencianę uires primus deprehenderit, atque monstrauerit. Haud dubium, multo maiorem inde gloriam se consecuturum sperans, quæ si centū urbes subegisset, quanto etiam honestius est, tot homines seruare ab infirmitatibus noxijs, id quod apprime præstat radix illa, passim etiam nota mulomedicis & ueterinarijs. Feliciores etiam tum herbæ eius seculi, quæ Reges & Principes habuerunt inuentores & excultores, eorumque dignitate & præstantia, suam & ipsæ gloriam auxerunt, Huius

A

B

Quæ arbores
 quibus Dijs
 sint cōsecratæ

De inuentoribus
 herbarum.

C modi fuerunt etiam apud Arabes Auicenna, Razes, Hali, Messuas, Abraham, Principes quidem uiri, sed tam pertinaces disciplinæ cultores, ut omiſſa regni & principatus gloria, medicinæ potius antesignani & summates habiti ſint. Clymenes, & Lyſimachia, Plinio olim notiſſimæ herbæ fuerunt, at hæ ab Regibus ſui nominis appellatæ: & qui, cum Imperio fortaffe & nomē perdidiffent, quod herbis ſtudioſi fuerūt, poſteritas

Scordion nobilis herba, Dioſcoridi celebra- (ti ſunt reſeruati. tur, non inter poſtremas etiam, ſed Mithridati regi adſcripta, primūq; demonſtratori, deinde per Crateiam herbarium, ex manu depic- ta herba ab Rege, nouiſſime tandē Dioſcor. quoq; exhibita. Iubæ regis Euphorbia, quam ab medici ſui nomine, & fratris Muſæ eius, a quo ferūt conſeruatum Cæſ. Auguſtū, ſic inſcripſit: notior fortaffe exiſtit apud Pliniū, q̄ ut

Pro Reginis (affectauere em̄ & mu- (in præſentiarz adducat. lieres hanc gloriã) uel una Mauſoli uxor ſatis fuerit, quæ adoptauit herbã, quæ nobis Artemiſia dicitur: & de Nymphæa ſimiliter, quæ ab Nympha nomen inuenit, zelotypia erga Herculem mortua. Quorū alioqui ne nomina quidem ſuperelſſent, ſi herbæ non fuiſſent.

Inuenerūt herbas & uniuerſæ gentes. Scythia enim, quæ Scythice dicitur, circa Beōtiam naſcentem, dedit. Iſchneumonem Thracia, qua ferunt ſanguinem liſti, non aperta modo uena, uerum etiam præciſa. Vetones in Hiſpanijs eam reppererunt, quæ Betonica dicitur in Gallijs, in Italia autem Serratula, ab Græcis Ceſtron, aut Psychothron.

D
Animalia quas
herbas inue-
nerūt, atq; de
monſtrauerūt

Quod etiã animalia inuenerunt, uel potius demonſtrauerunt herbas, haud dubiū, quin benignitate Dei optimi max. uel ob hoc mihi ad herbarū laudem facit: quod ea cū non nouerūt myropolia & confectiones, & iſdem quoq; morbis laborant quibus homines, tamē ſi quid accidat noxium, ſuo pte marte auxiliantur ſibi, idq; herbis tantūmodo. Nec pigebit ſuper hoc miraculo, Plinijs etiã uerba adſcribere, quæ ſunt apud illum hiſto. natu. lib. 8. cap. 28. Hippotamus inquit, in quadam medendi parte magiſter extitit. aſſidua namq; ſatietate obefus, exit in littus, recentes harundinū cæſuras perſpeculatus: atq; ubi acutiſſimū uidet ſtipitem, impri- mens corpus, uenam quandã in crure uulnerat: atq; ita profluuiſ angui- nis morbidū alias corpus exonerat, & plagam limo ruruſum obducit.

Simile quiddã & uolucris in eadē Aegypto monſtrauit, quæ uocatur Ibis, roſtri aduncitate per eam partē ſe proluens, qua reddi ciborū onera ſalubre eſt. Nec hæc ſola multis aīalib. repta ſunt, uſui futura & homini.

Dictamum herbam, extrahendis ſagittis, cerui monſtrauere percuffi, eo telo paſtuq; eius herbæ eiecto. lidem percuffi a phalangio (id eſt aranei genus) aut aliquo ſimili, caneros edendo ſibi medentur. Eſt & ad ſerpentem ic- tus præcipua, qua ſe lacerti, quoties cum his conſeruere pugnam, uulnerati reſouent.

Chelidonium uifui ſaluberrimam hyrundines monſtrauere, uexatis pullorū oculis illa medentes. Teſtudo Cunilæ, quam Bibulam uocant,

pastu uires contra serpentes refouet. Mustela Ruta in murium uenatu **A**
cum ijs dimicatione conferta, Ciconia Origano, Edera Apri in morbis si
bi medentur, & caneros uescendo, maxime mari eiectos, Anguis hyber-
no situ, membra corporis obducta, Feniculi succo impedimentum illud
exuit, nitidiusq; uernat. Idem hyberna latebra uisu obscurato, Marathro
herba se affricans, oculos inungit, ac refouet: si uero squammæ obtorpue-
re, spinis Iuniperi se scabit.

Draco uernam nauseam, syluestris Lactucæ succo restringit. Panthe-
ras per carnes fricatas aconito (uenenum id est) barbari uenantur: ocu-
pat ilico fauces eorum angor, quare Pardalianches id uenenum appel-
lauere quidam. At fera hæc contra, excrementis hominis sibi medetur:
& alias tam auida eorum, ut a pastoribus de industria in aliquo uase sus-
pensa, altius q̄ ut queat saltu contingere, iaculando ea, petendoq; defa-
tigata, postremo expiret: alioqui uiuacitatis adeo lentæ, ut eiectis intera-
neis diu pugnet.

Elephas Chamæleonte concolori fronde deuorato, occurrit Oleastro
huic ueneno suo. Vrsi cū Mandragoræ mala degustauere, formicas lam-
bunt. Ceruus herba Cinnare, uenenatis pabulis resistit. Palumbes, gra-
culæ, merulæ perdices, Lauri folio annum fastidium purgant: Colum-
bæ, turtures, & gallinacei, herba quæ uocatur Helxine. Anates, anseres,
cæteræq; aquaticæ, herba Siderite. Grues, & similes, Iunco palustri. Cor-
uus occiso Chamæleonte, qui etiam uictori nocet, Lauro infestum uirus **B**
extinguit. Atq; hætenus Plini. Cui subscribens Helianus, Pastu inquit, **Helianus.**
Hyoscyami herbæ, resoluuntur & conuelluntur Apri: sed remedium no-
uerunt. aquas enim statim adeunt, uel caneros uenantur: palam indican-
tes, ne homini quoq; salutarem herbam existere.

Restat, ut scriptores adsignemus, ne res usque adeo nihili putetur esse
herbaria, ab tã insignib. ijsq; adeo doctissimis & uetustissimis celebrata.
Inprimis Iubæ uolumē extitit olim de herba Euphorbia. Themison Plā-
taginē extulit herbã, non ita uulgarē, quin innumeris utilitatib. præditã.
Polion Musæus, et Hesiodus, Pythagoras Scyllã, Brassicam Chrysippus.
Eandē iterum Dieuches, & Cato, itemq; uniuersa adeo Ionia, ut per ean-
dem etiã palam iurauerit. Zeno Stoicæ familiæ, Capparim, Antinoma-
chus Atheniensis Cytisum, Morchion græcus Raphanū, Apuleius Be-
tonicam. Vergilius Ebenū, Erasistratus Lysimachiam. Ex Oliua Amur-
cã Cato. Homerus Crocon, Loton, & Hyacynthū. Hesiodus Maluã, &
Albucū. Archigenes Castoriū, Euchronius Hicelius, Coniades, & Ari-
stomachus uina & uites. Asclepiades Anthemin, quæ & Leucanthemis,
& Chamemilon: quorū tametsi interciderūt hodie multa, tñ argumētum
est longe melius, de herbis fuisse meritos ueteres Philosophos, q̄ nos ho-
die sumus, qui uix nosse dignamur: tantumq; inesse illis uirium putau-
erunt, ut uix paucissimis ad describendum sufficerent. Recenset & Plī-
nius plerosq; historiæ suæ lib. 25. capi. 2. quos, ne longiores simus, omit-

Ctimus: ut obiter interim etiã prætereamus Crateiam, Bithynũ, Iollam, Heraclidem, Andream Chium, Niceratũ, Petronium nigrũ & Diodotum, quorũ meminit Dioscorides, qui etiã Myriades scripserunt herbarum.

Iam si ad gloriam etiam uetustas aliquid facit, facit autem plurimum, nihil herbaria medicina antiquius, nihil apud antiquos authores celebratius, cum *μιμνήσκοντα* uix secũdo loco apud eos habeãtur, suntq; recẽs quoddam curiosorum hominum inuentum. Quod ne fabula esse prorsus putetur, primum exemplis, mox autoritate comprobabimus.

Chiron Centaurus, cum Herculem recẽpisset (ut inquit Plinius) hospitio, casuq; arma eius petraclãti, sagitta illi excidisset in pedẽ, nullo alio pharmaco medicatus est uulneri, q̃ herba Centaurea: quæ tam præsens remedium illi fuit, ut in hanc diem etiam nomen inde retineat.

Sic Machaon uocatus ad Agamemnonem, qualia tandem putabimus medicamenta adhibuisse in tanto exercitu, in tam uasto loco, tanta strage, tantis tumultibus, q̃ fortasse simplicia pharmaca. Sic enim dereliquit Homerus Iliad.

*ἄντάρ ἰπὶ ἴδην ἔλαθ' ὅθ' ἔμπιστε πίπτει οἷος
ἔϊμα ἱμνήσας, ἰπ' ἀρ' ἔπια φάρμακα ἰδὼς
πάσαι, τὰ, ὅποτ' ἐ πατρὶ φίλα φρονέων πόρε χείρων.*

Similiter & Peonem quoq; qui ὀδόνιθρα φάρμακα Plutoni dicitur imposuisse. Sed & Helena Telemacho tristitiæ suæ obliuionem inducere uolens, nihil aliud commemoratur a Poëta adhibuisse, quã nobilem illam

D Nepenthes. Ea herba est Aegyptia (ut inquit Plinius) nulla mixtura. Verba Poëtæ sunt Iliad.

*ἄντι' ἀρ' ἰσ' οἶνον βάλε φάρμακον ἔνθεν ἔπινεν
εἰπὼνθις τ' ἀχολόντι κακῶν ἐπιληθὼν ἀπάντων
ὅς τὸ καταβρόχιον ἔπην κρητῆρι μυγίη.*

Voco autẽ simplicia pharmaca, aut simplices herbas, radices, semina, flores, cortices: & eas uino, oleo, aqua, melle, aceto, sacharocq; excoctas atque maceratas compositiones, in quibus non una & altera, non tria aut quinq; in unũ confundũtur, uerũ sine discrimine, sine iudicio interdum q̃o. cõmiscuntur. Quod genus pharmecorum priscis illis ignotum fuisse existimo, aut alio certe simplicium delectu coãluisse.

Sed redeo ad herbarũ miracula. Loto tantã inesse uim idem Homerus poëta testat, ut obliuisci etiã patriæ & liberorũ faciat: quæ tamẽ iuxta alium poëtã tam dulcis est, ut neminẽ sinat immemorem esse sui.

*ἄλλ' ἐφιδόσαν λωτοῖα πάσαθ'
τῶν Ἄ' ὅστις λωτοῖοφάγοι μελιήδεια καρπὸν
ὄντι ἰπὶ ἀπαγγεῖλαι πάλιν ἠέλιεν ὄνδ' ἑϊός
ἄλλ' ἄντων βούλοντο μετ' ἀνδρασι λωτοφάγοι
λωτὸν ἐπιπόμενοι νόσου λαλίως.*

Sed & olim a draconis catulo occisum, atq; subinde Bali herba reuocatum ad uitam, idq; a parente ipso, Plinius ex Xantho historiarum auctore pro re omnino certissima affirmat. Eadem quoq; Tillonem quendam, quem Draco occiderat, restitutum.

Facit ad hoc & Iubæ illud, apud eundem Plinium, apud quem est, in

Arabia hominem simpliciter reuocatum ad uitam.

A

Dixit Theophrastus, & credidit Democritus, esse herbam, cuius applicatione exilierit aliquando cuneus a pastoribus arbori addactus. Quā quid hoc tam portētosum suspicimus, cum sint hodie qui Picum martiam auem aiunt, si quando dolo illi nidus in arbore occludit, herba quaedam, sed sibi tantūmodo nota, foramen sine omni prorsus negotio rursum aperire: quæ si casu inuenta atque collecta sit, etiam quaslibet feras ferreas recludat. Quod si uerum est, tanto minus Betonicæ uirtutes mirabimur, cui tanta perhibetur uis inesse, ut inclusi circulo eius serpentes, ipsi interimant sese flagellando.

Incredibile etiam fortasse uidebitur, quod de Scythice atque Spartanica herba tradunt: sed tamen suos autores habet, Scythas uidelicet. Duodecim dies durare fame & siti, gustata saltem, uel in ore tenta eadem.

Ethopide herba amnes & stagna siccari, tametsi ridiculum est fortasse quod dicā, tamē uulgo olim creditum est: attactu uero eius, clausa omnia aperiri. Quāquā nō minus quoque *ἄπιστον*, quod de Achimenide affirmāt, scilicet, si in hostium aciem coniciatur, trepidare agmina, ac terga uertere. Subinde Latacem dari solitam a Persarum rege legatis, ut quocumque locorum uenissent, omnium rerum copia abundarent, memoriæ proditum est.

Et quando in herbarum miracula incidimus, fortasse & non inepte per miraculis censeri debent, quarundam herbarum mirabiles, atque adeo insolentes naturæ. Siquidem oleum oderūt Cucumeres in tantum, ut etiā in hamos curuentur, ne attingant. Ozimon capræ sic aspernantur, ut nihil ducāt pestilētius: quippe quæ & *μαύιν* etiam illis excitat.

B

Origanum tam pertinaci cum Brassica dissentit odio, ut alternatim sese conficiant. Eringij caulem, si ex grege ouis, capellæ uel aliqua morfu defectum ore sustulerit, totus statim subsistit, relictoque pascendi studio, nouo ueluti spectaculo attonitus, non prius admirari rem desinit, quā accedens pastor caulem illum abstulerit, abiectoque longius, inutile gregis suocium ea ratione castigauerit. Autores huius rei Aristophanes, deinde Plutarchus.

Veniamus ad lapides quoque, quos non tam demirabitur fortasse quispiam, ueluti quæ præter colorem & duriciem nihil aliud habeant. Sic enim & gallus gallinaceus, granum hordei unum maluit, quā sexcētos Smaragdos: at hi tam multis præditi dotibus sunt, ut multis parasangis herbis etiā præpolleant: quod uno tantū & altero exemplo palā faciemus, neque enim nunc decretū est, totum Albertū, Pliniū, & Dioscoridē adscribere.

Ferarum unicum asylum Lippares, lapillus, ut inquiunt, alioqui tam contemptus, ut ne teruncij quidem reputetur, & tamen si ad hunc confugerint feræ, adeoque in fuga ipsum deprehendāt, inuisibiles, aut etiam tutas a uenatoribus reddit. Quod si in animantibus permittimus, in homine similiter posse fieri, cur non æque crederemus?

C Epistrites lapis, in feruentissimam aquam coniectus, tam contemperat illius furorem, ut ilico etiam in frigus concidat.

Smaragdi & Magnetis uirtutes notiores sunt, quæ ut pluribus a me prosequantur. Reliquorum uires ipse ex authoribus petito, tum in primis Plinio, Dioscoride, & Alberto. Quæ omnia tamen apud quosdam fide carent, tamen admirationem Dei omnipotentis, & artis etiam medicæ tanto magis implent, quanto magis supra fidem sunt ueri, & inmensum esse fateri cogunt, quod uero super sit. Quamquam apud me certe fide non carent. nam quum alia, & similia nobis comperta, meditataque sunt, cur hæc sola nugæ esse ducimus & inficiamur? & solos in nos culpa recidit, quod aut periculum nullum facimus, aut si maxime facere cupiamus, tamen herbas non agnoscimus. Et quod Thaleti quondam accidit sidera contemplantis, ut incideret in foueam, id nobis egregie contigit in medicinis, quidam abstrusissima queque scrutamur in ultra marinis, fit ut ne contemptissimas etiam herbas agnoscamus, quas quotidie pedibus calcamus. Nihil igitur nunc de Panace memorabo, nihil de Dodecatheo, quibus uere solis antiqui illi omnibus morbis medicabant. Nihil item de metallis, quæ & ipsa latentes suas *ινίπυκτε* habent: quas si studeam recitare, et mihi fortasse non sufficient *γλαύραι δίκαι δι σώματα δίκαι*. Quare ad alia properabimus.

D Venio autem ad authorum axiomata & gnomas, quas de abusu pharmacorum reliquerunt: & præstat fortasse adscribere, ut maior uerbis nostris fides habeatur. Nec dubito, quin quam nos sacris literis fidem habemus, & pythagoristæ suo primati. quorum illud est *αυτῶν ἰσά*, eandem reuerentiã suo Plinio, Theophrasto, Hippocrati, Dioscoridi, & Galeno habituri sint medici. Quod si donauerint, salua omnis res est. Igitur a Plinio, quoniam ille omnis antiquitatis parens est, & omnium ante se grauius & scite dicta in *ἰππιτομῆν* contraxit, auspicia sumemus. Eius uerba sunt libro 29. capite. 1. Hæc sola naturæ placuit esse remedia parata, uulgo inuentu facilia, ac sine impendio, ex quibus uiuimus. Postea fraudes hominum, & ingeniorum capturæ, inuenere officinas istas, in quibus sua cuique promittitur uita: statim mixturæ & compositiones inexplicabiles decantantur. Arabia atque India in medio aestimantur, ulcerique paruo, medicina a rubro mari importatur: cum remedia uera, quotidie pauperrimus quisque coenat. Nam si ex horto aut petatur herba, uel frutex queratur, nulla artium utilior fiet. Ita est profectio. Magnitudo porro perdidit ritus, uincendoque uicti sumus. Paremus externis, & una artium Imperatoribus quoque imperat.

Plinius.

Rursum lib. 32. cap. 11. Atque hæc omnia medici (quod pace eorum dixisse liceat) ignorant. Pars maior & nomina intantum a conficiendis his medicaminibus absunt, quod esse proprium medicinæ solebat. Nunc quoties incidere in libellos, componere ex his uolentes aliqua, hoc est, in impendio miserorum experiri commentaria, credunt Seplassiæ, ea omnibus quidem fraudibus corrupenti, factaque iam pridem emplastra et collyria

mercantur, talisq; mercium fraus sepelias sic exteritur. Hęc si ipse dicerē, **A**
iam pendendum mihi esset. Sed pergamus citare plura.

Idē li. 13. in p̄fatiōe. Haftenus in odoribus habent precia syluę, erātq; p̄
se mira singula, iuuitq; luxuriē, singula miscere, & cunctis unū odorē fa-
cere. Ita reperta sunt unguenta. Quis primus inuenerit, nō tradit. Iliacis
certe temporibus nō erant, nec thure supplicabat: Cedri tantum, & Ci-
tri suorum fruticum in sacris fumo conuolutum, nidorem uerius q̄ odo-
rem nouerunt, iam Rosę succo reperto.

Libro. 26. cap. 2. Hippocrates certe, qui primus medendi p̄cepta cla-
rissime cōdidit, herbarum referta inuenimus uolumina. Nec minus Dy-
oclis Carystij, qui secundus ætate, fama q; extitit. Itē Praxagorę, & Chry-
sippi, ac deinde Erasistrati, Hierophilo quidem, quanq; subtilioris sectę
conditori, ante omnes celebratam rationē eam, paulatim usu, efficacissi-
mo rerum omnium magistro, peculiariter utiq; medicinę, ad uerba, gar-
rulatēq; descēdēte. Sedere nāq; in scholis, auditiōibusq; occupatū grati-
us erat, q̄ ire p̄ solitudines, et querere herbas, alij etiā alijs diebus anni.

Libro. 12. cap. 17. Hęc sunt peculiaria Arabię, & pauca p̄terea alia
genera dicenda. quoniam in his uincit, peregrinosq; ipsa myrrhę odo-
res, & ab exteris petit. Tanta mortalibus rerum suarum satietas est, alie-
narumq; fastidium.

Cap. 18. Verum Arabię etiam nū felicius mare est. Ex illo nanq; mar- **B**
garitas mittit, minimaq; computatione milies centena milia sestertiū an-
nis omnibus India, & Seres, Peninsulę illa imperio nostro adimunt.
Tantę nobis delicię, & sceminę constant.

Libro. 13. cap. 3. Hęc est materia luxus e cunctis maxime supernacui.
Margaritę enim, gemmęq; ad heredem tamen transeunt, uestes p̄lon-
gant tempus, unguenta uero suis moriuntur horis, & ilico expirant. Sū-
ma cōmendatio eorum, ut transeuntem sceminam, odor inuitet etiam ali-
ud agentem, exceduntq; quadragenos denarios librę: tanti emitur uo-
luptas aliena. Etenim odorem qui gerit, ipse non sentit. Sed et hęc aliqua
differentia signanda sunt. In M. Ciceronis monumentis inuenitur, un-
guenta gratiora esse, quę terram, q̄ quę crocum sapiāt. Quando etiam
corruptissimo in genere magis tamen iuuat quędam ipsius uicij seueri-
tas. Sed quosdam crassitudo maxime delectat, id ipsum approbantes, lin-
q; iam, non solum perfundi unguentis gaudent. Vidimus etiam uestigia
pedum tingi: quod M. Othonem monstrasse Neroni principi ferebant.
Quęso, ut sentiretur iuuari ab ea parte corporis? Nec aliquem ex priua-
tis audiuius, iussisse spargi parietes balnearū unguento, atq; Caiū prin-
cipem solia temperari, lauariq; solitum: ac ne principale uideatur hoc bo-
num, & postea quendam ex seruis Neronis. Maxime tamen mirum est,
hanc gratiam penetrasse in castra. Aquilę certe, ac signa puluerulenta il-
la, & custodijs horrida, inunguntur festis diebus. Utinam dicere posse-
mus, quis primus instituisset ista. Nimirum hac mercede orbem terrarū

C corruptæ deuicere aquilæ. Ista patrocinia querimus uitij, ut per hoc ius; fumantur sub casside unguenta. Quando id primum ad Romanos penetraverit, non facile dixerim: certum est, Antiocho rege, Asiaq; deuictis, urbis aⁿo quingentesimo sexagesimo quinto, P. Licinium Crassum, L. Iulium cæsarem censores edixisse, ne quis uenderet unguenta exotica. Sic enim appellauere. At hercle iam quidam etiam in potu addunt: tantaq; amaritudo est, ut odore prodigo fruantur, ex utraq; parte corporis. L. Plotium, L. Plotij bis consulis censorisq; fratrem proscriptum a Trium uiris, in Salernitana latebra, unguenti odore, constat, quo dedecore tota absoluta proscripio est. Quis enim non merito iudicet perijisse tales?

Lib. 15. cap. 26. Quæ cura & Cornis atq; Lentisco adhibetur: ne quid non hominis uentri natum esse uideatur. Miscentur sapes, & alio alius placere cogitur. Miscentur uero & terræ cælicq; tractus, inq; alio cibi genere India aduocatur. In alio Aegyptus, Creta, Cyrene, singulaq; terræ. Nec cessatur in ueneficijs, uita dummodo omnia deuoret. Plinius hoc fiet in herbarum natura.

Lib. 9. cap. 20. Nec habent finem uitia, iuuatq; ludere impedio, & lusus geminare, miscendo iterum, & ipsa adulterare adulteria naturæ.

Cap. 21. eodem. Non satis est abstulisse gemæ nomen, Amethystus rursus absolutus inebriatur Tyrio: ut sit ex utroq; nomen improbum Tyris amethystus, simulq; luxuria duplex.

D Lib. 9. Nullus iam prope mortalis æstimatur pluris, q̄ qui peritissime censum domini mergit.

Lib. 12. in proœmio. Diu fuere occulta terræ beneficia, sumumq; munus homini datum, arborescq; syluæq; intelligebantur. Hinc primum alimentum, harum fronde mollior specus, libro uestis: etiamnum gētes sic degunt. Quo magis ac magis admirari subit ab ijs principijs, cædi montes in marmora, uestes a Seribus peti. unionem in rubro maris profundo, Smaragdum in ima tellure queri. Atq; hucusq; Plinij uerba recitauimus: quem cum hodie gramaticum uocant potius q̄ medicū, quid alijs quoq; super huiusmodi *μεμνημένοις* uideatur, pergere monstrabimus.

In Theriacas
adulterinas.

Idem de re medica lib. 3. cap. 52. Antidotum Mithridaticum laudant Medici, eiusq; diuersas afferunt compositiones, & ad cōmendanda pigmenta preciosa propter raritatem ingentes pecunias poscunt. Appēdunt nanq; singulas libras uicenis. H. S. et infeliciū credulitatē hoc quoque ingenio circūueniunt, ut illis persuadeant emere quæ noceant. Alia nanq; stomachum ledunt, alia caput aggrauant, alia pallorē afferunt, aggrauant & corporis maciem: & ita frequenter accidit, ut hi qui illorum Antidotis usi sunt, miserius morerentur, quasi bibissent uenenum.

Plutarchus.

Plutarchus grauis, & fide dignus autor est, nemo bonus & meliores literas edoctus, negat opinor: at is adeo adstipulatur Plinio in decade. 2. τῶν συμποσιακῶν, ut sic palam etiam prodiderit. ἀλλὰ inquit, πολὺ μᾶλλον ὅτι ἂν μνησθῆναι τις τὰς βασιλικὰς καὶ ἀλεξίφαρμάκους ἐκείνας δυνάμεις. ἃς θεῶν χεῖρας ὀνόμαζεν. ἱερασίερατος δὲ ἐλίχθη

τὴν ἀποπτίαν καὶ περιεργίαν ὁμοῦ μεταλλικὰ, καὶ βοτανικὰ, καὶ θηριακὰ, καὶ τὰ ἀπὸ γῆς καὶ θαλάττης, ἵνα τὸ ἀντὶ συγκεκρανῆται. καλὸν γὰρ ταῦτα ἰάσαντες ἐν πτισάνῃ καὶ σνίκῃ καὶ ὑδρελαίῳ τὴν ἰατρικὴν ἀπολιπίην. ἀλλὰ καὶ νῦν διὰ τὸ ποικίλον ἐξάγει καὶ γοητικὴν τὴν ὄρεξιν.

Quæ si latine audire malis, græce nesciens, sic habent. Quin multo magis, cum regales illas et efficaces uariorum remediorum mixturas conficiunt, quas Deorum manus appellant. Erasistratus autem cōarguit absurditatem et curiositatem eorum, qui simul & metallica & herbaria & ferina, quæq; terra gignit, quæq; mare in unum cōmiscuerūt. At bene haberet, si his omissis in ptisana, & cucurbita, et hydrelæo medendi artē finiuisent. Verum per Iouem, ipsa rerum uarietas imponit nobis, & appetenti

A
Varietas mæ
imposturæ.

Veniamus ad Celsum. Hic cum aliquas misturas probet lib. 5. ubi dicit, sæpe simplicia opitulari, aliquando etiam mista, tamen immodicas misturas uetat lib. 1. Homini inquit, utilissimus cibus est simplex, aceruatio saporum pestifera. Et condita omnia duabus de causis inutilia sunt. qm̄ & plus propter dulcedinem adsumitur, quod modo par est, tamen ægrius concoquitur. Quod si ita habet in cibis, quanto magis in medicinis, ubi grauiā leuibus, & sine pondere habentia pondus, ubi corpore in uno frigida pugnant calidis, humentia siccis, mollia cum duris, sine pondere habentia pondus? Fitq; tandem ille, quem poetæ fabulantur, Chaos rudis, indigestaq; moles,

Celsus.

Nec quicq; nisi pondus iners, congestaq; eodem
Non bene iunctarum discordia semina rerum.

Galenus tametsi ex Neothericis est, tamen adeo non probat ineptas illas compositiones, ut ubicunq; datur oportunitas, etiam pessime explo

B

dat. Veluti est illud, quod in Methodo non semel repetit.

Galenus.

Sed o amice, in mixtis speciebus non seruatur actio sua cuiusq; substantiæ, sic ut in unaquaque substantiæ specie, non desit quod morbo curando conueniat. Nam si aut corporum naturam inuenire possent, aut prestiti medicamenti uires, non esset fortasse ipsis tali uarietate opus: ueluti quibus unum medicamentum quod uni corpori conueniret, inuenire in parato esset. Nunc cum ignorant, utrunq; parum recte, omnia miscent, unum scilicet, quod omnibus naturis quadret, moliri medicamentū studentes. Hanc ergo componendorum medicamentorum rationem primis illis medicis excogitatam arbitror, atq; ut antiquum inuentum recipio. Cæterum tantum ab uera medicinali methodo abesse reor, quanto certe ratio nobilior est, transfusis in se mutuo cribris.

Dum autem hæc scribo, ex Francofordiensi emporio Scribonius Largus mihi affertur, idem bonus & uetus autor, qui tempore Iulij Cæsaris uixit: hic in principio Therapeutice suæ ad Iulium Callistum sic præfa

Cur inter alia. Est hæc pars medicinæ ut maxime necessaria, ita certe antiquissima, & ob hoc primū celebrata atq; illustrata. Siquidem uerum est, Antiquos herbis & radicibus eorum corporis uitia curasse: quod etiam tunc genus mortalium inter initia non facile se ferro committebat. Et rursum a fine. Dabimus operam, ut simplicia primum ponamus. Interdum enim hæc efficaciora sunt, q̄ ex pluribus composita medicamenta.

Lubens & uolens multa prætereo: ne & tedium pariat oratio, & alios interim omittere cogamur: ex quibus est Hesiodus, & Poëta, & Medicus, cui nihil tam dolet, q̄ quod ignorant homines, quantum boni insit in malua & albuco, dum sic inquit.

Hesiodus.

νίπιοι οὐδ' ἴσασιν ὅσῳ πλείον ἡμῖσιν πάντῳ
οὐδ' ὅσον μαλάχῃ τε καὶ ἀσφοδίλῳ μίγ' ὄντιαρ
κύφαντες γὰρ ἔχουσι θεοὶ βίον ἀνθρώποισι.

Homerus.

Homerus præterea, ubi subinde expatiari ad herbas datur, Dī boni, q̄ lepide illas pingit, quantum philosophatur: uidelicet dum Calipsus hortos describit, hortos Alcinoi, dum Moly suum celebrat, & Nepenthen, Cedrum, Loton, & id genus plantas alias: ut prorsus uera dixerit de illo quidam, nihil non uidisse cæcum illum. Quanc̄ quid illos tam superstitione cōminiscor, quos aduersarij nostri naso suspendunt suo, uel potius ut abrogatos, condemnant & naucifaciunt. Quicquid enim illi uel non assequuntur, uel non proxime quæstum olet, illud ipsis abrogatum est, uel grāmaticum, medicum autē minime. Audiant igitur suū Arnoldum, hominem quidem barbarum, sed plane sui seculi minime obscure notæ.

Arnoldus.

D Huius etiam aphorismus est, & artis quoddam principium, ubi in promptu habentur simplicia dolum esse, si quis compositis nitatur.

Auicenna.

Et Auicenna lib. 2. cap. 2. Medicinæ inquit, simplices, habent operationes uniuersales, & operationes particulares. Nolo multis hæc persequi. Equidem nolui a testibus pendere iudicium solum: nam id oratorū est potius, q̄ hominis apud quē in precio sit ipsa ueritas. Ceterū quando illi confugiunt ad testiū multitudinē, ad suos uidelicet Auicennas, & Razes, & Serapiones, ut hinc roborent institutū suum, coacti sumus & nos obijcere testes eorum ueteres, & eos aliquando in summo precio habitos: ne hic quidem se esse nobis putent superiores.

Iam ad institutum redeamus, & quod simplex atq; herbaria medicina salubrior sit, etiam rationibus aliquot confirmare nitemur. Hæc cum multæ assignari possent, tamē illa uel præcipua est, quod domi nobis nascuntur & (ut Plinius inquit) optimus quisq; cœnat: q̄q; pedibus hæc ignotas calcamus. Contra exotica quantis cum periculis aduehuntur, per maria uasta, ratibus atq; nauigijs, in quibus omnium instar ibi sunt hominum tantum & audacia, & ea tamen interdum adulterata, antiquata, obsoleta, reiecticia, nothaq;. Sunt enim infinita adulteria quibus ea gens Barbarorum imponit nobis: nisi non uera sunt quæ multis retro seculis Plinius & Dioscorides de ijs prodiderunt.

Deinde, quod nec cognoscimus etiam, probata sint ne, uel adulterata **A**
 quæ eminus aduehuntur. Quod inde maxime palam fit. Quotus enim
 quisque est nostratum, qui unquam crescere uidit folium Indum, Nucem
 Indicam, Iuncum odoratum, Cypirum, Cardamomum, Cinnamomum,
 Calamum odoratum, Balsamum, Agollochum, Canchamon, Cyphi, Hele
 nium: Denique omnia illa, quæ hodie præcipua in officinis habentur. Præ
 fertim, si in ea re iudices constituantur & speculatores homines, qui in sim
 plicibus uestigandis nullam unquam bonam horam collocauerunt: qui
 interdum adeo sine literis sunt, ut conuinci ualeant, nunquam decem pa
 ginas in Plinio, uel Dioscoride legisse, immo quorum id aliqui palam fa
 tentur. Qui si mihi Messuen suum citabunt, qui huiusmodi suis notis pin
 gat, Turbith uidelicet album, gummosum, etc. sic enim illi loquuntur, Per
 inde id mihi facit, quemadmodum Plinius, uel Strabo Indiam mihi spe
 ctatam proponunt: quam cum nunquam oculis contuitus sum, interim
 tamen ex Ptolomeo per spacia & miliaria demetior, quantum sit illo miliu,
 idque per gradus, usque ad minutissima minuta, quam tamen si casu contin
 gat uidere, non agnosceremus. Verum id somniare est potius, non rei ex
 actam noticiam tenere. Neminem nominatim perstringam, sed noui tam
 en, qui cum se rerum naturas & formas exactissime callere gloriarentur,
 ubi allatae fuerant, nihil cognouisse. Sunt qui ne Petroselinum probe per
 spectum habeant: cum id tamen nouerint omnes ex popina coci, & coqui
 nariae epularum structrices. Experti autem medici est, non ex nomine tan
 tum tenere herbam, uel quod libet tandem est illud simplex, uerum etiam
 contrectasse, uidisse, gustasse, olfecisseque oportuit. Hinc enim est, quod **B**
 etiam Dioscorides, non ex aliorum narratione, scripsisse se historiam su
 am iactat, sed omnia suis locis uidisse, tetigisseque, & tentasse.

Postremo, quod est omnium maximum, magno redimuntur quæ trans
 marina sunt. At nos Croesi, uel Midæ non sumus. Proinde stultum fue
 rit, illic impensas facere, in rebus longe petitis, ubi domi habeas, quod non
 solum minoris redimas, interdum etiam gratis, uerum etiam quod natu
 ræ & temperamento conueniat plus. Ad hæc magna pars, & omnis or
 dinis homines exotica illa pharmaca abhorrent, & quo quisque salutis suæ
 studiosior est, immo quo quisque sanior incorruptiorque uiuit, eo amplius
 nauseat ac detestatur. Vidi qui cum maximis egretudinibus laborassent,
 pharmaca omnia deprecabantur. Vidi qui citius etiam perierunt, quam pi
 lulas, aut electuarium uellent glutire. Quibus si herbam aliquam, uel ra
 dicem propinasses, non detrectassent. Quod dico, notius est, quam ut demon
 stratione egeat: cum sint hodie eorum multa milia qui mecum sentiant.
 Contra simplices herbae, radices, semina, flores, arborum fructus, & fo
 lia, & si quæ sunt alia nostræ terræ, cocta, assa, frixa, macerata, insolata, tu
 sa, expressa, idque melle, quod in terra Germanica copiosum prouenit: sa
 charo, quod ipsum quoque non tam magno constat, & ex proxima Hispania
 petit: aceto, mulso, aqua, non tam homini sunt cibus, quam salutaris medicina.

C Et ut maxime donemus, acriores uires habere, quis em̄ id inficiatur? tamen suas cuiq; terræ herbas, ad hominum naturas contemperauit Deus Opt. Max. Nec minus spica illa, quam nos Nardinam uocamus operabitur, si probe adhibeatur, q̄ Sticas illas remotissime ex Arabia allata. Possem enim huiusmodi multa, quæ ἀντικελλόμενα illi uocant, coaceruare. Proinde maiores uires habent, sed in sui climatis hominibus, quibus sunt creata.

Quod autem obijciūt, nihil nos proferre posse ex nostris terris, quod Gariophilis, Cinnamomo, Piperi, Galangio, Nuci muscatæ æqualiter confortet ac calefaciat. Id respondemus nostra culpa fieri, qui hoc ignoramus. Deinde contemptam aliquam herbam, uel non adeo odoriferam, idem ualere atq; præstare, si non tam delicati essemus. Verū id palatū nostrum non fert: quia non titillat, quod non ex Calococijs asportatur.

Ergo damnas tu, fortasse obijciet ex illis aliquis, magistrales illas compositiones, Messuæ, Auicennæ, Serapionis. Item duo illa Luminaria apothecariorum, maius & minus. Subinde illud Copiæcornu, quod Theaurum uocant, ex quo ad omnes morbos promuntur medicamina? Bona uerba. Scriptores non damno, nisi quantum inepte latine nobis redditi sunt: & periculum est ob hanc rem, quod in multis cum periculo eos imitemur. Sed neq; ullius quoq; mercem damno, id quod initio præoccupauit, sed aio, suis seculis scripsisse, suæ etiam genti, Arabes Arabibus, Barbaros Barbaris, idq; in suo etiam cœli climate. Cum enim illi mihi idem in Dioscoride & Plinio opprobrent, & propterea eo minus etiam probant, cur mihi quoq; non simile liceat caussari, si ad locorum distantias tantopere esset respiciendū. Quanc̄ aliud longe res cum Dioscoride habet, qui Simplicibus tantum agit: quæ tametsi locis aliquibus acriores uires habent, in quolibet tamen climate pro suo temperamento idem operatur. Nec minus Vrtica urit, siccat, ac pellit in nostro climate, q̄ apud Sabeos, et remotissimos Asianos. Sileo quod alia secula sunt. Deinde quod in Germania agimus, non in Asia, non in India, quas nationes constat aliā temperiem, aliud cœlum, aliam item influentiā habere.

Postremo uel ob hoc non necessaria, quod succidanea multa habemus. Quis enim neget, & nostris herbis esse uim, ut prædixi: nisi quis plane detrahare ausit opifici, præsertim, cum id pleno consensu confirmet magni etiam scriptores & emperici.

Præterea, ut mea non magnopere interest, q̄ sumptuose quisq; coenat, si uel totam etiam Arabiā (ut Heliogabalus) heluetur & abliguriat: ita nihil moramur, mō nobis permittant ac donent, idem præstare posse nostræ terræ Simplicia, quæ illorū ultramarina. Habeant qui ditiores sunt sua aromata, suū Moschū, Sandalos, Been, Rhaponticū, & Rhabarbarū, quin si uolent, uniones etiā uorent & gemas ut Cleopatra, quæ multis aureorū milibus constent, mō non inuideant pauperibus suā uindemiā, id est, Marrubiū, Scolopendriā, Inulā, Hyssopum, Elelisphacon, Buglosson,

Plantaginem, & uel Quercum etiam, & uilissima camporū gramina. A

Atqui inquit illi rursus, talia scribunt doctores medici, atq; illi in primis, qui antesignani habentur. Tum cōmunis quoq; Praxis (quam sic uocant) ita habet. Belle prorsus. Et hos optarim aliud didicisse, & uel sero sapere, cum id suæ etiam ipsorum conscientiaē testentur. Id sic pulchre efficient, si non tantum ad seplasiarios, uerum ad se quoque herbarum cognitionem spectare putauerint. Denique si in compositis & simplicibus immodice miscendis, non toti sint, atq; adeo consenescant, sed herbarum quoq; uires, quid ualeant, & in quibus gradibus, ueluti in æquilíbrio præponderauerint. Quod Dioscor. docebit comprimis. Inde Plinius, & Theophrastus. Auicennam & Serapionem quoq; si quis accersiat, nihil repugno, modo ad fontes semper adspiret. Comperi enim dum sedulo in Dioscoride & Plinio uersor, nihil aliud habere Auicennam, q̄ quod in ueterum quoq; libris scriptum habetur: habeamq; mihi male propitios omnes Musas & Medicos, ni singula simplicium Auicennæ ex uno Plinio & Dioscoride demonstrarem, si quis curiose a me requirat. Alioqui quale, ac quantum est illud artificium scribere myropoie. Recipe pilularum aurearum, cochiarum, ana scrup. ʒ 5. et acuant cū diagridij gr. ʒ. fiant pilulæ. 7. cum syropo de sticade. Vel sic. Recipe Electuarij de succo Rosarum drach. 3. diaphiniconis, Electua. Indiana drach. ʒ. sachari quantum sufficit, & fiat bolus. &c. Quæ omnia rudissimus quisq; barbitonsor in uno & altero mense facile perdiscet, quando sic omnia etiā acupicta habentur, & constituta, ut nisi quis plane Thessalius asinus sit, nō possit aberrare. Pollicebatur olim Thessalus quidā (ut inquit Gale.) huiusmodi quandā *ἑραπιωνικὴν* nimirū sex mensiū spacio, atq; ob id ab omni medicorū schola explodebatur. Atqui desperiā, si ad triuiale illā medicinā spectes, ni ita habeat, & oīno uerum dixerit Thessalus.

Sed quando ita in aromata incidimus, libet obiter referre, quod sæpe ex ore nobilissimi ac doctissimi equitis Hutteni audiuius, & quod ille etiam Guaiaco suo inseruit. Aui mei, inquit, Laurētij Hutteni frugalitas magno nobis ad gloriæ ambitum incitamento esse debet. Is cum locuplete esset censu, ac in magnis etiam Principum nostrorum negocijs domi pariter ac militiae uersaretur, in suam domum, piper, crocum, zinziber, et id genus peregrina condimenta nunquam admisit: nec alio ipse, q̄ ex nostra lana uestimento uti solitus est, cum ob bene gestam rem preciosæ illi quandoq; uestes donarentur. Idq; non tantum faciebat ipse, sed magno etiam apud æquales suos conuicio mores hominum insectabatur. Quasi non apud nos inquit, nascatur, quo si gulæ oblectamenti oblectari opus sit, condiri nostra possint. Atq; hæcenus quidem ille.

Quanc̄ quid hunc tantum cōminiscor: cum id prisca etiā testentur historiarū scriptores, non nisi tenuissimo uictu, & paucissimis pharmacis uictitasse maiores nostros: & tamen cum sic uiuerent frugaliter, bene firmatis corporibus fuisse, contra famem, sitim, frigus, plane duratos & ada

B

Vlr. Huttenus

C mātinis, raro ægrotasse, senes effectos: cū nos ad primas pruinas statim manus ac pedes cōtrahamus, et quo plurib. alienis pharmacis utimur, eo magis ac uehementius ab morbis urgemur. Quotus enim quisq; est, ex delicatulis illis, qui cum statim ad retentum bombum, uel crepitum, haurit potionem, non stomacho, hepate, podagra, hydrope, morbo regio, uel gallico crucietur? Quos inq; magis diuexant hæc mala, q̄ qui ex myropolijs uiuunt, qui omnē simplicem uictū contemnunt? Rursum, quos magis incolumes cernimus, q̄ qui simplici contenti uictu, & procul ab officinis, pultē miscēt caseo & ouo, quemadmodū de Catone dicit. Non erat quidem nostrū institutū, eo usq; progredi: sed quādo cum bonis, æquisq; hæc agimus, libertate nostra confisi, simulatq; de animis illorū erga nos æquis, magis ignauā nostrā & lubricitatē lamētari, q̄ alicuius damnare mercē, si nō dolo & usura nimia hāc dispēsauerint. Neq; sic quoq; contēnimus transmarina, ut nō eadem etiā in magno precio habeamus, si pro tempore adhibeantur cum delectu, & qui hæc redimere ualeant. Deinde si frequenti lectione, & sedulo scrutinio, herbarū nostratium eo promouerint Doctores, ne primo loco haberent exotica: cū tot, tantaq; suppeditent etiā domi nostræ domestica et inquilina. Alioqui nisi id plurimum referret, male cum Hippocrate actum fuisset, & cum alijs, qui illi successerunt ueteribus medicis, qui tanto dispendio bonorū & corpusculi, in syluis & montibus oberrarūt, herbis inuestigandis & quæritandis:

D male illi tot solitudines, exterarq; nationes peragrassent, idq; alijs & alijs diebus & temporibus anni, id quod de se testatur Dioscorides præstitisse, nisi diuinum plane esse duxissent, cum herbis philosophari: sed ut hodie nostrates faciunt in scholis, sedissent, & potius de rebus nullius ad uitam momenti disputassent, fataq; hominū, non sua, sed aliena fiducia gubernassent. At quanto prudentius quondam egerunt Aegyptij, quibus tanta cura fuit in adhibendis medicis (ut inquit Herodotus) ut singulis etiā morbis singulos medicos præfecerint. Alij em̄ sunt apud eos ocularij medici, alijs dentibus, alijs alui partibus & interaneis medicantur: adeo, ut medicis referta sint omnia. Rati impossibile esse, ut quis omnium morborum, & causas & remedia quæat in promptu habere.

Cæterum unde irreperit talis ille, tantusq; herbarum neglectus: deinde tam crassa & supina illarum cognitio, nemo disertius tradidit Plinio, Huius hæc fere uerba sunt natura. histo. lib. 12. in præfatione. Illud satis mirari non queo, interisse quarundam herbarum memoriam, atq; etiam nominū quæ authores prodidere noticiam. Quis enim non cōmunicato orbe terrarum, maiestate Roma. Imperij profecisse uitam putet cōmercio rerū ac societate festæ pacis, omniaq; etiam quæ occulta ante fuerant, in promiscuo usu facta? At Hercle, non reperiuntur qui norint multa ab antiquis prodita: tantum priscorum cura fertior, aut industria felicitior fuit, ante milia annorum, inter principia literarum Hesiodo præcepta agricolis pandere orso, subsecutisq; nō paucis hanc curam eius. Vn

de nobis creuit labor. Quippe cum inquirenda sint, non solum postea in uenta, uerumetiam ea quæ inuenerant prisci, desidia internitione rerum, memoriæ inducta. Cuius somni causas quis alias, quæ publicas mundi inuenerit? Nimirum alij subiere ritus, circaque alia mentes hominum detinentur, & auariciæ tantum artes coluntur, antea inclusis gentium imperijs intra ipsas. Ideoque & ingenijs quadam sterilitate fortunæ, necesse erat animi bona exercere. Reges innumeri honore artium colebantur, & in ostentatione has præferebant, opem & immortalitatem sibi per illas prorogari arbitrantes. Quare abundabant, & præmia & opa uitæ: posteris laxitas mundi, & rerum amplitudo damno fuit, postquam senator censu legi ceptus, iudex fieri censu, Magistratum, Ducemque nihil magis exornare quam census, postquam cœpere orbitas in autoritate summa & potestiam esse, captatio in questu fertilissimo, ac sola gaudia in possidendo, pessimum iere uitæ præcia, omnesque a maximo bono liberales dictæ artes in contrarium cecidere, ac seruitute sola profici ceptum. Alius hanc alio modo, & in alijs adorare, eodem tamen habendi quo eat spes hominum, tendente uoto.

In eandem sententiam Gale. in Therapeu. lib. 1. Nemo nostra ætate ueritatis inquisitioni est deditus, sed pecuniam, & ciuilem potentiam, & inexplebiles uoluptatum delicias omnes eousque suspiciunt, ut si quis sapientiæ quoduis studium sectetur, pro insano hunc habeant. Et cetera, quæ require eodem loco citato.

C O N C L U S I O.

Sed hæc omnia tam longo repetita principio, quorsum nam spectant, aut quo tandem consilio a nobis dicta sunt? Nimirum, ut obsoletis hæctenus atque obscuratis diuinis herbis, & omnis generis plantis, denique quicquid uel capi uel syluæ gignunt, rursus in usum reuocemus, antiquitatē & facta recta, quod dicitur, instauremus, collapsaque herbariæ medicinæ manū ut porrigamus. Deinde, ne inter paucos esset illarum peritia & cognitio, sed totus mundus agnosceret magnalia Dei, quæ nusquam præcluius est uidere, quam in ipsis herbis, tam festiuiter, tot & tam uarijs coloribus pictis, cum tot floribus, seminibus ornatis, & quod est omnium maximū, tot etiā uiribus præditis. Postremo, quod me uidet urgere, posterioris seculi & neoterici Medici, id ipsi multo uehementius, maiorisque opera persequantur. Quod si me quoque consultorem audiant Medici, cum uideant illi hodie alia secula inolescere, memores illius quoque Comici, hæc res aliam uitam, aliam etiam dietam postulat, relictis tot ueteribus ambagibus, & barbarorum nenijs, tot incertis traditæ mentis, immo nugacissimis nugis, pro his genuinæ ac puræ illæ Medicinæ se mancipient. Puram uoco, quæ ex Hypocrate, Galeno. Theophrasto, Plinio, Dioscoride, Oribasio, & id genus priscis rei Medicæ scriptoribus, & artis ipsius primis principibus petitur, agnoscetque quæ *dis diuinarum* discedant ab his, quos hæctenus, & quasi diuos admirati sunt, & in precio habuerunt: discent inde salubrius ac præsentius mederi, minus aliqui grauatam satis miseram plebeculam exigere & compilare, minori

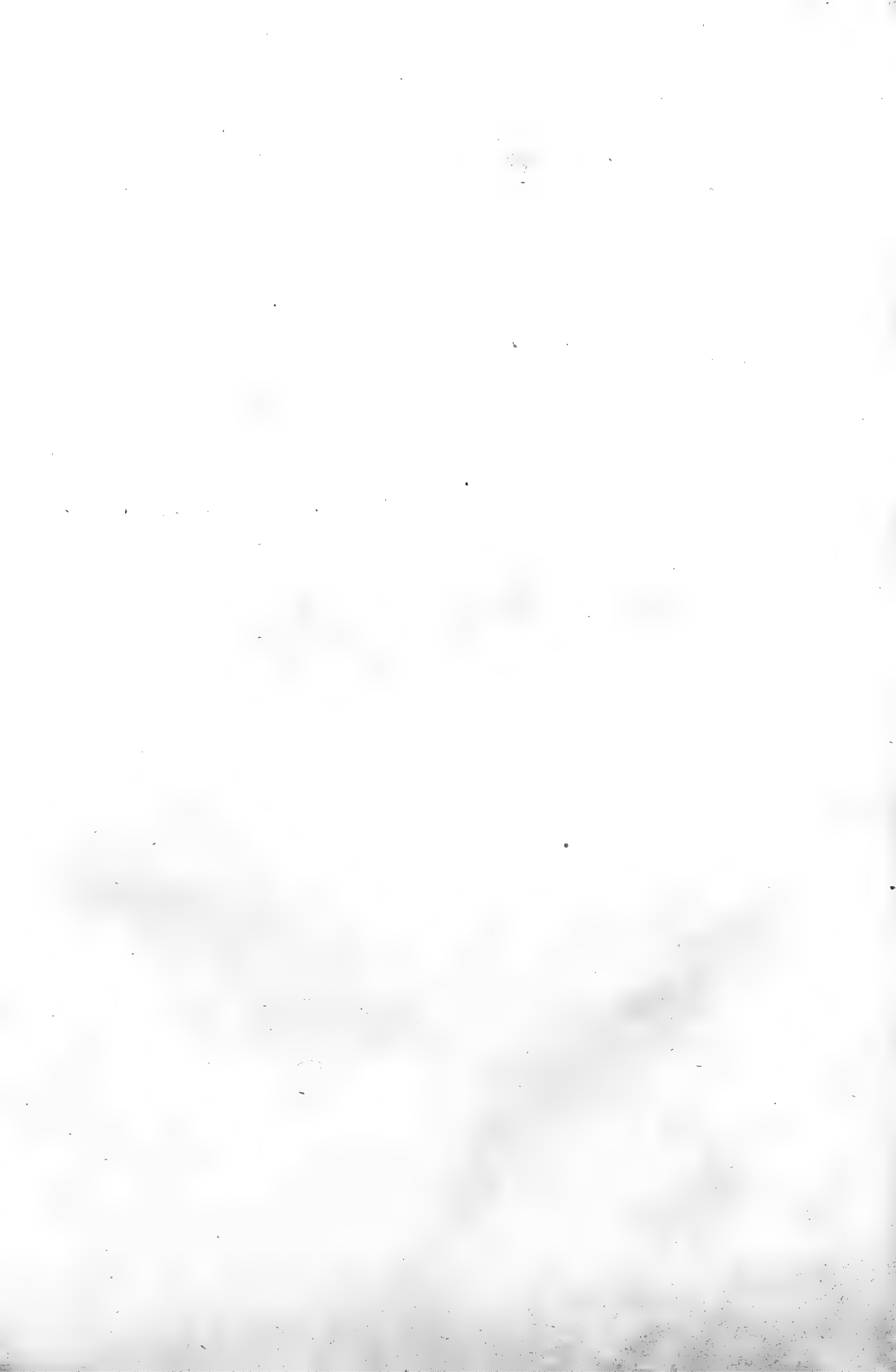
C quoque compendio, & maiori cum oblectamento, ueterum subinde ingeniorum elegantiam, splendorem, rerum cognitionem admirabuntur, barbaros detestabuntur, dum uidebunt quicquid usquam est in Auicenna, in Raze, in Serapione et Messue, idem quoque in Hippocrate, Galeno, Celsoque, & alijs multo luculentius haberi: planeque ætropicę corniculę pennas esse, quicquid in uniuersum iactant hodie omnes barbarorum scholę: quę præterque quod asciticia & alienum furtum sunt, pristinum etiam splendorem suum amiserunt, insulsaque uerborum stribiligine conspurcata: ut interim omittam, quod multo laudatius est, fontibus potari, quam turbidis lacunis, & ex magistris artis sapere, quam ex ineptis & obstreperis corniculis. Accedunt linguę, quas nullo unquam tempore licuit discere feliciter. Accedunt secula, quę reuelato fuce, detectaque impostura, meliorem institutionem requirunt & moliuntur. Postremo & optimi libri, quos nunquam licuit parare promptius, minorique pro pecunia. Nec tam facile parabiles unquam fuere Germanis, Bertrucij, Sillani, Gordonij, Auicennę, & id genus alij, quam nunc sunt integri Galeni, Gręci et Latini, Celsi, Oribasij, Hippocrates & Plinij. Simul bonos quoque & studiosos medicos, itemque myropolas mihi uelim ignoscere, quos neque docere uolui, neque perstringere. Dicam enim & illud Christi, qui pro nobis est, nobiscum sentit. Verum de stolidis, ineptis, et impostoribus nobis sermo fuit. Absit autem, quod hominum uicium, in artis calumniam uoluerimus detorquere. Cum nulla

D tam sancta professio sit, quę non alat monstra sua.

I N V O C A T I O D I

V I N I A V

X I L I I.

ET ERIBVS Medicis hunc fuisse morē uideo, ut scripturi de Re Medica, ante omnia summi Dei, aut alicuius numinis auxilium implorarent. Fecerunt idem & Poetæ quōdam Homerus, & Vergilius: quod ut celebre habitum, ita pium iuxta, ac sacrosanctum. Quo magis miror, quomodo abolita longe religiosissima consuetudine, illa tandem recepta est, fucata & adsentatoria rhetorum beneuolentiæ captatio: quam ut minime improbo, ita miseret me plane ineptiarum & ingrati tudinis nostræ. Cum enim in omnibus humanis rebus diuina ope & clementia plurimū indigeamus, tū maxime in pharmacis porrigendis, morbis quoque subinde peruestigandis & curandis numine inprimis est opus: uel maximo etiam, & uere diuino Hippocrate consentiēte, qui in libro de Medici nouitij institutiōe sic inquit. Quamplurima præter res, Medicum habere certum est. Siquidem Deorum cognitio, cogitatioque & metus, in eius mente uersatur. Quando in plerisque morbis, siue symptomaticis, Medicina plurimum etiam Dijs concedit, Deosque colere reperitur. Medici namque plurimum Dijs concedunt, quoniam Medicina, posse omnia, si bi non arrogat: neque hoc in ea existit. Proinde & Mesue in hunc modum Canones exorditur suos. In nomine Dei, misericordis, cuius nutu sermo recipit gratiam. Et item libro suo Cura

tionum. Sanat solus languores Deus, & de frugalitatis folio produxit in largitate sua Medicinam benedictus, gloriosus, & excelsus. In quo solo latissime ab Galeno dissentio, qui ab sola corporis & humorum temperie morborū causas trahens, nullos a Deo infligi, uel curari impie fabulatur. Quando igitur et ipsi similem operā meditamur, & magnifica opera Dei, quæ in **P L A N T I S** ille quotidie, & mirabiliter operatur, conspicua facere intēdimus, Christianum esse arbitramur, si ante, quam ad descriptionem accingamur, prius factorē quoque ipsum **D E V M** opt. max. ductorē operis nobis constituamus, auspicijs nostris ut benigne faueat, susceptoque semel negotio longe operosissimo, patrocinari dignetur. Subinde munera nostra, quæ in templum conferimus suum, boni consulere. Vt nostra hæc legentes, consimiles quoque rerū effectus, quos primi illi Medicinæ scriptores obseruarunt, partim etiam nostra experientia didicimus, et ipsi aliquando experiantur et consequantur. **Cla-**

memus igitur & nos quoque cum religiosissimo Pœta,

O D E V S,

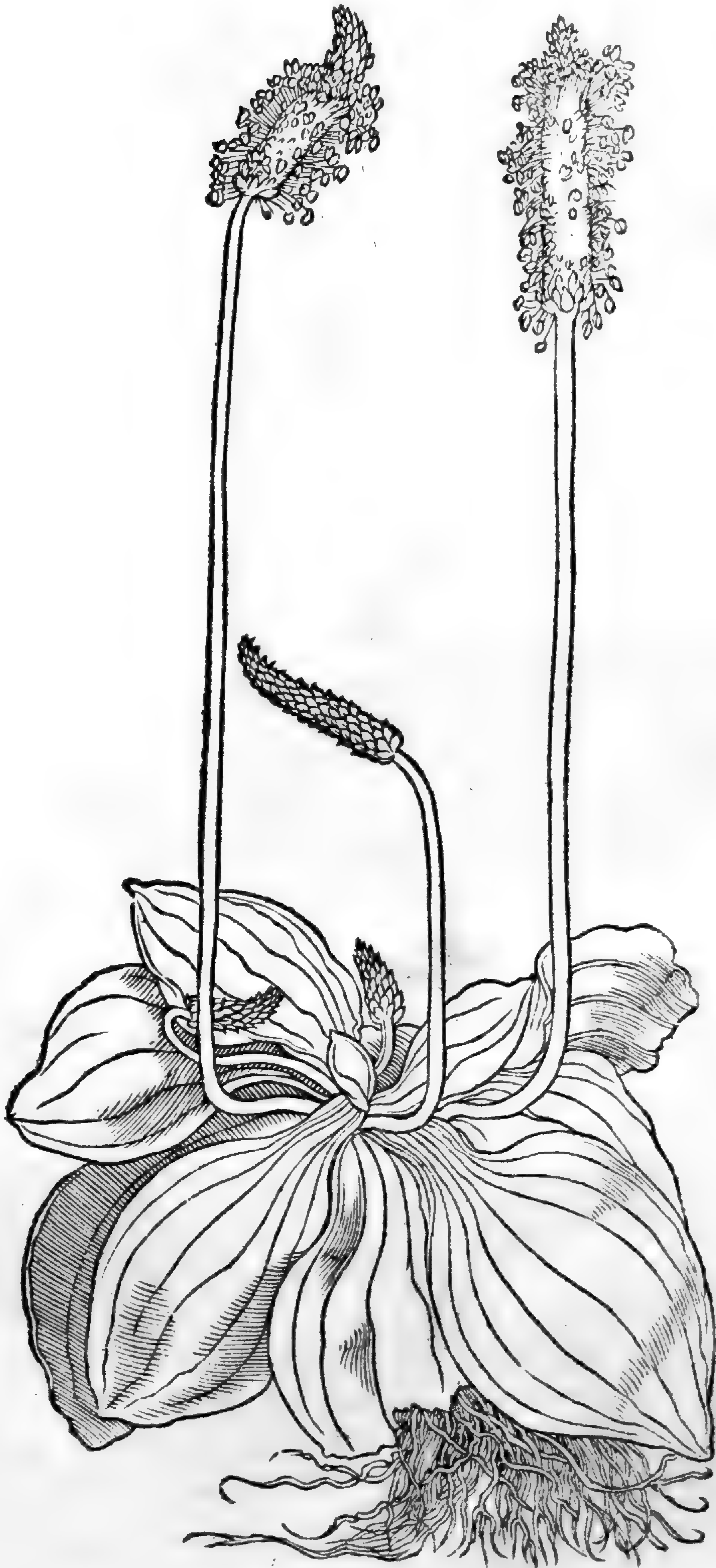
Da facilē cursum, atque audacibus aņue cœptis,
Ignaros uiaę, mecum miseratus agrestes,
Ingredere, & uotis iam nunc adsuesce uocari.

¶ **A** Plantagine igitur exordia sumpsimus, nō solū quia uulgaris, & notissima hæc herbulæ est, uerū etiā quod nulla æque diuinitatem **D E I** referat in se, excitetque subinde et animet, ad sui ipsius agnitionem, & operum suorum, qui semper operatur mirabilia in minimis, negligit uero quicquid hominibus altū, et suspiciendū uidet.

A

Plantago Maior.

B

Breyter Wegrich.

C 2

1537. 22

Plantago major
major, L.

C

Plantago Minor.

D

Spitzer Wegrich.

Handwritten notes:
P. minor L.
Wegrich

537.23

Plantago Rubea.

A

*P. major, L.
minor, L.*

1537.25

B

Kot Wegerich.

D E P L A N T A G I N E

Rhapsodia Prima.

¶ Nomenclaturæ Maioris

G R A E C A E,

ἀρνόγλωσσο. πολύνευροσ. προβάτιοσ. ἑπτάπλευρο.

L A T I N A,

Arnoglossa. Ortigia. Cynoglossa. Coturnix.

Heptapleura. Gelapyros. Polyneuros. Lin-

gua agni. Septineruia. Stelaphuros.

G E R M A N I C A E,

Wegerich. Schoffzung.

¶ Nomina Minoris

L A T I N A,

Lanciolata. Plantago minor.

G E R M A N I C A,

Klein Wegerich. Spitz Wegerich.

P L A C I T A A V T H O R V M

Sententia D I O S C O R. de
Plantagine lib. 2.

C

Deduplici
Plantagine.

LANTAGO DVPLEX EST, Maior,
& Minor. Habet minor Plantago, angustiora,
minora, molliora, tenuiora, & maioris leuoris fo-
lia, coliculos angulosos in terram inclinatos, flo-
res pallecentes, & in summis caulibus semen.

Maior contra, crassior, speciosiorq; est, latiore folio, & oleris figura.
Angulosus etiam Plantaginis huius caulis est, modice rubens, altitudine
cubitali, ex medio usq; ad summū cacumen, paruo semine uestitus.

Plantago ubi
nascitur.

Radices illi sunt teneræ, pilosæ, colore candido, crassitudine digitali.
Nascitur Plantago humentibus locis, prope lacus, sepes, & uliginosa loca.
Efficaciorem, melioremq; usum Maior habet.

Sententia P L I N I I lib. 25. cap. 8. de
Plantagine.

P L A N T A G I N I S duo sunt genera, Maior, & Minor. Minor an-
gustioribus folijs & nigrioribus, linguæ pecorum simillimis, caule angu-
loso, interdum inclinato, in pratis nascens.

Altera Maior, folijs laterum modo inclusa: quæ quia septena sunt, qui-
dam eam Heptapleuron uocauerunt.

Huius & caulis cubitalis est, & Napi similis. Nascitur in humidis,
multo efficacior. Vis mira, in siccando, densandoq; corpore cauterij ui-
cem obtinens.

Sententia A P V L E I de Plantagine, cap. 1.

G R A E C I ἀρνὸν agnum uocant, γλῶσσαν uero linguam. Rursum quod sæ-
pe adnata habeat germina, in longitudine septem lateribus similia, Græci
ἑπταπλευρον uocauerunt. Cæterum sunt eius species duæ. Nam quæ He-
ptapleuros nominat, est maior forma, folijs ornatoribus, & latioribus,
& neruosis. Nascitur in uallibus atq; hortis, necnon & paludibus pluri-
mum, et in pratis, estq; magis cōstrictiua. Alia uero minor, atq; nigrior,
leuior, & tenuior. Nascitur in chartarijs locis, sed in usum uarie adhibet.

Eadem fere Serapion.

Sententia H E R M O L A I B A R B A R I
de Plantagine.

P L A N T A G O quandoq; Septineruia. Quancq; Heptaneruia alia
uidetur herba q; Plantago. Id quod exemplario quodam aduersus colle-
ctiones, cui nomē est, Botanicon, aperte liquet. Quippe in quod tres que-
runtur herbæ. Plantago ternis uncijis, Septineuron senis, Leoneuron
quoq; ternis. Necq; quæ sit Leoneuron, intelligo. Flosculus ei Lanugi-
neus, ut frumento, particulatim erumpens, ut Aphaca, & Intybum. In-
ter spicatas est Plantago, sed Minor, nigrioribus folijs, & linguæ pecorū

simillimis, unde nomen apud Græcos Arnoglossa.

A

Hieronymus Herbarius de Plantagine.

PLANTAGO triplex perhibetur. Maior, quæ Septineruia, & Arnoglossa. Minor, quæ Lancea lata, quod lanceæ similis sit. Et Aquatica, cui ranæ insident frequenter. Unde & Germanis *frösch lessel krot*, dicitur.

T E M P E R A M E N T V M.

Refrigerat, & arefacit in secundo ordine. Habet autem austeri aliquid. Ideo aduersum ulcera maligna, & fluxus, & putredines congruit. Arefacit autem citra uellicationem, particepsque est acerbitatis. Et tam fructus, quam ipsius radix potestatis sunt propemodum eiusdem, nisi quod aridioris & minus frigida. At fructus tenuissimarum partium est: radices autem partium crassiorum. Folia porro ipsius herbae arefacientia, tenuiorum partium, & potestatis minus frigida.

V I R E S & luuamenta eius ex Dioscoride.

Vim habent folia exiccatoriã, cõstringentẽ. Quare omnibus malignis ulceribus et fluctioni oportunis, atque elephantiasis, sordidisque illita profunt.

Profluuia sanguinis, ulcera quæ serpunt, epinictidas, carbunculos, nonnihilque cohibent.

Vetera ulcera, & inæqualia cicatrice obducunt.

Chironia sanant.

Sinus conglutinant.

Morsibus canis, ambustis, igni inflammationibus, panis, parotidibus, strumis, ægylopsis illita cum sale profunt.

Coctum cum aceto & sale olus, dysentericis, coeliacisque sumptum subuenit.

Datur & in locum Betæ, cum lenticula coctum.

In leucophlegmatia, inter aridas epulas herba decocta datur,

Comitialibus, et suspiriosis data, proficit foliorum succus. Colluta subinde oris ulcera purgat.

Cum cimolia, aut cerusa, igni sacro medetur.

Fistulis infusus prodest.

Lippitudinibus, & aurium doloribus, idem succus instillatur.

Additur quoque in oculorum collyria.

Gingiuvis cruore suffusis, & sanguinis reiectionibus pota confert.

Clystere dysentericis.

Contra tabem datur in potu.

Aduersus strangulationes uuluae in uellere subijcitur, etiamsi uulua fluctione laboret.

Semen ex uino potum, alui fluctiones, & sanguinis excretaiones sistit.

Decocta radix, & manducatu, & collutione dentium dolores sedat.

Eadem cum folijs, ulceribus renum, & uesicae in passu datur.

Ferunt tres radices, cum tribus uini cyathis, & pari aquae modo tertianis auxiliari, & quatuor quaternis.

Sunt qui radices gestamine discutiendis strumis utantur.

B

C Syrius Plantaginis & calamynthæ cū melle produnt ijs mederi, quos uires defecerunt, datū die secunda, & quarta, & parasceue, i. ueneris die. Hoc autem ueluti arcanū accipito, quod ueraci experiētia compertū est.

E X A P V L E I O.

Herbæ Plātaginis radix in collo suspensa, capitis dolorē mirifice tollit.

Succus quoq; tepefactus, fomentando uentris dolorem adimit: et si tumores fuerint, tusa herba & imposita, tollit tumorem.

Potui datus idem succus, et interiora sanat, & thoracē purgat mirifice,

His qui purulentum cum sanguine exscreant, herbæ Plantaginis succū dato bibere, sanabuntur.

Semen tufum, et subinde in uulnus sparsum, uulnera cito sanat.

Et ipsa herba tusa & imposita, refrigerat ea loca quæ nimio calore urgentur, & persanat.

Ad uentrem sistendum, & aceto cocta in mero bibitur mensura unus cyathi.

Serpentium morsibus trita, & ex uino sumpta prodest.

Lumbricis purgandis herbam Plantaginē contundes, & succi eius de cochleario dabis bibere, ipsam q̄tidie herbā tufam umbilico imposito.

Pistata cum axungia, sine sale, instar malagmatis facta, et imposita, duriciam discutit.

D In febre quartana, succus in aqua mulsa ante duas horas accessiōis potui dato, & miraberis effectum.

Idem facito in tertiana, & radices tres conterito, & sub accessione cum uino, aut ex aqua ieiunus bibat.

Podagræ, & omnium neruorum dolori et tumori folia contusa, uel pistata cum salis modico, & imposita, optime facere certum est.

Secundæ doloribus, semen contritum prodesse creditur.

Vulneribus recentibus contusa folia cum axungia uetere, sine sale imponuntur, et laborans sanus efficietur.

Si cui pedes tumuerint ex itinere, Plantago contusa, & cum aceto imposita tumorem tollit.

Si cui ulcus secus oculum, siue nares natum fuerit, herbæ Plantaginis expressæ et contusæ succo, lana molli madefacta, et imposita, per dies nouem curat.

Cum axungia ueteri parotidas sanat, ulcera oris omnia, et alcolam mirifice, persanat.

Tusa, & imposita, morsum canis rabiosi sanat.

Contra omnes uesicæ difficultates herbæ Plantaginis folia, uel radices ex passo fortiter medentur.

E X P L I N I O.

Nulla res æque sistit fluxiones, quas Græci *πυματισμοῦ* uocant.

Vis mira in siccando, densandoq; corpore, cauterij uicem obtinens.

Febres frigidas leuiores facit Plātago ex aqua mulsa, duabus horis an

te accessionem pota binis drachmis, uel

A

Succus radicis madefactæ, uel tusæ, uel

• Ipsa radix trita, in aqua ferro calefacta.

Pituitas, eruptionesq; emendat Plantago, panosq; sanat cum sale.

E X O R I B A S I O

Desiccatur absq; aliqua mordicatione Plantago, ea quæ necdum stupida sunt. Nam & semen, & radix simili sunt uirtute. Quanquam semen amplius extenuat.

E X M A C R O H E R B A R I O

Maiorem uim tamen esse

Dicunt Maiori,

Oui cum lachryma medicatur adustis,

Et strophas spargit, superaddita cum sale trita.

Hydropicis ut olus decocta prodest.

Sic iuuat asthmaticos, ferturq; iuuare caducos,

Et dolor hac auris sedabitur.

Pellitur ex oculis tumor hac.

Experimentatores H E R B A R I I.

Arnoglossa hepar confortat cum aqua Endiuixæ, & sacharo albo, si epithimetur.

B

Extinguit ignem sacrū, cum succo Semperuiui & aceto.

Remouet hæmorroidas, cum puluere radicis Aron.

Et omnem carnem, quæ est ex ignis uisione, refrigerat.

Menstrua retinet.

Valet etiam hemopthoicis, & ulceratione pulmonis laborantibus.

Radix cocta cū aqua & piretro, ualet dolori dentiū, si tepida indatur.

Succus cum aceto ualet ad maculas & lentigines detergendas.

Ad quartanam est eius usus cum theriaca ante accessionem.

Et semen & radix aperiunt meatus hepatis, & renum obstructus.

Iuuamenta Minoris, E X M A C R O,

Cuncta potest Plantago minor prædicta iuuare,

Quamuis non tantas uires uideatur habere.

D E S C R I P T O R E S P L A N T A G I N I S.

Dioscorides lib. 2.

Theophrast. lib. 7. cap. 9.

Plinius lib. 25. cap. 8. lib. 26. cap. 8. 9. 11.

Apuleius cap. 1.

Oribasius

Serapion cap. Lisen alhamel. 233.

Herm. Barb. in Corollario suo.

Macer dict. Plantago.

Galenus. 6. Simpli. cap. 56. Ad Paternianum cap. 215.

Idem de morbis curandis lib. 5.

Platearius cap. 29. lib. de simplici Medicina.

Hieronimus herbarius dict. Plantago.

Helleborus Niger.

C

1539.30

D

Christwurz.

DE VTROQUE HELLEBORO,
ALBO, ET NIGRO,
Rhapsodia Secunda.

¶ Nomenclaturæ Albi

Græcæ,

ἑλλίβορος λευκός. ασκίς. πιγνατόξισ. γόνος ἑράκλιος.
πολύιδος. ἀνάφους.

Latinæ, Helleborus albus. Veratrum album.

Teutonicæ, Weiß Nyeswurz.

¶ Nomenclaturæ Nigri

Græcæ,

ἑλλίβορος μέλας. μελαμπόδιον. πολύρριζον. μελανόρριζον.

Latinæ, Helleborus niger. Prætion. Veratrum nigrum.

Teutonicæ, Christwurz.

H. viridiflorus
Syn. H. 3.57

PLACITA Authorum de HELLEBORO.

A

Albi Vetratri, secundum DIOSCOR. descriptio.

FOLIA FERT BETAE, aut Plantaginis similia, sed breuiora & nigriora, rubescentia. Caulem cauum, quadrantalem, tunicis conuolutum, cum arescere coepit. Radicibus nititur multis tenuibus, ab oblongo capite exeuntibus, cepearū modo fibratis. Nascitur in montibus & asperis. Radices messibus colligendi. Optimū habet candidū, friabile, carnosum, modice extentū, nec tamē lunci modo mucronatū, quod frangēdo puluerē emittit, & tenuē habet medullā, gustu non admodū feruens, nec saliuam subinde ciens. Huiuscemodi autem strangulat.

Nigri.

Folia ei uiridia, Platani similia, minora, folijs Sphondyli proxima, subaspera, pluribus diuisuris incisa. Caulis asper, flores purpurei, racematim coherētes. Semen Cnici, quod in Anticyra Gesamoides uocant, quo deiectiones moliūtur. Radicibus cohæret nigris, tenuibus, a capitulo cepearū simili confibratis, quarum est usus.

In collibus, asperis, & sitientibus locis nascitur.

Locus.

Optimum quod ex Anticyra petitur. Eligi debet corpulentum & plenum, in quo tenuis sit medulla, acre gustu, feruensq̃.

Electio.

De inuentore & monstratore ex PLINIO.

MELAMPODES fama diuinationis artibus nota est. Ab hoc appellatū ferunt eum, qui niger Helleborus dicitur. Alij pastorem eodem nomine inuenisse tradunt, capras purgari eodem pastu animaduertenstem, datoq̃ lacte coram sanasse Proetidas furentes.

B

Tempus Collectionis ALBI.

Tempestiuum esse tradunt messibus Album. Sed non facile colligitur. Nempe caput aggrauans, nisi præsumatur allium, & subinde uinum sorbeatur, celeriterq̃ fodiatur.

Supersticiosa Collectio Nigri ex

THEOPHRASTO.

Cum præparatione solenni, & religione quadā, colligitur Niger, ut inquit Theophrastus. Siquidē gladio circūscribebatur primū. Deinde qui succisurus est, ortū spectat, precaturq̃, bono omine ut id sibi liceat, Dijs sibi concedentibus, Apolline scilicet & Aesculapio. Ad postremū aquilæ uolatus obseruat. Fere enim secantibus ille intererat: atq̃ si propius ille aduolasset, moriturum illo anno qui succidisset, auguriū erat. Tandem eximebatur, quemadmodum & ex Albo interior medulla.

DIFFERENTIA VTRIVSQUE.

Purgat aut Niger humorē melancholicum, per uentrē in primis inferiorē. Albus uero per superiorē, crassos & glutinosos humores expellit.

Subinde Nigrum, equi, boues, suesq̃ cauent, cum impune Candido uescantur. Tametsi Nigro uiolentius Album dicatur.

Vtriusq̃ quoq̃ semen, coturnicibus gratissimū est, ut scribit Aristot.

C quam ob caussam ueteres eas damnauerunt mensis: nunc quaeruntur.

Durantia A L B I.

Durare uim Albi. xxx. annis ferunt.

Temperamentum utriusq̃.

Abstergendi, calefaciendiq̃ potentia est, unde ponitur tertio ordine calefacientium & arefacientium.

Præparatio & administratio.

Antiqui corticem carnosissimum, & radicem eligebant, quo tenuior eximeretur medulla. Hanc humidis spongijs opertam, turgescentemq̃ in longitudinem findebant. Deinde fila in umbra siccabant, his utentes. Nunc ramulos ipsos ab radice sua grauisissimi corticis ita dantes. Pani etiam compinsitur & torretur. Quidam porrigunt in sorbitione pultis, aut alicæ. Quidam cum modicum antea dederint cibum.

Mesue sic corrigendum censet, uidelicet ut maceretur prius in melle et passulis, uel in iure gallinarum & aliarum carniū, abiecta deinde radice.

Sunt qui cauata radice raphani, indunt de Helleboro per diem, inde rursum extrahunt: feruntq̃ tum raphanum soluendi uim habere.

Alij infundunt in oximelle, uel uino dulci, aut syropis, uel robob, ut uocant, atq̃ subinde ministrant. Adhibito fortasse & ordeo modico, uel rizo.

Vigoraunt eius operationem sal Indus, Epithymus, Polypodium. Emendant quoq̃ Daucus, Petrosilenon, Piper longum, Hyssopus, Ca-

D lamentum, & Origanum.

Vires & Iuuamenta A L B I ex D I O S C O R I D E.

Purgat uomitionibus, diuersa & multiplicia trahens.

Miscetur collyrijs, quæ claritati oculorum officientia repurgare possunt.

Ducit idem menses.

Foetus in utero necat.

Sternutamenta cit.

Quinetiam melle cum polenta maceratum, mures enecat.

Carnibus concoctum eas minuit.

Datur ieiunis, per se, & cum Sesamo, aut Tapsiæ succo, aut alica, aut mulsâ aqua, aut pulte, aut lenticula, aut sorbitione aliqua alia.

Pani etiam compinsitur, & torretur.

Mensura, dispensatioq̃ eius, ab ijs tradita est, quibus præcipuum fuit studium de ea docere. Dant siquidem aliqui Veratrum album in sorbitione pultis, aut alicæ. Quidam cum modicum ante cibum dederint, præsertim in ijs, in quibus suspecta, timendaue strangulatio, aut corporis imbecillitas impedit. Tanto enim sic ea purgatio perficitur. propterea, quod importuna corpori non aduenit.

Sedi etiã, ex Veratro albo appositæ balani cum aceto, uomitiones faciunt.

Item suppurationi ueteri.

Eodem phthiriasis emendatur.

Item scabies, impetigo, fistula callosa.

Decocto eius in aceto, & collutione dentium, dolor sedatur.

Muscae quoque in eo enecantur, si cum lacte maceretur.

Medetur quoque morbis eomitialibus, uertigini, melancholicis, insanientibus, lymphaticis, podagricis, hydropicis incipientibus, tympaniticis, stomachicis, spasticis, clinicis, Ischiadicis, elephantiae albae, lepris, tetano, tremulis, quartanis, quae aliter non desinant, tussi ueteri cum inflammationibus, torminibus redeuntibus.

Galli, ut inquit Plinius, sagittas, in uenatu Helleboro tingunt, circumcisosque uulnere, teneriorem sentiri carnem affirmant.

R A Z E S

Helleborus niger choleram nigram curat.

Albus uomitum facit.

Ipsam tamen bibere non est securum.

Iuuamenta NIGRI ex Plinio & Dioscoride.

Prodest comitialibus, melancholicis, insanientibus, articulorum doloribus, & resolutis.

Educit choleras uarias, & phlegma per aluum.

Elixaturae potu, caligo fugatur.

Duricias suppuratas concoquit & purgat, facto inde cataplasmate.

Auditum reddit, si surdis auribus indatur, atque post biduum, triduum uel repellatur.

Cataplasmata ex eo tollunt maculas, lepras, scabies, omnem denique impetiginem.

Sanat scabies etiam: in quem usum cum thure ceraue, piceque & cedri no liquore inungitur.

Ex aceto per se emplastri modo impositum, uirilignes, impetiginesque, & lepras emendat.

Purgat superiorem uentriculum, pituitam trahens & bilem: daturque per se, & cum scamonio saleque, drachmae, aut trium obolorum pondere.

Ore diu tentum acetum, in quo coctus sit Helleborus, dolorem sedat.

Miscetur omnibus emplastris, quae exedendo sunt.

Contra cutem subeuntes aquas, cum farina ordeacea, uinoque emplastri modo utiliter imponitur.

Seritur ad radices uitium, fitque ex eis uinum, quod purgandum est.

Trahit menses, idem appositum.

Foetus in utero enecat.

Fistulas purgat inditum, & post tertium diem exemptum.

Iuuamenta Nigri ex MESVE.

Diximus uitari Album, quia praefocatiuus est, Nigrum autem debere sumi, sicut concordant omnes, & proprie rectificatum secundum artem: et non conuenit nisi animosis corporibus, idque ueris tantummodo tempore.

Datus itaque quando, & cui conuenit, facit reuiuiscere, et constitutionem temperatam. Haec enim est proprietas eius secundum Hippocratem. Et

C ipse quidem mundificat totum corpus, & singula membra, & solutione educit cū facilitate cholera permixtā phlegmate. Et mūdificat sanguinē.

Et trahit a uenis superfluitates mixtas sanguini, immo a toto corpore, a concauitatibus membrorum, & quibuslibet partibus remotis.

Est ex rebus soleñibus in mundificando cerebrum & caput totum, & instrumenta sensuum, neruosq; & uiscera, una cum uesica, & matrice.

Et confert iuuamētum manifestum ægritudinibus eorum, sicut sedē, hemocraneæ, mania, melancholia, uertigini, epilepsia, & paralyti.

Item apostematibus membrorum, scrophulis, cancro, & herpeti.

Destillatur acetum decocto eius in aurem, & confert tinnitui, & sibilis, & corroborat auditum.

Confert ægritudinibus splenis, & febribus antiquis, longis, quartana, cholericæ, & melancholia difficilis eradicationis.

Prouocat quoq; urinam, & menstrua,

Frequens etiam usus eius colorem inducit corpori bonum, cutem re-purgat, & quamlibet scabiem abstergit.

De V E R A T R I purgatione, seu Helleborismo, Hippocrates ad Democritum philosophum.

Q V I non facile per superna purgantur, ante potionem corpora multo cibo, quieteq; madefaciant. Cum autē Veratrum potauerint, corpora magis commoueant, nec dormiant. Quod autem agitatio, & motus corpora conturbet & moueat, nauigatio demonstrat. Cum autē Veratrū magis agere, & purgare uolueris, corpora magis cōmoueto. Veratrū autē nō periculosum est, qui sanas carnes habent. Præterea qui post potiōis purgationem non sitiunt. Spasmusue post Veratrū letalis est. Si in magna purgatione superueniat, malum est. Si in uentris motionibus, & purgationibus, & uomitionibus sponte factis, quemadmodum oportet, purgētur, confert, & facilem ferunt: si minus, cōtra. Quemadmodum præterea in præscito, prognosticoue dixeramus, supna purgatio his cōmoda est, qui cibos sine febre auersantur, coruellicantur, caligāt, os amoroze uexatur: & ut in sumā & in uniuersum dicamus, doloribus cunctis, qui supra præcordia sunt, confert. Per inferna uero, cum sine febre tormina uexāt, lumborū dolor, genuum grauedo, cum menses non facile decurrunt, cū dolores sub septo transuerso sunt. Cum uero sic potionabis, urbanos, ociosos, pigros corpore plurimū caueto & obseruato: maxime uero fuscis, carnes humiditas habentes, et subsecas, balbos et blæfos. Qui uero p morbi principia, pituitosa per potiōnem discutere & dissoluere nitunt, pituita crescēte nihil profunt: quemadmodū in libello de pituitana dixeramus. Crudus enim morbus cū est, nihil cedit. Quæ em morbo repugnant & salutifera sunt, cōtabescūt. Debilitato siquidē corpore, morbus supat, languētesq; nō medicabiles facit. Veratro autē, Helleborisatoue eos, quibus de capite destillat rheuma, purulentisue dato, maliue coloris, nec raucescentibus, nec lienosis, nec ex anguibus, nec uentositate laborantibus, nec

tufsi ficca, nec fiticulofis, nec uētris dolore uexatis, nec diftēto uētriculo, nec p̄cordijs, & ilibus, & fcapulis diftētis, laterūq; dolore uexatis, nec torpidis, nec hebetius cernentibus, nec auriū tñitu laborātibus, nec lotium nō continētibus, nec arcuatīs, nec uentriculo, ftomachoue nō ualentib9, nec ficofis, nec furūculofis. Sin aut Veratro purgare uideat, per fuperna tutius purgabis, per inferna uero minime: q̄s cibus ualide nutricabis & replebis. Quemadmodum aut in p̄dictorio dixeramus, nec cibaria auerfantētes, & nigra fupuo mentes, & delyros potionato. Prę dolore parū dormientes, lumina, & oculos audaces & patentes, uel reclinatos, tortuofosue habentes, turgidos, caligantes, mali coloris, & difcolores, nec febre æftuātes & præfractos: quemadmodū in libello de ptifana dixeramus, fefamo miftū, et fefamoides cōmode per fuperna purgat. Potio aut eft drachma, uel eius dimidiū cū aceto mulfo, tertiā aut huius partem cū Veratro mifceto, & minus præfocat, ft strangulatue. Quod & longas quartanas purgat, & eos qui longa & molefta febre uexātur, & eos qui non fitiunt, nec exfcreant, hofq; non ante tria trinūdina, quandoq; & laterum morbo laborantes, conuoluuloq;. Sicuti autem in libris de fœminarum morbis dixeramus, fi locelli purgationis egeant, purgato.

N O C V M E N T A.

Nigro uiolentior Albus eft. Proinde hodie in ufu non habet. Sed & olim fenibus, pueris, fœminis, imbecilibus, inuidis, et quibus exulcerata præcordia fuiffent. Item fanguinem exfcreātibus, caufarijs uel latere, uel faucibus, negabatur.

Niger interficit, canes, mures, & porcos,
Et ftercus ipfum bibentes perimit gallinas.

C O M M V T A T I O

Loco eius hodie ufurpant Scammonium.

D O S I S

Themifon binas, non amplius drachmas dabat. Sequētes, & quaterenas dedere, claro Herophili præconio, qui Helleborū fortiffimi ducis fimilitudini æquabat. Concitatis em̄ intus omnibus, ipfum primū exire. Mihi uidet, inquit Macer, fignificare Plinius, Albi dimidiū pondus tantōmodo dandum, id eft, quia Nigri eft drachma una, aut. 2. fcrupuli, Albi fit dimidiū. Secus Mefue. Dofis eius eft, inquit, a charitis fex, ufq; ad tertiam. 31. uel ufq; ad. 31.

A V T H O R E S & defcriptores Hellebori.

Plinius lib. 25. cap. 5. Dioscorides lib. 2. de Helleboro.

Galenus. 6. fimplicium pharma. cap. 125.

Mefue in canonibus uniuersalibus.

Theophrastus lib. 9. cap. 10. 11.

Auiceña lib. 2. De Helleboro. Macer dict. Helleborus.

Serapion. cap. 333. Rases.

Hippocrates in epiftola ad Democritum philofophum.

Nymphaea K. 15, 14
var. *det.*

Sum. p. 315

1537. 26

Nymphaea odorata, L.
var. *multiflora*
Sw. fl. 3. 14

d 3

1557. 57

Græcæ, *νιμφοία*

Latinę, Nenuphar, Clauus Veneris, Digitus Veneris, Alga palustris. Papauer palustre.

Germanicæ, *Sorwurtz / Kollerwurtz / Sehblüm / Hostrang.*

Vnde sic dicta.

NENUPHAR, nata traditur, ut inquit Plinius, a nymp̄ha, erga Herculem zelotypa, & mortua. Quare Heracion uocant aliqui. Alij Rhopalō, a radice clauæ simili. Siue, ut placet Dioscoridi, Nymphae nomen uēdicasse sibi uidetur, quoniam aquosa amet. Plurima em̄ inuenitur in Helide, in Anygro amne, & in Beōtiæ Haliarto.

Genera eius ex D I O S C O R I D E.

Duplex est. Quædam nigra, quædam alba radice. Quædam albo, & quædam luteo flore.

Εἰκὼν Α Λ Β Ι.

D Folia habet lata, quadamtenus super aquam emergentia, solida. tenacia, coriacea, grauius olentia. Aliquando tamen etiam sub aquis sunt, pluraq; ab radice una prodeuntia. Flos candidus, Lilio similis, in medio, quod crocum sit, habentem. Hic postq; defloruit rotundus, & rotunditate pomo, aut papaueris capiti similis, colore nigro. Radix magna, aspera, clauæ alicuius modo nodosa.

L O C V S.

Nascitur in paludibus, & stagnantibus aquis.

T E M P V S.

Effoditur Autumno.

Placitum T E O P H R A S T I lib. 9. cap. 13. de Nymphaea.

RA D I C V M differentias, tum succis, tum odoribus accipere licet. Sunt em̄ aliæ acres, alię amarę, alię dulces, & aliæ suauis olentiæ, alię grauis: dulcis Nymphae uocatae, quæ nasci in lacustribus solet, ut in Orminiensi agro, & Marathone, & in Creta insula Beōti, Madonaim hanc appellāt, fructumq; mandunt. Gerit folia, super aquam ampla.

P L I N I V S de Nymphaea.

Nascitur in aquosis Nymphaea, folijs magnis in summa aqua, et alijs ex radice prodeuntibus, flore Lilio simili: et cum defloruerit capite Papaueris. In caule secatur autumno. Radix nigra in sole siccatur, aduersaturq; aluinis. Est et alia Nymphaea in Thessalia, amne Penço, radice alba, capite luteo, Rosæ magnitudine.

Sententia A P V L E I de Nymphaea cap. 68.

Νιμφοία Græce Cacabon, Lothonietram, Rhopalon: alijs Androgomos, alijs Hydrogogos, alijs Heracleos, Latini matrem Herculianā, Algam palustrem, Papauer palustre, Clauū Veneris, & digitum Veneris dixerunt.

Nascitur in aquis stantibus. Ita deniq; nomen sumpsit. Thyrso nigro, le- **A**
 nis folijs, similibus herbæ Cicoreæ, aqua ex parte superantibus, flore pal-
 lido, fructu siue semine lato, denso, atq; gustu argilloso: radice stipidiola,
 nigra & acerrima. Præterea nascens in Ompenio tenus flumine: cuius
 flos niger est, radix alba, & aspera.

TEMPERAMENTVM.

Et radix, & semen uim citra uellicationē habent arefaciendi. Alioqui
 tamen frigida & humidæ complexionis in secundo.

VIRE S & Iuuamenta ex DIOSCORIDE.

Coeliacis utiliter in uino bibitur, & intestinorum torminibus.

Lienem minuit.

Stomachi & uesicæ doloribus, emplastri modo imponitur.

Vitiliginis ex aqua exterit.

Capilli defluuia, quas ἀλοπικίασ, dicunt, cum pice imposita, explet.

Bibitur etiam contra nocturnas Veneris, & somniorum imaginatio-
 nes, quas compescit atq; restinguit.

Semen cum uino potum, uentrem sistit,

Trita plagis imponitur.

Cocta in oleo, cum rosa, uiola, & pauxillo uini granatorum, usq; ad ui-
 ni consumptionem, erisypelam extinguit.

Succus cum uino tritus, datur dysentericæ compescendæ.

Idem facit radicis succus.

Testium tumori superimponitur.

Illinitur non ualentibus dormire.

EX THEOPHRASTO.

Plagæ, trita & imposita, sanguinem sistere traditur.

Vtilis & ad difficultatem intestinorum pota.

EX PLINIO.

Venerem in totum adimit (ut diximus) Nymphæa Heraclia, eadem
 semel pota in .xl. dies.

Insomnia quoq; Veneris, a ieiuno pota, & in cibo sumpta.

Illita quoq; radix genitalibus, inhibet non solum Venerem, sed efflu-
 entiam genituræ: ob id corpus alere, uocemq; dicitur.

EX APVLEIO.

Radices eius rades, & dabis manducare dysenterico diebus decem, &
 sanabitur.

Idem efficies, si cum uino austero propinaueris, aut certe eius succum
 uino intritum, mistumq;.

EX SERAPIONE, RASE, Albasare, Isaaco, et Mesue.

Dixit Aben Mesua. Vinum quod fit ex Nenusare, est bonū tussi, &
 pleurisi, & mollit uentrem, & est fortioris operationis q̄ uiola.

Dixit Alchantzi. Radix Nenusaris, in die uirtutē habet mādragoræ.

Dixit Isaac Eben Amram. Nenusar nominatur interfectoꝝ apum, &

C est similis floribus uiolarum, sed est frigidior & humidior eis, confertq; sodæ calidæ, & inducit somnum, imprimisq; oleum ipsius. Et quando ponitur super apostemata calida, confert.

E X P L A T E A R I O.

In Septembri collectū, per duos annos, in multa efficacia seruat. Et melior flos est, qui in calidis regionibus reperitur, q̄ ille qui in frigidis.

Fit ex floribus eius syropus, cuius usus est in febribus acutis, & ad hepatis calefactionem.

Contra dolores capitis ex calore, imponūt Saraceni flores in aqua per noctem, & mane bibunt talem aquā, & flores, uel naribus applicant.

E X I O A N N E V I G O N I O.

Nenufar frigida est, & humidæ complexionis in secundo. Ideo flos eius bullitus in oleo, uiola, & oleo omphacino, parumq; uini granatorū usq; ad consummationem uini, erysipelam extinguit.

E X A V I C E N N A de uiribus cordis.

D Nenufar appropinquat Camphoræ in iudicio, nisi quia est humidior ea. Et eius quidem humiditas, caussat in substantia spiritus, qui existit in cerebro, pigriciā & torporem, nisi egeat humectatione, ut temperet. Spiritus aut in corde, non uidet pati ab eō hoc nocementū, quod patitur cerebrū, immo præbet forte iuuamentū. Nam proprietates suæ aromaticitatis confortat spiritū qui est in corde. Nocementū uero frigiditatis, & humiditatis ipsius, est secundū quid. Et temperat croco, & Cinnamomo.

N O C V M E N T A.

Plinius autor est, eos qui biberint, intra duodecim dies, coitu, genituræq; priuari, & ob id corpus alere, uocemq; dicitur. Quamq; ab Auicenna inter ea quoq; scribitur, quæ cor quoq; confortant.

A V T O R E S, E T D E S C R I P T O R E S.

Theophrastus lib. 9. cap. 13. Dioscorides dict. Nymphæa.

Plinius lib. 25. cap. 7. Libro item. 26. cap. 7. 8. 10.

Georg. Valla. dict. Nymphæa. Apuleius cap. 68.

Auicenna lib. de uiribus cordis. Symon Ianueñ. dict. Nymphæa.

Serapion ca. 122. Ioan. Vigonius. Rases.

Hieronymus Herbarius.

N Y M P H A E A A L T E R A.

N Y M P H A E A M alterā, sunt qui Nymphonā uocant. Nascit priori similis, radice tamē candidiore, & aspera. Florem luteū gestans, splendens, rosæ similem. Item a radice uelut glirium caudas trahens.

V I R E S, E T I V V A M E N T A.

Bibit et semē & radix in nigro uino cocta, cōtra muliebres fluctiōes.

A V T O R E S.

Plinius lib. 25. cap. 7.

Dioscorides lib. 3. cap. Nymphæa altera.

Et cæteri quos supra citauimus.

Tussilago farfara, L.
C.B. 197

Sm. fl. 3. 425

C

DE VNGULA CABALLINA,
Rhapsodia Quarta.

NOMENCLATURAE

Græcæ, ἄρκιον.

Latinæ, Personata, Lappa, Vngula caballina.

Germanicæ, Kossbüß.

PLACITA AVTHORVM

Sententia DIOSCORIDIS, de Personata.

FOLIA HABET maiora etiam cucurbitis, & hirsutiora, & nigriora, & crassiora, caulem albicantem. Quanquã & interdum uisdua caule reperiatur, radice intus candida, foris nigra.

Sententia PLINII de Personata.

Error Plinij
in Personata.

Quidam Arcion Personatam uocant, cuius folio nullum est latius, grandes Lappas ferentem.

DECRETVM HERMOLAI BARB.

in Corollario de Personata.

Petalite
Bardana.Lib. 35. cap. 9.
Perfolata.

Perfoluta.

Perfolyton.

Persona.

Arcion, siue Profopites, Personatam quidem in latino sonat, sed pro Petalite tamen capitur a Plinio, dicente, folio Personatæ nullum esse latius, grandes lappas ferentis, quos nos non in Arctio, sed in Petalite cernimus. Petaliten interpretor, quã uulgo Bardana, & Lappam maiorẽ interpretant: Arction quæ Vngula caballina dicitur. Plinius differentiã in noie tenuem constituit, Petaliten Personatam, Arction Perfolatam appellando. Perfolatam inquit, quam nemo ignorat, Græci Arction uocant, folia habet maiora etiam cucurbitis, & hirsutiora, nigrioraq; & crassiora, radicem albam & grandẽ. Quæ oia fere cum Dioscoridis Arctio conueniunt. Nominat & Perfoluta, siue Perfolyton a Plinio, herbæ genus Aegyptiæ in hortis feri coronamenti solitum, duobus generibus, mas, & femina, inhiberi subdita ea Venerem uirorum maxime prodendo. Illud commo nuerim, maiora esse Personatæ, hoc est, Petalitæ ac Bardanæ, q̃ Perfolatæ, hoc est, Arctij, & Vngulæ caballinæ folia. Radicem Personatæ candidam, digitali crassitudine, fastidiendi odoris: Perfolatæ brachiali, & odoratam, flore in spica purpureo. Galenus & hanc, & superiorem, eodem Arctij nomine appellat. Quod autem Personata sit, quam Lu. Columella Personam uocari scribit, ne dubitem, facit, quod utilem pecori, quod uipera momorderit, scarificationi superpositam cõmemorat, quod & Plinius probat: & propterea a nonnullis Echion, quasi Viperariam tradit appellari.

ἐπιγραφή Marcelli Vergilij de Personata.

Personata hac utebantur quondam, ad personas totã Græcia & Italia, quoties in Theatris alijsue locis, qui cognosci a populo nollent, egisse quippiam uolebant, facili, sed non toto anno ad eam rem, ex incultis & pinguibus locis apparatus. Maio, Iunioq; mensibus frequentem fuisse

palilibus & floralibus uerisimile est, tribus decerptis folijs, quorum uno frontem, duobus alijs utrinque malas uestiret, relictis inter eorum spacia liberis, uidendi, spirandi, loquendi que meatibus. Est enim foliorum personatæ tanta amplitudo, ut longe maius, quam humana facies est, tribus uestiri spacium possit. Neque immerito hic cucurbitarum folijs comparauit: figura enim illis respondet. Et si pinguiore loco nascantur, magnitudine etiam superant. Causa que hæc est, cur Græci etiam, ab eodem personarum usu, Prosopida, & Prosopion uocauerunt. Lappa dicta est, quoniam illi congener est. Nascitur ubique personata, & quoniam desierunt uti Christiani ad personas, ob eam quam diximus causam, nec alios habet in sanitate usus, & parum hoc nomine nunc cognoscitur.

A

Personacia, quare Lappa dicta.

CALVMNIA SENTENTIAE PLINIANÆ

næ, circa Personatam, Nicolai Leoniceni lib. de

erroribus Medicorum.

Sed non est nunc nobis cum Auicēna, sed cum Plinio negociū, quare ad ipsum reuertamur. Hic lib. 25. de Arctio, quamuis Echion errore codicis, ut arbitror, legatur, ita scribit. Arction quidam Personaciam uocant, non multos infra uersus, Plinius ita scribit, Personacia, quā nemo ignorat. Licet ante, & hic, pro Persolacia, Persolata, uiciose scribat, tamen quod sequitur, probat Personaciā esse legendā. ita enim subiungit. Græci uero Arction uocant: folia habet maiora etiā cucurbitis, & hirsutiora, nigrioraque, et crassiora, radicem albā & grandē. Hæc ex uino bibitur, denariorū duorū pondere. Videtur profecto duo Arctij genera putauisse, quorum utrūque personata diceret, alterūque biberetur contra serpentes ex aceto, alterū ex uino. Attamen & Dioscorides, & Galenus, ac Paulus de uno tantūmodo Arctio, Prosopite, Personacia scripserūt. Esse uero idē Arction, siue eandē Personatam, quā primo & secūdo loco describit Plinius, eiusdem Plinij uerba apertissime ostendūt. Nam de prima ita scribit. Quidā Arction, Personaciā uocant, cuius folio nullū est latius, grandes lappas ferentē. Hic autē proculdubio Plinius innuit illā, quæ a nostris tum Bardana, tum Lappa maior uocatur. Quā ideo ueteres, Personatā dixerunt, quoniā hac propter amplitudinē foliorum, ad Personatos faciendos utebantur. Hanc uero eandē, eadem ratione Dioscorides, Galenus & Paulus Prosopitem, id est, Personaciam, nuncuparunt, ac folijs cucurbitæ, nigrioribus tamen, atque hirsutioribus, constare tradiderunt.

B

APOLOGIA PANDVLPHI COL

linucij pro Plinio, contra Leonicenum.

Vis & aliud uidere, indiligentis hominis argumentum de Personata. Plinium taxat, quod duplicem illam esse crediderit. Tamen ut id uerum esse comprobet, ne quid integri ad defensionem Plinio relinquatur, nulla ratione Echion, pro Arctio, codicis uicio positū dicit. Sed ne sic quoque Plinium, aut seipsum intelligit: quod uerum esse mox agnosces. Post A

C garici descriptionem, Echion herbam. 25. uolumine continuo subiicit Plinius, Quæ quoniam capitula habeat, uiperis similia, ideo Echios, quæ si uipera cognominatur. Duo huius genera, Pulegio similia, floribus coronata. Tertium lanugine spinosa, distinctum pingit, Addit præterea. Quidam Echion Personatam dicunt (non Arction, ut prauè inferere Nicolaus uoluit) quorum opinionem, quoniam longa foliorum & floris differentia improbare: subiicit. Cuius scilicet Personatæ folio nullum est latius, grandes lappas ferentem. Ac si dicat. Tria Echij genera diximus Pulegio similia, cui parua sunt folia, & quæ floribus coronantur. Falluntur qui Echion dicunt esse Personatam, grandes lappas ferentem, cuius folio nullum est latius: quæ omnia a Pulegij similitudine maxime discrepant. Non intellexit in morsum præceptus Leonicensus Plinij uerba, illorum sententiam apposite improbantis, qui Echion Personatam esse dicebant. Nam ea parte, qua Plinius scripsit, Cuius folio nullum est latius: Leonicensus, cuius illud, ad Echion retulit: non ad Personatam, ut Plinius, & grāmatica ratio postulabat. Neq; enim ideo duplicem Personatam esse credidit Plinius, quia quosdam Echion Personatam dicere, & ex aceto radicem dare scripsit. Nam hic de Personata non agebat, sed de Echio: de qua ut quæcūq; ab auctoribus scripta compererat aperiret, ideo quosdam Echion dicere Personatam scripsit, & ex aceto dare potui. Non enim probe claudit (quod sæpe diximus) Quidam dicunt, ergo Plinius credidit: ac præsertim cum Echion triplicem pinxerit, & ex foliorum & floris differentia non esse Echion personatam aperte senserit: atq; ideo post paucos uersus, non iam de Echio, sed de Personata notissima herba speciatim uerba facit: eamq; Arction & personatam Græca & Latina appellatione nuncupauit: neminemq; illam ignorare dixit: ut eos etiam uidelicet distringeret, qui supra Echion paruis folijs herbam personatam latissimis constantem putauerunt. Bene ergo omnia quadrant. Sciatq; deinceps Nicolaus hoc in loco bellissime significasse Pliniū, atq; ita credidisse, aliud Echion esse pulegio similem: aliud personatam folijs maioribus cucurbitæ: quas unam herbam esse quidam putauerunt.

Sed quoniā de Arctio sermo incidit, quando & pro Plinio & studiosis scribimus: ut hæc nostra legentes (quantulacūq; illa sint) aliquid semper arripiant, quod in cōmunem utilitatem conferre possint (quod tota defensione, quātum potuimus obiter curauimus, Leonicensus uero uitauit) hoc subnectere uisum est: q; Arction Græci duplicem esse tradiderunt. Vnā quidem, quæ et Arcturion diceretur: cuius folia Phlomo (quæ latine Verbascum dicimus) similia, crassiora tamē & rotundiora esse dixerunt: semen uero minuto Cymino simile: quod tam ipsum q̄ radix Ischiadicis & dysuriam patientibus efficaciter daretur. Alterū, quam Arction, & Prosopiten, & Prosopion, & Aparinem dicerent: nos Personatam & Lappam. de qua egimus: ambas quarto Dioscorides pinxit, Plinius Primam septimo & uigesimo: Alteram, quo diximus libro tradidit.

Echion uerū
quod sit.

Arction
duplex.

Verbascum
altera species
Personatæ.

Sed Aparines nomen a Dioscoride positum, non probauit: quando aliam esse a Personata Aparinem, & figurę, & uiriũ diuersitate monstrauit.

A
Aparine quę

Sententia SIMONIS IANVENSIS de
Vngula Caballina.

Vngula Caballina, Farfara, ut quidam dicunt, Dardana, duas habet species. Minor, quę campis et locis siccis nascitur, & in uineis. Altera Maior, quę in marginibus aquarum semper inuenitur, maiore folio, nec angulis sic manifestis, & parua radix eius, odorifera, quam quidam Cassulã cordis uocant.

Suspitor legē
dũ, Bardana.

Idem de PERSONATIÄ.

Personatia inquit, in cõfectione Mithridati minoris, exponitur in antiquis Synonymis, quod est Bardana, Lappa maior, Dronega. Quod etiã Plinius uideť dicere. Personata inquit, a quibusdã Echion uocat, cuius folia nullum latius, grandes lappas ferens. Sed alia est Echios.

Dronega.

Sententia AVTORIS PANDECTARVM

Personatia in Antidotario, in cõfectione Mithridati minoris exponitur in antiquis Synonymis, quod est Lappa maior, Bardana, Dronega, Persolita.

De Vngula Caballina sic Galenus. 6. simplicium, cap. de Tussilagine. Et est Vngula Caballina, uel Nenuphar terrenum, uel Farfana. Nominatur autem Tussilago, quod tussientibus, & orthopnoicis conferre creditur.

Tussilago species Vngulę
Caballine Ma-
theo Siluatico.

Et rursus. Tussaligo, Chamęleuce, Vngula Caballina, est species Tapsi barbati.

B
Tapsus barbatus Chamęleuce.

I V D I C I V M nostrum.

Videtur plane uterq; & Ianuensis, & Pandectarum scriptor ignorasse Vngulam Caballinam, et impositum illis a Plinio: quoniam alicubi Lappam uocat Personatiam. Nec legisse opinor, quę esset Arction apud Dioscoridem. Mihi apparet in re tam manifestaria, immerito nos torquere, quando ad unguem prorsus quadrat in Caballinã Vngulã Dioscoridis Arctij descriptio. Facit nobiscum Barbarus, & ipse acerrimi homo iudicij. De Plinio certe Collinucius uiderit.

Iuuamenta ex DIOSCORIDE.

Drachmę unius pondere pota, cum pineis nucibus, purulentis extus sientibus auxiliatur.

Trita, dolores in artubus, astrictius uinctis illitu sedat.

Folia utiliter antiquis ulceribus illinuntur.

E X A P V L E I O.

Personatię herbę succus, cum uino ueteri in potionem datus, omnes morsus serpentium, uel colubri, mirifice sanat.

Item si ñsdem folijs cingas febricitantem, febrim fugat.

At uulnus, etiam si cancer erit, herbę Personatię aqua foueto. Deinde ipsam cum nitro & axungia, & picula cum aceto tere, & in panno in-

C ducito, & imposito.

Ad intestinorum dolorem, herbæ Personatæ succi cyathum unū, ex melle cyathis duobus ieiunus bibat.

Radix cum sale marino trita, morsui canis rabidi imponitur. Sic & ad ambusta, succi eius cyathum, ex melle cyathis duobus da bibere.

DESCRIPTORES Personatæ.

Dioscorides lib. 2. cap. Arcion.

Plinius lib. 25. cap. 7.

Hermolaus Barbarus in Corollarijs.

Vergilius Marcellus.

Symon Ianiensis.

Nicolaus Leonicensis.

Apuleius, cap. 36.

Scriptor Pandectarum

Pandulphus Collinutius.

Thalictrum flavum
L. 1753

1537-47

E 2

Cardamine
diffusa Nutt.
Miss. ex. 119.

DE ARISTOLOCHIIIS

Rhapsodia Quinta.

¶ NOMENCLATURA Rotundæ.

Græcæ, *αριστολοχία στρογγύλη.*

Latine, Aristolochia.

Germanicæ, *Solwurtz / Biberwurtz / Hirschkrut.*

¶ Nomenclatura Longæ, uel Maioris.

Græcæ, *μακρά αριστολοχία. δακτυλίτις. μελόκροπος. τούφινον.*

Latine, Aristolochia longa.

Germanicæ, *Solwurtz die lang.*

PLACITA AVTORVM DE ARISTOLOCHIIIS.

¶ Sententia DIOSCORIDIS de

Aristolochia Rotunda.

ARISTOLOCHIA Rotunda, nomē ex eo sibi adoptauit, qđ existimetur optime puerperis opitulari. Tria eius genera tradūtur. Vna quę foemina uocatur, folijs hederaceis, præstanti odore, cum acrimonia, mollibus, subrotundis, multis ab una radice germinibus, prælongisq; palmitibus, flore candido, tanq; pileolo rubro, grauius olente.

EIVSDEM de Aristolochia Longa.

Aristolochia longa, mascula, appellat̃ a nonnullis Dactylitis, lōgiore q̃ rotundo folio, tenuibus ramulis, dodrantalibus, flore purpureo, grauius olente, q̃ marcescens in pyri similitudinem conformatur: tuberibus radicū rotundis, ut rapum. Longę uero radix digiti crassitudinē, et palmi longitudinē implet. Non unq; paulo grandius adolescit. Ambę colore intus buxead, gustu amaro & graui. Est etiam nū tertia Longa, quę Clematis uocatur, ramulos habens tenuēs, refertos folijs subrotundis, minori Semperuiuo similibus, flores Rutę pleniores, radices longiores, tenuēs, crasso cortice odoratoq; uestitas, odoramentorū spissamētis cōuemētes.

Sententia PLINII de Aristolochiis, ex lib. 25. cap. 8.

Inter nobilissimas Aristolochiæ nomen dedisse grauidę uident̃. Qm̃ esset *ἀρίση λεχούσαις*. Nostri Malum terræ uocant. Quatuor g̃na eius seruant. Vnū tuberibus radicū rotundis, folijs inter maluā et hederā nigrioribus, pinguioribusq;. Alterū masculæ, radice longa, quatuor digitorū longitudine, baculi crassitudine. Tertium longissimę tenuitatis, uitis nouelle, cui sit præcipua uis: quę Clematis uocatur, ab alijs Cretica. Omnes colore buxead, caulibus paruis, flore purpureo, ferūt bacculas paruas uelut Capparis. Valent radice tm̃. Est & quę Pistolochia uocat̃, quarti g̃nis, tenuior q̃ proxime dicta, densis radicis capillamētis, lunci plenioris crassitudine. Hanc qdam Polyrrhizon cognomināt. Odor omniū medicatus, sed oblonga radice, tenuioriq; gratior. Carnosi em̃ est corticis. Unguentis quoq; nardinis conueniens. Nascuntur pinguibus locis, & campestribus. Efodere eas messibus tēpestiuū, ita desquamato terreno seruant̃. Maxime tm̃ laudat̃ Pontica, & in quocūq; pōderosissima, quæq; medicinis aptior.

Aristolochia
Clematis.

Pistolochia.

C Rotunda contra serpentes. Oblonga in summa gloria est, etiam modo.

Sententia APVLEI cap. 19.

Aristolochiã græci Ararezam uocãt, alij Ephasion, seu Hephasiã, alij Lestitin, alij Pixionicẽ, alij Melacarpon, alij Teuxinõ, alij Dardanõ, alij Iontitim, alij Chamemilon, alij Opetin, Itali Malũ terræ, Daci Absinthium rusticum, Scardian. Nascitur locis mōtuosis, solidis, calidis, & cultis.

C O N T R O V O R S V M Nicolai, de errore Plinij
in Cyclamine, & Aristolochia.

Plinium etiam non tantum nominum, sed rerum quoq; ipsarum similitudo aliquãdo decepit. Nam Cyclamini radicẽ, quẽ Rapum terrẽ, propter rotunditatem dicitur, Aristolochiẽ Rotundẽ, quẽ et ipsa a radicis rotunditate nomen accepit, radicem esse existimasse uidetur. Nam lib. 25. quo in loco Aristolochiam quatuor distinguit generibus, eius quẽ Rotunda dicitur radicem scribit a piscatoribus Campaniæ Venenum terræ uocari, ac coram se contusam imixta calce, atq; in mari sparsam, cōtinuo aduolasse pisces mira cupiditate, statimq; exanimatos fluitasse. Hoc idem, ut a uiris grauissimis accepit, nostro fit æuo ab eisdem piscatoribus, non Aristolochiæ Rotundẽ, sed Cyclamini potius radice, pisces alliciẽdi atq; exanimandi causa. Ipse quoq; Plinius eosdem effectus nõ Aristolochiẽ

D Rotundẽ, sed cuiusdam Cyclamini radici lib. 25. tribuit. Aut igitur fatendum, duas esse radices, quæ eosdem præstent effectus: quarum tamen alteram esse Aristolochiæ Rotundẽ radicem, neq; ab aliquo autore scriptũ reperitur, neq; experientia comprobatur. Aut illud dicendum erit, Cyclaminum, qui radicem habet rotundam, quartum esse Aristolochiæ genus, quo nihil dici posset rerum naturæ repugnantius. Siquidem uidet apud Græcos Aristolochiæ nomẽ, ut Dioscorides ac Plinius ipse testat, quoniam sit optima prægnantibus. Radix uero Cyclamini adeo est aduersa prægnantibus, ut si eam mulier grauida transcenderit, abortum faciat: ueluti Dioscorides, pluresq; alij medici insignes retulerunt, ac Plinius ipse confirmat.

D E F E N S I O C O L L I N V C I I.

Cyclamini herbæ, quã nunc porcinum Panem uulgus, medicos uocant, tria genera, Aristolochiæ uero quatuor aptissime scribit, pingitque Plinius: at hic noster accusator, Cyclamini radicem dicit ideo existimasse Plinium, uideri Aristolochiæ Rotundæ radicem esse, quoniam radici Aristolochiæ uim necandi pisces adscripsit. Huius rei argumentum hoc affert, quod ipse (inquit) a uiris grauissimis accepit, idem nostro æuo fieri, non Aristolochiæ radice, sed Cyclamini. Nonne præclaro usus uidetur aduersus Pliniũ Leonicensis, uel testimonio, uel syllogismo? Quia audiui inquit Nicolaus Leonicensis, Cyclamini radice pisces necari, fallit Plinius etiã cū uidisse se dicat, q Aristolochiẽ radice pisces necari tradidit. O inexcusabilẽ calumniã: quia Cyclamini radix hoc facit, Aristolochiẽ nõ facit. Quia de Cyclamini radice ab ignotis Nicolaus accepit, Plinius p

prio testimonio de Aristolochia mentiit̃. En p̃clari Dialectici argum̃ta: **A**
qm̃ Tubere terrę (id est, primę Cyclamini radice) fit ut pisces necent̃, Ma
lo terre, hoc est, Aristolochię rotundę radice fieri nō potest. Fallit̃ Plinius,
qui id uidisse se scribit: non fallitur Nicolaus, qui audisse se dicit. At Pli
nius inquit, radicem Cyclamini id etiam efficere scribit. Verū id quidem
Leonicene: sed tertię Cyclamini, cognomine Chamæcissi, cuius non ro
tunda, sed sparsa sit radix: ut tandem agnoscas sine mēte te debere, quod
de Rapo terrę te persuadere conaris. An cęcum, uel mēdacem fuisse Pli
niū putas Nicolae, cum Campanos piscatores Malo terrę calcem misce
re, piscesq; necare uidisse se scribit. Num impossibile quiddā, aut supra
fidē dixisse tibi uisus est Plinius. Sed & Tithymalū cognomine Corym
biten lib. 6. & 20. et Lactucam caprinā lib. 20. eosdē præstare in necandis
piscibus effectus, idē ipse Plinius tradit. Verbasco herba tam fluuiales q̃
lacuī tres pisces interim. Et marinos etiā a Phœnicibus hoc modo cap. 7
historiæ animalīū Aristoteles scribit. Nos quoq; experimento, uisuq; di
dicimus, & Cucumerē asininum, & uiridia nucū putamina cōtusa idem
efficere posse. Quoniā ergo & Cyclamīno, et Corymbite, et Lactuca ca
prina, & uerbasco, & cucumere asinino, & iuglandiū corticib; pisces ne
cantur, errat Plinius, qui Aristolochiæ radice necari dixit. Num tibi car
nēdea ista uident̃, Aristotelicęque demonstrationes, quibus inexpugnabi
le uerum necessario sequatur. Tū concludens pergis, atq; in hunc modū
dicas. Aut igitur fatendū est, duas esse radices, quæ eosdem præstent effe
ctus, aut illud dicendū erit, Cyclaminū rotundę radice, quartū esse Aris
tolochiæ genus. Vnde ista obsecro fatendi, dicendiq; necessitas Nicolae: **B**
Primū quidem non duas modo herbas, quæ pisces necent, sed sex addu
ximus: multasq; idē efficere posse, non dubitamus. Num grande, aut mi
randū quiddam putes, si duę pluresue herbę idem possint. Deinde quia
Cyclaminus pisces necat, Aristolochię genus erit quartum. At quintum
dixisses. Aristolochiæ enim genera quatuor Plinius enumerat. Pari er
go ratione Corymbites, Tithymalus, & lactuca caprina, & uerbascum,
& cucumer asininus, & iuglandium cortices, quia pisces necant, inter
Aristolochiæ genera reponentur: quasi unum effectum, non nisi uni
us herbæ genus præstare possit. Quod nec Aniculæ quidem dice
rent, aut empiricorū quisquam. At de Aristolochia quod pisces necet, a
nullo inquis autore scriptū reperitur. Legisti ne omnes autores Leoni
cene: Nonne ego te in tripolio monui, oportere eū, qui ita arguit, legisse,
intellexisse, et memoria tenuisse oēs, qui unq; scripsere autores: quo argu
menti huius formula & ratio constare possit. Sed nōne omnibus auto
ribus rei ipsius euidentia potior. Hanc radicē etiam nū Campani melum
terragnum, hoc est, Malū terrę uulgo dicunt: & in piscatu passim adhi
bent. Quod uir illustris, acerrimiq; iudicij Sigismundus Estensis frater
tuus dux inclyte (cum hæc proderemus) nobis retulit. At quæ nam ista
peruicacia, quæ frontis duricies, quæ impudentia est: a nullo autore scri

Cptum inquis, cum Plinius scribat? Et quia nullum id scribentem repperisti, quoniã paucos legisti, ideo Plinio, qui se uidisse affirmat, credendum non est? qui tibi te audiuisse dicenti credi putas. Cui ego in his quidem, quãuis iurato, metuum concedere testi? O infelicem Plinium, O cassa literarũ studia, O uanos integerrimi uiri labores, lucubrationesq; miseras. En post annos mille & quadringentos, sophistes unus, in hoc tandẽ uersaniae genus prorupit, ut non errasse modo, rerum, uel nominum similitudine deceptum (quod & hominis erat) sed & mentitum quoq; Plinium insinuet, quia id uidisse se affirmat, quod Nicolaus Leonicensis a nullo scriptum repperit. Non ergo de Plinij doctrina, sed fide nunc agitur. Prẽclare me hercle cum studijs actum: piget, pudetq; aduersus hunc hominem uerbis agere, qui iam non uerbis (ut Aristoteles inquit) sed poena indiget. Iam uel hoc solo hominẽ intelligere possumus: qui etiam graccissans addidit (ut obiter & sua quoq; pensemus) Cyclamini radicem, rapum terræ uocari. Ex Dioscoridis magis sententia, q̃ Plinij auctoritate Latini hominis, & tuber terræ uocantis: quasi & hortense rapum, non terræ olus sit, sed aquæ, sola uero Cyclaminus rapum terræ uocari debeat. Tum non Cyclaminum (ut Celsus, Pliniusq; Latini homines, & a Græcis ducta ratio postulat) sed Cyclamèn, præclarus literator enunciat. Sed minutias istas persequi, opere precium fortasse non est: nũc ad reliqua pergemus: deq; Intibo & Heliotropo differamus.

D Sententia THEOPHRASTI, lib. 9. cap. 13.

Malum terræ, olfactu odoratum, gustatu uehementer amarum est, colore nigrum. Nascitur in montibus optimum, quodq; folio constat muris auriculæ simili, tum rotundiori.

SERAPION DE ARISTOLOCHIA.

Sunt Aristolochiæ duæ species, mas, & foemina, Longa mas est, Rotunda foemina: & quod magis est iuuatiuũ in medicinis, est radix earũ.

SENTENTIA MACRI.

Aristolochiæ species tres dicimus esse.

Longa prior, radix est cuius longa, uocatur.

Dicta Rotunda sequens, quod sit radice rotunda.

Tertia Clematis, Græco sermone uocatur.

SENTENTIA AVICENNAE lib. 2.

cap. 50. Et autoris Pandectarum, & Messue.

Aristolochiæ tres sunt species, scilicet Longa, & Rotunda, & alia cuius radix currit secundum semitam palmitum uitis.

NEOTERICORVM.

Hermolai Barbari Sententia.

Aristolochiæ color ater, folium Alsinæ, ut Theophrastus inquit, rotundius. Nascitur in montibus præcipue. Cætera Plinius loco quo citauimus. Addit tandem. Est quarta Pistolochiæ nomine, tenuior q̃ tertia, Hanc quidam Polyrrhizon cognominant, & Satyrion esse dicunt.

TEMPERAMENTVM EIVS EX

Mesue & Galeni Method. 3.

A

Omnes calidę sunt in principio tertij, siccę in secundo: quanq̃ Longa appareat rotundior, non obstante quod uiget in ea de terrea qualitate. Rotunda subtilior, penetrantiorq̃. Omnes quoq̃ apertiuę opilationū, resolutiuę, attractiuę. Siquidem extrahunt spinas, ossa piscium, ligna, & quicquid infixum carni fuerit.

V I R E S E T I V V A M E N T A

Longioris, ex Dioscoride.

Longa aduersus angues & uenena, drachmę pondere in uino bibitur, & illinitur.

Pota cum pipere & myrrha, menses, partus, & omnia uulnerum onera eicit.

Eadem efficit, subdita pefso.

I V V A M E N T A R O T V N D A E.

Rotunda ad eadem pollet.

Insuper singultibus, suspirijs, rigoribus, lieni, conuulsis laterum doloribus, pota cum aqua singulariter auxiliatur.

Aculeos & spicula extrahit.

Omnes squamas illitu adimit

Vlcera putrida exest.

Sordida expurgat.

Caua cum iri & melle explet.

Gingiuas & dentes extergit.

B

I V V A M E N T A C L E M A T I T I S.

Ad grauem febrem efficax est.

Si nidore, subditis carbonibus, febricitans suffiatur, febris leuatur.

Vulnera imposito sanat.

Carcinomatis narium cum Cypiro, & Dracunculi semine & melle prodest.

Rigoribus medetur, cocta in oleo, aut adipe suillo, illitaq̃.

E X T H E O P H R A S T O.

Malum terrę perutile ad caput, & ad reliqua ulcera, & ad serpentes, et ad somnum, & ad alia.

Vlceribus in aqua subactum adhibere præcipiunt: cæteris rasum, in melle, uino, tritum in oleo, uel bibitū acido uino, & morsui inspersum; ad somnum in uino nigro austero pertritum.

Si uulua prociderit, decocto abluisse iuuabit.

E X A P V L E I O.

Aristolochiæ radix fistulis inserta, celeriter expurgat, & ad sanitatem perducet, Medici quoq̃ sine ea, nihil feliciter procurare possunt.

F R I G O R E E X V S T I S.

Herba Aristolochia ex oleo, calefactoriam quoq̃ uim habet, cum

C axungia porcina.

Si infans contristatus fuerit.

Herba Aristolochia suffumigabis eum, & hilariorem eum facies.

EX GALENO 6. simpli. cap. 53.

Si opus habeas medicina mundificatiua, aut incarnatiua, præstat applicare Aristolochiã Rotundam. Vfus est eius ad ulcera matricis, ad extenuationem humorum crassorum, & pororum apertionem. Confert etiam asthmaticis, podagricis, singultientibus, epilepticis, pota, & contusionibus cataplasmata.

EX M E S V E.

Solutione educit humiditates phlegmaticas. Et dixerunt aliqui, quod etiam cholericas.

Et est ex rebus maxime mundificantibus pulmonẽ, & pectus a phlegmate, & putredinibus.

Est conforme iuuamentum manifestum asthmati, & tussi secundum omnem modum administrationis eius.

Et etiam suffumigatio eius per embotum.

Cum hydromelle, curat ulcera aurium, & corroborat auditum.

Acetum coctionis ipsius stringit gingiuas, & remouet putredines ab eis. Et si confricentur dentes cum eo, abstergit eos.

D Et est medicina bona rigori febriũ. Dosis eius a ʒ i. usq; ad aureum. i.

EX P L I N I O.

Oblonga a conceptu admota uuluis, in carne bubula, mares figurat, ut traditur.

Piscatores Campaniæ, radicem eam, quæ Rotunda est, Venenũ terræ uocant, coramq; nobis contusam, immixta calce in mare sparsere: aduolant pisces cupiditate mira, statimq; exanimati fluitant. Quæ Polyrhizos cognominatur, conuulsis, contusis, & ex alto præcipitatis, radice pota ex aqua, utilissimũ esse traditur. Semine pleuriticos, & neruos confirmare, excalescere. Vide infra in Satyrio.

EX A V I C E N N A.

Aristolochia quando administratur cum pipere, mundificat superfluitates cerebri, præcipue Rotunda.

Confert pleuritidi, bibita cum aqua.

Prouocat menstrua, & educit foetum.

EX M A C R O.

Ventris nimium mitigat illa dolorem.

Sic quoq; fit sumpta leuior paralyticus illa.

Dæmonium fumus depellere dicitur eius.

Longa tamen uires habet illa debiliores.

Vnde quidem si defuerit quandoq; Rotunda,

Par pondus Longæ ponatur, dimidiumq;.

Fomento longe prodest decoctio mire.

Matricum morbis humores extenuando,
Pingues & purgat eadem, si sumitur illas.

A

NOBILIS EXPERIMENTA

tor & Herbarius Hieronymus.

Aristolochia germanice sic dicta, **Synschtraut**, quod equorum strangu-
gulationi, & sanguinis ebullitione suffocatis, presentissimo auxilio sit.
Morbo nomen, **die Synsch**. Quanquam est & alia herba huius nomi-
nis, quam uulgato nomine appellant, **Bitter/oder/ye lenger ye lieber**.
Tempus collectionis eius est in fine Maij.

Vsus eius est in ulceratione Colis, & Pudendarum.

Aqua eius, uel decoctum, laterum puncturas, & tormina sedat. Eas-
dem & ad tumores uentris, & ani egressionem efficax est, si intincta in ea
spongia, crebro fermentetur.

Rheumatismos capitis, & fluxiones sistit.

Et uomicas paruas erumpentes, interdum in muliebribus pudendis,
extinguit & sanat.

DESCRIPTORES ARI-

STOLOCHIAE.

Dioscorides lib. 3. de Aristolochijs.

Plinius lib. 25. cap. 8.

Apuleius cap. 19.

Oribasius lib. 2. & quinto.

Theophrastus lib. 9. cap. 13.

Macer lib. de uirtutibus herbarum.

Galenus 6. simpli. cap. 53.

Mesue in descrip. simpli. soluentium aluum.

Auicenna lib. 2. cap. 50.

Hermola. Barb. in Corollarijs.

Georgius Valla, dict. Aristolochia.

Symon Ianuensis.

Ioannes Vigonius.

Serapion cap. 171. cap. Zaraund.

Platearius cap. 22.

Hieronymus Herbarius.

Nicolaus Leonicensis de errorib. Medicorum.

Pandulphus Collinucius in Plinianana defensione.

B

C

D

Aronia maculosa
C. B. 191

Aron.

DE ARO. RHAPSODIA SEXTA.

Nomenclaturæ

Græcæ, ἄρον. ἄλιμον. κολλοκάσιον. ὄνον.

Latinæ, Aros, Serpentaria minor, Luff minor, Iarus,
Barba Aaron.

Germanicæ, Aron. Pfaffen pint.

PLACITA AVTORVM DE ARO.

Sententia DIOSCORIDIS de ARO.

ARON FOLIA Dracunculi habet, minora tantum, nec adeo maculosa. Caulem dodrantalem, purpurascens, pastilli figura, in quo rutilo colore croci semē est. Candida illa radix, ad Dracunculi radicem accedens, quæ, quod minore acrimonia est, elixa comeditur.

Pronunciatum T E O P H R A S T I de Aro,
lib. 7. Plantarum cap. u.

A

Ari radix, ut incrementum capiat, cum folijs luxuriatur, quæ admodum ampla sparguntur: folia deflecentes ipsam, circumobruere solent, quo planta non in germina excrescat, sed totum alimentum in suum attrahat caput. Quod uel in bulbis nonnulli componendo facere solent.

Opinio P L I N I I de Aro, lib. 22. cap. 16.

Est Aron magnæ cum Dracontio litis. Quidam enim esse dixerunt eandem. Glaucias satù discreuit, Dracontion syluestrem Aron pronuncians. Aliqui radicem Aron appellauerunt, caulem uero Dracontion, in totum alium, si modo hic est, qui uocatur apud nos Dracunculus. Nam & Aros radicem nigram, in latitudinem rotundam habet, multo quoque maiorem, & qua manus impleatur: Dracunculus subrutilam, & draconis conuoluti modo, unde ei & nomen. Quin & ipsi Græci immensam posuere differentiam, semen Dracunculi feruens, mordaxque tradendo, tantumque inesse ei uirus, ut olfactum, grauidis abortum faciat.

Controuersia inter Dracontion, Aron, & Arisarum.

Centio H E R M O L A I B A R B A R I de Aro.

Arorum Theophrastus inquit radices, inhibita germinatione fiunt altiles, folijs uidelicet terra obrutis. Prægrandia hæc sunt. Item caua, cucumeracia. Radix nuda cortice, quæ mandi possit. Nam & folia inquit, in aceto decocta eduntur, nec insuauis cibus est, caulem ei nullum reddendo. Differt a Dracunculo, si Plinium sequamur: quia radicem habet nigram, in latitudine rotundam, multo maiorem, et qua manus impleatur: Dracunculus subrutilam, & intortam. Semen ei feruens, ac mordax, Aro lenius. Quod & Galenus confirmat. In cibus Aros foemina præfertur: quoniam mare sit dulcior, & in coquendo lentior. Folijs Ari caseum ne computrescat, seruari affirmant: quod quidem a Dioscoride maiori, aut minori Dracunculo tribuitur.

B

Ariduz species.

Annotatio V E R G I L I I in Arum.

Confundit Plinius cum Dracontio, Aron. Lib. 19. capite, quarto numerat Aron inter Aegypti hortensia, his uerbis. Est inter genera bulborum, quod in Aegypto Aron uocant, Scyllæ proximum, amplitudine folij Lapathi, quæ Rumex est, caule recto, duum cubitorum, baculi crassitudine, radice mollioris naturæ, quæ edatur & cruda. Folia enim Lapathi, caulis rectus, duum cubitorum altitudo, & baculi crassitudo. Ex maioris Dracunculi historia cuncta sunt, nec Aro congruunt, cuius caulis semipedalis pastilli figura est. Quam formam in nostri orbis Aro quotidie licet cernere. Confundendique diuersa genera, nulla maior, ut credimus, causa fuit, quam similitudo primum, mox antiquorum historia: in qua totum hoc genus Aron aliquando, nunc priuatim, illud Dracunculus, hoc Aron dictum est. Discreuit tamen alterum ab altero natura, & illud procerius, hoc breuius fecit. In illo figura est, qualem superiore capite tradidimus: in hoc ubique cognosci potest.

Doctissime et uerissime de Aro Vergilius

C Reliquit in hoc etiam Dioscorides inuolucrum illud, & cucullū, quo inuolutum semen clauditur, pallido magis quā herbaceo colore, nō ut in Dracunculo purpureum. Numerabatur quondam, seruebaturque inter opera Aron, quod uix credibile sit: tantam habet radix, quæ in ciborum usu erat, acrimoniam. Cogitandumque alterum est, aut aliunde inuentum mitius fuisse, aut culturę genere aliquo, & humano artificio melior escere nunc etiam posse.

GEORGIVS VALLA, de Aro.

Aron quam Serpentariam quidam uocant, cuius radix primi ordinis calefacientium est, estque potestatis abstergēdi, uerum non ualide ut Dracontion. Quibus uerbis quid sibi uelit, non plane intelligo.

SIMON IANVENSIS de Aro.

Aron a Dioscoride sic describitur. Et est Iarus, quæ dicitur Serpentaria minor.

Et rursus, Iarus, Barba Aaron uocatur, quæ & Pes uituli dicitur, & Serpentaria minor, & Dracontia minor.

Autor PANDECTARVM de Aro.

D Aron est herba, habens folia Dracontia similia, sed minora, & plana, non uaria, habens uirgam duarum palmarum, & colorem purpureum. Cuius semen coloris est crocei, & habet radicem albam, habentem bulbi rotunditatem, similem Dragontea: quæ cruda, & cocta manducari potest, quia non est ualde amara. Folia eius posita in sale manducantur.

IUDICIUM NOSTRUM.

Vides lector, quæ non conueniat autoribus, & medicis, alioqui magni nominis, idque in re etiam nota, & uetulis herbarijs cognitissima. Nec aliter de notissimis herbis pronunciant, quæ in tenebris, quod dicitur, Andabatę conpugnant: ut interdum hallucinari, suspicio esse possit, aut exemplaria corrupta, aut (quod libenter crediderim) longe alias prouenire, alia statura, alio colore, gustu interdum etiam alio, in alienis terris, quæ in nostra Germania. In tanta igitur dissensione doctissimorum Medicorum, quid ipse discernam, non habeo: cur damnare debeam, non uideo. Adpinximus igitur, quæ a nostris herbarijs nobis demonstrata est Aron: quæ licet in quibusdam non respondet, ueluti quod hodie edendo non est, tamen in plurimis conuenit. Idem fecimus in Dracontijs quæ sequentur: libenter concessuri, si quis certiora, & fidedigniora demonstrauerit.

TEMPERAMENTUM.

Est calidi & sicci temperamenti in primo ordine, dissoluique, relaxat, & extenuat.

Vires & Iuuamenta eius ex DIOSCORIDE.

Folia ad esum condiuntur, & arida per se decocta manduntur.

Radix, semen, & folia, Dracunculi uires habent.

Priuatim radix, ex fimo bubulo podagris illinitur, et Dracunculi more reponitur.

In totum ob mitiorem eius acrimoniam, in cibum expetitur.

A

EX THEOPHRASTO

Ari radix cibo idonea est, & folia eiusdem decocta in aceto mandi possunt.

Ad fracta etiam utilis est.

EX PLINIO.

Aron miris laudibus extulere. Primum in cibis sceminarum expetentes: quoniam mas dulcior esset, & in coquendo lentior, pectorisq; uicia purgaret.

Aridum in potione inspersum, aut eclegmate, urinam & menses ciret.

Sic & in oxymelite potum, stomacho, interaneis exulceratis, ex lacte ouillo bibendum: ad tussim in cinere coctum ex oleo dedere.

Alij coxere ex lacte, ut decoctum biberetur.

Epiphoris elixum imposuere.

Ex oleo hæmorroidum uicio infudere: lentigines ex melle illinentes.

Laudauit Cleophañtus, et pro antidoto contra uenena, pleuriticis, peripneumoniacis quoq; & tussientibus.

Semen intritum cum oleo, aut rosaceo, infundens aurium dolori Dieuthes.

Cleophañtus tussientibus, aut suspiriosis, & orthopnoicis, & purulenta exscreantibus, farina permixtum in pane cocto dedit.

B

Diodotus phthisiacis e melle eclegmate, & pulmonis uitij, ossibus etiam fractis imposuit.

Partus omnium animalium extrahit, naturæ circumlitum.

Succus radice cum melle attico, oculorum caligines, ac stomachi uicia discutit.

Tussim, decocti ius cum melle,

• Ulcera omnium generum, siue phagedenæ sint, siue carcinomata, siue serpant, siue polypi in naribus, mire sanat.

Folia ambustis profunt, ex uino et oleo cocta.

Aluum inaniunt ex sale & aceto sumpta.

Etiam luxatis cocta cum melle profunt.

Item articulis podagricis cum sale, recentia, uel sicca.

Hippocrates quaslibet ad collectiones cum melle imposuit.

Ad menses trahēdos, feminis, uel radice drachmę duę in uini cyathis duobus sufficiunt.

Eadem potio, si a partu non purgantur, & secundas trahit.

Hippocrates & radicem ipsam apposuit.

Dicunt & in pestilentia salutarem esse in cibis.

Ebrietatem discutit.

Serpentes nidore cū crematur, priuatimq; aspides fugat, aut inebriat, ita ut torpentes inueniant, peruncios q; Aro, aut Laureo oleo, fugiunt.

In folijs Ari caseus optime seruatur.

C

EX PLATEARIO Cap. 32.

Iari folia, id est, Aronis, mixta fimo bubalino, & cataplasmata, podagra iuuant.

Radix extenuat mediocriter, unde ad exspuendum pectoris humores utilissima.

Quartanam curat.

Ex autore P A N D E C T A R V M, & G A L E N O.

Ad prouocanda menstrua succus eius per pessarium inijcitur.

Tumores aurium resoluit, cocta radix in uino & oleo, per modum ematistomatis, resoluitq; eosdem.

Sic adhibita, persanat etiam hæmorroides.

Omnia frigida apostemata, cum axungia ueteri intrita, digerit.

Schrophulas resoluit, cum squilla, & axungia ursina.

Puluis eius infusus in aqua rosacea, simulatq; maceratus, purificat faciem, & tubera exterit in ea.

Ex H I E R O N Y M O herbario.

Omniū præsentius ruptis medetur, ipsius aqua pota.

D Si quid etiam crassioris phlegmatis, aut cæterarum sordium uentriculi interioribus cohæreat, quod nauseam ciet, & edendi appetentiam diminuat, pulchre medetur, uel herba, uel radix trita, & in uino cocta, & in ieiunio pota.

D E S C R I P T O R E S A R O N I S.

Dioscorides lib. 2.

Plinius lib. 22. cap. 16.

Theophrastus lib. 7. cap. 11.

Galenus. 2. alimentorum, cap. 60.

Paulus Aegineta, cap. Aaron.

Galenus, 6. simplicium, cap. 56.

Hermolaus Barbarus, in Corollario.

Vergilius in commentario super Dioscoridem.

Auicenna, lib. 2. cap. 222.

Simon Ianuensis.

Autor Pandectarum.

Serapion, cap. 23.

Platearius, cap. 32.

Georgius, Valla, dictione Aaron.

Polygonum [unclear]
[unclear]

Sm. pl. 2. 236

F 3

1537-61

S I M P L I C I V . M Pharmaz
COLUBRINA.

Polygonum bistorta L. f.
ELS.
Sm. Fl. C. 336

Woterwurz männlich

1537.62

Chenopodium *hirsutum* *hirsutum*
Linn. *Sp. Pl.*

Sm. fl. 2. 10

Sm. fig. 1. 260

Güt Heinrich.

C

D E C O L V B R I N A,

Rhapsodia Septima.

¶ NOMENCLATURAE MAIORIS

Græcæ, *Δρακοντία μεγάλη. ἴαρος. ἱράκισσ. ἄρος. ἴταρθ.*

Latinæ, Colubra. Colubrina, Serpentaria. Viperina, Dracunculus maior. Dracontium magnum. Collum draconis.

Germanicæ, *Natterwurtz. Schlangenkraut.*

¶ NOMENCLATURAE MINORIS.

Græcæ, *Δρακοντία μικρά.*

Latinæ, Dracunculus Minor, Dracontia.

Germanicæ, *Klein Natterwurtz.*

P L A C I T A A V T O R V M de Dracontio.

¶ Sententia DIOSCORIDIS de Dracontio Maiore.

Locus Dra-
contij.*ἰκόν.*

N A S C I T V R Dracunculus Maior umbrosis locis circa sepes. Caulem habet erectum, bicubitalē, baculi crassitudine, uersicoloremq; innato leuore, ut angui similis uideatur. Abundant & euincūt in eo purpureæ maculæ. Folia fert Rumicis subinuicem implicita: fementem in summo caule racemosum, cinereo a principio colore: cum maturuit deinde, capillamentorum croci colore, puniceumq;. Radix Maiori Dracunculo est grandis, rotunda, candida, tenui libro uestita. Carpitur herba, maturescente iam semine, succusq; ex ea exprimitur, siccaturq; in umbra. Effoditur per messem radix, lotaq; in taleolas secatur, quæ funiculo traiectæ, in umbra siccantur.

Eiusdem descriptio MINORIS.

Habet Dracunculus alter Hederæ folia, grandia, & in folijs albescentes maculas: caulem rectum, bicubitalem, uario colore, anguium modo maculosum, intercurrentibus purpureis lituris, baculi crassitudine. Semen in summo racemosum, herbaceo primum: cum maturuerit autem, capillamentorum croci rutilo colore, gustumq; erodens. Radix illi est rotunda, bulbosa, Raphano similis, tenui libro uestita. Nascitur in umbrosis circa sepes insepata.

Sententia Plinij de Aro.

Eadem fere Plinius, ut in Aro citauimus.

D R A C O N T I I pictura ex APVLEIO.

A Græcis dicitur Dracontea, alijs Asclepias, alijs Phytonion, alijs Anchomanes, alijs Sancromacon, quibusdam Aphrysson, aliquibus Thercon. Nonnullis Sceon. Item Dorcadion. Prophetæ Triphonem uocant, alijs Crocodryllon. Ostanes, Zorocustes, Theriophonon. Aegyptij Eminion. Itali herbam Dracontæam, et Colubrinam. Nascitur montibus sumis, ubi sunt laci, maxime locis sanctis. Terra Apulia super saxis, gustu dulci, tanq; castanea uiridis: saporē radix ima, caput draconis hēt.

B A R B A R V S in Corollario de Dracontio.

Dracunculus a caule uario, draconis more dicitur: siue a cauda quæ il-

li subrutila est, & draconis intorti modo conuoluta. Dissonant aliquan-
tum in hoc genere autores: Alijs Dracunculum ab Aro separantibus,
alijs idem existimantibus. Glaucias Dracunculū syluestrem Arum uo-
cabat. Phænis Aron, & Aroniam. Alij radicem Aron appellauere, cau-
lem Dracontion. Theophrastus Aron putauit genus esse, sub quo spe-
cies quasi multæ continerentur. Dioscorides quatuor uidetur fecisse ge-
nera, Dracunculum maiorem, Dracunculum minorem, Aron, & Ari-
saron. Quanquam in describendo Aro, discrepat a Plinio. De Dra-
cunculo quoq; parum conuenit inter eos. Dracunculus hordeo matu-
rescente foditur, luna crescente. Serpentariam sunt qui uocent. Inue-
nio apud Hippocratem, & Ophim herbam, semine muliebribus me-
dicinis utilem probari. Nec an eadem sit cum Dracontio, satis constat,
etiamsi a serpente nomen habeat. Idem Hippocrates, candidam radicem
cum nominat, Dracontij radicem, ut Galenus uult, intelligit.

Et rursus. Dracunculi duo sunt Dioscoridi, Maior, & Minor, ut
prædiximus. Plinio tres. Vnus folijs Betæ non sine thyrsu, flore pur-
pureo, similis Aro. Alter radice longa, ueluti signata, articulosaq; tri-
bus omnino cauliculis. Tertius folio maiore quã Cornus, radice arun-
dinea, totidem, ut aiunt, geniculata nodis, quot habet annos, totidem
etiam folijs. Aetius Dracunculi semen, occultari terra, & piperi simi-
le describit. Olitores & Draconem uocatum ferunt, huic toto genere
dissimile: quam mirabili quodam modo nasci prædicant, ex lini semi-
ne incluso, raphanis, aut scyllæ bulbis, atq; in terra obruto. Pusilla her-
ba, nigro & minimo semine, folio tenui, & oblongo, acri, & utranq;
originem prodente, linguam & folio, & radice amburens, & aceti & sa-
lis gustu, Pyrethrum sunt qui a ueteribus appellatam falso putent hanc,
inter olera acetaria grauissimam.

Genuina explicatio Dracunculorum omnium, per
MARCELLVM VERGILIUM.

Miscuerunt adeo ueteres cum Aro Dracunculum, totq; nunc hsdem, nunc diuersis notis
descripta Dracunculi genera ab illis fuerūt, ut nihil in re alioquin satis nota, difficilius, aut ipsi
fecerint, aut per se legentibus ostendatur: quodq; anxius nos diu habuit, & adhuc habet, nec
aliter in partes trahit uarias, perq; omnia uersat, q̄ qui in amoribus Medæ ab Apollonio pri-
mum descriptus est, solis ex aqua fulgor, summi feriens laquearia tecti, nunquam stabilis, sed
continua uersatione in omnes discurrens partes, Dioscorides est: & quæ in cunctis Græcis, duo
Maioris, Minorisq; Dracunculi capita in eo legūtur, nullibi, quod egregiam diuersitatem faci-
at, uariata eorum historia, aut medicina: etsi alterum Rumicis, alterum Hederæ folia habere hic
dixerit. Multiplex enim huic scriptori similitudo est, coloris, figuræ, quantitatis, uirium, alio-
rumq; huiuscemodii. Fitq; ob eam causam sæpenumero, ut quod totum diuersum est, in parti-
bus simile dictum, totam similitudinem referre male credatur: & quod undiq; simile est, in par-
tibus differre dictum, totum dissimile falso habeatur. Quod in utroq; scriptoris huius Dracun-
culo fieri facile potuit: in quorum altero folia Rumicis in quantitate & figura, in altero Hede-
ræ in colore comparari potuerunt. Nihil enim nobis, excusso diligenter utroq; capite, inuen-
tum est adeo dissimile, diuersumue, ut alteram oportuerit, præsertim tam longam rei & medi-
cinæ, hsdem uerbis historiam conficere. Auxitq; suspicionem nostram, quod nec Galenus, nec
post Galenum Paulus Aegineta, diligentissimus in Græcis medicinæ autor, & qui scriptoris

A

Lib. 9. cap. 22.
Quatuor ge-
nera Colubri-
næ secundum
Dioscoridem.
Serpentaria
quæ.

B

Pyrethrum.

Paulus
Aegineta

C huius dicta ubiq; bona fide retulit, alterum hunc, & minorem Dracunculum nouerūt: nec post Græcos latini scriptores Apuleius, Ioannes Serapion, & quod multi apud nos est, uetustissimi Latini codices, in quibus unius tantum Dracunculi caput, alterius uestigium nullum ostenditur. Ex eo factum est, ut crediderim, & adhuc credam, unum tantum a Dioscoride Dracunculum hoc loco describi. Neq; enim uerisimile, si alter ille in natura Dracunculus esset, & ab hoc scriptore descriptus fuisset, relinquendum ab illis penitus fuisset. Et nihilominus in cunctis, & antiquissimis Græcorum codicibus, utrumq; hoc caput adhuc legitur. At non est eadem utriusq; historia & medicina. Concedimus id quidem: monemus tamen, uocum magis, q̄ rerum diuersitatem esse: nec ad constituendum rei genus satis id esse. At minori Dracunculo aliquid tribuitur, quod in maiori non legitur, quale est, incorruptum seruari folijs eius inuolutum caesum. Neq; id etiam diuersitatis necessitatem facit. Potuit enim in noua alterius eius capituli descriptione illud addi. Siquidem non Dracunculo Plinius, sed Aro eam uim tribuit: possuntq; eandem habere rationem, quæcunq; alia Minori addita magis q̄ alia inueniuntur. Quod nos obseruauimus: nec leui diligentia collatum cum antiquis scriptoribus in hoc ipso est. Præcipuæ utriusq; uires & natura sunt: deprehensæq; eadem, facile persuaserunt, duobus capitibus unum Dracunculum describi: nec duplex genus, sed duplicem eius historiam esse. Vterq; enim describitur, radice rotunda, tenui cortice, caule recto, bicubitali, crassitudine baculi, maculoso, angui simili, intercurrentibus purpureis lituris, semine in summo acinoso, colore primum uiridi in pallido: quam ob causam in altero cinereo, in altero herbaceo legitur: mox cum maturuit, rutilo croci colore. Vterq; circa sepes, demum & in umbrosis nascitur. Quod contra in utriusq; historia discrepet, folia tm̄ sunt, quæ in altero Rumicis, in altero Hederæ dicuntur: magna diuersitate, nisi qua ratione diximus, id euenerit. Poterunt uolentes, quod in historia factum a nobis est, in medicina etiam facere: collatisq; simul tam multis utriusq; remedijs, ex his etiam non duos, sed unum tm̄ Dioscoridi fuisse Dracunculum quondam existimare. In quam partem inclinat animus nobis, etsi utrunq; caput a nobis uersum fuerit. In tanta enim ueterum scriptorum & codicum uarietate, quæ sita diligentius re ipsa, unum tm̄ Dracunculum in orbe hoc nostro nasci deprehendimus: duobusq; locis inuentam eius plantam, toto animo contemplari licuit, Maiori in hoc scriptore penitus & ubiq; similem. Quodq; relinquendum non fuerat, ante conceptum seminis, sagaci naturæ artificio, dignum in summo cacumine inter folia inuolucrum, & ueluti cucullum ex se proferentem, cuius maxima longitudo cubitalis erat. Surgebat a principio paulatim cucullus ille, augebaturq; in dies foris herbaceo colore. Dehiscens deinde seipsum pandebat, colore intus purpureo: languensq; in terram uergebat, relicto purpureo cucullo alio, caprini cornu figura, longitudine & mucrone, qui nunquam dehisceret, sed augente se semine, quod ab eo in inferiore parte claudebatur, particulatim ad incrementum seminis arefcens peribat, nec poterat immaturum nisi disrupto hoc cucullo semen uideri: tam diligens in concipiendis & seruandis rerum seminibus natura est. Cætera huius scriptoris picturæ egregie respondebant, præsertimq; folia, quæ totam acutæ Rumicis figuram referebant, & quod hic ait, sibi inuicem implicabantur sex, septemue uno pediculo pendentia. Nec aliter q̄ in hominis manu a brachiali quina diuisione digiti diuiduntur, cum tamen una manus sit, sic in Dracunculo idem folium in tot quot diximus diuisiones, quasi partes diuidebatur, sic inter se dispositas, ut altera alteram scandere & superstare uideretur: pendebantq; folia illa omnia ex uno, eoque crassissimo, ut in folijs, & longissimo pediculo. Minimi enim humani digiti crassitudo, longitudo autem paulo minus q̄ pedalis erat. Comosaq; hæc tot foliorum in summo nudi glabriq; caulis positura, imaginē frondis eius ostendebat, qualem pueri Calendis Maijs in gente nostra, ad indicandā noui anni læticiam, circumferre soliti sunt. Huius Dracunculi oculati testes nos sumus. Minoris uero (modo alius a Maiore sit) nec nos alijs sumus, nec nobis alijs testes fuerunt: relinquimusq; Minoris huius quærendam & inueniendam diligentioribus plantam. In quo non pigebit iterum monere omnes, non adeo ueterum historijs deferre, ut res ipsas uidisse & obseruasse utilius fore sibi non existiment. Quis enim alium, diuersumq; ab Aro Dracunculum existimabit, octauo de plantis uolumine, de radicibus quæ edendo sint Theophrastum his uerbis agentem audiens, ἢ δὲ τοῦ δρακοντίου, καλοῦσι γάρ τι δρακόντιον ἴρον, διὰ τὸ τὸν καυλὸν ἔχειν τινα ποικιλίαν, ἄβρωτον καὶ φαρμακώδης. Quod est, Dracunculi autem radix (uocant enim & Dracunculum quendam, quoniam uario caule sit medicaminibus apta) in cibos non uenit. Videturq; his uerbis Theophrastus omnium, ut sic loquamur Dracunculorum genus facere Aron. Quis etiam ex Plinio certam Dracunculorum historiam collegerit: quam ipse non satis notam sibi esse palam testatur, & Aron dicit magnæ litis cum Dracuntio esse. Nos, ut paulo ante diximus, unum tantū Dracunculum nouimus, & qualem, exceptis folijs, Dioscorides in utroq; capite describit. Nouimus & Aron, quemadmodum mox dicemus, facilem cognitu omnibus, tam frequēs umbro-

Dracunculus
unus tm̄.

D

his locis ea planta & olus nascitur. Plures a Dioscoride Dracunculi enumerantur appellationes, ab Aro, ob similitudinem & cognationem deflexæ: aliquot a draconum, serpentumque genere factæ etiam sunt. Nam quam hic Romanorum esse ait Luremon, in aliquibus Græcis sic legitur, ut Colubram fuisse ueram lectionem, conijcere facile sit. Cyperis uero, a similitudine radicis odorati, quadrati Iunci, quæ Cyperis appellatur, dictus Dracunculus fuit, cui bulbosa radice similis est.

IOANNIS SERAPIONIS DE

Aro, & Dracontijs Sententia.

Luff, id est, Dragantæa, & est Dracontion.

Duæ sunt species eius. Vna earum dicitur in Græco Aron: & secunda Dragantæa. Sed Aron habet folia similia folijs Aragantææ, nisi quia sunt minora eis, sine macula: & habet crus longitudinem quasi unius palmi. Color eius purpureus. Et in ea est similitudo pistilli, cuius color est citrinus, uel croceus. Et habet radicem albam, similem Aragantææ: & coquitur, & comeditur, & minus calida est, quæ radix Aragantææ.

Secunda Aragantæa, habet folia similia folijs Cussus, magna. Et habet maculas albas, minutas. Et crus eius est æquale, longitudine duorum brachiorum, simile corno serpentis. quoniam color eius est purpureus, maculatus diuersis coloribus. Et est sicut uirga in sua crassitudine. Et habet in summitate linguæ simile racemo uuæ, cuius color in primis, quando apparuerit, est similis colori papaueris: & quando maturatur, est similis colori citri. Et pungit linguam. Et radix eius est rotunda, similis radici bulbi, similis radici herbæ quæ dicitur Luff: & super ipsam est cortex tenuis. Nascitur in locis umbrosis, humidis, & in campis. Et oportet colligere radices eius tempore messis, abluui, incidi, & in umbra siccari.

SIMONIS IANVENSIS

opinio de COLUBRINA.

Viperina, ipsa est Aragantæa, seu Serpentaria, idem secundum quosdam. Verum in libro antiquo aliam uidi depictam, Plantagini similem, auctioribus tamē folijs, quæ nascitur iuxta flumina, aut segetes, folijs mollibus, gustu aspero.

DESCRIPTIO Serpentariæ per IOAN.

MESVE lib. de simplici. laxatiuis.

Luff, id est, Serpentaria, est planta, quæ dicitur, Collum draconis. Et ex ea, alia est plana habens folia, alia crispa: & radix Planæ ad nigredinem attingens exterius, interius uero alba est, Crispæ uero exterius cinericea, interius uero alba, & ad citrinitatem declinat: & super utriusque radicem eleuantur thyrsi, habentes maculas ad modum serpentis.

ELECTIO eius, & probatio

ex eodem MESVE.

Melior pars totius plantæ est radix. Et melior radix est crassa, completa, & orta in locis liberis. Et melius tempus collectionis eius est Ver, & principium Aestatis.

A

Aron.

Dragantæa.

B

Locus, collectio.

C

I V D I C I V M N O S T R V M.

Multam gratiam Veteribus debemus, qui Herbarum uires & nomina, primi nobis prodiderunt: multam etiam ignominiam, & perpetuam contumeliam ijs, qui posterioribus seculis, mire & portentose omnia deprauarunt & confuderunt. In primis Pandectario scriptori, & Simoni la nueñ. qui præterq̃ q̃ omnia miscuerunt, in hoc tm̃ sudasse uidentur, quo modo ingentia uolumina comportarent, non q̃utilem operam posteris locarent, uel rerum potius cognitionem indagarent. Quod si eorum opera factum est, præstitisset, nunquã adhibuisse manum. Quando non est cuiusuis, rerum uocabula scribere, sed hominis prorsus in linguis & literis omnibus exercitissimi. Si & illorum libri corrupti sunt, quod mihi uerisimile non est, cum sint recentissimi, perpetuis tenebris digni essent tam perfidissimi corruptores. Inde etiam hoc malum maximum, q̃ tam paucas Herbas nouimus. Inde tot myriades barbarorũ, obsoletorũ & ineptissimorũ nominũ, dum & omnia illi uetera corruperunt, uel neglexerunt: & quælibet hodie Anus noia imponit, quilibet q̃q̃ indoctus seplasiarius, & qui artis Magistri haberi debebant, nihil magis postremũ habent, q̃ in Herbis, & cognitione rerum philosophari. Sic nuper rumpi poteramus in Serpentaria herba depingenda & delinianda, cuius tam multas species nobis exhibebant herbarij & uetulæ, ut non plura capita habuerit illud quondam Herculis lernæum monstrum. Quare ueniam etiam mereri nos puto, sicubi non acu etiam pinxerimus omnia. Duas tm̃modo species subiunximus, quæ passim in hortis & cultis locis habentur conspectiores. Præterea & eam adpinximus quæ uulgo, **Gut** **Heinrich** uocatur, uel **Schwerbel**. Ita enim uetulæ nos persuaserunt. De descriptione, & q̃ omnia respondeant, alij uiderint.

Gut Heinrich

T E M P E R A M E N T V M E X M E S V E.

Crispa calidior est, ut inquit Dioscorides, q̃ Ruffa. Et dixit, Ruffa plana, calida est in primo gradu, Crispa in secundo. Et dixit Galenus, Plana calida est in principio secundi, Crispa in fine eius: & est quasi uerius. Et est in utraq̃ caliditas & acuitas: quæ si ponatur in superficie, cũ substantia terrea, uincit. Et utraq̃ est abstersiua, incisiua, penetratiua, apertiua, & humorum subtiliatiua. Crispa autem ad hæc omnia fortior.

N O C V M E N T A E I V S.

Nocet utraq̃ acuitate sua hepati, & uentriculo, attrahens ad ea membra, quicquid usquam est perniciosorum humorum in toto corpusculo. Odor præterea, teneros conceptus abortu uiciat.

R E C T I F I C A T I O E X M E S V E.

Verum hoc quicquid est maliciæ, emendatur cum Rob, aut melle pasfularum, aut speciebus alefanginis. Proinde commiscendo ei aliquid ex simplicibus stomachicis, stipticis: cuiusmodi sũt Citonia, et Mastiche: ministratur & trochisci Diarhodon, post eius exhibitionem.

Præparatur etiam sic. Munda radicem Crispæ, & laua in uino, dein

de coque in aqua: uel si id non lubet, & magis expedit, uigorem enim co- **A**
quendo remittit, tere puluerem eius lib. duas, & rob, lib. vi. uel mellis &
rob, ana lib. iij. piperis, cinnamomi, zinziberis, macis, gariophilorum ana
drach. ij.

V I R E S & Iuuamenta ex D I O S C O R I D E.

Cum diluta potione crudam, coctamue, cū melle delingi, prodest con-
tra orthopneas, rupta, conuulsa, tussim, & destillationes.

Pota cum uino, Venerem stimulat.

Ulcera quæ cacœthe uocantur, atq; phagedenica expurgat, præser-
tim cum uite alba.

Ex ea & melle, collyria ad fistulas, & partus euocandos cōponuntur.

Ad uutiligines cum melle, efficaciter illinitur.

Polypos, & carcinomata absumit.

Succus ad oculorum medicamēta, item contra nubeculas, caliginem,
albuginesq; effectum præbet.

Herbæ, radicisq; odor, teneros conceptus abortu uiciat.

Item si triginta grana eius in pasta bibantur.

Sunt qui eius succum cum oleo, aurium doloribus infudere.

Quinetiam folia, utpote quæ adstringant, uulneribus recentibus im-
posuere, & cocta in uino permionibus.

Qui folia manibus affricuerit, aut radicem aperuerit, posse a uipera fe-
riri, inficiantur.

I V V A M E N T A Minoris ex eodem D I O S C O R I D E.

B

Seminis succus cum oleo instillatus, aurium dolorem mitigat.

Naribus ex lana impositus, polypum absumit.

Carcinomata illitu sistit.

Triginta eius grana, si pasta bibantur, abortus inferunt.

Odorem aiunt posteaq; flaccidi flores emarcuerint, conceptus adhuc
teneros enecare.

Radix exolfacit.

Orthopnoicis, uulsis, ruptis, tussi, destillationibus medicatur.

Humores pectoris exscreatu faciles reddit, siue cocta, tostaq; cum mel-
le, aut per sese edatur, siue farina eius ex melle delingatur.

Vrinam pellit.

Venerem excitat, cum uino pota.

Phagedenas ulcerum, & quæ Cacœthe uocantur, trita cum melle &
brionia alba, expurgat, & ad cicatricem perducit.

Collyria ex ipsa, ad fistulas, & eniciendos partus fieri solent.

Qui radice sua manus perfricuerint, a uiperis feriri negantur.

Illita ex aceto, uutiligines emaculat.

Folia recentibus uulneribus conserptorum lintheolorum uice conue-
nienter imponuntur.

Decoctam in uino, pernionibus imposuisse prodest.

- C** Caseus folijs inuolutus, a putredine defenditur.
 Succus radicis, ad nubeculas, albugines, & oculorū caligines cōuenit.
 Radix cruda, coctae, ad sanorum usus pro olere recipitur.
 Eadem ad uerbum fere Plinius lib. 22, cap. 16.

E X A P V L E I O.

Herbæ Dracontæ radix, cum axungia factio malagmate, ossa fracta e corpore extrahit, & lapides quoq; si insint.

E X P L A T E A R I O cap. 35.

Ad dealbandam faciem, & mūdandam, puluerem eius tere cum aqua rosacea: inde rursus exiccata in sole aqua, & siccato puluere, adde cerusæ drach. 1. cum aqua rosarum, & line.

Contra Cancrum, accipe partes tres pulueris Colubrinæ, et tertiā calicis uiuæ, atq; cū aceto distempera. Deinde tereto in testula, in igue, uel in furno. Ad postremum inspergito, corrodit em̄, mundificat, & sanat.

Ad apostemata maturanda & rumpenda, decoquantur folia eius in oleo, & superponantur.

E X M E S V E.

Solutione phlegma educit.

Confortat renes, & mundificat.

- D** Est ex rebus mundificantibus pectus, & pulmonem.

Dixit Democritus. Iuuamentum utriusq; speciei est magnum omnibus doloribus hæmorrhoidarum, & uentositatibus earum secundum omnem modum administrationis earum: & nos experti sumus.

Et est magni iuuamenti super crudum humorem, qui est in stomacho, & renibus.

Dixit Galenus, quod resoluit duriciē splenis, & aliorū membrorum.

D E S C R I P T O R E S C O L V B R I N A E.

Dioscorides, lib. 2.

Theophrastus, lib. 9, cap. 22.

Plinius, lib. 22, capite decimosexto.

Apuleius, capite decimoquarto.

Barbarus in Corollarijs.

M. Vergilius.

Io. Serapion, cap. quadragesimotertio.

Galenus, 6. simplic. cap. Serpentaria.

Simon Ianuensis.

Autor Pandect. dictione Luff.

Mesue lib. de simplicibus laxatiuis.

Platearius, capite tricesimotertio.

Valla, dictione Dracontion.

Macer, dictione Colubrina.

A. europaeum
C.S. 197
Sw. H. 2.342

1509.31

Saselwurz.

DE ASARO Rhapsodia Octava.

INOMENCLATURA.

Græcæ, ἀσάρον. ὑπόδος ἀσπία. ἀσμα ἀσπίου.

Latine, Perpenſa, Aſarum, Ruſtica nardus. Nardus agreſtis, Vulgago, Sanguis Martis.

Germanicæ, Saſelwurz.

PLACITA AYTORVM de Aſaro.

Gnome DIOSCORIDIS

de ASARO.

CORONARIA & odorata herba Aſarum eſt. Hæderæ folia habet, ad radicem purpureos, odoratos uasculos Apollinari herbæ ſimiles: in quibus ſemen, acinorum nucleis ſimile, in quo rare, ſubſperçq; angulorum figura cuspides ſunt. Radicibus nititur numerofis, geniculatis, ſaporis calidi, & linguam erodentis, tenuibus, obliquis, gramine ſimilibus, ſed longe gracilioribus q̄ gramen, & odoratioribus.

A S A R I descriptio ex P L I N I O lib. 12. cap. 13.

Nardi uim habet & Asarum, quod & ipsum aliqui syluestrem Nardū appellant. Est autem Hederæ folijs, rotundioribus tantum, mollioribusq; flore purpureo, radice Gallici Nardi. Semen acinosum, saporis calidi & uinosi, montibus in umbrosis bis in anno floret: optimum in Ponto, proximū in Phrygia, tertium in Illyrico. Foditur cum folium mittere incipit, & in sole siccatur, celeriter situm trahens. Et lib. 21. cap. 6. Quinimo Asarum inuenio uocari, quoniam in coronas non addatur.

Sententia M E S V E de Asaro.

Asarum est radix herbæ montanæ, cuius folia sunt angularia sicut folia Hederæ, & flores eius sunt quasi flores hyoscyami, & est tota planta eius aromatica, & mordicans gustum.

Aggregatio H E R M O L A I B A R B A R I de Asaro.

Asaron præter cæteras differentias, molliora quoq; folia continet q̄ Hederæ, radice gallici Nardi, semine saporis calidi & uinosi. Bis anno floret, Vere, & Autumno. Error librariorū est in Plinio, qui alicubi iubere uidetur, siccandum in sole, alicubi in umbra. Nisi quis posteriorem locū ita legat. Non quod siccandum sit in umbra, sed quod situm celerrime in umbra sentiat. Non ignorandum, Baccarem omnino aliud esse, q̄ Asarum: etiamsi medicinas, quas D I O S C O R I D E S Asaro adsignauit, Plinius apud nos Baccari magna ex parte accæptas retulit. Nec mirum: cum sit earum natura uiribus & effectu proxinia. Cæterum Perpensam, siue Perpræsam (nam utrunq; legit, ut in Baccare latius exposui) non Asarū, ut Dioscorides, sed Baccarē intelligi Secundus noster uoluit. Contra quoq; descriptio Asari a Dioscoride facta, congruit Baccari multis partibus. Primū quod odor ei Ciñamomo uicinus reddit, ut Asaro. Deinde, q̄ gracili, nec humido solo prouenit ut Asarum. Alioq; reprehendunt a Plinio, qui Nardum rusticū radicē Baccaris appellauere: quia Nardum rusticū proprie sit Asarū. Quod uero Dioscorides coronamentariam esse dicit herbam Asaron, id Baccari potius q̄ Asaro conuenit: propterea quod Asaron uocari scribunt, quod in coronas, atq; ferta non addat. Legebatur in Dioscoride, Romanos Asarum Peritresam uocare, nos Perpensam, aut Perpræsam ex Plinio correximus. Autor is eandē opinor herbā, 21. lib. Perpensam, lib. 26. Perpræsam nominat. Codices etiamnum sunt, in quibus non Perpræsa, sed sparsa legitur, ut existimo corrupte. Legitur & Asarus, non pro Asaro, sed pro Arisaro mendose. Quid enim incolume relinquit Medicorum imperitia?

E L E C T I O eius secundum M E S V E N.

Melior pars plantæ est radix: & melior radix est quæ crassior, densiorq; extiterit, cuius odor subtilis, sapor acutus, cum modica stipticitate.

T E M P E R A M E N T V M.

Excalfactoriam uim habet, eandemq; siccitatem in tertio gradu, ut uocant. Sunt qui calidum in secundo constituent, siccum in tertio. Extenu

Cōtrouersia
de Baccare, &
Asaro, simili-
bus & cogna-
tis herbis.

Locus est li-
bro, 21. cap. 6.

atq; aperit, resoluit, & impellit.

A

R E C T I F I C A T I O.

Ad laxandam aluum, corroboratum cum aqua casei, cum spica, & aqua mellis.

Sustinet mediocrem contusionem, & concoctionem.

Quidam musto macerant, seruantq; per trimestre.

Vtunturq; ea potione ad hydropem, & lienem.

Quale auctori P A N D E C T A R V M uideatur Asarum.

Asarū est Vulgago, uel Gariofilata agrestis, Centūneruia, Cenūcerria.

V I R E S & Iuuamenta eius ex D I O S C O R I D E.

Calefacit, & urinam cit.

Ideoq; subeuntibus cutem aquis accommodatum est.

Vtile & diutinis coxendicis doloribus.

Ducunt menses cum mulla aqua potę radices eius, pondere drachmarum septem, purgantq; Veratri albi modo.

E X M E S V E.

Mouet uomitiones. Elicitq; & choleram, & phlegma.

Reducit humores perniciosos ex remotis membris.

Confert eius decoctum omnibus opilationibus hepatis, lienis, & interaneorum omnium.

Vnde datur hydropicis, ictericis, spleneticis, & feбри.

Est ex his quę sperma, & semen augmentant.

D O S I S.

Eius dosis infusi potio, est ab aureis duobus, usq; ad unc. iij. & pulueris ab drach. i. usq; ad aureos. ij. B

E X M A C R O A E M I L I O.

Est Asarum græce Vulgago dicta latine.

Hęc calidæ & siccæ uirtutis dicitur esse,

Tertius est illi gradus, ut dicunt, in utroq;.

Iecoris medicatur sumpta dolori,

Et uulua morbo decoctio subuenit eius.

Dicitur Ictericum potata repellere morbum,

Helleboricq; modo uomitu præcordia purgat:

Sed non est huius purgatio tam uiolenta,

Nec metuenda quidem, si fiat taliter illa.

Aetatem, & uires eius circumspecte primum

Quem purgare uoles, & tempus quale sit anni,

Et si sit regio feruens, uel frigida ualde,

Aut si temperiem medium tenet inter utranq;.

Nam senibus, puerisq; parum donare licebit:

Aetatis mediæ plus ijs, iuuenesq; requirunt:

Pinguibus & ualidis plus dandum, q̄ macilentis,

Debilibusq; uiris: magis in gelida regione

Regula generalis in ministrandis Simplicibus.

C Dandum, q̄ calida, duris quocunq; labore
 Plus illis tribues quos reddunt oia molles.
 Hæc circumspiciens, & cætera talia tractans,
 Non solum tutus dabis hanc, sed quaslibet herhas
 Quæ purgant uomitu, uentrē, stomachūq; resoluūt.
 Sed est de cunctis dixi, communiter hærbis
 Quo sit danda modo proprie **Vulgago docebo.**
 De folijs eius triginta recentia tollens,
 Adde meri tantum, quo possint cuncta recondi:
 Tota nocte mero facias macerentur in illo,
 Mane terens uino, quo sunt macerata, resoluē.
 Tunc olus excoctum, cum pingui carne recenti,
 Porcina, prius ægroto da sufficienter,
 Et sumat uini uult quantum fortis, & albi:
 Sic Afari succum, colatum, trade bibendum.
 Fortibus & magnis est hic numerus foliorum
 Sufficiens, reliquis (ut diximus) est minuendus,
 Iuxta quod uires, ætas, & cætera poscunt.

Solutiū de
 Afaro.

EX IOANNE VIGONIO.

D Radix macerata in lixiuio, & subinde lotum ex eo caput, uehementer
 cerebrum confortat.

EX SERAPIONE.

Quando miscetur cum uino & oleo, inungiturq; in eo corpus, calefa-
 cit ipsum.

Eius quoq; drach. vii. aut aurei. 7. cum aqua mellis, purgant Hellebo-
 ri modo.

Admiscetur quoq; confectiōibus aromaticis.

Mixtum collyrijs, attenuat tuniculam eam, quæ uocatur cornea, & cla-
 rificat uisum.

EX PLATEARIO.

Vulnera mundificat.

Et hydropem per urinam purgat.

Pro quo pondus & semis ponatur Acori.

EX AVICENNÆ.

Aperit & sedat dolores omnes interiores, & proprie eius infusio.

EX NOBILI HERBARIO HERONYMO.

Aqua Afara, uel decoctum eius potum, foetum pellit, & uiuentem &
 mortuum: quare prægnantibus propinanda non est.

Eresypelam refrigerat, & Hepar ardens immodice.

AUTORES ET DESCRIPTORES.

Dioscorides lib. 1.

Plinius, lib. 12. cap. 13. lib. 21. cap. 6.

Mesue in simplicibus.

Hermolaus Barbarus.

Aemilius Macer.

Autor Pandectarum.

Platearius, cap. 31.

Serapion, cap. 254.

Ioannes Vigonius.

Syrphidobea ...

Walwurz männlin.

82 2

1537.75

*Symphytum officinale -
 White flower*

Walmurtz weiblin.

1539. 76

DE OMNIBVS Consolidis. Rhapsodia Nona.

A

¶ NOMENCLATURÆ Consolidæ Petreæ.

Græcanicæ, *συμφύτον. πετραϊόν.*

Latinæ, *Symphyton Petræum. Consolida Minor.*

Germanicæ, *Walwurz. Beinwel.*

¶ NOMENCLATURÆ Consolidæ Maioris.

Græcæ, *συμφύτον. πικτόν.*

Romanæ, *Solidago. Consolida maior. Anagallis maior.*

Germanicæ, *Walwurz. Schwarzwurz.*

¶ PLACITA & pronunciata VETERVM de Consolidis.

DIOSCORIDES lib. 2. de Symphyto Petræo.

SYMPHYTON PETRÆON nascitur in petris. Ramulos habet Origano similes, capitula ut Thymi. Tota est lignosa, et odorata planta, sapore dulci, & saliuã prouocante. Radicem habet longam, subrufam, digitali crassitudine.

DE SYMPHYTO ALTERO.

Alterum uero Symphyton duum cubitorum altitudine ex se mittit, leuem, crassum, angulosum, Sonchi modo cauum: circa quem folia sunt non magnis interuallis distantia, hirsuta, angusta, oblonga, ad Linguae bubulæ, quam Buglossam uocant, foliorum figuram accedentia. Habet & caulis secus angulos illos, exilium, & cauli adiacentium foliorum a singulis alarũ cauis eminentes productiones quasdam, in quibus flores lutei sunt, Rutæ similes, & semen quale Verbascus habet.

B

PLINIVS lib. 27. cap. 6.

Alum nos uocamus, Græci Symphytum Petræum, simile Bubulæ folijs paruis, ramis tribus, aut quatuor a radice, cacuminibus Thymi, surculosum, odoratum, gustu dulce, saliuam ciens, longa radice, rutila. Nascitur in petris. Ideoq; Petræum cognominatum.

APVLEIVS.

Symphytum nascitur in petrosis, lignosisq; locis, iucundi odoris, saliuam prouocans, ramis Origano, aut capitelli Thymi similibus: radice longa, fulua, in robore digitali: & habet thyrsus bicubitalem, geniculatum, inanem: in quo folia hirsuta, angusta, & ueluti longa, cum adnationibus: flore nigro, fructu sine semine floccorum corticis simili, prurientum mouens, radices exterius argillofas, uirtutis densabilis.

AUTOR PANDECTARVM.

Præter Symphytum, est alia Consolida, dicta Rubea, uel Bistorta, uel Tormentilla: habetq; uirtutem consolidandi.

Tormentilla
species Con-
solidæ.

HERMOLAVS BARBARVS, de Petræo Symphyto.

Symphyton Petræum, nos Alum Gallice uocamus, folijs paruis, ramis tribus, aut quatuor a radice. Nascitur in petris. Symphyto autē Græci nomē imposuerunt, quod consolidet. Hanc Veneti Cotoneam appellant, rosæ, ut inquit Plinius, radicis alibi albæ, alibi nigre.

Cotonea.

C I D E M D E M A I O R I S Y M P H Y T O .

Hoc Galenus Symphyton mega, id est, magnum cognominat, nec gustu dulce, nec odoratu, ut superius. Herbarij recentiores tria genera Symphyti constituunt, præter Petræum, quod ne cognoscunt quidem. Magnum. Minus, sed radice intus & foris alba, fere bulbi effigie rotunda. Minimum, flore in spicam purpureo, nec folio quidem Origani ut Petræum, sed in humidis genitum, radice lignosa, superuacua, nec odorata, nec dulci, nec saluam ciente: quæ sunt in Petræo omnia.

M A R C E L L V S V E R G I L I V S .

Iactant supra Dioscoridē nostræ ætatis herbarij plura etiam alia Consolidæ genera se inuenisse, quæ medicis, & illis censenda relinquimus.

E R R O R A V I C E N N A E C I R C A S Y M P H Y T U M & S u c u t u m , q u e m d e p r e h e n d i t M a n a r d u s . E p i s t o l a r u m l i b . 6 . E p i s t o l a . 6 .

Ad id, quod tertio loco, de Sucuto petis, nemo qui Auicennæ caput. 2. lib. 642. ubi de Sucuto agit, capiti Dioscoridis de Symphyto comparauerit, ambigere poterit, idem esse Auicennæ Sucutum, & Dioscoridis Symphyton: erroreque uel interpretis, uel ipsius met Auicennæ contigisse, ut Semperuium dicatur, Errasse autem Auicennam, uel potius nescisse quid esset, ex eo constat: quod uarias de eo opiniones & 2. & 3. lib. affert, nec uni præ alijs adhæret. Secundo enim lib. alios existimasse, quod esset Semperuium, alios quod Mandragoræ cuiusdam semen, alios aliam rem. Lib. etiam. 3. cap. de sputo sanguinis, duas de ea sententias affert. Nam post quod dixerat, quod est Semperuium, aliam cuiusdam Aggregatoris subdit opinionem. Non enim de alia medicina loquitur, sicut Iacobus cognomento de Partibus est arbitratus, sed de eodem Sucuto ait, scripsisse uirum quendam in suis aggregationibus, esse Calamenti, id est, Origani specie, hoc est, similitudine. Origanum autem dici ab Auicenna Calamentum. 2. lib. manifestatur, cap. 178. ubi sub Calamenti nomine, de omnibus Origani speciebus pertractat. Deinde subdit eundem uirum dixisse, quod nascitur inter lapides: utrumque autem primæ Symphyti speciei adscribit Dioscorides, nasci uidelicet inter petras, & Origani trahere similitudinem, tertiumque cum his, sputo sanguinis prodesse. Melius igitur quod Auicenna coniecisti, & Sucutum esse Symphytum, & utramque eius speciem uulgo dici Consolidam. Quarum Maior passim apud nos nascitur, & a similitudine radicis, Lucanicam uocant: Mirandulen. Alam nominant, Alum uolentes, uel potius debentes dicere. Ita enim primam eius speciem nominat Plinius lib. 26. & 27. in saxis nascentem, ramis Origani tenuibus, in cacumine thymi capitibus, furculosam, odoratam, gustu cum dulcedine, saluam ciente, radice longa, rutila, digitum crassa. Quam si (ut scribis) conspicatus es, & apud te habes, rem mihi pergratam facturum scias, si uidendam miseris.

G E N S V R A N O S T R A .

Nemini dubium est, quin ab effectu nomen inditum Solidagini sit, Nempe a glutinando, figendoque, quod præ multis alijs in primis facit. Nihil itaque uetat, quin et alijs quoque herbis possit competere id nominis, quibus uires pares, & temperamentum æquale. Quod si donamus, nihil etiã hallucinari mihi uidetur, qui hodie quatuor, uel quinque eius species ostendunt, scilicet maiorem, minorem, mediã, & regalem. Libenter igitur auctori Pandectarũ permittimus, suã Tormentillam, triualibus Herbarijs suam Consolidã regalem, uulgo, **Rittersporen**, alijs suã Anagallida. Agnosci mus quoque sub eo nomine, quam D. Theobaldus Fettichius nobis exhibuit, minusculã, & humi se propagantẽ Solidaginem, quã ille appellat, **Maslieb**, uel **Zeitlöflin**. Cuius ego iudiciũ malim, quod centũ somnatorũ, qui præter eruditionẽ & experienciã, de qualibet herba pronunciant,

Error Auicennæ.

D

Iacobus de Partibus.

Lucanica Ala.

Theobaldus Fettichius.

TEMPERAMENTVM.

A

Ex contrarijs potentijs constat, ut inquit Galenus. Habet namq; uim secandi, qua comprehensum in thorace & pulmone pus purgat. Habet & hoc pariter, ut educationibus sanguinis opituletur. Ob humiditatē uero mansum, sitim sedat, arteriæq; asperitati medetur. Ideo inflāmati intestinis imponitur, & ad rupta, & conuulsa cum melle bibitur.

IOANNES VIGONIVS.

Cōsolida est calida et sicca, cū caliditate tēperata, et cū hūiditate uiscosa.

VIRE ET Iuuamenta EX DIOSCORIDE.

Trita, & pota, cruentis exspuitionibus, ruptisq; proficit.

Recentia uulnera conglutinat illita.

Inflammationibus, præsertim sedis, & intestinorū, cum folijs Senetionis utiliter illinitur.

Enterocœlas cohibet.

EX PLINIO.

Si inter duos lapides conterať, miraculose antraces extinguit, & dysenterias cōpescit.

EX APVLEIO. *Symphytum*

Ad profluuium mulierum, herbæ Consolidæ puluerem mollissime contritum, potui dabis in uino, & restinguet.

Radici cinerem tepidum coquito, et ex melle ieiuno da, medebiturq; conuulsis, uel intus ruptis, & ex thorace laborantibus.

Ad stomachi dolorē, si cum oxygaro edas, magnū beneficiū senties.

B

Cōtra tussim, herbę Consolidæ radices in chaldari decoques cū melle & pipere, & castoreo ad quartas, & in uino ueteri, ieiuno dato in potu.

Hęc herba hoc augmentū habet, ut carne bubula concisa, & in cacabū missa, eius radici si miseris drachmas. ij. cocta caro in unū cohærebit.

IOANNES VIGONIVS.

Omnes Consolidæ, uirtutē habent consolidandi, & conglutinādi uulnera recentia.

EXPERIMENTA.

Oris ulcera, rimas, & condylomata mirabiliter restituit.

Item uulnera recentia, inspersa cum panno illius aqua, uel succo, pondere unc. i 5. pota quotidie, sanat uulnera interna, & rupturas.

Conuulsiones sufferuescentes cōpescit, siue quascuncq; alias etiā ustu. Succus, cum oleo mixtus, sanguinem sistit. (ras, et ardores,

Breuiter, uulneribus omnibus commodissime adhibetur.

DESCRIPTORES SOLIDAGINIS.

Dioscorides lib. 2. dict. *συμφύτον*.

Plinius lib. 27. cap. 6.

Galen. lib. 8. simpli. cap. 125. 126.

Idem lib. 26. cap. 8.

Ad Paternianum. 153.

Apuleius dict. Consolida.

Georgius Valla, dict. Symphyton.

Ioannes Vigonius.

Simon Ianuensis.

Autor Pandectarum.

Hermolaus Barbarus.

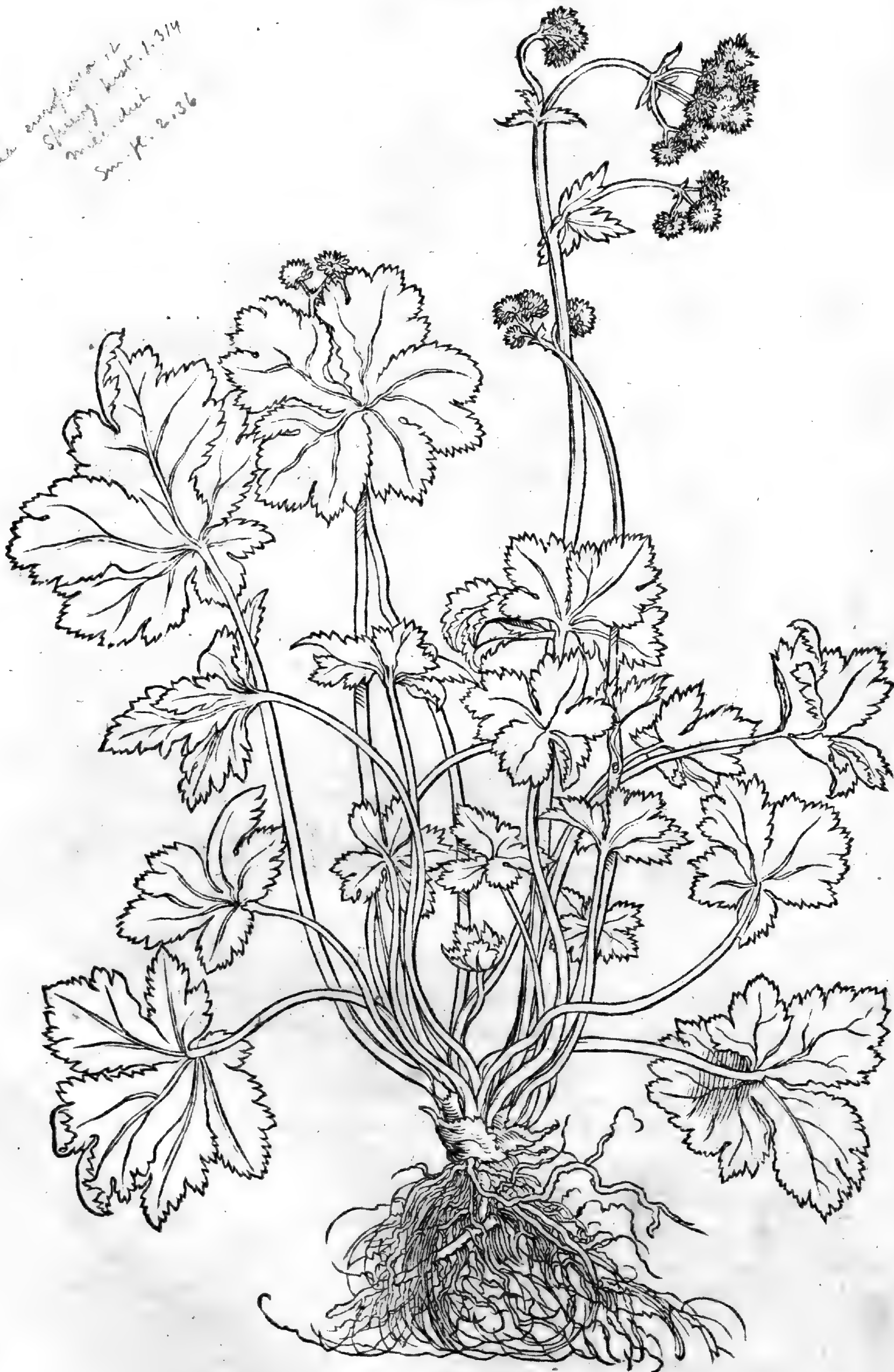
Marcellus Vergilius.

Hieronymus nobilis Empiricus.

Diapensia.

Samolus europaeus L.
Sp. Pl. Syst. Nat. 1. 314
Müll. Arch.
Sm. Fl. 2. 36

Sanicel.

1577 80

D E S A N I C V L A,

A

Rhapsodia Decima.

IN O M E N C L A T V R A E.

Latinæ, Diapensia, Sennicula, Sanicula.

Germanicæ, **Sanickel**.

S C R I P T O R V M P L A C I T A.

Sententia HERMOLOLI BARI

BARI, de Sanicula lib. 2. DIOSCOR.

dictione, Peplis.

SVNT APVD Græcos, qui Peplium pro Senna accipiunt: inter quos est Isacius. Ego diuersum puto genus: cum Senna filiquas, & in his semen ferat, Peplis non:transalpina herba, folio Vitis, aut Apij rubentibus. In sine sectionum, maculis quibusdam, furculis quoque rubris, ad radicem, quæ multis ei fibris subest, capitulis in summo frutice pusillis, subnigrisque. Huius succum in uulneratis in potum commendant.

S E N T E N T I A P A N D V L P H I C O L L I

N V T I I, de Sanicula, lib. defensionis Plin.

dictione Pentaphyllon.

Est Venetijs, in eo uico, quem Speciarium appellant, seplasiarij cuiusdam non ignobilis taberna, cui pro titulo, insignique sit, Aethiopsis caput. In ea liber est herbarius, tanta arte ac diligentia pictus, ut natas paginis illis suis herbas, non effigiatas, credas. In ea pictam uidimus, ipsam prorsus, quæ hic diximus, signis herbam, folijs quinque, quæ & ipsa quinque, ut pinximus, porrectiores angulos sinuatosque haberet: sed & fructus, quos fraga dicas: tum ad ipsam herbam, latinum nomen, Sanicula, Germanicum, **Sanickel**, scriptum est. Citanturque inibi de Sanicula hæc scribentes, in dinamidijs Galenus. Et Petrus Hispanus, is qui postea Pontificatum gessit, & Ioannes uicesimus primus, nuncupatus est: eum de medicina librum scripsit, qui Pauperum thesaurus inscribitur. Tum Ceruiensis episcopus quidam. Et laudensis Maphæus. Et Gilbertus anglicus, chirurgicus. Ea Sanicula Pentaphyllum ne sit, cur affirmem non habeo, cur negem non uideo.

Ex uulgo Herbariorum sententia.

Diapensia græce, latine, Ferraria maior, siue Consolida minor, siue Sanicula.

Nobilis Herbarius H I E R O N Y M V S.

Sanicula latinis dicta, Ferraria maior, siue Consolida minor, herba palmæ altitudine, uel amplius paulo, uulneraria. Est & altera quædam species, agrestis, rariorque & minus perspecta herbarijs, solo Maio & florens, et apparens, flosculis albis, ipsaque lepidis admodum: indeque enim paulatim disperit, abditque sese.

C

I V D I C I V M N O S T R V M.

Plura de Sanicula apud probatos autores non lego, nec quæ sit dicta Græce, uel apud Dioscoridem, a quoq̃ comperi. Diuinati sumus ultro, citroq̃ multa, uerum cum uana sit ea diuinatio, quam nō firmat certa aliqua scriptoris autoritas, nihil temere uoluimus pronunciare. Dī potius malefaciant ignauis & male gratis prioris seculi herbarijs, qui in describendo tantopere illam posthabuerunt, uel nomē potius ipsius genuinū, germanumq̃, in barbarum commutauerūt. Interim uehementer probo uulgi herbariorum sententiam, qui hanc minorem Solidaginem consti-
tuunt. Dicimusq̃ id cum Galeno, facessent nomina & uerba, rem teneamus. De re itaq̃ & eius effectibus, cum iam multa experientia cōstet, græcam eius nomenclaturam, & quibus sub nominibus apud Dioscoridem & Pliniū legatur, proinde an uera Pentaphyllon sit, uel potius eius species, ociosis, & nobis peritioribus, relinquimus.

T E M P E R A M E N T V M.

Compertum est esse calidam & siccā, tenelloq̃ succo, eo q̃ purissimo.

V I R E S E T I V V A M E N T A.

Omnia præstat, quæ Consolida.

Adiiciunt Experimentatores & herbarij, tumores reprimere, illitum, decoctumue succum, tam in homine q̃ in pecudibus.

D

Eius quoq̃ puluerem intritum melle, & glycyrizę succo, in ieiunio potum, interanea omnia phlegminantia, & pituitæ obducta, repurgare.

Idem efficere illius decoctū cum melle rosaceo, et sacharo addito. Præcipuus est eius usus, in potionibus uulnerarijs, cum Solidagine & Peruinca.

C O L L E C T I Q.

Colligitur in mense Maio, & uel in puluerem teritur, uel in umbra siccat.

anagallis, 6
C. S. 142

anagallis, 6
Sm. fl. 3. 30

h 2

1537. 83

C

DE CONSOLIDAREGALI,
Rhapsodia Vndecima.

N O M E N C L A T V R A E.

Latinae, Consolida regalis.

Teutonicae, *Kittersporen*.

V I R E S E T I V V A M E N T A.

AB S T E R G V N T ruborem oculorum flores eius triti, atq; in aqua rosacea macerati: adeoq; tota ocularia herba est, quae, quibuscumq; facile oculorum malis medicatur, & quae uel conspecta etiam crebro sanet.

Ab studiosis in precio habetur, una cum Ruta. Siquidem credunt illi us crebro intuitu, nuncq; se ex oculis laboraturos. Quare in musæis suspendunt suis.

Aqua illius, uel decocto florum utuntur experimentatores, contra atram luem, ardores et aestus, tussim, tumores, uenena, uomitiones, & cholericam passionem, aduersus stranguriam, calculos, ischiada, & coxendicem. Item ad deijciendam aluum.

DEi quoq; qui iam ex calore in syncopin decidit, si porrexeris Consolidæ regalis unc. .i. aquæ rosacæ Boraginis, & Buglossæ florū drach. .iij. & continuo refocillabitur.

T E M P E R A M E N T V M.

Calidi & sicci temperamenti.

T O R M E N T I L L A .

A

*T. erecta, L.
 M. d. d. 326*

*T. officinalis, Sin.
 T. erecta, L.
 Sm. pl. 2. 427*

B

Tormentill.

1537. 85

De T O R M E N T I L L A , & uero Pentaphyllo .

Rhapsodia Duodecima .

C N O M E N C L A T V R A E .

Græcæ, ἑπτάφυλλον .

Latinæ, Tormentilla, Bistorta .

Germanicæ, Tormentill. Kotwurz. Blütwurz .

P L A C I T A S C R I P T O R V M .

Sententia HERMOLAI BARBARI de Tormentilla
lib. 2. Dioscor. dictione, Sarxiphagon .

ALIJ TRITICI foliorum figuram Saxifragæ , alij marinæ
 Bati similem dixerunt, alij Tormentillæ uulgo dictæ. Est autem, ut
 uolunt, Tormentilla, Quinq̄folio herbæ similis, nisi quod septem habet
 fere folia, non quinq̄ .

C E O D E M L I B R O dictione, Pentaphyllon.

Hippocrates duo uidetur nouisse Quinq̄folia. Candidum, quod & herbaceum, & procerius est a terra. Nigrum, quod humilium. Et est quæ Tormentilla uulgo dicitur, Quinq̄folio simillima, nisi quod septem, nō quinq̄ folia habet. Potest a nobis Heptaphyllon uocari, hoc est, Septem folia, ex cuius radice pastillos theriacos, si Dñs placet, officinæ pro uiperarum carne subiiciunt, quoniam uiperæ modo, ut ipsi putant, nonnunquā uisitur.

S I M O N I A N V E N S I S de Tormentilla.

Tormentilla, Potentilla, Consolida rubea, species Heptaphyllon, similis Pentaphyllo, nisi quod habet septem folia, sicut illa quinq̄, radicem rubeam.

Sententia I O A N N I S M A N A R D I de Tormentilla & Pentaphyllo, Epistolarum lib. 6. In Epistola ad Franciscum Graballum.

De Pentaphyllo ego libenter intelligerem, uulgarem ne hanc passim in uis etiam stratis nascentē accēperitis. Ego non huius radicem accipiendam puto, sed eius quam Tormentillam uocant, quam licet Septifoliam maiore ex parte in Italia uideamus, hic, hoc est, in Pannonia, sæpius uidi Quinq̄foliam.

Sententia Autoris P A N D E C T A R V M.

D Bistorta, uel Consolida rubea latine, uel Tormentilla, Arabice Buseke. Est herba similis Pentaphyllo, nisi quod habet septem folia, utrinquē pilosa: & ideo uocatur Heptaphyllon. Cuius radix est rubea, et tortuosa, similis Galangæ, sed non habet acumen. Flos eius aurosus.

Sed notandum, quod est species Bistortæ, habens folia similia Lappæ acuto, nisi quia color foliorum ex uno latere est cœlestis, & ex alio uiridis. Flos eius rubeus, & radix rubea: quæ ab aliquibus uocatur Bardana maior, et ab aliquibus Lappa minor. Virtus eius, in omnibus est sicut primæ speciei, sed remissior.

I V D I C I V M N O S T R V M.

Nihil habeo quod respondeam. Nisi, si non Heptaphyllon esset Tormentilla, facile me pertrahere sinerem in sententiā Barbari, ut crederem esse congenerem Pentaphyllo: tam quadrant enim in eam Theophrasti & Plinij descriptiões, ut nullus pictor festiuus ac curiosus potuisset ac pingere. Pentaphyllon inquit Plinius cum effoditur, rubram habet radicē: hæc maturescens, nigrescit, & angulosa fit. Nomen a numero foliorū habet. Et ipsa herba incipit, & desinit cum Vite. Quæ ex Theophrasto Plinius mutuatus est. Siquidem torta est Tormentilla: dein rubea: nec mature prouenit, sed cum uites iam florēt. Vnde fortasse herbarij etiam, Bistortam uocauerunt. Et quia uulneraria quoque est, Consolidæ quoque nomen addiderunt. Quancūquæ quæ de folijs controuersia est, facile etiam elui potest, quod quibusdam in locis, non solum Heptaphyllon, uerum etiā

Tormentilla est uera Pentaphyllon secundum Manardum.

quinque folijs uisitur. Confirmant hoc iudicium nostrum multi etiam alij **A**
docti uiri, quibus cum contulimus.

I V V A M E N T A eius ex autore

P A N D E C T A R V M.

Habet uirtutem consolidandi, & confortandi conceptum.

Datur & contra diarriam, cum succo Plantaginis.

Menstrua cohibet ex ea fomentum, cum aqua fluminis, uel pluuiali,
& puluere friato.

Idem operantur pulueris partes duæ, Spicæ una, si cum melle interan-
tur, & uentri in modum emplastri imponantur.

Ad conceptum iuuandum fit emplastrum ex puluere, & pulueribus
alijs, quæ matricem & fœtum corroborant.

Vulnera sanguinem sudantia stringit, & glutinat.

Cum albumine oui puluis mistus, & in tegula coctus, uomitum cho-
lericum refrænat.

E X H I E R O N Y M O H E R B A R I O.

Aqua Tormentillæ, uel eius decoctum, omnibus facile uenenis resi-
stit. Vnde & ad præseruandum, & pellendam atram liem, tempore pe-
stifero datur.

Et hominum, & pecorum tumores potenter repellit.

Dysenterias, & omnes sanguinis fluxiones compescit.

Pota singulis diebus aqua unc. ij. pondere, uulnera sanat, absq; omni-
bus prorsus cataplasmatibus.

Eadem iniecta oculis caligantibus, clarificat ea, si sæpius inspergatur, **B**
idq; noctu, in somnum concessuro.

Confortat interanea omnia, cor, hepar, lienem, uentriculum, &
cerebrum.

Cancros, fistulas, carcinomata siccat & sanat.

Breuius, quocunq; modo, & quibuscunq; morbis adhibeas, salubris
esse creditur.

Actinotaenidia
 2. 18. 238
 Sm. p. 3. 97

Betonien.

1537. 88

DE BETONICA, Rhapsodia Duodecima.

A

¶ Nomenclaturæ.

Græcanicæ, *νίσρον. ψυχότροπον. θία ψίζη.*

Latinæ, Vetonica. Betonica. Radix diuina. Chiron. Serratula.

Germanicæ, **Betonien kraut. Brun Betonien.**

PLACITA AVTORVM, de herba Betonica.

Epigraphe DIOSCORIDIS Betonicae lib. 2.

VETONICA herba est, quadrangulum, tenuem, altitudine cubitali, & aliquando minorem caulem habens: folia longa, & mollia, Quernis similia, per ambitum incisuris diuisa, & odorata. Inter que maiora sunt, quæ ad radicem uiuunt. In summo caulium semen est, Satureiæ modo spicatum. Carpuntur folia eius, & siccantur: quorum frequentior usus est. Radices illi sunt graciles, quales Veratri, quæ pituitositas uomitiones cient, in dulci aqua potæ.

PICTURATIO BETONICAE EX PLINIO.

Vetones in Hispania inuenerunt eam, quæ Betonica dicitur in Gallia, in Italia autem Serratula, a Græcis *νίσρον*, aut *ψυχότροπον*, ante cunctas laudatissima.

De inuentoribus Betonice.

Exit anguloso caule, cubitorum duum, a radice spargens folia fere Lapatii, ferrata, semine purpureo.

REPREHENSIO PLINII

per Nicolaum Leonicum.

Betoniam a Romanis dictam, a Græcis Cestrum, pingit Plinius, folio Lapatii. Dioscorides autem, cui magis adstipulatur sensus, folio Quercus. Alteram uero Betoniam, quæ alio nomine Britannica appellatur, folia Lapatii habere idem Dioscorides tradit: ut uerisimile sit, Plinium alteram pro altera pinxisse.

B
Lapsus Plinii in Betonica.

PLINI DEFENSIO P. COL

linutij contra Leonicum.

Pari quoque impudentia fertur, cum errasse Plinium uerisimile sibi esse dicit in describenda Betonica, quod folio non quercus (ut Dioscorides) sed Lapatii similem Betoniam pinxit: quodque ea pictura Britannicæ herbæ ex Dioscoridis sententia, magis conuenire uideretur. Sed mirum prorsus, ut indiligens accusator apparuit, homo alioquin haud indoctus, qui Plinii uerba, nec penset, nec referat. Betonica, inquit Plinius, Serratula a nostris uocatur, a radice spargens folia fere Lapatii ferrata. Quis Lapatium ipsum, Betoniamque agnoscens (nemo enim unus est, qui ambas non norit) non graphice descriptam a Plinio Betoniam dicat: cum Serratulam uocari, & folia fere Lapatii, & ferrata habere illam uideat, meliusque aliquanto quam quercus similitudine a Dioscoride designatam: Cum folio quercus, non ipsa Betonica (a quercu prorsus dissimilis) sed Trixago magis, & Hieraborane describantur. Non ergo Lapatii folia simpliciter dixit Plinius, sed ferrata adiecit, quod subticuit, aut dissimulauit Nicolaus. Cum in Britannicæ descriptione notissimæ herbæ folia nigra, oblongaque, eodem libro dixisse satis esse putauerit: nec ferrata adiecit: quoniam incisuris illis, quibus Betonica distincta non sint. Quid autem aut frigidius, aut iniquius dici potest, quam ideo errasse Plinium dicere, quia Dioscoridis uerba, similitudinesque in pingendis herbis non usurpauerit, sed signa alia, & quæ aptiora uidebantur, adhibuit?

ADMIRATIO HERMOLAI

BARBARI circa Betonicas.

Illud mirum quibusdam, quod Plinius Betonicae folia Rumici scribit

C similia, hoc Dioscorides Britannicæ adsignat: cum Betonice querna potius uisantur. Nec illud minus licet mirari, quam obrem mentiones duas Betonica meruerit. Nisi quis duo quoque genera Betonice demonstrata nobis a Dioscoride contenderit: duas & Paulus Aegineta Betonice facies intelligit, effectu parili, ut prædiximus.

S E N T E N T I A A P U L E I

de Betonica.

Betoniam, siue Britannicam, Græci Cestron, & Prioniten, ïdem Pyrinem, ïdem Alianthon, ïdem Psychotrophon. Item Thyarizon, Seropodion, & Pandiona appellauerunt, Prophetæ Hierathiorine. Romani Betoniam, nonnulli Serratam, & Ruzmarinam. Hæc herba nascitur in pratis, & montuosis locis, & opacis circa frutices. Animas hominum & corpora custodit, & nocturnas ambulationes a maleficijs, periculis, ab iustis etiam, & uisionibus metuendis tuetur ac defendit, & omni rei sancta est. Cestron uocatur, & Psychotrophon: siquidem frigidis reperitur in locis. Radicibus quidem tenuibus, & rubicundis, thyrsi tenuiore, ultra cubitum quadrangulo, folijs Quercui similibus, boni odoris, semine in summitate thyrsi spicato, modo Thymbrae.

Hæc fere Apuleius, uel Antonius Musa. nam de autore addubitant, qui nuper Apuleio, ex Basiliensi editione, uolumen de laudibus Betonice appenderunt. Quanquam non abludit fere Dioscorides, in alterius Vetonicæ descriptione: quod tamen caput omnes adulterinum, non thumque existimant.

C O N F U T A T I O descriptionis Apulieinæ, & capitis in DIOSCOR. DE Betonica, per MARCELLVM VERGILIVM.

Britannicæ caput, in cunctis fere Græcorum codicibus, alterum Betonice caput supersticiose, & imprudenter est adiectum. In antiquissimis enim, quos habemus Dioscoridis Græcos & Latinos codices, nulli ubi legitur. Nec uerisimile est, post tractatam semel totam Vetonicam, intercedente alio capite, de eadem iterum agendum huic scriptori fuisse. Accedit ïs, quod nihil in hoc scriptore maiestate eius indignius, nec cui minus credere oporteat, quæ ubi supersticiosum aliquod, & ad religionem nostram pertinens, ab eo docetur. Poterunt legentes, quod dicimus, ex his, quæ alij interpretes reddiderunt, censere. Nobis non placuit, religionem naturæ miscere, & quæ tam longo interuallo distant a scriptore hoc, eadem facere. Vana hominum mortalitas, hæc primū infert: mox imprudentia, & salutis studium excipit, exceptaque per manus diu feruntur.

EIKΩN Betonice ex SERAPIONE.

Kastara, id est, Betonica, est herba, quæ nascitur omni anno, habens uirgam subtilem, cuius longitudo est unius brachij, aut plus, & est quadrata: & habet folia longa, mollia, similia in figura sua folijs glandium, & in scissuris suis, habentia bonum odorem: & folia quæ sunt propin-

Supersticiosa
nimis Betoni
cæ uis.

Contra herba
rum supersti
tiones.

qua terræ, sunt maiora folijs alijs: & in summitate uirgæ, est semen col- **A**
lectum in se, prope collectionem spicæ frumenti. Et assimilatur Satu-
reia, quæ dicitur Thymbra, & habet radices sicut Helleborus. Folio-
rum usus est tantummodo.

TEMPERAMENTVM EIVS.

Calida est, & siccans in tertio, ut inquit Platearius. Et uirtus eius est,
uulnera mundificare, & incarnare.

VIRESEIVS, & Iuuamenta
EX DIOSCORIDE.

Folia Betonicæ exhiberi debent, ruptis, conuulsis, mulieribus uulua
malo oportunis, & ad laxandos uteri strangulatus, drachmæ unius pon-
dere, cum hydromelite.

Tres in uini sextario drachmæ, contra serpentium morsus ebibuntur.

Herba magna utilitate, illatis a serpente uulneribus illinitur.

Aduersus etiam uenena, drachma ex uino pota, conuenit.

Præsumpta ea, si uenenum hauriatur, nihil nocebit.

Vrinam ciet.

Aluum subducit.

Medetur comicialibus, & infanis, pota ex aqua, & iocineris, lienisq;
uicijis drachmæ pondere in aceto mulso.

Concoctionem adiuuat, si quis ea fabæ magnitudine secundum coe- **B**
nam, cum melle cocto deuorarit.

Modo consimili acide ructantibus propinatur.

Stomachicis eam manducare, & succum deuorare proderit, si postea
dilutum uino forbeatur.

Datur sanguinem exscreantibus, tribus obolis, cum diluti uini, aut
lactis cyatho.

Ischiadicis, renum & uesicæ doloribus ex aqua.

Aquæ inter cutem binis drachmis ex hydromelite.

Regio morbo laborantes recreat.

Menses pellit, drachmæ pondere cum uino pota.

Aluum purgant drachmæ. iij. potæ in hydromelitis decem cyathis.

Facit cum melle ad tabem, & purulentam exscreationem.

Folia sicca, tritaq; fictili uase reconduntur.

EX PLINIO.

Fit uinum ex Betonica, & acetum, stomacho & claritati oculorum.

Tantumq; gloriæ habet, ut domus in qua sata sit, tuta existimetur ab
piaculis omnibus.

Tanta uis inesse Betonicæ putatur, ut inclusæ circulo eius serpentes,
ipsæ sese interimant flagellando.

EX APVLEIO, FRACTVRIS.

CAPITVM sanandis.

Herba Betonica contusa, & super capitis ictum posita, uulnus mira ce

C leritate conglutinat & sanat. Eoq̄ efficacius, si ter die reſectam, hoc eſt, recentiorem frequētius impoſueris, donec ſaneſcat. Eius poteſtas tantā fertur habere utilitatem, ut oſſa quæ fracta conſolidet, & ui ſua extrahat.

O C V L O R V M doloribus medendis.

Betonicæ herbæ radices ex aqua ad tertias coquito, & ex ea aqua oculos foueto. Ipſam, aut eius folia certa ſupra frontē, & oculis imponito.

A D O C V L O R V M caligines.

Betonicæ drachmam unam, aquæ calidæ cyathos quatuor, ieiunus bibat: deducit ad inferiorem partem eum ſanguinem, qui caliginem oculorum fecerat.

A D O C V L O S lachrymoſos.

Betonica manducata, aciem oculorum clariorem facit. Item Betonice herbæ tritæ, paululum ſalis adijcito, digitis duobus, & pollice quantum tolli potueris, ſublata, formatam * tormidulam ſi naribus inſerueris, idem efficies.

* alias, torundulam.

A V R I V M doloribus ſuccurrendis.

Herbæ Betonice recentis folia, uel per ſe, aut in aqua madefacta. Deinde adiecta roſa liquida tepefacito, & in aures ſtillato, lanæq̄ ſpiſſato, mire proficere creditur.

A d dolorem D E N T I V M.

D Herbam Betonice ex uino ueteri & aceto ad tertias decoctam garagariza, dolorem dentium diſcutiet.

A D V O M I T V S, & ſuſpirioſos.

Herbæ Betonice drachmam unam, & ſumptis ex aqua tepida cyathis duobus, bibendū ſi dederis, iuuat. Idem ſuſpirioſis prodeſſe creditur.

P H T H Y S I C I S, & eis qui purulentū egerunt curandis.

Betonicæ drachmas treis dato cū melle, & glutiat ieiunus, auxiliatur.

S P L E N I C V R A N D O.

Betonicæ drachmas treis dato manducare per triduum, uel in aqua frigida cyathos dabis bibere.

Betonicæ drachmas quatuor, aqua calidæ cyathos quatuor da, ut bibat per triduum. Herbam Betonice ex uino decoctam, & potui datam, lienosis prodeſſe experti affirmant.

Betonicæ drachmæ binæ ex mulſo cyathis duobus, bibentē ſanabit.

A D R E N E S.

Betonicæ drachmas treis ex uini ueteri cyathis tribus, piperis grana xxvij. contrita & calefacta, ieiunus bibat.

V E N T R I S D O L O R I medendo.

Herbæ Betonice drachmam unam in aqua calida cyathis duobus bibendam da. His autem dumtaxat hæc apta erit compositio, quibus non ex cruditate inteſtina torquebuntur.

A D V E N T R E M concitandum.

Betonicæ drachmas quatuor, hydromelitos, octo dies bibendum

dato, uentrem mouebit.

Ad L V M B O R V M dolorem.

Betonicae drachmas tres ex uini Amyngi cyathis tribus, piperis grana xvij. contrita & calefacta ieiunus bibat, curabitur.

Betonica ex mulso potui data, febrienti ex aqua calida, lumborum dolores sanare creditur.

Ad C O L V M.

Herba Betonica, cum unio austero aequae proficit.

Ad T V S S I M.

Herbae Betonicae uncias duas ex melle accipiat per dies octo.

Ad typum Q V O T I D I A N A E.

Herbae Betonicae drachmas. ij. Arnoglossae unam ex aqua calida cyathis quatuor bibendum sub accessione ministra.

Ad typos T E R T I A N A E, atq; Q V A R T A N A E.

Herbae Betonicae drachmas tres, mellis attici unciam, aquae calidae cyathos tres in unum miscebis, & ante accessionem potui dabis, mire sanabitur.

Ad V E S I C A E dolorem.

Betonicae drachmas quatuor, apij radice scrupulos tres decoquito: radices uero apij in aquae sextario ad medium quum decoctae fuerint, tum demum Betonica admiscenda, potuicq; exhibenda: dolorem ita exterminant, ut postliminio redeat nuncq;.

Ad C A L C V L V M.

Betonicae drachmas tres ex aceto q; optimo, & mellis & aquae calidae cyathos octo bibere confert.

H Y D R O P I C I S curandis, mulieribus item, quae

P A R T V laborant, necnon & ijs qui

F E B R I C I T A N T.

Betonicae drachma una ex aquae calidae cyatho uno pota, medetur.

Betonicae item drachmae duae, aquae calidae cyathis quatuor, si sine febre fuerit: si cum illa, ex uini cyathis duobus ministra, fert opem.

Ad P A R A L Y S I M.

Betonica trita et imposita, neruos etiam praecisos glutinare, & persanare creditur.

Contra H O R R O R E S.

Betonicae drachmae duae ex uino austero, cyathis duobus: item ex aquae calidae pari mensura, sub accessione bibere dato.

Pro mulierculis quibus loci frigore uexantur.

Betonicae drach. iij. ex aqua calida, totide cyathis p triduū bibere dato.

Aduersus E B R I E T A T E M.

Betonica si prius sumatur, ebrietas uinum non comitatur.

M O R B O R E G I O curando.

Herbam Betoniam ex uino sepius sumpta proficere peria didicimus.

C

C A R B V N C V L O sanando.

Betonica in aquæ calidæ cyathis duobus pota, carbunculo medetur.

His qui perfrictionibus laborant.

Betonica cum axungia trita, plagæ imponatur, prodest utiq;.

L A S S I S ex itinere.

Betonicæ unciam ex uini cyathis tribus, triduo ex itinere lassus bibat.

Aegris F A S T I D I E N T I B V S C I B V M.

Betonicę drachmas geminas, ex aquę mulę cyathis tribus potui dato.

Vt facile quis D E C O Q V A T.

Betonicæ drachmas treis, mellis decocti unciam sumito, mel quoad indurescat coquito ex aqua calida, cyathos duos potui dato. Pastillos quoq; ex eo facere conuenit, & ex calida deglutire.

A d S E R P E N T I V M morsum.

Betonicæ drachmas treis ex uini cyathis tribus diluito, & potui dato, omnium quippe serpentium morsus sanat. Betonicam quoq; uini nigri cyathis tribus conterito, & uulneri inlinito.

V E N E N I S datis expellendis.

Betonicæ drachmæ tres statim potæ, uenenum discutunt.

A d morsus rabidi C A N I S.

Betonica contrita, & contusa, morsui imponitur.

A d F I S T V L A S.

D Ex Betonica contusa, & contrita turundulas facito, & pusillum salis in serito, fistulam obligato, expurgat.

P O D A G R A E fugandæ.

Betonicę radices, cū folijs, coctas ad tertias, in aqua potas, ipsam quoq; per se tritam, et applicatam, mire dolorem Podagrę lenire expti affirmāt.

A d P V R G A T I O N E S.

Betonicæ drachma purgationes herentes in uino expellit.

E x I O A N N E V I G O N I O.

Betonica inter herbas, quę capiti conferunt, obtinet principatum.

Et folia eius imposita fronti, medentur dolori oculorum, & destillationes retinent.

A V T O R E S E T D E S C R I P T O R E S.

Dioscorides, principio lib. 2.

Plinius, lib. 25, cap. 8.

Apuleius, lib. de laudibus Betonicę.

Galenus, 7. simplicium.

Serapion, cap. 322. & cap. 20.

Platearius, cap. 7. Betonica.

Hermolaus Barbarus, in Corollario.

Marcellus Vergilius.

Aemilius Macer, dict. Betonica.

Pandulphus Collinutius.

Oribasius, dictione, Betonica.

Ioannes Vigonius.

Nicolaus, Leonicensis.

INOMENCLATURA

Teutonice, **Guldē Guntzel**
el/ **Bimel**/ od **Grossz**
Guntzel.

S V P R A testati in Solida **Folio. 78. D.**
gine sumus, multas esse
Consolidarum species, ex qui-
bus & præsens est, quam Me-
diam, uel Minorem Consoli-
dam uocant, uulgo, **Gulden**
Guntzel, teste H I Bronymo
herbario. Qui & huius quoq;
triplicem differentiam facit. Et
Primæ quidem nomen indit
germanum, **Bimel**, flore pur-
pureo. Alteri, **Guldē guntzel**,
flore ueieto, **blaw**. Et Tertiæ **B**
nomen Maiusculæ, teutonice,
Grossz guntzel, sine floribus,

figura Betæ, folijs paulo exilioribus. Quo uero nomine sit apud Diosco-
ridem alio ab Solidagine, ingenue fateor me ignorare.

V I R E S E T I V V A M E N T A.

Vt superiores Consolidæ, uulnera glutinat.

Sanguinis trombos, ex casu, uel contusionibus coactos in corpore, dis-
sicit, & dissoluit.

Præsens remedium est alcolæ, & oris ulceribus serpentibus.

Decoctum eius, uel aqua tumoribus illita, dissipat tumores omnes.

Datur apopleticis desperatis eius aqua, et ardore linguæ laborantibus,
si subinde ozimi feminis aliquot grana in eo macerentur.

Maiusculæ usus est ad intertrigines, ad ulcera penis, pudendorum, ad
mariscas, & ad omnes tumores atq; abscessus.

Sunt qui in dolore neruorum aqua eius se obliniunt, atq; inde melius
incipiunt habere.

Vidi qui colicis bibendam propinauerunt, & corrosione intestinorū
laborantibus.

C

Herba paralyfis,

D

Himelschlüssel.

DE HERBA PARALYSI,

Rhapsodia XV.

NOMENCLATURA.

Latinæ, Herba paralyfis, Margarita.

Germanicæ, S. Peters schlüssel / Himelschlüssel / Schlüssel
blümen / Weiss Betonien.

MULTA SVBINDE apud autores de Paralyfi herba uestigauimus, plurima cum herbarijs contulimus, uerum necdum quicq̃ comperimus, quod ad stomachũ fecerit nostrum. Nomen ignotũ ueteribus scriptoribus. Barbari tam inscite, tam inepte, cõfusaneq̃ oĩa miscent, ut maius etiam negociũ fecerint. Sic em̃ reliqt de ea Pandectarũ rhapsodus. Herba Paralyfis est, cuius folia florere incipiũt tẽpore hyemis, quę se extẽdunt in terra, quasi alba & crispa: ut Alisfagus, florem album profert.

Pandectarius

1537.97

Quibus quid sibi uelit, non intelligo. Nam aliam longe hodie nobis demonstrarunt herbarij, principio ueris subalbidam & subluentem, floribus Betonicae fere folijs erumpentem, cui tam similis est, ut nullum lac lacti sit similis: quod mihi suspicionem facit, Betonicae quandam specie esse, albam scilicet: tametsi refragante Hieronymo herbario. Verumtamen id coniectura esto, nulla dialectica dignitas. Plura apud probatos auctores non lego, nisi in Barbari Corollario. Qui in syluestri Cucumere de Paralyfi quadam herba sic meminit.

Alius quoque flos habetur, Bellis nomine, pratensis, & candidus, & quaedamtenus rubeus, aduersus strumas efficax, ut Plinio uidetur. Sit autem Bellis idem qui & Bellius, siue Bellio, & ipse flos pratensis, quem Plinius, quinquagenis quinis barbulis pastillicantibus coronatum scribit, animaduertendum puto. Quancumque enim luteus uidetur a Plinio describi Bellio, uolumine primo & secundo, Bellis uero candidus, sexto et uigesimo, non tamen ita in omnibus Plinianis codicibus luteum cum esse legimus.

Hermolaus
Barbarus de
Paralyfi.

C Quidam luteum ei semen, non ipsum florem audiunt, & Paralyſini dictam uulgo interpretantur: qui & primus ueris flos, & Margarita cognominatur, et hyeme quoque tota nascitur, ex Occidente, ut quidam existimant, in Italiam conuectus. Quinquagenas tamen ei ternas, non quas barbudas inuenio. Laudatur ad paralyſim, a qua & nomen. Itemque ad Podagras, & Ischiada. Paralyſi uocatae florē habet similem, paucioribus tamen barbulis. Flos, qui quā a longinquo conspicuus est, Paradelis uulgo dicitur: folio enim non admodum diuerso, nisi quod ferratum est huic, non Paralyſi. Sunt qui Buphthalmum, & Bouis oculum appellent. Nam qui Antipatrem uulgo dictum rentur eum esse, liquido falluntur: cum sit Antipater surculosus, & flore luteo, quasi Cumilaginis minore. Folia Roris marini, latiora, minusque longa. Christophoriana, & oculum Consulis nonnulli uocant. Huius illa proprietas, quod flores post nascentes, altius tollunt, quam prius nati. De cuius rei argumento uideri posset aliquibus, hanc herbam esse, quam Plinius Impiam uocari tradit. Herba inquit Impia uocatur incaua, Roris marini aspectu, thyrsi modo uestita, & capitata: inde alij ramuli assurgunt, sua capitula gerentes. Ob id Impiam appellauere, quā liberi supra parentem extollant. Alij potius ita appellatam, quod nullum animal eam attingat, existimauere. Hanc inquit, inter duos lapides trita feruet, precipuo aduersus anginas succo. Nec tentati unquam eo morbo interiere. Sunt et qui in auium nidis inferi aliquid ex ea putent, iamque ita non stragulari pullos, auidius deuorantes. Hanc Plinius. Ceterum, quantum similitudo in ea proprietate sit, multa sunt inter utramque discrimina. Primum, quod Impia incaua est herba, Antipater non est. Alterum, quod trita non feruet. Tertium, quod nec capitula, nec thyrsos gerit, sed flores dumtaxat. Hanc Barbarus.

Antipater herba Buphthalmus.
Christophoriana.
Oculus consulis.
Herba Impia.

L O C U S.

Prouenit ultro in pratis uirentibus.

C O L L E C T I O.

Colligitur, partimque in alembico exstillatur, partim siccatur in umbra, in principio Maij.

V I R E S E T I V V A M E N T A.

EX HIERONYMO herbario.

Eius decoctum, uel aqua illita capiti dolenti, dolorem reprimunt.

Stomachum calefacit, & hepar, & matricem.

Quamobrem conuenit & grauidis laborantibus, menstruaque prouocat.

Serpentium quoque morsus sanat, & uenenatorum omnium.

Tumores capitis sedat, & repercutit, lineo panno in eius aqua intincto, & subinde cataplasmata.

Macerantur flores eius in oleo oliuarum, et fit ex eis unguentum ad paralyſim, & neruos frigore, & humoribus resolutos.

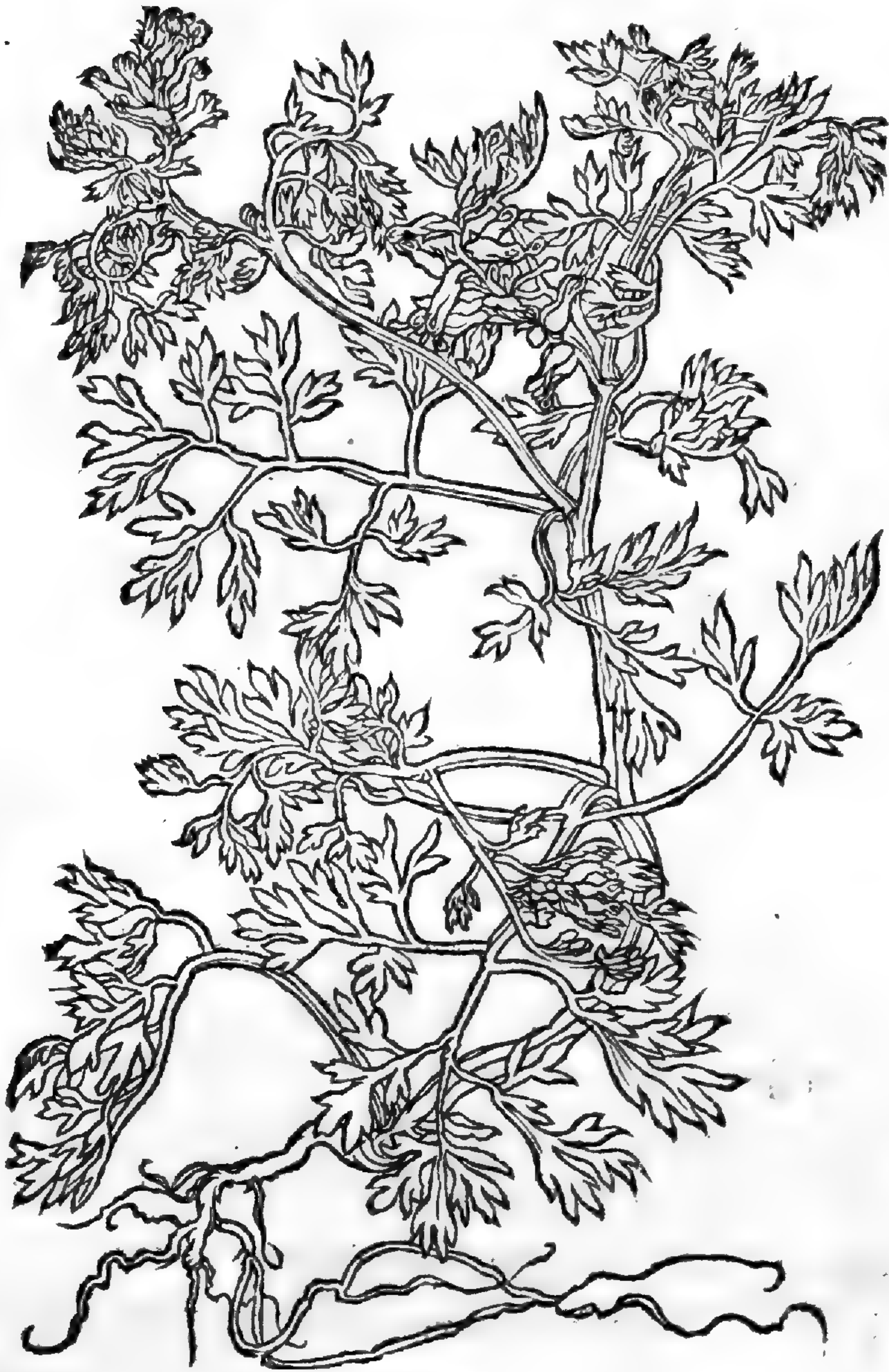
Vitiliginem extertit, & in facie & in reliquo corpufculo.

Humores parientes Ischiada resoluit, expellitque, & per urinam educit.

Fumus terræ.

A

Fumaria ...
C. B. 143
Sw. pl. 3. 25

B

1537.99

Daubentropff.

DE CAPNO, id est, Fumaria herba,
uel Fumo terræ,
Rhapsodia Decimaquarta.

IN OMNENGLATURÆ

Græcæ, καπνός. καρδαλιον. κόριον. καρδαλιον ἄγριον. καπνίτης. μαρμα-
ρίτης. καπνογόριον. χελιδόνιον μικρόν. περισίριον. κασθαρίσ.

Latinae, Herba Fumaria. Fumus terræ. Capnitis. Apium.

Germanicæ, Erdrauch. Daubentropff. Katzenöbelkraut.

PLACITA AVTORVM de Fumaria.

F **U** **M** **A** **R** **I** **A** **E** **R** **H** **E** **R** **A** **D** **E** **S** **C** **R** **I** **P** **T** **I** **O** **N** **E** **M** **D** **I** **O** **S** **C** **O** **R** **I** **D** **E**.
F **R** **V** **T** **I** **C** **O** **S** **A** herbula est Fumaria, prætenera, Coriandri si-
milis, folijs candidioribus undiq; numerosis, cineracei coloris,
flore purpureo.

Eiusdem deliniatio ex P L I N I O.

Capnus prima, quam Pedes gallinaceos uocāt, nascens in parietibus,
& sepibus, ramis tenuissimis, sparsisq; , flore purpureo, uiridis. Succo ca-
liginem discutit. Itaq; in medicamenta oculorum additur.

Capnus
duplex.

C Similis & nomine & effectu est alia Capnos fruticosa, prætenera, folijs Coriandri, cineracei coloris, flore purpureo. Nascitur in hortis, & hordeaceis segetibus.

P A R A P H R A S I S H E R M O L A I

Barbari de Herba Fumaria.

Pes Gallina-
ceus conge-
ner Fumariæ.
Cimbalaris
herba quæ.

Capnos, siue Capnion, hoc est, Fumus, duplex. Alia hic descripta, nascens in hortis, et segetibus hordeaceis. Alia & nomine & effectu similis, quas Pedes Gallinaceos uocant, in parietibus & sepibus genitam, ramis tenuissimis, sparsisque, flore purpureo, ut inquit Plinius: quam nonnulli modo Cimbalarem uulgo dictam, nescio quæ recte interpretantur, folio Hederæ prætenui: ut in Cotyledone comonuimus. Hanc autem Capnion, quæ nascitur in sepibus, Chelidoniâ phragmitem uocare moris est Aetio, ad exinanitiones partium in iocinore curuarum utilem dictam: ut puto, quoniâ succo discutit caliginem, ut Chelidonia: & ob id in medicamenta oculorum additur: ut in Collyrium Marciani, eam Chelidoniam Capnitida cognominantis. Quod si eadem probetur esse cum Cimbalari, ut quidam conijciunt, etiâ illa similitudo confluet, quod folium Hederæ habuerit, quale Chelidonio minori contigit. Propterea considerari cupio, nunquid non similis, sed eadem omnino sit Capnos hæc, cum Chelidonio minore. Multa certe paria comperio. Cæterum ex eo, quod Capnion Plinius a nostris Pedes gallinaceos uocari scribit, magnus plerisque inuasit error, existimantes Capnion a Dioscoride monstratum, non aliud genus esse, quæ quæ uulgo Sanguinaria, & galli Crus dicitur. Pudenda & poenitenda inscitia: nisi frons attrita multis esset. Quandoquidem ea quæ galli Crus uocatur, Gramini est tam similis, ut ab eo forte non admodum seiungi possit: nisi quod folio minore cernitur, & fibris potius quam radice nititur. Id autem quod in utroque summo frutice Trifarin, gallinacei Pedis imitationem habet, candidius in hac, quam in Gramine conspicitur.

Vnde dicta est Fumariaex, MARCEL. VERGILIO.

Fumariæ herbæ notissima res fumus, quondam nomen fecit: haud sane, quia tricliniorum parietibus, eorumque cameris inducta, nigredine noceat, aut quia, ut Poëta cecinit, suspensam exploret, duretque ad fabriam materiam, sed quoniâ uis illi contra hominis oculos lachrymosa sit, qualis in fumo est. Ob quam causam Flaccus, lachrymosum in carmine suo fumum appellauit: & Aristophanis seruus, in scenam redisse se dicebat, fumo coactum, nec potuisse domi cum cæteris esse, ὅτι ἔδρακε τὰ βλέφαρα αὐτοῦ, quod est, quoniam eroderet palpebras eius & oculos. Quod maximum a fumo huic parti tædium est: cui potens idem Fumariæ herbæ succus a fumo indicata in græcis fuit. Nec tantum Capnion æquali fumo appellatione eam uocauerunt, sed Capnitim etiam, id est, Fumariam dixerunt. Quemadmodum a similitudine Coriandrum: quæ uox in scriptore hoc multifariam creuit, alijs simpliciter Coriandrum, alijs agreste Coriandrum, alijs diminutua forma Coriandron uocantibus. Nasci hic

in segete hordeacea ait, Plinius tamen adiecit, & hortis; nec male, quoniã A
frequentior in hortis, q̃ in segetibus inueniatur.

SERAPIONIS ὑποφρασι, de Fumaria.

Scehiterig, id est, Fumus terræ, est herba similis Pastinacæ agrestis: nisi quia est magis minuta, & amarior, & habet radicem, cuius color uerget ad albedinem.

Laus Fumarie ex M E S V E.

Fumus terræ est ex medicinis benedictis, uerum exuberantia eius, & nimia copia, exemi eam e numero medicinarum preciosarum. Cum hoc enim quod aluum soluit, etiam uehementer confortat cætera membra. Nec est in ea aliquod nocumentum apparens. Est alia eius species, cuius flos est subalbidus, cinericeus: & alius, cuius color est pallens, uiolaceus.

E L E C T I O.

Melior est, quæ uiret, folijs teneris, planis, & uiolaceo flore. Crispior ignobilis est.

T E M P V S C O L L E C T I O N I S

Colligenda est, a principio Veris herba, semen a fine.

T E M P E R A M E N T V M.

Calidæ & siccæ est complexionis in secundo. Acutæ simul & amaræ qualitatis. Nec prorsus ab acrore abest. Subtiliat, & penetrare facit, aperit occlusa, & resoluit.

R E C T I F I C A T I O.

Nihil quidem habet noxiij, uerumtamen exacuatione indiget, ut uehementius operetur. Censet igitur Mesue, in laxanda aluo, adijciendam illi aquam casei, mirabolanos, uel fenas. Item passulas, & mel. Succus eius equiparatur succo Absinthij. Et si repleantur ex succo eius uitra angustis orificijs, superinfuso oleo oliuæ, durat integro anno.

V I R E S & iuuamenta eius ex D I O S C O R I D E

Huius succus claritatem facit oculis, delachrymationemq̃: unde nomen traxit.

Illitus cum gummi, euulsas palpebras, renasci prohibet.

Commanducata herba, biliosam urinam cit.

E X M E S V E.

Solutionem facit facilem, educitq̃ choleram, & humores adustos.

Et uirtus eius extenditur ad uenas, & mundificat sanguinem.

Est medicina benedicta, iuxta omnem modum administrationis eius, ægritudinibus, & infectionibus cholæræ, & humorum adustorum: cuiusmodi sunt, lepra, scabies, & impetigo.

Salubris quoq̃ est medicina opilationum omnium.

Confert stomacho, hepati, & intestinis.

Vsus eius etiam est in febribus cholericis, & opilatis.

D E D O S I, & ministracione eius.

Potio succi ipsius est, ab drachma 5, usq̃ ad. ij. Et decoctionis eius

C ab unc. x. usq; ad. xv. & pulueris eius ab drachm. iij. usq; ad. v.

E X I O A N N E V I G O N I O.

Succus eius inspissatus succo Lapathi acuti, & modico oxymellis, unamquanc; morpheam curat.

Item decoctio Fumi terræ, maluarum, uiolarum, & Lapathi acuti, cum furfure hordei, & nepita, unamquanc; scabiem potentissime curat, & mundat.

E X A E T I O.

Vino subacta Fumaria, mixtaq; stomachum roborat; datoq;, inquit Aetius, quantumcunc; febricitantibus.

E X P L A T E A R I O.

Contra hydropisim, & præcipue contra leucophlegma, succus eius addito puluere Esulæ drachm. ij. cum aqua calida. Vel fiat syropus ex succo Fumi terræ, apij, sceniculi decocti, puluere esulæ, addito saccharo.

Contra artethicam dentur drachmæ. ij. hermodactylorum, cum succo Fumiterræ.

Herba autem ipsa in uino cocta, & cataplasmata super locum podagricum, multum ualet.

Ad melancholiam, uel phlegma, & nauseam in ore stomachi, datur succus eius cum aqua calida, addito zucharo.

D Nota quod quidam in mane, quidam sero, quidam simpliciter, quidam cum adiuncto ministrant.

Vesperis semper porrigitur cum aliquo, uentositatem reprimente, & dissolvente: ut semine sceniculi, uel masticæ, humores enim uentris dissipat, & exinde tormina caussat.

E X H I E R O N Y M O Herbario.

Fumariæ potio, medetur pesti, oris ulceribus, reprimit tumores illita, purgat menses, & pulchritudinem inducit.

A V T O R E S, & D E S C R I P T O R E S

Fumariæ.

Dioscorides lib. 2.

Plinius lib. 25. cap. 13.

Hermolaus Barbarus in Corollaris.

Marcellus Vergilius.

Mesue, de simplicibus.

Serapion cap. 71.

Ioannes Vigonius.

Aetius de simplicibus.

Galenus. 6. simplicium cap. 95.

Platearius cap. 3.

Georgius Valla dictione, Capnon.

Orchis maculata
L. 1753
Sm. fl. 6. 15

Stendelwurz.

1537. 100

Satyrion mas.

Knabenkraut.

7537/19

*O. hyperbolicus, Willd
Syn. p. 411*

*Onchis mascula, L.
Syn. p. 411*

*Onchis mascula, L.
C. 13. 81*

Cynoforchis.

*Onchis morio, L.
Syn. p. 411*

Kagwurtz.

Ophrys apifera, Mo. l.
Sm. p. 4. 33

Ophrys maculata L.
Sw. veg. 2. 24
O. anachantis, Mo. l.
Sm. p. 4. 33

Ophrys apifera,
mult. chet.

SATYRIUM
odoriferum.

Neotia apifera
Shing. hist. 1. 314
Ophrys apifera, L.
mult. chet.
Sm. p. 4. 35

k

Anchusa tinctoria
C. B. P.
Sm. H. 4. 24

Satyrion foemina.

1537.10 6

DE SATYRIIS, Rhapsodia. XVI.

A

INOMENCLATURAE.

Græcæ, ὄρχις, ὄρχις κυνός.

Latine, Satyrion, Leporium, Testiculus uulpis.

Teutonicæ, Stendelwurz / Knabēkrut / Kreuzblümē / Ragwurz.

PLACITA AVTORVM, de Satyrio.

SENTENTIA THEOPHRASTI

de Satyrio lib. 9. cap. 19.

HUMANIS corporibus, ultra illa quæ sanitatem, morbos, mortemque spectant, alia quoque herbas afferre suis uiribus posse affirmant: ut puta, generandi seminis facultatem, atque sterilitatem: ut quasdam, ex eodem facere utrumque ualere: sicut qui Testiculus appellatus est. Cū enim gemini sint, alter magnus, alter aut paruus, magnum, efficacem ad coitum, datum e lacte caprino tradunt: minorem uero obesse ac inhibere. Habet aut folium Laferis, uerū leuius, atque minus, caulem simillimum spinæ, quam pirum uocant. Mirum ergo, ut dictum est, ab una, eademque natura, diuersitatem tantam uirium proficisci.

Sententia DIOSCORIDIS lib. 3. de Satyrijs.

De primo SATYRIO quod κυνός ὄρχις dicitur, id est, Testiculus canis.

Testiculus canis, quem Græci Orchin, aut Cynosorchin appellant, folijs circa caulem mollis, Oleæ similibus, in terra stratis, longioribus, angustis, leuibus, caule dodrantali, floribus purpureis, radice bulbosa, oblonga, Oliuæ modo angusta, duplici ordine: superiore, quæ plenior est: inferiore, quæ mollior ac rugosior.

Explicatio HERMOLAI BARBARI.

Cynosorchis inueniri solet fere in uineis, folijs ternis, paruis, semipedalibus, radice ad formam testium hominis, alternis annis intumescente ac residente, atque hic mas est, & foemina eiusdem nominis: quæ distinguuntur internodijs, et ramosiore frutice, radice fascini. Nascitur fere iuxta mare, & Satyrion uocatur, minus proprie. Aliud enim genus est, quod proprie Satyrium uocatur.

De altero SATYRIO DIOSCOR.

Testiculus quæ alio nomine Serapias, Andrea autore, uocatur, quoniam inter pauca radix utilis sit, folijs est Porri latioribus, oblonga, pinguibus, ex alarum sinu inflexis, caule palmeo, floribus pene purpureis, radice testiculis simili.

De Tertio SATYRIO.

Tertium Satyrion trifolium, quod tria fert folia, ad terram infracta, Rumici, aut Lilio similia, minora tamen, ac rubea: caulem cubitalem, nudum, florē Lilijs effigie, candidum: radicem bulbosam, mali magnitudine, fuluam intus ut ouum, candidam, gustanti dulcem, & ori non ingrati.

De Quarto SATYRIO Erythronio.

Satyrion Erythronion, alij Erythranicon, alij Melion aqueum, alij Eu

C taticon, alij Priapicum, aut Satyrifcon, aliqui satyri Testiculum appellant. Latini Molorticulum Veneris, semine lini, maiore, duro, leui, splendente, quod fertur non secus atq; Scincus libidinem excitare. Cortice radicis gracili, ruffo. Intus autem album includitur, sapore dulci, non ingrato ori. In montosis & apricis nascitur.

B A R B A R V S de Quarto hoc **S A T Y R I O** in Corollario.

Satyrium hoc notum pastoribus: quoniam arietibus & hyrcis segnioribus in potu dat, & in Sarmatia equis, ob assiduū laborē pigrioribus in coitu: quod uicium Prosedamū uocant. In totum quidem Græci concitationem hanc uolētes significare, Satyrium, et Satyrifmon, et Satyriasin appellant. Ideo & Aristolochiæ genus unū, quod Polyrhizon cognominant, Satyrium ex facto uocari censeo. Herbam quoq; illam Satyrium Indam appellauerim, Theophrasto allatam ex India, cuius contactu libidinem durare septuagesimo coitu meminerit, nec speciem eius, aut nomen aliud reddiderit. Habent hodieq; Syri herbā simili effectu, Bucheidemq; nominant, et Indicam Satyrium: fortasse cum ea, cuius mentionem Theophrastum fecisse diximus, eandem, radice candida & dura, commendatiore, quo crassior, & rugosior, & albior, podagris utili.

A P V L E I V S de Satyrio.

D Græcis dicitur Satyrium, alijs Cynoforchis, alijs Eutaceon, Eraten, Panion, Serapion, alijs Orchis. Aegyptij Menem, Galli Vram, Itali Priapistum, alij Torminalem, alij Testiculum leporinum nominant. Nascitur in montibus, locis solidis & cultis, in pratis item, & locis maritimis. Legem eam mense Iulio.

Sententia **P L I N I I** de Satyrijs lib. 25. cap. 8.

Comitricem uim habet Satyriū. Duo eius genera. Vna longioribus folijs q̄ Oleę, caule quatuor digitorū, flore purpureo, radice gemina, ad formā hominis testiū, alternis añis intumescēte, ac residente. Altera Satyrium Orchis cognominat, & foemina esse credit: distinguit internodijs, et ramosiore frutice, radice fascinis utili. Nascitur fere iuxta mare.

Græci Satyrium folijs Liliij rubri minoribus, & tribus, non amplius e terra exeuntibus tradūt: caule leui, cubitali, nudo, radice gemina. Cuius inferior pars & maior mares gignat, inferior foeminas. Est et aliud genus Satyrium, Erythronion appellant, semine uiticis maiore, leui, duræ radicis, cortice rubro, intus album includit, sapore subdulci. Fertur in montosis inueniri.

Sententia **S E R A P I O N I S** de Satyrio cap. 90. & 91. cap. Chasialehel.

Satyrii duo sunt gna. Vnū habet radicē seu testiculos albos, & uocatur Chasialehel. Primū genus Satyriōis uocat Testiculus canis, & græce Cynoforchis: & est planta, quæ habet folia extensa super terram, & prope ipsam, & ortus est ex radice unius stipitis: & folia eius sunt similia folijs Oliuę, nisi quia sunt subtiliora eis, & longiora, super terrā extensa: & lon

gigudo eius est fere in lōgitudine unius palmi, & florē habet coloris purpurei. Radix eius est similis radici Bulbi, nisi quia est tendens ad longitudinem & subtilitatē. Et est duplex, sicut sunt duę Oliuę in figura. Vna inferius, alia superius: una plena, & alia uacua et rugosa. Et comeditur radix eius elixata sicut Bulbus: et istud est Satyrion quo cōmuniter utuntur. Secundū uero genus Satyrionis habet quoque duas species: una est, quę uocatur Arabice Chasiaalhabel, idest, Testiculus uulpis: et nominatur hęc in Gręco Trifolium: quia plurimum quod de eo nascitur, est habēs tria folia declinantia uersus terram: & simulantur folijs Acetosę maioris, aut folijs Liliij, nisi quod sunt minora eis: & in testiculo suo est rubedo declinans rubedini sanguinis. Et habet stipitem subtilem, lōgitudine unius brachij. Et habet florem similitē floribus Liliij albi in figura. Et radix eius similatur cepę Bulbi in figura. Et est in magnitudine mali, exterius rubei coloris, interius albi sicut ouum: & quod de ipsa administratur, est radix.

A

Genera Satyrionis.

A V T O R I S P A N D E C T A R V M.

Sciendum, quod est alia species Satyrionis, quę uocatur hęrba Basilica gręce, arabice, Digiti citrini, uel Bucheidem, Latine uero, Palma Christi, cuius folia sunt folia primę speciei Satyrionis, sed graciliora, cum nigris punctis. Radix eius brancę manus, uel palmę manus habet similitudinē, floris crocei. Cum uino uel aqua tritum, crocatum efficitur.

Satyrion fœmina.

T E M P E R A M E N T V M

Humidum est & calidum temperamento in primo: ideo etiam gustantibus apparet dulce. Redundantem ac sufflantem humiditatem obtinet. Vnde propter suam inflationem libidinem citat.

B

V I R E S ac iuuamenta primę ex D I O S C O R I D E.

Maiorem radicē si edant uiri, mares generare dicuntur: si minorem fœminę, alterum sexum.

Eius quę uocetur Cynosorchis.

Addunt, in Thessalia mollē mulieres in lacte caprino bibere, ad stimulandos coitus: aridam uero, ad inhibendos, & alterū alterius potu resolui.

S E C V N D I.

Illita tumores discutit.

Ulcera purgat, & serpere eadem non patitur.

Abolet fistulas. Et illitu inflammationes lenit.

Aridę radices nomas inhibent, sanantque oris putredines, & ulcera Cacoethe.

Aluum sistunt, e uino potę.

De hac, eadem quę de Testiculo canis produntur.

T E R T I I.

Eam in uino nigro, austero, bibere conuenit, contra opisthotomum.

Vtendū ea dum concumbendi incessit cupiditas.

Q V A R T I.

Venerem, ut produnt, si omnino manu teneatur radix stimulat: eoque magis, si bibatur uino.

C

E X P L I N I O.

Arietibus & hyrcis segnioribus in potu datur a Samartis.

Equis in potu datur, ob assiduum laborem pigrioribus ad coitū: uim eius restinguit aqua mulsa, aut lactuca sumpta.

E X O R I B A S I O.

Radices tritæ, cicatrices nigras tollunt.

E X A P V L E I O.

Ulcerebus difficilibus, hærbæ Priapisti radices tufas impone, & repurgat, & cicatrices claudet.

Herbæ Priapisti succo oculos inunges, & lippitudines, & dolores tollit sine mora.

Si quis mulierem subagitare non poterit, hærbæ Priapisti radicem, id est, testiculum dextrum, quia maior est, & piperis albi grana. ʒ7. mellis unc. iij. in uino optimo dissoluat, & de hoc medicamine pondo scropulorum. 9. per triduum sumat.

E X I O A N N E V I G O N I O.

Vinum decoctionis eius, uel radix in gallinarum brodio decocta, libidinem plurimum excitat.

E X A G G R E G A T O R E Herbario.

Mulieres Italiæ, radicem tritam ministrant cum lacte caprino, d excitandam libidinem. Resoluit apostemata inflata.

Cum melle rosaceo mundificat uulnera.

D

Curat Herysipilam, quæ est defœdatio cutis uitio cholericæ sanguinis.

Et in ipsa est parum stipticitatis, ideo retinet uentrem, potum. Satyrion.

Quod habet flores purpureos, cum sale aperit hæmorroides.

Et quando administratur sicca, prohibet dilatationem ulcerum, & abscondit putredinem. Ulcera oris sanat.

E X H I E R O N Y M O nobili Empirico.

Decoctum, uel aqua Satyrionis masculi, confortat stomachum potum pondere unc. ʒ5. Et Ictericam profligat, & urinam cit.

Sanat omnia & externa, & interanea uulnera potum pondere unc. ʒ15.

D E S C R I P T O R E S Satyrion.

Dioscorides, libro. 3.

Plinius libro. 25. capite. 8.

Theophrastus lib. 9. cap. 19.

Her. Barbarus in Corollaris.

Serapion, cap. 90. & 91.

Apuleius, capite. 15.

Autor Pandectarum.

Georgius Valla, dictione Satyrion.

Galenus lib. 8. cap. 28. & 29.

Aggregator.

Hieronymus herbarius.

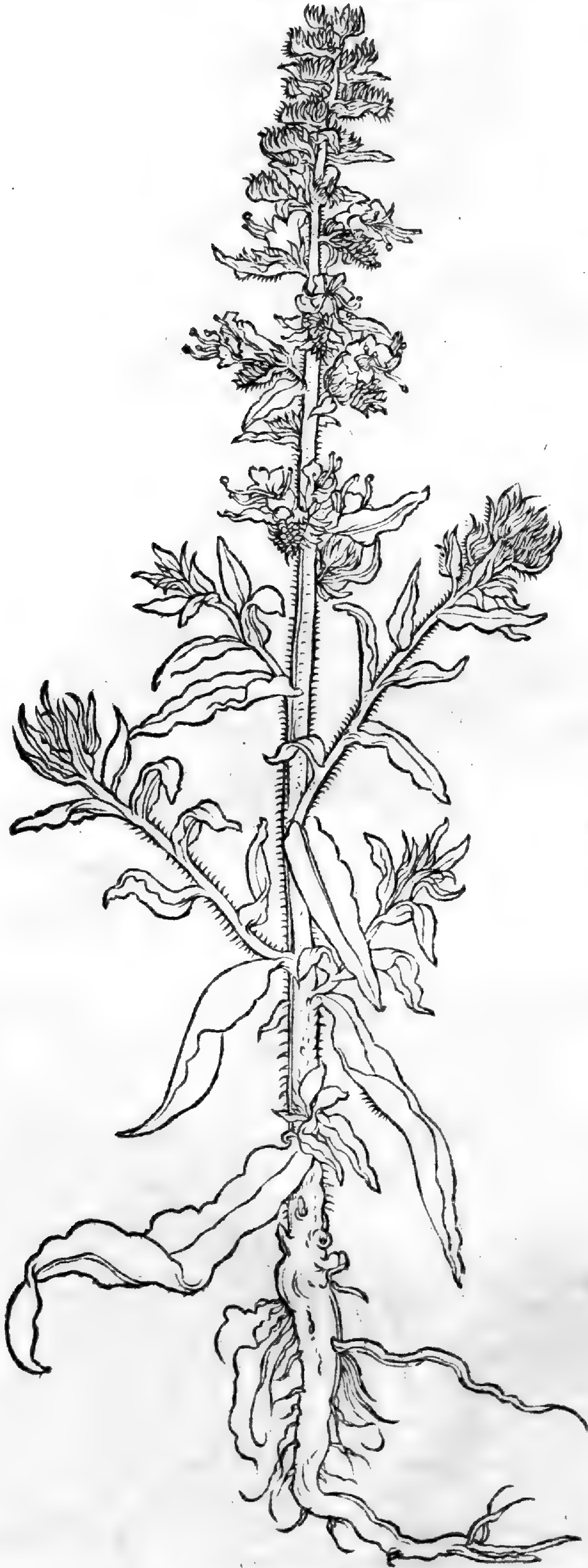
Ad Paternianum cap. 220.

Oribasius, lib. 3.

Ioan. Vigonius dictione, Satyrion.

Buglossa sylvestris.

Lycopodium commune L.
C. 1. 20

Echinum vulgare L.
Sem. p. 1. 268

Wild Chfenzung.

1537.111

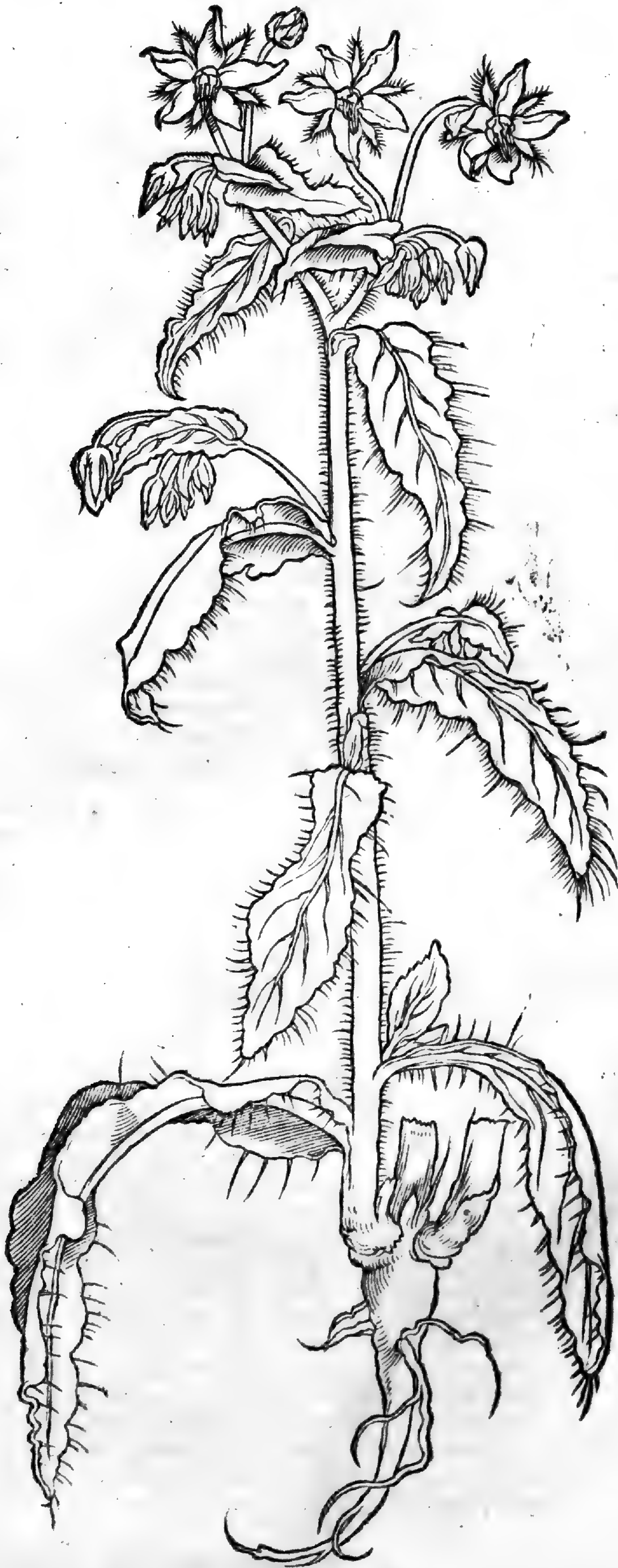
Ochsenzung.

1537 112

Faint handwritten text, possibly a library or collection stamp.

Borago.

Buratsch.

1537. 113

C DE BORAGINE, ET BUGLOSSO,
Rhapsodia Decimaseptima.

INOMENCLATURAE

Græcæ, βούλωσθ. γόνος αιλούρον.

Latinæ, Lingua bubula. Euphrosynum.

Germanicæ, **Burretsch/ Ochsenzung/ Gegenstraf.**

Problemata Marcelli Vergiliij, Hermolai Barbari, &
Nicolai Leonicensi, de Borragine & Buglosso.

Sententia MARCELLI VERGILII in Capitulo Dioscoridis de Cirsiio lib. 2. cap. 120.

CIRSION, grande Buglossum, de quo mox dicendum erit, aliqui uocauerunt, non leui inter hanc, & illam dubitatione, utra uerum Buglossum, & quænam Buglossum congener Cirsiion hæc sit. Sunt enim multæ inter se similitudinis Cirsiion, et Buglossum: licet illa a boum linguis indicata fuerit, hæc a uaricibus: de quibus paulo ante diximus: notumq; omnibus modo Buglossum est. Quæ si sit qualis in hortis & agris foditur, necessario relinquitur esse Cirsiion, quam nostra ætas, Boraginem uocat. Verum, quemadmodum Nicolaus Leonicensis in hac ipsa re cõmentatus iam pridem est, non importune dubitauerit aliquis, cõmutatas inuicem duarum herbarum appellationes fuisse: esseq; antiquam Buglossum, nostram Boraginem, Cirsiion uero hoc, nouam, & nostram Buglossum. Quæ enim huic & illi notæ, uiresq; tribuuntur, mutatis hac ratione plantis, magis conuenient. Purpurea enim florum cacumina, quæ in Cirsiio hic describit, eius potius sunt, quæ Buglossum nunc dicitur, q̃ Boraginis, quæ cerulæos habet flores. Quodq; Buglossum hic paulo post tribuet, læticiam & hilaritatem facere in uini pocula demissam, Boragini passim tribuitur: iactatq; quotidie gens nostra hilaritatem, multo eius cibo utendum esse. Quinetiam quæ eodem loco describuntur folia aspera & nigriora, Boragini magis q̃ Buglossum competunt: quæ albicante folio penitus est. Sunt præter hæc alia etiã, quibus significari id poterat: sed in re iam pridẽ tractata, satis hæc sint.

ET RVRSVM cap. 129. de Buglosso,
eodem lib. 2. DIOSCORIDES.

Polliciti sumus in Buglossum, addituros nos esse aliqua, quæ nullo modo alia sunt, q̃ propensiores continue in eam partem fieri, ut credamus, quam ueteres Buglossum dixerunt, nostræ ætatis Boraginem esse. Utimurq; ad eam rem hac etiam coniectura: q̃ M. Cato. 40. capite operis sui de re rustica, insitionem arborum docens, cum instituisset quatenus, & quomodo surculos inseruisse & circumligasse oporteat, addidit. Insuper Lingua bubula obtegito si pluuat, ne aqua in librum permanet: eam Linguam, insuper librum alligato, ne cadat. &c. Veri simileq; est, in operiendo truncæ & insitæ stirpis rotunda sectione, rotundiore potius q̃ longiore folio uti præcepisse. At Boraginis tale est. Eius uero quæ nunc Buglossus habetur, longa folia sunt: ideoq; operiendæ rotundæ stirpi minus apta. Scimus quidem, non posse, nec debere rem certam docentes, tam incertis & ambiguis uestigijs niti: potuisseq; antiquos insitores illa etiam uti: quoniam satis esset insitam stirpem quocunq; operimento a pluuia defendere: & quod primum inferenti se obtulisset, luto, palea, alijsq; huiuscemodi uti. Non tamen negligendum, qualecunq; id fuerit, ignotæ rei uestigium. Nec nos alio consilio id retulimus, q̃ ut haberent legentes, hanc etiam eruscandæ ueritatis ansam: scirentq; antiquæ Buglossi, quam Cato, omnesq; alij a boum Linguis, quas imitatur, bubulam Linguam dixerunt, hunc etiam fuisse in rustica re usum. In urbana autem præcipuum, quod in scriptore hoc postremum est, deiecta in uinum Buglossi folia, uoluptates animi, & læticiam augere: neq; ultra hunc usum Buglossum aliud multifaciendum ab antiquis scriptoribus tribui. Plinius. 25. uolumine, cap. 8. sic de ea egit. Iungitur huic Buglossus boum Linguae similis: cui præcipuum, q̃ in uinum deiecta, animi uoluptates auget, & uocatur Euphrosynon. Mox. 26. capite. 12. Buglossum inarescente, si quis medullam e caule eximat: dicatq; ad quem liberandum febre id faciat, et alliget ei septem folia ante accessionem, aiunt a febre liberari. Quod amuleti potius q̃ medicinæ ratione habet. Paulus itidem Aegineta in sexto de Buglossum hæc tantum monet. βούλωσθον ὑγρόν τε καὶ θερμόν ἐστι τὸ κράσι. ὅθεν τοῖς οἴνοις ἐμβαλλόμενον ἐνφροσύνην ποιεῖν λέγεται. Quod est. Humidum, calidumq; temperamento Buglossum est. Eamq; ob causam uino iniectum, læticiam animi facere dicitur. Nec ultra hæc quicquam de Buglossum tradidit. Galenus etiam nihil dictis ab alijs aliud addi-

Buglossum & Cirsiio figura fere non differunt.
Cirsiion est Borago.
Permutatio nominum in Boragine & Buglossum.

D

Vulgata Buglossus, est Borago.
M. Cato.

Præcipua uis Buglossi.
Plinius.

Paulus Aegineta.

Galenus.

dit, quæ tussibus & faucium asperitatibus utilem esse. Nullusque non ex antiquis, læticiæ & uoluptatis spem in Buglosi usu legentibus proponit; quod in Boragine nunc passim fertur. Verisimileque est, quasi per manus traditam, seu opinionem, seu famam ad nos peruenisse, & adhuc seruari. Non utimur ad hanc rem populari omnino sensu, & iudicio plebis: non tamen negligimus penitus. Quodque nos magis urget, Cirsii historia est, in qua flores ἀκροπόρφυροι, id est, in summo purpurei describuntur: qui color proprius floris eius est quam Buglossum nunc passim uocant. Urgent longiora folia quæ in Boragine decurtatæ rotunditatis sunt. At dicit aliquis: boum Linguis similior nostræ ætatis Buglossus quæ Borago est. Non negamus id. Verum tamen illud etiam monemus, nescire modo nos quæ fuerit antiquis Græcis comparationis huius ratio: & quid nam boum Linguae illi comparauerint: uerbi causa asperitatem, latitudinem, colorem, longitudinemue. Pro nostræ ætatis Buglossi longitudo præcipue & color est: pro Boragine contra tam multa hæcenus numerata indicia, quæ diligentius cæteri etiam excutient. Nos enim pro deprehendendo ueritate, cogitanda alijs hæc tantum proponimus. Nec laboramus pro re (cunctis enim nota est) sed pro medicæ materiæ antiquis nominibus & historia: quæ a posterioribus græcis toto hoc capite male habita est. Credimusque nos, ex obseruatis hæcenus, non esse Dioscoridis quæ a principio capitis longius leguntur, usque ad, Verbasco similia habet folia. &c. Quæcunque enim a Serapione, antiqua scriptoris huius interpretatione, & aliquot græcis Buglossi huic tribuuntur, nulla alia sunt, quæ Verbasco similia habere folia. Folio in terram deciduo esse: eodemque aspero, & uigriore boum Linguae simili: idque in uinum coniectum, læticiam augere credi. Cætera nulla in antiquioribus græcorum codicibus & latinis scriptoribus sunt. Et Plinius, quæ nunc in scriptore hoc leguntur, dandam esse scilicet Buglossum hanc quæ tres caules protulerit, ad tertianas: quæ uero quatuor, ad quartanas, non Buglossi, sed Cynoglossi tribuit. Verba eius sunt lib. 27. capite. 8. Iungitur & Cynoglossos caninas imitans linguas: aiuntque, quæ tres thyrsos seminis emittat, eius radicem potam ex aqua ad tertianas prodesse: quæ quatuor, ad quartanas. Accedit his etiam carpenti Buglossum hanc Iulio mense præceptum: quem hic scriptor Romana uoce ἰούλιον uocat: quod in græcis antiquis scriptoribus nunquam, aut raro inuenitur. Dico autem antiquos, nondum penitus oblitterata græcorum re: quoniam post Cæsares Romanos, latinis mensium appellationibus potius, quæ græcis, suadente id fortuna eius gentis & maiestate, usi omnes sunt. Quodque coniunctum huic est, non consueuisse Dioscori. temporum notas ex mensibus accipere, sed ex anni tempestatibus: uerbi causa, solstitijs, uere, autumno, hyemecque, & æstate. Scimus medicinæ hæc nihil, aut parum conferre. Sed nos herbariam tractamus: conamurque in hoc scriptore, minus corruptam saltem latinis eam reddere: quoniam integram, in tanta posteriorum incuria et imperitia impossibile est. Effugerat pene nos quod ad Buglossum & Boraginem, earumque notas adhuc pertinet. Id huiuscemodi est, Cirsii Buglossi hic similia esse folia dixit, mediocriter hirsuta, longioraque, & albescentia, in extremitatibus aculeata: Buglossi autem φύλλον χαμαιπετίς, τραχύτε καὶ μελάντερον, quod est, folium in terram deciduum, asperumque, & nigrius. Conferatur nunc cum nature exemplaribus utriusque historia, carptisque ex horto Buglossum & Boraginem diligentius contemplemur. Mihi sane prior illa Cirsii historia nostræ ætatis Buglossi respondere, posterior autem Boragini undique uidetur. Sunt enim Buglossi folia longiora quæ Boraginis. Albicant illa, hæc contra nigricant. Illa surgunt, & per se stant in altum nitentia: Boraginis in terra iacent. Estque illi proprium quod hic ait χαμαιπετίς, id est, humi stratum folium.

IUDICIUM NICOLAI Leonici de Buglossi, & Boragine lib. de erroribus Medicorum.

De Bug'ossa autem, de qua quæris, an ea quæ pro Buglossa utimur, sit uera Buglossa, si tibi quod sentio, respondero, uereor ne sicuti tu admodum docte dubitasti, ita ego omnium proterue uidear uniuersam nostri temporis medicinam euertere. Nam si probare contendero, Buglossam, quam medici iuniores ad usum medicinæ adhibent, non esse ueram Buglossam, Cur etiam inquiet aliquis, Lactucam, qua uescimur, ueram esse Lactucam non inficiaris? Non ita tamen sumus animati, absit enim a nobis tanta temeritas, ut omnia iuniorum medicorum placita uelimus demoliri, sed sicuti multa eorum probanda censemus, ita plura sunt in quibus autores ueteres magis sequendos iudicamus, atque in illis præsertim, in quibus idem medici iuniores inuicem uidentur dissentire. De Boragine Simon Genuensis in litera B. ita scribit. Borago herba nota, cibo apta, & medicinæ, & flos, & folia, & semen: Buglossa dicitur species eius syluestris. Non reperiō autorem aliquem autenticum, facientem capitulum de utraque: si scribit de una, non scribit de alia. Hæc ille. Pandectarius autem aliter sentit. Nam undecimo capite scribit alterum de Boragine, in quo allegat Dioscoridem: alterum de Buglossa, in quo citat Serapionem ex eiusdem Dio-

A

Obiectio tacita.

Plinius.

B

Aliud discrimen Boraginis, & Buglossi. Opinio Vergilij in ea controuersia.

Modestia, & iudicium Leonici.

Simon Genuensis de Boragine. Pandectarius.

C Bartholomæus de Montagnana in consilijs.
De Bugloſſo plura creduntur, q̄ sit.
Pugnātia Neotericorū in Boragine & Bugloſſo.
Duæ herbæ Linguae bouis ſimiles.

Explicatio Dioſcoridæ.

Pandectarius notatur.

Error Montagnanæ.
Ignauia Simonis.

ſcoridis autoritate de Bugloſſa loquentem. Montagnana uero in quodam conſilio ſcribit hæc uerba. Borago autem non placet, quia planta multum uentofabilis, & uentofitiua: quod oſtenditur propter multitudinem eructationum quas efficit. Et licet ponatur temperata, quia eſt ſpecies Bugloſſæ, quæ tēperata eſt, de ea tñ parum ab autoribus ſcribitur, et plura de ea creduntur, q̄ ratione & autoritate uerificari poſſint. Auicenna tamen de ea nihil dixit. Vide quanta ſit iſtorum autorum diſcordia. Alter dicit nullum autorem de utraq; ſcilicet de Boragine, & de Bugloſſa loqui: alter ſuper ambabus herbis citat Dioſcoridem: alter facit Bugloſſam ſpecie Boraginis ſylueſtris: alter Boraginem Bugloſſæ tanq̄ generi ſubijcit. Auicenna quoq; ſecūdo canone, capite de Lingua bouis, notat ſui temporis medicos, qui non uera Bugloſſa uterentur, ſed alia quæ non habet eaſdem utilitates. Quare in tanta medicorum, tum latinorum, tum etiam Arabum de herba Bugloſſa controuerſia, quid mihi uideatur, aperiam. Primum illud pro conſeſſo habetur, Bugloſſam græco interpretamento Linguae bouis aſſimilari. Duæ autē ſunt herbæ Linguae bubulæ, atq; ideo etiam inuicem ſimiles: altera a nobis Lingua bouis, altera Borago nominatæ. Sed duæ quoq; herbæ itidem Linguae bubulæ ſimiles celebrantur græcis nominibus apud Græcos, altera Bugloſſum, altera Criſion ab eiſdem græcis nuncupatæ: adeo, ut minime dubitem, duas illas herbæ, quarum alteram Linguam bubulam, alteram Boraginem ſermone noſtro uocitamus, ad duo capita apud Dioſcoridem debere referri: quorum alterum eſt de Bugloſſo, alterum de Criſio. Nam & hoc propter magnā quam habet cum Bugloſſo ſimilitudinem, Bugloſſum magnum pariter a Græcis appellatur. Verum diligentius conſiderantibus, deſcriptio Bugloſſi apud Dioſcoridem plus Boragini conuenit: deſcriptio autē Criſij, ſiue Bugloſſi magni plus alteri quadrat, quam nos uulgo Bugloſſam, ſeu Linguā bubulam nominamus. Siquidem idem Dioſcorides inquit folia Criſij eſſe longiora folijs Bugloſſi. Quamq; apud Pliniū, qui Criſion lib. 27. cap. 8. fere eodē modo quo Dioſcorides deſcribit, eandem Criſion habere folia non longiora Bugloſſo, ſeu ut ipſe interpretatur, Lingua bouis, ſed potius minora, ſcribatur. Quem puto errorem ex uocabuli Græci ſimilitudine, & codicis mendo, quem Plinius habuit, contigiſſe: quoniam pro macrotera, quod uerbum ſignificat longiora, microtera, id eſt, minora ſcriptum inuenit. Ego uero in multis codicibus græcis, non ſolū impreſſis, ſed etiam manu ſcriptis, apud Dioſcoridem, μακρότερα, id eſt, longiora, non autem μικρότερα, id eſt, minora reperi. Liquido autem ſenſui ſubijcitur, folia herbæ illius, quæ uulgo Bugloſſa dicitur, eſſe folijs Boraginis longiora. Item idem Dioſcorides inquit, in ſummo caule Criſij eſſe capitula purpurea, quæ ſoluuntur in lanugines: quod etiam in herba Bugloſſa a nobis appellata uiſu deprehenditur. Contra in Boragine capitula cerulea, non autem purpurea conſpiciuntur. In autore autem de ſimplici medicina leguntur hæc uerba. Bugloſſam Romani Linguam bubulam, Lucani Corago. Nascitur locis cultis & fabuloſis. Forte autem pro borago uerbo, corago uicioſe ſcribitur: aut nomē coraginis, una litera uariata, eſt in Boragine uerſum. Quod autem inquit, naſci locis cultis & fabuloſis, hoc idem de ſuo Bugloſſo Dioſcorides tradit. Pandectarius quoq; ſi qua eſt huius hominis autoritas, in litera, L, Liſinaltaur, quod nomen apud Arabes ſignificat linguam bouis, ipſe Boraginē interpretatur. Quare forte melius fuerit, cum dicinæ adhibemus, Boraginem potius, quam illam quæ paſſim Bugloſſa nuncupatur recipe-re. Atq; ita falſum erit id, quod Montagnana exiſtimauit, Auicennā nihil de Boragine dixiſſe. Nam, niſi mea me fallit opinio, caput de Bugloſſa, ſeu Lingua bouis apud Auicennam, eſt caput de Boragine, ſicuti etiam apud Serapionem. Falſum etiam erit, id quod Simon ſcribit, qui putauit neminem autorem de utraq; herba ſimul ſcripſiſſe. Siquidem Dioſcorides apud Græcos, & Plinius apud nos, tam de Bugloſſa, quā etiam de Criſio fecere mentionē. Negari autem non poteſt, quin Borago ſit alterū duorum apud Dioſcoridem, aut Criſion, aut Bugloſſum, ab his præfertim, qui Boraginem Bugloſſæ, uel Bugloſſam Boraginis ſpeciem conſitent: quādo & Dioſcorides ipſe Criſion habere folia ſimilia Bugloſſo, & Bugloſſum magnū uocari teſtificatur. Si tamen Borago ſit Criſium apud Græcos, uerum erit quod a Montagnano ſcribitur, tam multa de Boragine a iunioribus medicis temere prædicant. Nam Dioſcorides hoc tantus autem, quod herba aut radix alligata ſanat dolores uaricū. Quare medici iuniores utrum uelint acceptent, aut quod Borago ſit uera Bugloſſa, ut nos opinamur: aut quod eius herbæ uſus non ſit ad illa utilis, ad quæ ipſi arbitrantur.

I O A N. M A N A R D V S lib. 5. Epistoſularum.

Ex herbis congruūt, lactuca, cichorium, portulaca, Bugloſſon, quam Boraginem uocant. Et ſic ubiq; fere alias.

HERMOLAVS BARB. in Capitulo de Cirsio.

Cirsion potius quæ, ut quidam legunt Crision, a uaricibus dicta est, quibus utilis existimatur. Ita enim uarices ab Hippocrate dicuntur. Quas Aristoteles Ixias uocauit. Huic herbae similis est, quæ Hircina lingua uulgo dicitur, sed caule tamen rotundo, non anguloso ut Cirsion: nec dissimilis huic uidetur, quam Boraginem, siue Porraginem olitores nostri uocant, flore interrim purpureo, Cirsion interim ceruleo: quæ si Cirsion non est, mirum, quam obrem sit indicta ueteribus, quæ sit & uulgatissima, & cibo gratissima. Nisi quis Buglossæ generibus contribuat.

A

Ixiæ.
Hircina lingua.
Borago.

Verba DIOSCOR. de quibus est Controuersia, Cap. de Buglosso.

Buglossum nascitur in caestribus, & uaporosis, Verbasco simile est, folium in terra sparsum, nigrius, asperum, bubulas imitans linguas.

EIVSDEM descriptio Cirsij, quæ contendunt Boraginem.

Crision aliqui Buglossum magnum uocant, Romani Spumam mollem. Caulis est tener, duorum cubitorum, triangulo similis, anguli spinosi, per interualla mollis: folia Buglosso similia, maiora, subcædida, modice hirsuta, hispida, in quo capitula purpurea, quæ soluuntur in lanugines.

IUDICIUM NOSTRUM.

Iam penes te sit, Lector, quicumque es, iudicium. Nos utramque tibi adproximus, & Buglosson, & Boraginem. Habes præterea doctorum hominum iudicia, & Dioscoridis uerba tibi subscripta: uerisimileque mihi uidetur, ut in floribus & hærbis conueniunt, ita quoque in iuuamentis.

TEMPERAMENTVM.

Utraque calida est, & humida in primo.

VIRES ET IUVAMENTA
EX DIOSCORIDE.

B

Aiunt eam, quæ tres thyrsos emittit, cum semine & radice tritam, potamque, contra tertianos rigores prodesse: quæ quatuor, ad quartanos.

Ea in uino decoquitur. Herbam abscessibus utilem esse uolunt.

Proinde in uinum deiectum, animi uoluptates augere.

EX AEMILIO MACRO.

Lingua Bouis, græco sermone Buglossa uocatur.

Hæc choleram rubeam, nimio feruore perustam,

Purgat, cum uino fuerit si sumpta frequenter.

Cordiacum, cholerae quem feriat copia nigrae,

Consimili potata modo, curare ualebis.

Humores nocuos pulmonis detrahit hausta,

Mixtus aquæ tepidæ, si succus sumitur eius.

Illi qui patitur schiasim, mire medicatur.

Vim memorem cerebri dicunt seruare periti,

Vinum potatum, quo sit macerata Buglossa.

Lætos conuiuas, decoctio dicitur eius

Reddere, si fuerit inter conuiuia sparfa.

C

EX GALENO.

Congruit ob gutturis asperitatē tussientibus coctū Buglosū in mulsā.

EX IOANNE VIGONIO.

Buglosū generat sanguinē bonū, & uirtutē habet similem Boragini.

Et eius radix sub prunis decocta, cum panis madefactis pisata, cum equali portione pulpę pomorum, & sub prunis decoctorum, et butyri parum, panaricū dolorem mitigat.

Et omnes forunculos maturat.

In ore quoq; detenta, si prius in uino granatorum sit macerata, & infusa, asperitatem, & siccitatem linguę febricitantium mitigat, & sitim restinguit, nec ingrata etiam infirmo.

EX APVLEIO.

Herba Buglossa, ex melle et pane pisata, uice malagmatis mirifice rūpit.

EX SERAPIONE.

Siquando folium eius comburitur, confert fluxibilitati dentiū & gingiuarum, & ad alcolā, & proprie quę accidit in ore puerorum, & omnibus caliditatibus quę fiunt in ore.

Proprietas ei9 est, purgare cholera: sed sumēda est cū bolo armeno. Et dosi s ei9 est ab drach. iij. usq; ad. v. cū saccharo, et cū drac. i. boli armeni.

EX HIERONYMO herbario.

D Aqua Buglossæ dissipat Ictericiam, mundificat lepram & scabiem, & fluxiones capitis mitigat.

EX IOAN. VIGONIO.

Virtus eius est, sanguinem bonum generare.

Et uniuersaliter uulneratis conceditur in ferculis, cum petrosileno, & mentha, præsertim in iure gallinarum decocta.

EX PLATEARIO.

Conualescentibus ex ægritudine ualet.

Item syncopizantibus, cardiacis, melancholicis, comesta cū carnibus, uel condita cum sagimine.

Contra syncopim talis est usus. Ex succo Boraginis cum saccharo, fiat syropus, addito osse de corde cerui.

Contra melancholicam passionem, & epilepsiam sic fiat decoctio in succo eius de sene, & in colatura fiat syropus. Si deest herba, semen eius decoquatur in aqua, in cuius colatura fiat syropus. Et nota, quod semina per duos annos possunt seruari in multa efficacia.

Radix competit usui medicinæ. Contra Ictericiam comeditur cocta cum carnibus & succo eius, & scariolæ, utatur in potu.

A V T O R E S E T D E S C R I P T O R E S

Buglossæ & Boraginis.

Dioscorides, lib. 2.

Hermolaus Barbarus.

Mar. Vergilius.

Platearius, cap. 2.

Serap. cap. 63.

Apuleius, cap. 21.

Aemilius Macer.

Manardus.

B

Verbena officinalis L.
Verbena masculina L.
 C.B. 269
 Sm. Pl. 3. 71

Verbena Masculina.

12

1537. 119

C

VERBENA foemina.

Senecio vulgaris
Stenogy. hist. 1. 314
Senecio. hist.
Senec. 314 22

Verben. 314

yfenkrut weiblin.

D

D E V E R B E N A,
 Rhapsodia Decima octava.

INOMENCLATURA.

Græcæ, ἱερὰ βοτάνη. περιστριών ὕψισ. ἡρίγινισ. σιδερίτις. κενρίτις. περιφόνιον. διὸς ἰλακίτις. διχρώμος. κάλλισις. ἰπάρισσις. ἀμνητρία. ἰρνοίσκηπτον.

Latinae, Verbenaca supina. Sacra herba. Verbena. Sideritis. Curitis. Demetrias. Erysisceptrum. Cinninnalis herba. Lachryma lunonis. Herba Sanguinalis. Sanguis Mercurij. Mustelæ sanguis. Hierobotane. Licinia. Lustrago. Columbina. Militaria. Vertipedium. Crista gallinacea.

Germanicæ, yfenhart. yfenkrut.

AUTORVM PLACITA

de Verbena.

Sententia DIOCORIDIS de Verbena.

CVBITALES hæc Verbenaca profert uirgas, aliquando etiam maiores & angulosas, circa quas folia sunt p̄ interualla, quernis similia, angustiora tñ, minoraq; sed p̄ ambitū secta, colore quadatenus glauco. Radicem habet oblongam, gracilemq; flores purpureos, tenuescq;.

Præconium Verbenæ ex P L I N I O,
libro. 25. cap. 9.

A

Nulla herbarum Romanę nobilitatis plus habet, quæ Hierobotane. Aliqui Peristerion, nostri Verbenacam uocant. Hæc est, quam legatos ferre ad hostes indicauimus. Hac Iouis mensa uertitur, domus purgantur, lustranturque.

Superficiofa
herba Ver-
bena.

Genera eius duo sunt. Foliosa, quam foeminam putant. Mas rarioribus folijs. Ramuli utriusque plures, tenues, cubitales, angulosi. Folia minoræ quæ Quercus, angustioraque, diuisuris maioribus. Colos glaucus, radix longa, tenuis. Nascitur ubique in planis, aquosis. Quidam non distinguunt, sed unum omnino genus faciunt, quoniam utraque eisdem effectus habeat. Utraque sortiuntur Galli, & precinunt responsa. Sed magi circa hanc insaniunt. Hac perunctos impetrare que uelint, febres abigere, amicitias conciliare, nullique non morbo mederi. Colligi circa Canis ortum debere, ita ut ne luna, aut sol conspiciatur, fauis ante & melle terræ in piamentum datis. Circumscriptam ferro, effodi sinistra manu, & in sublime tolli: sicari in umbra, separatim folia, caulem, radicem. Aiuntque, si aqua spargatur triclinium, qua maduierit, lætiores conuictus fieri. Aduersus serpentes conteritur uino. Est similis Verbasco herba, que sæpe fallit, pro ea capta, folijs minus candidis, cauliculis pluribus, flore luteo. Hæc abiecta, blactas in se contrahit. Ideoque Romæ Blactariam eam uocant.

Terentius in
Andria.
Ex ara hinc sur-
me Verbenas
tibi.
Verg. eglo. 8.
Verbenas ad
ole pingues,
et masculathu-
ra,
Coniugis ut
magicis anos
auertere sacris
Experiar sen-
sus, nihil hic
nisi carmina
desunt.

Idem lib. 22. cap. 2. Autores imperij Rom. conditoresque, immensum quiddam & hinc sumpserunt: quoniam non aliunde sagmina in remedijs publicis fuere, & in sacris legationibus, quæ Verbenæ. Certe utroque nomine idem significatur, hoc est, gramen ex arce, cum sua terra euulsum. Hoc semper & legati, cum ad hostes, clarigatumque mitterentur usi, id est, res raptas clare repetitum, unus utique Verbenarius uocabatur.

B

Picturatio Verbenæ ex A P V L E I O.

Nascitur ubique in planis, & aquosis locis Verbena. Folijs subalbis, & uelut incisus, radice simplici atque thyrso, uirtute redarguenti quam Stypticen uocant. Est quæ uulnera conglutinat, atque putredines abstergit. Est autem columbis esca iucunda.

Autor P A N D E C T A R I V S de Verbena.

Species Hierobotanos est Centrum galli, & est supina. Secunda est Verbena, quæ dicitur Gallinacea, & est recta, & ideo uocatur ὄπθωρ

Centrum Galli.
Gallinacea,
ὄπθωρ.

Verbena unde sic dicta est, ex H E R-

M O L A O B A R B A R O.

Peristereon a Græcis uocata, quod columbæ in ea mansissent. Unde Columbaris uocatur. Item Lucinia, & Lustrago, & Militaria. Sunt qui Petonomon, a uolucrum pastu nomen, & a colorum uarietate Panchronon. A nostris Verbena, & Verbenaca, siue (ut arbitror) corrupte Verminaca dicitur. Item Ferraria, non feria, etiamsi Dioscorides ita nominasse uideatur. Quandoquidem secundum huius herbe genus, ab ipso

Columbaris.
Petonomon,
Panchronos.

Verminaca.

C met Dioscoride Sideritis appellatur.

T E M P E R A M E N T V M.

Virtutem habet exiccandi, & uulnera consolidandi.

V I R E S E T I V V A M E N T A

eius ex D I O S C O R I D E.

Folia cum suillo adipe recenti, aut rosaceo imposita, uulneris dolores finire putantur.

Ignem sacrum, illita ex aceto reprimunt.

Putrida ulcera cohibent.

Vulnera glutinant.

Veteraq; ex melle, ad cicatricem perducunt.

Ex A E M I L I O M A C R O.

Verbenam, Hierobotanem, Peristereonq;

Appellant Græci, species hæc fertur habere

Binas, effectus est idem pene duabus.

Cum uino iuuat ictericos si sæpe bibatur.

Pestiferos morsus curat, superaddita trita:

Cum uino renouanda quidem per quatuor ista

Est medicina dies: oris bene uulnera purgat,

Illius succus tepidus si uoluitur ore.

Hoc quoq; facta recens herbæ decoctio præstat.

D Hac etiam quæuis putredo repellitur oris,

Si tepesacta diu uoluatur fauce sonora.

Glutinat herba recēs uulnus, superaddita trita.

Occurrit cunctis cum uino sumpta uenenis.

Quæ fuit alternis febris accedendo diebus,

Pellitur hac, tribus sumptis radicibus eius.

Cum totidem folijs potentur aqua soluta,

Ista prius patiens, q̄ frigus senserit ullum.

Hocq; modo febribus quartanis illa medetur,

Bis binis folijs, cum tot radicibus haustis

Illius in uino si sit decoctio facta.

Conuiuas hilares inter conuiuia sparsa.

Reddere narratur, ut iam præscripta Buglossa.

Hanc herbam gestādo manu, si queris ab ægro,

Dic frater, quid agis? bene, si responderit æger,

Viuet: si uero, male, spes est nulla salutis.

Ex hac compositam quidam iussere coronam,

Apponi capiti causa quacumq; dolenti,

Sic dicunt illam celerem conferre medelam.

Plinius affirmat, hanc omnibus esse salubrem

Visceribus, lateris morbis, iecorisq; quærelis,

Pectoris & uicijs, & præcipue medicari

Vires Verbe
næ.

Superstitiosū

A

Pulmonum caussis, hanc asserit ille, phthificus.
 Parotidas reprimat, adipi commixta uetusto.
 Herbam, cui nomen folijs de Mille dedere,
 Betonicamq; pari Verbenæ pondere iunge,
 Hæc mixta potentur aqua, nullum medicamen
 Vtilius credunt illis, quos calculus angit.
 Non modicum laudare magos hanc asserit herbam
 Plinius, hanc cunctis dicunt obsistere morbis:
 Et quod quisq; petet, hac impetrare perunctum.
 Sic & amicitias captari posse potentum,
 Et pelli febres, & plurima talia fingunt.
 Quæ quamuis natura potens concedere posset,
 Vana tamen nobis, & anilia iure uidentur.

EX APVLEIO cap. 3. & 66. Nam duobus
 capitibus, eandem rem fere agit.

Ad V L C E R A, & P A R O T I D A S.
 Herbæ Verbenacæ radix in collo ligata, summe proficit.

Ad S T R V M A S, & Parotidas.
 Herba Verbenaca tusa, & imposita, mirifice sanat.

Ad eos qui I N D V R A T A S V E N A S ha-
 bent, & cibos non recipiunt.

Herbæ Verbenacæ succus datur bibere, sed cocta: postea miscetur B
 cum uino & melle, & aqua, & statim sanat.

Ad H E P A T I S dolorem.

Herba Verbenaca solstitio lecta, in puluerem redacta, robusto dabis
 cochlearia quinque, ex uino optimo cyathis tribus potui sumpta, mire
 proficere creditur. Cæteris pro cuiusq; uiribus sic dabis.

A D C A L C V L O S O S.

Verbenacæ radix contusa ex mulso optimo, tepido data, incredibili-
 ter calculosis succurrit: nec solum ipsis calculosis, sed & quicquid esset,
 quod urinam impediret, celeriter reducet.

Ad C A P I T I S dolorem.

Herbæ Verbenacæ corona facta, & capiti imposita, dolorem capi-
 tis tollet.

Ad S E R P E N T I V M morsus.

Herbam Verbenacam cum suis folijs & radicibus, quisquis offultam,
 cinctamq; secum portauerit, ab omnibus serpentibus tutus erit.

A D M O R S V M A R A N E O R V M,
 quos Græci Phalangios uocant.

Herbæ Verbenacæ ramulos ex uino decoctos & contritos: deinde
 quod acetauerit, plagæ impones, & adaperiet: postea crudam cum mel-
 le contritam in ulcus audaciter insertam, mature ad sanitatem perducere
 certus autor affirmat.

C

A D M O R S V M R A B I D I

C A N I S, & hydrofa hydri.

Herbam Verbenacā in uulnus adponito, tritici quoq; grana integra indita uulneri donec humore remollita expleant: iam tumidas proijcito illas gallinæ: si non appetit, simili modo alia grana conijcito: si sic esse cœperint, periculi sublatis signum erit.

A D V V L N E R A recentia.

Herba Verbenaca contrita cum butyro uulneri imponitur.

Ad morsum S E R P E N T I S.

Herbæ Verbenacæ ramuli ex uino decocti & contriti, si cæca erit plaga, cum tumore impositi adaperiunt primū: exulcerant deinde: postea crudi cum melle contriti, & ulceri inserti, donec ad sanitatem (quod celeriter fit) perducunt, imponuntur.

M O R B O R E G I O L A

borantibus, auruginosisue.

Herbæ Verbenacæ drachma una, & nardi obuli tres, baccæ crudæ foliorum expressus succus, & paululum myrrhæ contritæ, ex aqua cyathis tribus potui data, expellere morbum creditur.

D

A V T O R E S, E T D E

scriptores Verbenacæ.

Dioscorides lib. 2.

Plinius lib. 25. cap. 9.

Galenus. 8. simplicium phar-

macorum, cap. 22.

Ad Paternianum cap. 222.

Apuleius, cap. 3.

Aemilius Macer dict. Ver-

bena.

Autor Pandectarum.

Hermolaus Barbarus.

Paulus, cap. de Peristereis.

Chamædrys.

A

*Veronica chamædrys L.
Mull. dict.
vol. 247*

1537.125

Gamenderlin.

B

DE GAMANDRAEA,
Rhapsodia Decimanona.

NOMENGLATVRAE

Græcæ, χαμάδρυς. χαμάδρυς. λινάδρυς.

Latinae, Gamandraea. Trixago minor. Quercula minor.

Germanicæ, Gamenderlin.

PLACITA AVTORVM de Trixagine.

Historia TRIXAGINIS ex

DIOSCORIDE lib.3.

NASCITVR asperis, & petrosis locis, estq; brevis frutex, altitudine quantum a summo pollice, ad extremum minimum digitum patet explicita hominis manus. Folijs parvis, figura diuisurisq; quernis similibus, gustu amaris, purpurescente flore, & ipso etiam exiguo. Carpenda est suo semine prægnans herba.

PLINIANA Trixaginis historia, lib. 22. cap. 15.

Chamædrys herba est, quæ latine Triffago dicitur. Aliqui Chamædropen, alij Teucrion appellauere. Folia habet magnitudine Menthæ, colore & diuisura Quercus, Alij Serratam, et ab ea ferram inuentam esse Serrata.

C dixerunt. Flore pene purpureo. Carpitur prægnans succo.

De Nomenclatura Trixaginis M A R. V E R G I L.

Trixago.

Chamædrydys.

Chamærops.

Teucrion.

Theophr. de
Trixagine.

Medicinæ
Trixaginis.

D

Coactæ breuitatis quercus quædam Trixago est, & inde illi a Græcis nomen, neque enim Chamædrydys aliud, quæ humilem & terrestrem quercum significat. Ab eadem breuitate aliud Chamæropis nomen illi ab aliquibus factum est. Sic enim ex ueterum Græcorum & Latinorum fide legendum esse existimamus, etsi hic Chamædropa uocari tradat. Plinij enim codices omnes ante Barbari castigationem, Chamæropem, non Chamædropem uocari Trixaginem dicebant. Eam uocem scriptoris huius lectione ille emendauit. Is etiam quem nos habemus Lor gobardis literis scriptum latinum ueterem Dioscoridem, Chamæropa, non Chamædropa Trixaginem dici testatur. Nec nos rationem, aut causam habemus, cur hoc magis quæ illud dici oporteat: etsi excogitanda aliqua sit, nulla uero similior erit, quæ, quoniam humi serpat, sic dicta quondam fuerit. Et si id recipiat, tunc Chamærops dicenda potius erit. Nos in ambiguo plures ueluti testes secuti, Chamæropem potius diximus. Cur autem Teucrion hæc etiam diceretur, causam hic ipse ostendit: ideoque a nobis relinquenda est, qui multo labore quæsitam Romanæ appellatiōis originem, nondum inuenimus. Nihil enim Plinius aliud inquit, quæ Trixaginem latine dici Chamædryn herbam. Descripsit tamen eam: & quæ hic, folia parua dixit, ille Menthæ magnitudine: & quæ hic figura & incisuris quernis similibus, ille colore & diuisura quercus. Adiecit præterea, Serratam ab alijs hanc herbam dici: & ab ea, id est, ab incisuris illis quas per ambitum habet, eodem quo nunc modo in serra uidentur dentes, inuentam fuisse ferram. Theophrastus cum lib. 9. de Plantarum historia eius meminisset, de notis, partibusque eius breuiter egit: sed quas habet in medicina uires multas numerauit alias ab hoc scriptore, ideoque repetendas hoc loco a nobis: quæ huiusmodi sunt. Trixaginis autem folia ruptis, uulneribusque profunt: in quæ usum ex oleo trita imponuntur. Profunt & depascentibus ulceribus. Purgat semen bilem. Confert idem oculis: oportetque tritum folium ex oleo illis admouere. Habet Trixago quernis similia folia: totumque eius incrementum dodrantale est: quod a nobis in Dioscoride expansam manum mensura significatum est. Adiecit præterea Theophrastus, odoratam, suauemque Trixaginem hanc esse, facilem inuentu, & ubique ex his notis cognoscendam herbam. In cuius mensura, a Barbaro non leuiter nos & alij discrepamus. Ille enim quatuor digitorum altitudine eam describit: nos, ut solemus, semper ubi sphitame sit, quantum tota hominis explicata manus patet. Id enim obseruauimus eam significare uocem. Quatuor uero digiti, quos ille in sphitame numerat, palmi mensura sunt, quæ longe minor quæ dodrans est: qua uoce priuatim Plinius græcam sphitamen in. vii. manifeste conuertit. Sic etiam quem ille florem exilem dixit, nos simpliciter paruum uertimus. μικρόν enim hic ait. Quod præterea Dioscorides ait εἴη τὸ μέρους ad abortus pertinens, ille ad partus facilitatem pertinere opinatus, partus ciere dixit.

TEMPERAMENTVM.

A

Est illi calefaciendi uis, simul & siccandi, usq; in tertium gradum, ut inquit Galenus & Macer. Nam in qualitate eius dissonant scriptores.

VIRESETVVAMENTA eius ex Dioscoride.

Decoquitur uiridis in aqua, bibiturq; utiliter conuulsis decoctū eius.

Tussientibus itidem, duratis lienibus, urinæ angustijs, & cutem incipientibus subire aquis,

Menses eadem trahit & foetus.

Lienem minuit cum aceto pota.

Contra uenenata cum uino bibitur.

Potest idem emplastri modo imposita etiam.

Quinetiā concisa, tritaue, contra prædicta in pilulas cōformari potest.

Purgat uetera ulcera ex melle.

Contra oculorum caligines trita inspergitur, & ex oleo inungitur.

Est autem illi calefaciendi uis.

EX PLINIO.

In petrosis aduersus serpentium uenena, pota, illitaq; efficacissima.

Item stomacho, tussi ueteri, pituitæ in gula cohærescenti, ruptis, conuulsis, lateris doloribus.

Lienem consumit.

Vrinam & menses cit.

Ob id incipientibus hydropicis efficax, manualibus scopis eius, in tribus seminis aquæ decoctis, usq; ad tertias. Faciunt & ex ea pastillos, terentes eam ex aqua supradicta.

Sanat & uomicas, & uetera ulcera, uel sordida, cum melle. Fit & uinum ex ea pectoris uitij.

Foliorum succus cum oleo, caliginem oculorum discutit.

Ad splenem ex aceto fumitur.

Excalfacit perunctione.

EX AEMILIO MACRO.

Depellit abortū, si mixta potetur aqua unc. ij.

Cætera æqualiter cū Plinio, uel ut inq; Hieronymus, pondere unc. ij.

EX APVLEIO.

Ad Rupturam.

Impendio prodest Chamædrys herba contusa de ligno in lignum, ad iecta uino, potui data: cum mira celeritate ruptos sanabit.

AD MORSVM serpentis.

Herba Chamædrys in puluerem mollissimum redacta, in uino ueteri potui data, uenenum uehementer discutit.

AD PODAGRAM.

Herbam Chamædryn perinde dabis ut supra, calidam, mire Porrogoriam præstat.

Legenda uero est mense Augusto.

C EX AUERROE Quinto Colliget. 17. cap.

Chamædreos est calida & sicca in secūdo gradu. id significat amaritudo cum acumine. Incidit humores grossos, & exopilat mēbra interiora.

EX PLATEARIO de Chamædry & Chamæpithy.

Chamædrys calida est, & sicca in quarto gradu, similiter Chamæpithyos. Chamædreos quercula maior, Chamæpithyos quercula minor appellatur. Virtutemq; habet durenticam, & mundificatiuam.

Error Platearij in Chamædry, & Chamæpithy.

Contra uomitum factum ex anatropha, uel ex aliqua caussa frigida, coquantur herbæ ipsæ diutissime in aqua salmacina, uel naturaliter salsa, & addito oleo, & modico aceti: fiat cataplasma supra pectus. maximum remedium est contra uomitum quemlibet ex frigida caussa.

,, Puluis etiam eius cum melle datus, lumbricos occidit.

,, Contra catarrum ponantur pulueres calidi in sacco, & capiti superponatur, optimum remedium est.

Ad furfures capitis, uel barbæ, farina lupinorum decoquatur in aqua salsa, addito aceto, & in colatura addito puluere utriusq; , uel alterius, ea postea caput lauetur.

Contra paralyfim, in uino herbæ decoctæ, loco dolenti superponant. Ulcera & uulnera consolidat earum puluis.

D Ad matricem mundificandam, & eam infrigidatam ex superfluitatibus phlegmatum calefaciendam, coquantur herbæ illæ in aqua diu, & fomentetur inde mulier, & herbæ ipsæ cataplasmentur super pudendis.

Puluis earū in oleo decoquatur, & bombix intinctus superponatur: uel puluis conficiatur cum succo Mali terræ, & superponatur.

EX HIERONYMO HERBARIO.

Gamædreæ aqua in ieiunio pota, sanguinē purificat, & scabiem pellit. Sanat eadem alcolam, & oris ulcera.

EX AGGREGATORE Herbario.

Huic herbæ cognatum ferunt, ut qui eam gestauerit in sinu, palam omnibus perosus habeatur.

Caliginē quoq; oculorū clarificat, inditus oculis illius succus, uel aqua.

A V T O R E S E T D E S C R I P T O E S.

Dioscorides lib. 3.

Plinius lib. 22. cap. 15.

Apuleius cap. 22.

Theophrastus lib. 9.

Macer dict. Chamædrys.

Auerrois Quinto Colliget.

Platearius 18. cap.

Serapion cap. 180.

Galenus. 8. simplicium cap. 133. & 66.

Georgius Valla, dict. Chamædris.

Hieronymus Herbarius.

Ad Paternianum cap. 72.

De N A R C I S S O, & Hermodactylo,
Rhapsodia Vicesima.

¶ N O M E N C L A T V R A E.

Græcæ, νάρκισσος. αυτογενής. βόλβος ὁ ἐμετικός. λείριον. ἄνυδρον.

Latinae, Narcissus, Hermodactylus.

Germanicæ, in Marcio, **Somungs blüm**. In Septembri, **Zeytlöflin**.

PLACITA AVTORVM de Narcisso.

Historia Narcissi, secundum D I O =

S C O R I D E M, lib. 2.

N A R C I S S V S folia Porro simillima habet, tenuia, multo mi-
nora, & angustiora: caulis uacuis, & sine folijs, supra dodrantem attolli-
tur: flos albus in medio, intus croceus, in quibusdam purpureus: radix in-
tus alba, rotunda, bulbosa: semen uelut in tunica, nigrum, longum. Pro-
batissimum nascitur in montibus suavi odore. Cætera Porrum imitatur,
atq; hærbaceum uirus olet.

C

Hermolai Barbari Iudicium de

N A R C I S S O .

Eius Narcissi

Narcissus sæpius floret mi raculo nature. Narcisso quare sic dictus. Duo genera Narcissi secū dum Pliniū. Hæc oia adsti pulantur opi nioni nostræ. Narcissus qua re uocatur niger.

D
Crotalos,
Acacalis,
Crotos.

Narcissus no men multorū.
Fabula de Narcisso.

Narcisso folium Albuçi, terræ proximum, sed latius, ut Lilio pingue, frequens, angustum, caule sine folijs hærbaceo. Flos in cacumine, post Arcturum, & circa æquinoctium, ac uere: item post Liliū, & Violam, Flammæ uocatâ, membrana inclusus ceu uasculo, ampliusculus, nigricans, oblõgus: qui defluens, sponte germinet: præsertimq; defixus in terrâ: manu feritur: & radice ampla, rotunda, carnosâ. Caulis & cū eo flos erumpit, ut in croco, anteq; folium: quod non anteq; reflorescat, cernitur. Caulis cum flore suo emoritur. Radix Bulbo assimilis, nisi q; non est squamata. Narcissus toties florendo, tria (sationū tēpora demōstrat. In coronamēta flore ueniens. A Narce, hoc est, torpore dictus: qm̄ caput grauet: non ut fabulæ, a puero. Plinius duo genera constituit. Vnum flore candido, calice purpureo. Alteri cetera eadem tribuit, sed calicē herbaceū. Omnes inquit serotini, post Arcturum enim florent, ac per æquinoctiū Autumni. Duo hæc inquit genera medici præcipiūt, quasi & alia sint, quæ non recipiant, hoc est (ut arbitror) genus illud quod uere, aut æstate nascit: ut ex Theophrasti sententia prædiximus. Sciendum porro est, cum florem eius nigrum a Theophrasto dici legimus, nō de flore ipso, quem candidū esse conuenit, intelligi, sed de semine: quod & membrana contegi, & nigrum, ac prælongum esse constat: quo in terram cadente, propagat se, atq; ferit Narcissum. Eumachus cyrenæus in Rhizotomico, etiam Crotalon, & Acacalida Narcissum uocari tradidit. Nam & Crotos in Hippocrate, ad ulcera uetera, & uulnera recentia probata, quid aliud sit q; Narcissus, non uideo. Nisi quis Crotum pro Crotone, hoc est, Cici capias in eo. Iulius Pollux autor est, Theophrasti morem fuisse, Lirium pro Narcisso dicere: Homerum uero Lirij appellatione, completi florum omne genus. Narcissum ab adolescente suimet amore capto, & in eum florem conuerso, natum in Boætia Thespienses garriunt, fontem Donaca monstrantes, ubi se specularetur puer stultissimus: qui umbram suam a se nesciret distinguere. Coarguit hanc fabulam uetustissimus poeta Pamphilus, qui Proserpinam multis annis anteq; Narcissus esset, captam a Plutone cecinit, carpentem Narcissos.

Idem rursus in C O R O L L A R I O

L I L I O R V M .

Quatuor genera Narcissi.

L I L I I Q V A D R V P L E X genus in Theophrasto. Primi flos uere cum Viola sæpe alba, pauloue postea erumpit. Hoc ab eo proprie, Crinon, hoc est, Liliū uocatur.

Lilium trans maria.
Cerinthus.

Alterum genus Lirium appellat, uere quidem omnino florēs, uerum serius cum Narcisso. Forteq; hoc sit, quod a Plinio Liliū trans maria nuncupatum est. Tertium æstate floret, & Cerinthus priuatim uocari puto: quanquā & alias res Cerinthus significat, ut inferius

liquebit. Quartum genus, quod item Lirium græci appellant. Autumno floret: emicatq; primis hymbribus. Est & rubens Liliū, differens (ut arbitror) a Purpureo, uisum a nobis Patauī in Felicis horto. Probatissimū in Antiochia, & Laodicæa Syriæ: mox Phaselide: quartum locum obtinente, quod in Italia nascitur. Hoc genus proprie Crinon a Græcis uocari, & florem eius Cynorhodon, autor est Plinius. Hoc & Hippocrates accēperit, cum rubentia Cynorhoda sceminarum purgationibus commendat in uino. Lilia purpurea & arte fiunt, maceratis in fæce uini scapis anteq; serantur, mense Martio, et in scrobe circumfufis eadem fæce: in quem usum scapos arefcentes colligunt Iulio mense, Lilia in fumo suspendentes. Caule gemino Purpurea uisuntur aliquando, carnosiore tantum radice, maiorisq; bulbi, calix hærbaceus. Post Arcturum & æquinoctium Autumni florent Purpurea: quorum genus unū uocant Narcissum: cui uidelicet in radice sunt folia, calices, ut diximus hærbacei, cætera eadem quæ candidis. Albo nihil est foecundius, unā radice quinquagenos sæpe nutriente bulbos.

Iudicium MARCELLI VERGILII de Narcisso.

Lilio congenerem Narcissum antiquiores oēs faciūt, a Lilio statim continuata historia de eo agentes. Omniumq; certissime Theophrastus lib. 6. de plantarū historia his uerbis inter cætera de eo agens, ὁ δὲ νάρκισσος ἢ τὸ λίριον, οἱ μὲν γὰρ τοῦτο οἱ δὲ ἐκείνο καλοῦσιν. Quod est, Narcissus autem aut Lirion. Sunt em̄ qui hoc, et qui illo nomine appellent. Manifesto argumēto, congenerē, aut similem saltē Lilio Narcissum esse. Ex quo Lirion, qua uoce Lilia ueteres appellauerunt, & ipse quondam dici poterat: & si ex antiquis græcis testati aliquot fuerint, Lirion priuatim Narcissū indicare. Quemadmodū Crinon solum Liliū. Addiderunt quidā, etiā ab Homero flores oēs una Lirij appellatione indicari. Quod & Aristophanes in Comœdia etiā seruasse creditur. Sed quemadmodū nos in scriptore hoc, & in alijs obseruauimus, uaga hæc nomina, similitudo, & pene eadē natura fecit. Vocariq; solitū Liliū a græcis Lirion, manifeste hic scriptor ostendit, cū ait. Quidā etiā quemadmodū Liliū Liriū Narcissum uocant. Videnturq; Latini una tantum mutata litera, & ut balbutientes solent pueri. pro, r, l, pronunciaſſe: sicq; ex græcorū Lirio suum Liliū fecisse: eodem mō quo lepidissimus græcorū comicus in equitibus suis bleſa lingua in cōcione loquentē Alcibiadem finxit, ὁ δὲ θύωρος κεφαλὴν κόρακος ἔχει. Cum tñ in eo qd̄ intelligi uolebat, ubi, l, litera auditur, intelligēda, r, erat, ὁ γὰρ θύωρος κεφαλὴν κόρακος ἔχει. Sed ut rem nostram agamus, pro comperto sit, cōgenerē Lilio, aut illi penitus similem Narcissum esse: & qm̄ dolores & torpidas capitis grauitates faciat, a narce, qua uoce græci torporē indicāt, nō a fabuloso puero, ut poëtæ finxerunt, Narcissum græcis dictū fuisse. Testes in eo nomine rōnis eius sunt Plinius. 21. uolumine, cap. 19. & Symposij sui. 3. cōmētario, cap. 1. Plutarchus. Cuius obiter de Narcisso uerba hæc sunt. καὶ τὸν νάρκισσον ἂν ἀμβλύνοντα τὰ νῆρα, καὶ βαρῦτητα ἰμποιοῦντα σαρκώδεις. Διὸ καὶ σοφοὶ ἀντὶ τὸν ἀρχαῖον μῆλον θεῶν τοῦτῃ τῶν χθονίων σιφάνωμα προσγόρουν. Quod est. Et Narcissum appellauerunt, quasi neruos hebetantē, & torpidas facientē grauitates. Quapropter & Sophocles magnorū Deorum, id est, subterraneorū coronamentū eum uocauit: q̄ scilicet defuncti & morte torpidi, torpido flore merito coronarent. Anydron uocasse quosdam Narcissum etiā in Dioscoride legitur: idq; nos factū illi nomē credimus, q̄ longe ab aquis in montanis floret. Quod etiā illi adiectū est Autogenes, quæ uox a seipso genitū, uel per se nascens significat, rationē eam habet quā Theophrastus his uerbis indicauit. οὗτος δὲ ἐκ πίπλων ποτὶ βλάστησιν αὐτόματον, de flore & semine dicta ea sunt, significantq;. Hic autē decidens sponte sua germinat & nascit. Et si idem scriptor statim testetur, colligi semen eius, sericq; opere humano, nec minus etiā, ut in cæteris Bulbis plantari radicem. Vocari a quibusdam etiā Vomitorium Bulbum in Dioscoride audimus: haud sane, quia idem Vomitorio Bulbo sit, qui. 2. uolumine descriptus est, sed quia bulbosæ radicis, simulq; Vomitorius ut ille est: quē in antiqua medicina habet precipuū usum. Serebat quondā in hortis ad coronamēta Narcissus: nūc montanis locis, in qbus nascit, quærendus est: non difficilis inuētū, si diligentius quærat. Totam em̄, excæpta caulis alti

A
Liliū
rubens.

Crinon.
Cynorhodō.

B
Narcissus con-
gener Lilio.
Lirion pri-
uatim est Nar-
cissus.

Aristopha-
nes.

Narcissus a
Narce.

Plutarchus.

C tudine, & calathi ambitu, quæ duo minora, quæ in Lilio sunt, Lilioꝝ speciem referre eum testat oēs sunt. Et præter id serotinus flos (post arcturū enim Augusto mense, & ad Autumnii æquinoctiū floret) inter Lilia floresq; alios, qui fere oēs tunc defecerūt, latere nō potest. Habet & alias in scriptore hoc notas, quibus deprehendi possit: Folia porracea: quæ Plinius in radice esse illi ait, minora tñ & angustiora: Concauū caulem, & sine folijs dodrantali altitudine: Postremoq; florem candidum, in medio croceū: & quod alteri eius generi cōpetat, necesse est, in aliquibus purpureū. In qua descriptione, nisi in cunctis græcis, quæ hactenus uidere licuit, uitiū sit, ratiocinari oportet, duplicem esse Narcissum, Quod Plinius sane manifeste indicat duobus locis. Primum, 21. uolumine, capite. 5. in Liliorum historia, dicens. Narcissum uocant, huius alterū genus candido flore, calice purpureo. Mox eiusdem libri, cap. 19. Narcissi duo genera in usu medici recipiunt. Vnū purpureo flore: & alterum herbaceū. Non leui, ut uidetur in docendis his uarietate. Siquidē in priore illa descriptione, alterū Narcissum flore candido, & calice purpureo: in posteriore alterum purpureo flore, alterum uero herbaceum esse dixit. Theophrastus quod hactenus in eo obseruauerim, cum sæpius Narcissi meminerit, nulla huiuscemodi generū diuisione usus est: semperq; tanq; unus Narcissus sit de eo docet, nunc folia, nunc florendi tēpus, nunc caulem describens: a quo credimus Plinium alterum genus herbaceum uocasse. Siquidē in eius historia inter cætera auditur, τὸν δὲ καυλὸν ἄφυλλον μὲν ποιάει δὲ. Quod est. Caulē quidē sine folijs, uerumtamen herbaceum. Ex quo potuit Plinius non a flore herbaceum alterum id genus appellare. Non ideo tamen non recipiendum duplicem Narcissum esse. Hoc enim a Dioscoride, Plinioq; & ab alijs traditur, Sed quæ eorum discrimina in flore docentur, non satis & in scriptore hoc, & in Plinio certa sunt. Cætera quidem, ut ex Theophrasto patet, eandem habent historiæ ueritatem. Ille enim, 6. de plantarum historia Narcissum his uerbis descripsit. Narcissus uero, aut Lirium (sunt enim qui hoc, & qui illo nomine appellent) folium Asphodeli figura terræ proximum habet: latius tamen quæ Asphodeli, & quasi liliaceum. Caulem nudum quod dem folijs, uerumtamen herbaceum: in summo cuius flos est. Semen ueluti in uasculo membrana quadam clausum, grande, nigrum, & figura oblongum. Id decidens sponte sua germinat. Verumtamen id colligentes, etiam in terra depangunt. Serunt & radicem, quā rotundam, carnosam & grandem habet. Serotinus flos est. Post arcturum enim & circa æquinoctium floret. Idem eodem libro in foliorum disciplina ait, Narcissum angusto, numeroso, et pingui folio esse. Nec multo post de caulibus plantarū agens ait, Mirabile autē in cunctis quod in Scylla & Narcisso accidit. In alijs enim & quæ a principio conferunt, & per se regerminant, uere folia primū prodeunt, dein caulis: in his autem, id est, Scylla & Narcisso caulis præcedit, & in Narcisso floris tantum caulis. Post quæ cum longius descripsisset Scyllæ caulis & floris ortum, subiecit. Cū autem caulis hic consenuerit, tunc post aliquot dies folia prodeunt. Similiterq; & in Narcisso sit, πλὴν ὅτι καυλὸν ἴτιρον ἔχει παρά τὸν τοῦ ἄνθους ὕψιστον ἵπομον. ὅτι καρπὸν φανερὸν ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ἄνθος ἅμα τῷ καυλῷ καταφθίγει καὶ ὅταν ἀνασθῆ τότε τὰ φύλλα ἀνατίλλει, id est, Verumtamen nullū aliū caulem præter quæ floris causa prolatum, ut præmonstrauimus, Narcissus habet. Manifestum itidem non habet semen. Flos autem ipse una cum caule arefcit, & cum aruerit, tunc folia emergunt. Præterea florere prius Scyllā, postea uero Narcissum, idem paulo post testatur scriptor. Nosq; tam multa ex eo collegimus, ut facilius & certius deprehendi possit tanti nominis in antiquorum coronamentis flos. Quæ enim Plinius diuersis locis de eo tradidit, ex Theophrasto quidem deflexa sunt: sed tanta breuitate ab eo tractata, ut obscuriora legentibus aliquādo sint: & ut respondere sibi inuicem Theophrastus & Diosc. uideantur. Cuncta enim de folijs, caulibus, & semine ambobus eadem sunt. Floris color, & coloris discrimen in Theophrasto tantū desyderatur: idq; obseruasse & discreuisse legentes oportet: præsertimq; quod hic croceū & purpureum in medio describit: quod Plinius florem appellat, non satis certo intellectu, totum ne florem sic uocet, an quæ crocata in eo sunt & purpurea, ut hic manifeste docet. Potest enim utraq; pars flos dici: quemadmodum in Viola nigra de duplicis floris ex disciplina Theophrasti floribus diximus. Nos in Apenninis montibus his nostris, frequentem uidimus florem Augusto & Septembri mensibus florentē, figura Lilij, dodrantali altitudine: folijs qualia in Narcisso hoc pureus ut Plinius docet sit, sed inter candidum & luteum colorem nullius, aut exigui odoris. Vidimus & in mitioribus collibus natum, sed non tam speciosum, & magis albicantem: diuq; credidimus Narcissum eum esse: neq; ab opinione ea longius adhuc discedimus. Inclinat enim animus, potuisse antiquis uagum Narcissi nomen esse: & ut in plantarum disciplina sæpe alias testati sumus, congeneribus, similibusq; multis cōmunem eam appellationem fuisse. Tantūq; abest, ut constituamus luteo colore Narcissum esse: ut inueniendum hunc florem legentibus relinquamus, quod candido colore sit, croceis intus staminibus, et in aliquibus purpureis: quod unū in colore eius a Diosc. discrimen tradit. Nobis enim hactenus uidere non licuit candidos Lilio

Alia pictura
Narcissi.

Plinius in
Narcisso ces-
picat.

Theophrastus,

Narcissum an-
gusto, nume-
roso et pingui
folio esse.

D

Narcissus
qualis uisus
Vergilio in
Appennino
monte.

Narcissi no-
men uagum,
multis cōmu-
ne floribus.

rum figura flores, capillamentis, aut staminibus intus purpureis. Relinquimus etiam peritio-
ribus cogitandum, probauerit ne hic scriptor Narcissum simpliciter montanis locis nascētem,
ut a fatiua & hortensi secerneret: an desyderari ultra aliqd possit, quale scilicet Plinius ait pro-
batissimum nasci in Lyciæ montibus: in quam partem propensiores trahimur. Superlatiuum
enim illud κάλλιστο, certiores sibi nescio quomodo natales locos exigere uidetur: & præpositi
uus ille articulus eodem sensu rem etiam indicare credi potest. Suspicio tamen hæc sit, non de-
cretū. Qualis etiā est in uerbo πρασιζω, quod statim sequitur, significet ne uirescere, & herba-
ceo colore esse: an potius a Porro uerbum factum fuerit, significetq; Porri odore sentiri. Quod
tamen nullibi inuentum in antiquis a nobis est. Quæ omnia diligentius obseruanda & consti-
tuenda alijs relinquuntur.

In Narcissum I V D I C I V M N O S T R V M.

Ab annis fere duobus, uehementer nos torsumus, & omnibus pene nostræ urbis doctis ui-
ris molesti fuimus, proinde & ex uulgo hæbarijs illis, ut nomen saltem huius floris percuncta
remur: uerum adeo certi nihil ualuimus expiscari, ut mirari satis non queamus, quomodo her-
ba, alioqui uilissima, tamq; in omnibus pratis, cum hirundine prima conspicua, ex omni ho-
minum noticia disperierit. Flori nomen, Hornungs Bluom. Sic enim in superiori Germania
eam appellant. Fuerunt ergo, qui persuadere nobis conabantur, albam Violam esse, quia pri-
ma Veris flos est alba Viola. Alij constanter Ligustrum adseruerunt, aut illi certe congenerem:
donec in Narcissum Theophrasti & Dioscoridis incidimus, & herbarios aliquot percunctari
cepimus: qui non ex libris sapiebant, sed experientia rerum edocti erant. Sic in Narcissum o-
mnia quadrare animaduertimus, ut nisi plane noctuinis oculis simus, uidemur nobis semel ap-
prehendisse. Quod igitur ex hæbarijs accepimus, quodq; partim etiam nos obseruauimus, id
est, Duorum, inquit illi, generum flos est, Mas. f. & Fœmina, purpureus, luteus, & albus. Bis
etiam in año florent, semel in Martio, inde in Septembri. Pentecoste semen fundit. Et initio qui-
dem albo, & luteo, hyeme purpureo flore prodit. Idq; naturæ quodam miraculo se dicunt de-
prehendisse. Nam si quis fodere pertentauerit in Martio, uno digito facile exscalpit: ab eo aut-
em tempore indies magis atq; magis in terram desidit, idq; usq; ad Septembrem, quo tempore
uix absq; negotio effoditur. Interdum altitudine unius cubiti in terra delitescens, mox hyeme
rursum succrescit, ut supra terram etiam exiliat, primo flore, & ubi adspirauerit Ver. Quod ita
habere, & nos quoq; experti sumus, obseruauimusq; primo teneram & bulbosam radicem, &
Porri, uel Satyrionis folia: mox eandem durari, & pinguiora folia, eaq; sine caule, e radice tan-
tum prodeuntia: in Septembri prorsum et duratam, et profundissime delitescentem, tenello tan-
tummodo & liliaceo flore, palmi altitudine in summa terra se aperiēte, post alteram pratorum
detensionem. Cui obseruationi quoniā respondere uidimus Dioscoridis & Theophrasti Nar-
cissum, postremo h̄s adstipulari doctorum etiam uirorum commentarios, auli constanter fu-
mus, Narcissi nomen indere, uel Lirij Februarij: ut diuersus quidem flos sit. Cæterum ex una
radice bulbosa procedēs, & qui a Dioscoride Narcissus, & ab Arabibus, & neotericis Hermo-
dactylius uocatur. Quā aut probe hæc obseruauerimus, & q̄ scite etiam illi nos docuerint, ar-
bitrium aliorum, existimationemq; uolumus esse, quos & ipsos tantę rei periculum aliquando
facere monemus atq; obsecramus.

V I R E S E T I V V A M E N T A ex Dioscoride.

Radix cocta, siue estur, siue bibitur, uomitoria est.

Ambustis igni prodest, cum exiguo melle trita.

Præcisos neruos illitu glutinat.

Luxatis malleolis, diuturnisq; articulorum doloribus, trita ex melle et
imposita subuenit.

Vitia cutis in facie, uertiliginescq; cum semine Vrticę & aceto emaculat.

Cum eruo & melle ulcerum sordes expurgat.

Abscessus rumpit concoctioni repugnantes.

Infixa corpori extrahit, illita cum lolij farina, & melle.

A V T O R E S E T D E S C R I P T O R E S.

Dioscorides, lib. 2.

Plinius.

Herm. Barbarus.

M. Vergilius.

Geel Violaten.

1537-134

Handwritten notes:
 ...
 C. 11. 202
 in d. 10. 1. 2. 12.

DE VIOLIS RHAPSODIA XX.
Nomenclaturæ, Violæ Nigræ.

Græcæ, ἰὸν μίλαν, λαυπόδιον, ἰὸν ἄγριον, τριακτίον, κυβίλιον.
Latinae, Sessilis. Muraria Viola. Viola nigra. Viola purpurea.
Germanicæ, Blaw Violaten. Gel Violaten. Bunn Dio-
laten. Zam̄ Violaten. Wild Violaten.

C

P L A C I T A autorum de V I O L I S .

Sententia D I O S C . de purpureis Violis.

Viola pur-
purea.

VIOLA purpuream, aliqui Dasypodion, alij Priapeion, alij Ion sylvestre, alij Cybelion, Romani Violam purpuream uocant. Folium habet Hædera minus, tenuius, ac nigrius, nec multo dissimile. Cauliculus a radice prodit, in quo flosculus suauiter olens, purpureus. Opacis & asperis nascitur.

Paraphrasis H E R M O L A I B A R B A R I

super eisdem purpureis Violis.

Viola, quare
dicta ión.

Phrygana.

Loripes
Viola,
Violæ Sar-
ranæ.
Vaccinia,
Hiacynthus,
Sessiles violæ,
Leucoia,
Chieri,
Violæ claudæ
Senephigi.

Violam Græci Ion pro flore, Violariū Ioniam, pro frutice appellāt. Nicander in Georgicis Ion uocatā credit Violā, quia nymphæ quædā Ionix, florē eum Ioui primū dedere muneri. Nascit̄ uitis modo e supernis, quasi e puppi dicas, non prora, ut Ruta, Silymbriū, Serpillum: eoq; oēs Phrygana, hoc est, furculi, siue Cremia Violæ dicunt̄: excepta Nigra, quæ hoc capite describit̄. Viret hæc perpetuo, & ut quidā ferunt, si certo gñe colat̄, anno toto. Serit̄ plantis ut olus. Vere floret, post Leucoion, & ante Flāmeam. Cū Ion Græci dicūt, Nigrā, seu Purpuream fere intelligūt. Humilis hæc, & latiore folio, statim ab radice multa carnosō exeunte, sine ramis: ob id uulgo Loripedē Violā uocamus. Hæc noīe a cæteris distinguunt̄, solē Ia appellatæ Græcis: ut ab ñs Ianthina uestis, & uiolacea dicere. Alia uiolæ genera in Leucoio reddidim⁹. Violas Sarranas, a colore, cū purpureis easdē esse apud Columellā arbitror. Purpureas, Vaccinia, & Hiacynthū dici, Seruius Grammaticus existimat. Dioscorides quoq; Hiacynthū, latine Vacciniū appellari scribit. Admonendi sunt, qui hæc legūt, purpureas Violas duorū generū haberi. Alias inter Loripedes, siue Sessiles, de quibus hic agit: alias inter Leucoia, odoratasq; oēs esse. Sed & cādidasq; gemina hæc discrimina cernunt̄. Alię Loripedes: alię Leucoia. Leucoia intellico, q̄s Mauritania Chieri appellat: Loripedes, q̄ uulgo Claudæ noīant̄, et Maurice Senephigi.

Annotatio V E R G I L I I in purpureas Violas.

Quæ ferrugineos Hiacynthos, & nigra Vaccinia uocari a latinorū poëtis fecit nigricās purpura, uel ut aptius loquamur, in nigro purpureus color, eadē Theophrasto, græcorūq; alijs scriptoribus caussa fuit, ut Viola, quæ nunc tractanda a nobis est, nigra diceret̄: tam frequēti, receptoq; passim in ea coloris discrimine huiuscemodi, ut multis locis Theophrasti in plantarū historia, nihil certius intelligat̄, ubiq; μέλαν ἰόν. dicenti Violā, quæ nigricante purpura, ad murorum radices, hortorū marginibus, et sepibus, florens prima, aut cū primis aduentū ueris mortibus nunciat: nota uulgo, & ubiq; inuētū facilis, quæ toto anno uireat, & flores tenui quidem, sed longiore coliculo altius a terra inter folia erigat. Quæ hic merito Hæderæ cōparauit: quoniā proxime ad eam figurā accedunt. Murariā Violam a latinis uocari in Dioscoride legit̄. Nescimus tñ, q̄ uetusta ea uox sit: sed quæcunq; ea est, naturæ eius rñdet: quoniā, ut diximus, ad murorū radices, umbrosis locis frequēs & speciosa nascit̄. Eadē caussa fuit, cur syluestris Viola itidē diceretur: qm̄ locis nō cultis nascit̄: nec uiolaria in hortis, ut ceteræ illi cognoīes habet. Poutit quondā etiā religione aliqua, & numinis gratia cōmendari, ideoq; Cybelios Viola, ab antiquissima dea Cybele dicta, laudē potius q̄ nomen id inuenisse. Sed nobis nulla est eius noīs certa ratio, aut coniectura: quæadmodū & reliquæ aliæ penitus ignotæ. Nisi Priapeios non dissimili ratione, q̄ Cybelios, ab antiquo ruris & hortorū numine dicta fuerit. Descripsit eā Theophrastus lib. 6. de plātarū historia, dixitq; προσριζόφυλλον καὶ αἰτίφυλλον ἶναι, καὶ ὡς τινος φασί, δυναμικὴν φέρειν τὸ ἄνθος, ἵαν τρόπον τινὲ θεραπεύονται. Quod est, Exire & uiuere folia eius in radicis capite tantū, perpetuaq; uirere fronde. Id enim uoces illæ duæ significant. Facileq; est uidere foliosum Violæ huius cespitem, nullis caulibus, aut ramulis a terra surgentē, quod ceteræ habent Violæ: nec æstu anni arescere, aut hyeme, quod aliæ patiuntur, sed post amissos flores, uirentibus folijs, medicinæ toto anno etiā inferuire. Adiecit præterea, testari quosdam, posse hanc Violam continue toto anno florere, si aliqua ratione curetur: quam tamen ille non retulit, nec quibus locis id extogitauerint homines. Adiecit eodē libro scriptor, differre hanc a reliquis Violis in reliqua natura: præcipue autem ὅτι πλατύφυλλον, καὶ ἰγγειόφυλλον, καὶ σακόφυλλον ἶσιν, quod scilicet latiore folio q̄ reliquæ Violæ sit: intelligitq; reliquas Violas Leucoia ab omnibus appellatas: eodemq; folio sit ἰγγίον, id est, terrestri, quod a terra non surgat, & præter id carnosō & pingui. Quæ omnia longius forte dicta aliquibus uidebunt̄. Sed uos rerū certitudini consulentes, obscuriores breuitate nolumus fieri. Quo consilio, in Violæ huius signādo colore, a principio statim usi sumus: & contra aliorum interpretū editiones, Nigram, non purpuream Violam

Muraria
Viola.Cybelios
Viola.
Priapeios.

Iam proposuimus. Ne si purpuream diceremus, miscerentur diuersi coloris congeneres flores, Sunt enim in Leucoiorum genere purpureæ Violæ, quas Columella Sarranas ab eadem purpura, & Sarrano Ostro appellat, in censu earum & ordine quæ furculosæ sunt: in parietibusq; & hortis nascuntur, aliter q̄ hæc, dispositis in Flore folijs, & plures uno pediculo pendentes, quæ proprie & uerius purpureæ uocantur. Et hæc pro notissimi floris historia satis sint. Quibus adijciemus, mutasse nos titulum capitis huius, & de nigra Viola inscripsisse: quoniam res id exigebat: & in melioribus græcis, aut nulla coloris nota addita fuerat, simpliciterq; de Viola caput inscribebatur: aut *ιν μίλαν*, in aliquibus legebatur.

A
Sarranæ.

DE ALBIS VIOLIS, SEV CHE

iri textus Dioscoridis.

Leucoion ex Græcis aliqui Basilion uocāt, Latini Violam albā, aliqui Augustiam, nōnulli Violam autūnalem, aut Passarinā. Vulgaris est noticiæ, sed in floribus differentia quædam. Namq; aut cærulei, aut albi, aut purpurei, aut lutei inueniuntur. Luteæ uero præcipui in medicina usus. Huius aridi flores feruefacti in defensionibus, ualent contra uulnæ inflammationes. Et menstrua expellunt. Sanant oris ulcera cum melle. Cum cærato rimas sedis. Semen duum drachmarū pondere ex uino potum, aut cum melle inditū, menses, secundas, & partus extrahit. Radices cum aceto illitæ, lienem reprimunt, & podagricos iuuant.

λευκοιον.

PARAPHRASIS ALTERA HERMO

lai Barbari in albas Violas Dioscoridis.

Leucoion, etsi candidam Violam ipso nomine significat, tamē & pro lutea, & cerulea, & purpurea sæpe capitur. Hinc apud Columellam candida Leucoia, quasi & nigra quædā sint. Hippocrates certe, nigra inquit Leucoia quærantur. Paulus, Ioton inquit oleum, hoc est, Violaceū, modo ex purpureis, modo ex candidis, modo ex croceis confici solere Violis. Sciendū & illud est, Dioscoridem hoc loco scribere Violam, quæ græce Leucoion dicatur, a Romanis Ligustriam quandoq; nominari, etiam si codices sunt, in quibus non Ligustria, sed Augustia legatur: ut fortasse Columella in horto suo intelligat de Viola, cum cecinit, Nigro commista Ligustro.

B

Ligustria.

Nam Ligustrum candidum, pro Cypri flore capitur. Cæterum de purpurea, siue nigra, seorsum post dicetur. Cerulea quæ sit, non constat, nisi quis Cyanum hanc intelligat. Est autem Cyanus flos, rosam accipiens: cuius color honorem, nomenq; dederit ceruleo. Cyanū Amaranthus excipit. Triuialis, ut quidam existimauere, flos est Cyanus, in frumentario nascens agro, & hortis quoq; , rusticorum & puellarū corollis, calice rosarū, sed squarroso, atq; tristi, sine odore. Verum summa colori gratia, qui & Baptifecula ruribus dicatur: quoniā secantibus & metentibus officiat, retusa in occurso eius falce. Nam & seculam ueteres dixere falcem. Florum porro prima se ostendit alba Viola, necdum exacta hyeme. Sub idem fere tempus exit & Viola cognomento Flammea, quæ Phlogion uocatur: Syluestris tantum ab aliquibus Phlox: ut errare putem, qui Phlogion eandem esse cum lutea Viola scripserunt, quod quidem ex se

Ligustrum.
Cypri flos.
Cerulea uiola
Cyanos.
Amaranthus

Baptifecula.
Secula, quid

Phlogion.
Phlox.

Iouis flos.
Iouis flamma
Diosanthos.

Lychnis.

Viola Tuscu
lana.
Marina.
Calathiana.
Caltha.
Scopa regia.

Napi.
Sideritis.

Viola quare
sic dicta.

Leucoiorum no
mine que Vi
olæ ueniant.

Polyphæræ.

C quētibus apertissime liquebit. Theodorus Flammā uocauit, colore com mendabili, odore nullo, semine proueniens coronis. Non est hæc autem Iouis flos, aut quod idem est, Iouis flāma, hoc est, Diosanthos. Idc̄ neu dubitem, facit, q̄ Iouis flos licet sine odore sit, & coronarius, & obserua tur semine, tamen æstate floret, nō per hyemē, ut Flāmea. Plinius quoq̄, Iouis inquit flos, colore tm̄ commendatur, odor abest, sicut & illi, qui a gr̄cis inquit Flox uocatur. Diximus & Lychnin uocari quādoq̄ Flam meam, sed inter rosas potius q̄ Violas. Aliud est apud Gr̄cos Phlogis, nam & uestis genus significat, quod nos flammeam, & flammearios opi fices in Plauto uocamus, & carnem tostam, ut est apud Stratidem. Viola rum ergo alba & flāmea plurimū durant. Sed satius maxima autoritas Luteolis, qui colos in nuptialibus flāmeis quæsitus, ritu antiquissimo, & foeminis totus concessus traditur: ideoq̄ fortasse non numeratur inter principales, hoc est, cōmunes maribus & foeminis, quoniā coloribus so cietas principatū dabat. Genera Lutearū, Tusculana: & quæ appellatur Marina, folio aliquāto latiore, sed minus odorato, in totū uero sine odo re, ac minuto folio. Calathiana, munus autūni. Cæteræ Veris. Proxima ei Chalta est, concolori amplitudine, uincit numero foliorum Marinam, quinq̄ folia non excedentē: eadem odore superatur. Est em̄ grauis Chal ta, non leuior ei, quā Scopam regiā appellant. Quanc̄ folia eius oleant, non flores, ut inquit Plinius. Quod autē genus ei sit inter Violas Scopam regia, parum liquet. Dioscorides Scopam regiā Naporum generi connu merat. Plinius alio loco Sideritin, quæ latissimo folio sit, Scopam regiam a nostris dici uult. Violæ odor a longinquo suauior, propinquus hebeta tur. Vita longissima candidæ, trienniū. Ab eo tempore degenerat & mi nuī: floresq̄ assidue candidiores affert. Minor uis est recentibus. Ideoq̄ aridis utuntur post annū. Honor Violis apud antiquos post rosam & li lium. Violam iccirco dictam Ion Gr̄ci putant, q̄ cum Io in uaccā a Ioue conuersa esset, terra florem illū pabulo bouis eius fuderit. Nostri quoq̄ Violam, quasi uitulam, imitatione gr̄ca, uideri possunt appellasse.

Optima quæq̄ de Nomenclaturis **V I O L A R V M**
EX M. V E R G I L I Commentario.

Detulit candori multum in hoc flore antiquitas, nec leuē splendoris sui gratiam illi habuit, una ab eo facta appellatione, tres alios colores indicans: qui in toto hoc Violarum genere a scriptore hoc numeratur, & uno excepto a cunctis passim quotannis uidentur. Leucoiorum enim nomine in gr̄cis oēs indicantur Violæ hæ, quæ primæ flores suos proferunt, ubi mitior & tepidior aër fuerit ab hyeme statim, ubi asperior & frigidior postea: ubiq̄ aut per Ver primæ noui anni aduentū nunciantes, pluresq̄ non uno ramulo tantum, sed uno pediculo florentes: quæ causa fuit, ut a quibusdam Polyphæræ inter alias appellationes dicerentur. Id enim ea uox significat. Florent hæ passim triplici colore, candido, luteo, & purpureo. Qui quartus deinde ab hoc numeratur, ceruleus in Violarum genere hoc, quod sciam, in Italia nullibi uidetur. Ex eo oborta nobis suspicio est, posse in Gr̄cis abundare eam uocem, et si in cunctis pariter lega tur. Is etiam quem nos habemus egregiæ antiquitatis, & fidei Latinum Dioscoridem, Longo bardis literis scriptum, tres tantū colores illos notos omnibus numerat. Quartus hic ceruleus nullus in eo est. Nec nos tantū illi deferimus, ut unū uelimus pro cunctis alijs nobis esse, sed ac cedente rei naturæq̄ & suspicioni huic nostræ hoc ueluti teste, qualiscunq̄ ille est, non fore cre didimus inutile hoc etiā legentes monere. Præsertim nullibi, ut paulo ante diximus, ostenden-

re in hoc flore eum colorem natura. Alioquin oportebit, quæ primo uolumine in Iasme dicta a nobis fuerunt, meminisse: & quæ longius illic de Violis docentur, in hunc locum referre: opinariq; in ceruleo colore hoc, aut alijs locis nasci hunc florem. Late enim pater naturæ uis, & admirabilis eius maiestas: qua potest multa ubiq; uariare, & quæ nobis, & nostro orbi negauit, alijs dedisse. Aut Violarum appellatione alia etiam censei florum genera, quales Iesiminos omnes tunc esse diximus, modo magnitudine, & forma pares, & similes illis sint: & intellexisse in Dioscoride necesse erit, florem quempiam alium cerulei coloris, qualis uerbi causa Cyanus est, sic a Græcis a colore dictus, uulgaris flos, omnibus notus inter segetes, Maio & Junio Mense nascens. Quem rura nostra florem Alysum uocant, triplici & ipsum colore, candido, purpureo, plerumq; autem ceruleo. Nobis tamen in priorem illam sententiã inclinatus animus. Credimusq; quartum illum colorem huic scriptori temere accreuisse. Videturq; ea ratione præcipue, q; non uerisimile est, miscuisse diuersa simul genera Dioscoridem: & cum de Leucoijs certo scilicet genere priuatim ageret, de cunctis Violis, quæ Græci ἰα, non λευκία uocant, agere cogitasse. Obseruauimus enim τῶν ἰων, id est, Violarum latius patere appellationem, pluresq; complecti flores: Nigram, seu malis ferrugineam Violam, Iesiminos omnes, Calathianam, & quam Græci Phloga, Plinius flâmeam uocat, pluresq; alios qui figura, quantitate, foliorum positura, aliq; huiusmodi ratione aliqua proprie dictis Violis similes æqualesue sint. λευκίων autem triplex tantum hoc genus, quod solo colore differt, quodq; nos paulo ante ex Theophrasto descripsimus. Solæ enim hæ Violæ Leucoia dicuntur. Accedit & illud, q; si Cyanus in hoc genere intelligendus erit, ex qua uoce nos credimus irrepsisse eum colorem in has Violas, uidebitur temere miscuisse Dioscorides, quæ non eodem tempore florent. Cyanus autem prima æstate tantum, ille sponte sua in parietibus, & murorum pinnis aliquando, illi inter segetes passim nascuntur. Possunt quidem ambo in hortis conseri, sed nos simplices naturæ naturales & notas, non coacta artis opera tractamus hoc loco.

A

Flos Alysus.

Ferruginea
Viola.
Phlox.

COROLLARIA HERMOLAI BARB.

& Vergilij in Iasminam confectionem.

Vnguentum hoc & Iasminum, & Iasme dicitur. Quæ uox admonet me, ut ex ea fere Viola compositum intelligam, quæ uulgo Iesiminum uocatur, distinctiones, & harundineos parietes in hortis opere topiario conuestiens, Flore candido, præcipue suauitatis, folium in uiridi nigricans, oblongum, fastigiatum, mucrone languido, magnitudine rosacei, sed angustum. Hoc Violæ genus Persicum & Particum, & omnino peregrinum uocauerim, ab alba Viola nostrate longo interuallo distans, ueteribus (ut arbitror) incognitum, saltem Italiæ. Recentiores tria Iasmes siue Iesimini genera constituunt, albam colore, ceruleam, & in Aegypto luteam, qualem & in Venetia nasci modo cernimus.

B

ET MARCELLVS VERGILIUS.

Florem quem omnes Iesiminum dicimus, colore candido, Violis figura non dissimilem Violam antiqui uocabant, ignotum diu Italiæ, ut uidetur, nunc autem plebæis hortos etiam grato odore commendantem, tam notum omnibus, ut nulla descriptione nostra indigeat. Credimusq; nos de eo egisse hunc scriptorem, cum communis Violarum historia tertio uolumine ab eo tractaretur. Numeratis enim albis, luteis, seu purpureis Violis, quæ communes & notæ omnibus sunt, quartum genus colore ceruleo addidit: quæ nullæ in Violarum genere nunc cognoscuntur, necesseq; est ad Iesimini huius florem referri ceruleum colorem illum. Posteriores enim & inter eos Serapion, tria Iesimini ex colore discrimina, & genera fecerunt. Candidum, luteum, quem ille Citrinum, & Ceruleum, quem cælestis coloris uocat, omnes quondam peregrinos, & Italiæ ignotos, nunc omnibus communes: uidetq; Italia, & habet iam non candidos tantum, sed Luteos etiam Iesiminos. Nec in alio Violarum genere Iasme hæc, & Iasminum unguentum, intelligendum est. Nam quod PALLADIVS Violaceum docet a Græcis ἰατων dictum, ex Violis proprie nunc dictis, conficiebantur. VIOLA S; nos Græcorum more dicimus eas, quæ primæ Ver nunciantes, plures uno ramulo florent, paucis & exiguis folijs, colore triplici, candido, luteo, & purpureo, præcipui in medicina usus. Quæ enim Theophrastus Nigram di-

C cit, in alio genere ab antiquis numerata est, de qua suo loco dicemus. Videntur postremo nobis male sibi inuicem respondere, in Iesimini huius confectione, olei sextarium, & flores unciae duae, credimusque in florum pondere uitium esse, nec tam exiguo flore, tantam olei mensuram satis posse odorari.

ἰοτυπία EX PLINIO lib. 21. cap. 11.

Calathiana.

Florum prima uer nunciantium, Viola alba, tepidioribus uero locis etiam hyeme emicat. Postea appellatur purpurea, proxime Flamma, quae & Phlox uocatur, syluestris dumtaxat. Et rursus eodem lib. cap. 6. Violis honores proximus. Earum plurima genera, purpureae, luteae, albae, plantis omnes, ut olus satae. Ex his uero, quae sponte opacis, & macris locis proueniunt, purpureae, latiore folio, statim ab radice carnosio exeunt, solaeque graeco nomine a caeteris discernuntur, appellata Iae: ab his Ianthina uestis. Sed satius maxima autoritas luteis. Genera his, Tusculana, & quae Marina appellantur, folio aliquanto latiore, sed minus odorato, in totum uero sine odore, minutoque folio. Calathiana, munus autumnii, caeterae ueris. Proxima ei Chalta est, concolori amplitudine. Vincit numero foliorum Marinam, quinque folia non excedente. Eadem odore superatur. Est enim grauis Caltha, non leuior ei quam Scopam regiam appellant. Odor ei cynamomo proximus, gracili folio, nec humido prouenit.

THEOPHRASTVS DE VIOLACEO

genere, ex quo sua mutuatus est Plinius, lib. 6.

cap. ultimo historiae plantarum.

D Florum prima, Viola alba, sese ostendit. Emicat ob caelum clementius statim etiam non hyeme exacta: ubi uero immitius, postea: uere nonnunquam cum Viola alba, aut paulo post Liliu exit, & quae Viola flammea uocatur, syluestris dumtaxat. Haec caeteris omnibus, quibus coronarij utuntur, longe praecurrunt. Post haec Narcissus, & Lirium exeunt. Ad haec bulbi flos, quidam enim coronis hunc etiam inserunt. Sequitur Vitiflora, & Nigra etiam Viola. Et e syluestribus Aurelia, & genus Fremij.

DESCRIPATIO VIOLARVM

ex Serapione.

Viola herba est, cuius sunt folia minora folijs Cissos, & nigriora, & non elongantur multum ab eis in figura sua: & habet stipitem egredientem ab una radice, & est super eum pilus, & in summitatibus eius flos boni odoris, coloris purpurei, & nascitur in umbrosis & asperis.

Aliae species Violarum, ut inquit Pandectarius, sunt species Cheiri.

PRAESTANTIA omnium, & Electio.

Satius maxima autoritas luteis, ut inquit Plinius, sed melior quae est purpurea, ut contendit Galenus. Subinde, quaecumque est ex primis, & quam nec solis calor siccauit, nec pluuia nimia tabefecit.

TEMPERAMENTVM.

Frigidae sunt & humidae in gradu primo. Quaecumque tamen siccatae, & frigidae, & humidae sunt, minus in frigidant. Sedant dolores calidos, leniunt, resoluunt, & inflammationes cohibent.

V I R E S E T I V V A M E N T A

A

Purpurearum ex D I O C O R I D B.

Folia per se, & ex polenta, illinuntur aptissime stomacho æstuanti, & oculorum inflammationibus, sediq; procidenti.

Aiunt, quod purpureum est in flore, anginis et comicialibus auxiliari, maxime pueris in aqua potum.

I V V A M E N T A Albæ & Luteæ.

Huius aridi flores feruefacti in defessionibus, ualent contra uulvæ inflammationes.

Et menstrua expellunt.

Sanant oris ulcera cum melle.

Cum cerato rimas sedis.

Semen duum drachmarum pōdere ex uino potum, aut cum melle inditum, menses, secundas, & partus extrahit.

Radices cum aceto illitæ, lienem reprimunt, & podagricos iuuant.

I V V A M E N T A Purpureæ, & Flam

meæ ex M E S V E.

Solutione educunt Choleram, reprimuntq;.

Conferunt inflammationibus omnibus.

Sedāt Sodā calidā, factā in caliditate uehemēti.

Ciunt somnum, & leniunt pectus, & guttur.

Conferunt uulvæ, & anginae.

Sedant sitim, & opilationes hepatis aperiunt.

Dissipant Ictericiam, & febres inflammatas.

EX S E R A P I O N E cap. 120.

Quando fit emplastrum ex solis folijs, aut cum sauich, in frigidat, & confert inflammationi oris stomachi, & apostematibus calidis oculorū.

Et dicitur, q; flos eius a proprietate sua bibitur cum aqua, & confert epilepsiæ, & anginae puerorum: & illa est, quam uulgares nominant, Matrem puerorum.

EX P L A T E A R I O.

Zuccharum Violarum fit ut Rosarum.

Sed Syropus Violarum sic fit. Violæ in aqua coquantur: & ex colatura, & zuccharo fiat colatura.

Syropus Violarum.

Vel sic. Melius est, ut Violę dimittantur in aqua per noctem, & fiat syropus. Si autem ex succo & zuccharo, tanto melius.

Oleum Violarum fiat hoc modo. Violę decoquantur in oleo, & colentur: uel fiat decoctio in duplici uase. Vel etiam sic, quod melius est. Decoquantur, & colentur: & colaturæ recentes addantur: & sic dimittantur per. 15. dies ad solem, & coletur: & sic secundo & tertio fiet, atq; erit electissimum. Id oleum contra omnem hepatis calefactionem ualet, est somniferum, & narcoticum.

Oleum Violaceum.

Nota etiam, q; syropus Violarum magis debet concoqui, q; Rosarū:

C alioqui corrumpetur, & tabesceret.

D O S I S E X M E S V E .

Potio earum est ab unc. iiii. usq; ad. viij. Et succi earum ab unc. i. usq; ad. ij. Syrop. earum ab unc. ij. usq; ad. iiii. Et conditi earum ab unc. i. & drach. usq; ij.

E X I O A N N E V I G O N I O .

Viola erysipelæ non exulceratæ, secundum omnem modum administrationis eius, est optima medicina.

De situ V I O L A R V M , Columella lib. 13. Et
Palladius Mense Februario, cap. 21.

Violam qui facturus est, terram stercorata, et repastinatam, minimū alte pedem in puluinos redigat, atq; ita plātas hornotinas, scrobiculis pedibus factis ante Calendas Martias dispositas habeat. Semē autem Violæ sicut olerū, in areis duobus temporibus feritur, Vere, uel Autumno. Colitur autem eo modo, quo & cætera olera, ut runcetur, ut farciatur, ut interdum etiam rigetur.

De oleo & uino V I O L A C E O faciendo, ex
Palladij Mense Maio.

D Tot Violæ uncias infundas, quot olei libras miseris, & diebus. 20. sub dio habere debebis, Violæ purgatæ, ut de rore nihil habeant: libras quinque uini ueteris. x. sextarijs debebis infundere, & post. xxx. dies. x. mellis ponderibus temperare.

A V T O R E S E T D E S C R I P T O R E S .

Dioscorides, lib. 2.

Plinius, lib. 21. capite. 6. n.

Theophrastus lib. 6. capite ultimo.

Herm. Barbarus.

M. Vergilius.

Ioannes Vigonius.

Mesue in simplicibus.

Serapion, cap. 120.

Platearius.

Macer, dictione, Viola.

Galenus ad Paternianum, cap. 2.

A

B

Ranunculus acris, L.
 Crisp. Boq. 911
 Sm. fl. 3. 52

C

D

Ranunculus acris
Sm. H. 3. 52

Gefülter Hansfuß.

1559.144

Crus Galli.

A

*Rarumendos, Galenus, 1
C. 19. 779
Sim. p. 3. 10*

B

Kleiner Hanfuß.

DE P E D E C O R V I N O,
Rhapsodia XXIII.

¶ N O M E N C L A T V R A E .

Græcæ, κορωνόπουσ, ἄσπιον.

Latine, Pes corui. Silago. Casiatrix. Sanguinaria.

Germanicæ, Kappensfuß. Hanensfuß.

¶ P L A C I T A A V T O R V M de Pede Coruino.

Sententia DIOSCORIDIS de

Pede Coruino, lib. 2.

C O R O N O P V S oblonga herbula est, per terram sternitur, & folia incisuris diuisa habet.

In eandem sententiam & Plinius lib. 22. cap. 19. Coronopus oblonga herba est, cum fissuris. Seritur interim, quoniam radix coeliacis præclare facit, in cinere tosta. Et rursus lib. 21. cap. 16. Aculeatarum caules aliquarum per terram serpunt, ut eius quam Coronopum uocant.

Apuleius de herba G A L L I C R V S

R E cap. 22.

Nasci amat herba Galli crus locis solidis, & circa uias: eius cacumen, instar pedis Galli.

C

I V D I C I V M N O S T R V M .

Mira est scriptorum uarietas in Coronopode hac. Alijs Barrachion, alijs Flamulam, non nullis aculeati generis, rursus alijs sine omnibus prorsus aculeis eam suspicantibus & contendentibus. Vnde precium opere facturos nos arbitramur, si paulisper figentes hic pedem, Leonenicam disputationem subscribamus: quod ex omnibus nemo prudētius philosophatus uidetur de ea hærba, mea quidem sententia. Sumq; & ego in ea opinione, ut non aliam credā esse, quam quæ hodie Crus Galli uulgo dicitur, uel pueris etiam nota, qui eam legentes mutuo uellicas cient. Neq; una tantum eius species. Est enim syluestris, quæ in cimiterijs, pratis, & circa sepes oritur. Est domestica & hortulana, satiua, foliatis, luteis, & repletis floribus, qua ad coronas utuntur nymphæ. Est quoq; quæ ueneto, & flore & colore Germaniæ matronis in hortis alitur, prorsus galli, uel cornicis pedem referens, trium cubitorum ubi excreuerit: uulgo uocant Isenhyetlin, quam, in quod aliud quoq; genus recenseam, q̄ Coronopodis, non habeo. Nec aliquis mihi demonstrare hætenus ualuit. Verum quam hæc recte conijciamus, aliorum æstimationi permittimus, Oraculum nullum, uel Sibyllæ folium sumto.

Isenhyetlin

N I C O L A I L E O

N I C E N I Iudicium de

Herba Coronopode.

D

De secunda herba, Pede alacohen ab Auicenna uocata, idem expositor scribit, existimare quod sit herba a medicis uocata Pes corui, de qua dicit. 2. huius capite, de pede Coruino, quod radix huius hærbae cum decoquitur confert solutioni antiquæ: sed radicem huius hærbae, quā nostri herbarij uocant Pedem Corui, esse causticam, ulceratiuam, & de ista non loqui Principē. Hic quod deinceps dicit, quod aliqui dixerunt, q̄ per alacohen Hippocrates intellexit folia ficus: quæ in nullo seruiunt casui præsentis, quia pungunt & excoriant per lacticinium occultatū in eis. Hęc omnia ad uerbum fere nouus expositor Auicennæ, qui sua expositione non magis hanc, q̄ etiam priorem nobis hærbam declarauit. Forte autem sit illi minus pudendum, hanc secundam, s. Pedem coruinū, de quo Auicenna loquitur, ignorasse: quando & ipse Auicenna, tantus alioquin medicinæ magister, uel dubitauit, uel etiam nesciuit quid esset, ut plane in multis alijs herbis ipsemet suam fatetur inscitiam: ut etiam secundo Canonis de hac ipsa herba, quæ Pes coruinus nominatur, non modo ambigua, sed etiam contraria loquitur. Sunt autem hæc Auicennæ de Pede coruino inibi uerba. Pes coruinus membra expulsionis, radix eius hærbae confert solutioni antiquæ. Et dixerunt Paulus & alij, quod confert Colicæ, & efficit operationem Hermodactylorum absq; nocumento. Ego autem nescio, quomodo radix Pedis Coruini possit prodesse solutioni antiquæ, & facere operationem Hermodactylorum, qui sunt satis in soluendo potentes. Nisi forte Auicenna uult hoc loco solutionem curare solutione: qui tamen alibi præcipit, non esse faciendam solutionem super solutionem. Fen autem. 22. tertij, cap. de solutione podagræ, & ischadicorum, Pedem coruinum non colicæ, sed podagræ potius ex eiusdem Pauli autoritate Auicenna prodesse testatur, ita scribens. Et dixerunt quidam, quod Pede coruino inest operatio Hermodactylorum, & non est eius nocere stomacho. Quæ uerba exponens etiam nouus expositor Auicennæ, in hunc modum scribit. Dicit aliquos asseruisse, quod Pes coruinus operatur, & purgat sicuti Hermodactyli, & nō nocet stomacho sicuti ipsi. Et pes iste coruinus, est hærba cuius radix ponitur in opere, de qua scribit in secundo huius capite de ea. Dixerunt Paulus & alij, quod confert Colicæ, & efficit operationem eorum absq; nocumento. Deinde subiungit. Radix PEDIS CORVINI, quem nos hic habemus, ab extra apposita rodit, & pluries hanc feci super pedem illius quassari, qui habebat in unguine bochium epedemille, & protinus illic surgebat ampulla, qua rupta exhibat uirus uenenosum, unde aliqui sanabantur. Sed hanc dare per os, nunquam ausus sum: licet sciam aliqua, quæ foris adhibita uescant, & ulcerant, & comesta noceant, ut allia, & cæpe. Hęc ille. Qui licet ueretur, ut sane debet uereri, dare per os radicem Pedis coruini, quæ uenenum est, ut postea declarabimus, per uerba tamen postrema uidetur innuere, quod si etiam daretur per os, cum aliqua tamen ratione daretur, et non sine Principis autoritate. Ioannes uero Mattheus de grado, alter nouus Auicennæ expositor, in huius radice expositione magis audaculus, scribit hæc uerba. Intellige, quod cum autores utuntur Pede coruino, in casu etiam isto semper utuntur radice eius, & non folijs. Ita etiam dominus Auicenna secundo Canonis, iuuamenta radice eius. Quæ uerba expositoris nobis indicant, ipsum huius hærbae timuisse folia, non radicē: quia dñs Auicenna eiusdem radice usum, & non foliorū secundo canonis præcipue probauisset. Miseret me humanæ uitæ, quā uideo quotidie sub Auicenna non tantq; principe, sicut medici iuniores ap-

Auicenna de Pede Coruino.

Auicennæ expositor.

Ioannes Mattheus de grado.

pellant, sed tanq̄ sœuo tyranno periclitari. Nam si radicem uenenatã, uel intra corpus iusserit adhiberi, eam quidã medicor̄ in ægrotantibus adhiberi non dubitant: contra, si radicẽ salutarem, & uenenis aduersantẽ dari uetuerit, tanq̄ medicinam perniciosam, illã medici etiã celebres non audent dare. Radicem Pedis coruini habentẽ uim exulcerandi, & tanq̄ uenenum, præterq̄ si extrinsecus apponatur, in usu medicinæ fugiendã, alter nouus Auicennæ expositor, non ueretur dicere dare, etiã intus assumendam: fretus Auicennæ & secundo canonis, & .xvi. Tertij, qui eam Hermodactylis præfert, autoritate. Ego uero, testor Deũ, me nouisse medicũ, qui ex eadem radice, quibusdam alijs adiunctis, pilulas conficiebat, & eas podagra laborantibus propinabat, non sine magno quorundã, qui eas accepere periculo: donec tandẽ a me sui erroris admonitus, a tam periculosa abstinuit medicina. Nonne idem Auicenna, si qui tam fatui sint, qui ei uelint in omnibus credere, scribit secundo canonis, Napellũ esse uenenu perniciosum. & tñ potari suadet: cũ postea subiũgit, delet albaras linitum & bibitũ. Venenum autẽ quod nostra ætate Napellũ ab herbarijs noĩatur, Aconitũ a Græcis atq̄ latinis uocatur, de quo Vergilius,

A
Auicenna tyrannus medicinæ sœuissimus.

De quodam audaci Medico.

Napellum, & Aconitum idem sunt.

Michaël Sauonarola.

ut iam appareat Auicennã, non tam tyranni, q̄ etiam houercæ imitari mores. Contra Galenus Aconitũ laudat, si abstergendũ sit aliquid ex corpore: sed cauendũ esse, inquit, ne aut in potu, aut in cibo sumat. Idem Auicenna radicẽ Pentaphylli a Dioscoride cõmendatã ad uenena mortifera, ipse secundo Canonis scribit, esse medicinã perniciosam: adeo, ut Michaël Sauonarola medicus, suo & nostro quoq̄ tẽpore, propter scripta, & quæ de medicina edidit clarus, non aut sit eam in quartana dare: non aliã ob causam, nisi quia dāneretur a Principe. Tantã habet ut nũper dicebã, Auicenna apud medicos nostri tẽporis autoritatem, ut medicinã mortiferam faciat salutarẽ, sicuti Pedem coruinũ salutarem, aut perniciosam, ueluti radicẽ Pentaphylli, uel eius succũ. Nam & Iacobus de Dondis, cognomẽto Aggregator, huius radicis succũ inter uenena perniciofa, ex Auicennæ numerat autoritate. Forte aut, quantũ ad Pedem coruini attinet ad radicẽ, non tam Auicenna, q̄ medici ipsi non recte Auicennã intelligentes, sunt reprehendendi. Quis em̄ eos cogit, putare herbam, quã herbarij nostræ ætatis Pedem coruinũ noĩant, esse illã, quam ueteres medici, Paulus scilicet & Dioscorides, sub eodem noĩe celebrarunt? Quasi uero sit necessariũ, ut quæ nunc sunt noĩa herbarũ, etiam priori seculo fuerint. Eos aut quos supra notauĩ Auicennæ expositores, illud oportuit didicisse, aliã esse herbã a priscae ætatis hominibus Pedem coruinũ nominatã, aliam a nostris, nam si id scissent, neq̄ tam multa de Pede coruino dubitassent, neq̄ etiã aliqui eorum unq̄ in animũ induxissent, herbã Pedem coruinũ a nostris dictam, posse sine periculo, aut in pilulis, aut alio modo intus assumi. Hæc enim est illa, quã Dioscorides, βατράχιον, & Apium syluestre noĩat. Vnde & medici iuniores, non solũ Pedem coruinũ, sed etiã Apium Raninũ nominarũt, a gemina scilicet, animalis, & herbæ alterius similitudine. Huius herbæ Dioscorides quatuor fecit spēs, & unã ex his inter uenena collocat. Omniũ autẽ folia, & caulẽ, si apponantẽ humano corpori, uim ait habere exulcerandi, & escharam faciendi. Quare nullo modo suspicandũ est, illos qui dixerũt Pedẽ coruinũ in medicinæ capitulis excoriationis intestinorũ, quos Auicenna allegat. xvi. tertij, eodem capite, de hac Pede coruino, quã ueteres βατράχιον, a rana, cuius effigiem representat, noĩarunt, intellexisse: sed neq̄ Auicenna secundo canonis, cũ scribit radicẽ Pedis coruini conferre solutioni antiquæ, de hac potuit intelligere. Ideo quantũ ad hoc, forte non est error Auicennæ, sed male exponentiũ Auicennã, & nescientiũ quid duobus in locis, scilicet & secũda canonis, & .xvi. tertij, per Pedem coruinũ Auicenna intellexerit, si modo & ipse quid esset, intellexit. Nam .xvi. tertij, etiã uidetur hẽsitare. Secundo aut canonis oĩno Auicennã aberrat, illam ostendens quã supra tetigi in radice eiusdem herbæ contrarietate, quod conferat & solutioni antiquæ, & faciat operationẽ Hermodactylorũ, absq̄ nocumẽto. Quibus uerbis postremis similia etiã scribit. xxij. tertij, supra etiã a nobis allegata. Verũ utrobique male Paulus, & alij super hac medicina, quæ facit operationẽ Hermodactylorũ, ab Auicenna citant. Neq̄ em̄ Paulus usquã herbã Cornopoda, sic em̄ Græci Pedem coruinũ noĩant, Hermodactylis cõparat, in iuuando podagricos, sed compositionẽ quæ noĩatur apud Græcos διὰ κερωνοπόδιον, id est, per Pedem coruinũ, alteri præfert, quæ apud eosdem Græcos, διὰ ἡρμολακτύλων, id est, per Hermodactylos noĩatur: quæ utraq̄ describit Paulus lib. 7. in quo de simplicibus & cõpositis agit medicinis, proprijs ambas inscriptionibus notans.

B
Iacobus de Dondis, Aggregator.

Non necesse est, ut quæ nũc sunt herbarũ nomia, etiam priori seculo fuerint.

Pes coruinus Batrachium, idem Apium syluestre.

Quatuor species Dioscoridis. J

Expositores Auicennæ, Auicennã nõ adsequuntur:

Primæ compositionis inscriptio, atq̄ descriptio hæc est, **PODAGRICA** per **Hermodactylum.**

Hermodactyl oũ, . . . anesi, cymini æthiopici, ameos, corymborum, thymi, pipe-

Cris longi, zinziberis, obolos tres. epithymi unciam mediam, dosis oboli. . . . . aut vi. da-
tur mane cum condito, uel hydromelle.

Secundæ autem compositionis per Pedem coruinum inscriptio, atq; descriptio talis est.

PER P E D E M C O R V I N V M compositio, quæ facit ad ea ad quæ &
altera per Hermodactylon, stomacho utilis.

Zinziberis oboli duo, piperis oboli tres, agarici obolus unus, cnici interioris oboli quatu-
or, radices Pedis coruini oboli sex. Dosis oboli octo. His autem quibus uenter non facile solui-
tur, siliquæ. xxiij. facit omnino septem, uel octo fere alui deiectiones.

Harum duarum compositionum, Paulus libro sui de medicina uolumine tertio, secundam
per Pedem coruinum nominatam, dicit ex Alexandri autoritate prima esse meliorem, ut quæ
eandem faciat euacuationem, & æque sedet dolorem: cum hoc, q̄ nihil obest stomacho. Quo-
rum uerborum sententiam male Auicenna duobus in locis antea allegatis, de solo Pede corui-
no scribit, ipsum Hermodactylis comparando: quasi radix Pedis coruini, de qua loquitur
Paulus, sit par in cienda aluo radici Hermodactylorum, & non habeat potius adstringendi fa-
cultatem: quemadmodum de ea sentit Dioscorides, qui ipsam cœliacis prodesse testatur: si-
cuti & ipse Auicenna primo canonis, eandem dicit radicem prodesse solutioni antiquæ: & eti-
am. xvi. tertij testatur nonnullos eam nominasse inter medicinas ad ulcera intestinorum faci-
entes. quoniam cœliaca dispositio est morbus similis lienterix, quæ prouenit etiam ex ulceri-
bus intestinorum. Quare Auicenna hæc omnia de radice Pedis coruini non male scribit. Illud
uero non recte, quod faciat operationem Hermodactylorum. Si quis uero miretur, quomo-
do tota compositio per Pedem coruinum nominata, eandem possit facere euacuationem,
quam altera per Hermodactylos, cum Pes coruinus, uel radix eius uim adstringendi habeat,
Hermodactyli autem magis purgandi: sciat, dictam per Pedem coruinum compositionem,
non habere uim purgatoriam ex Pede coruino, sed ex agarico, & cnico, quod Cartamum me-
dici recentiores appellant. Purgat autem æque atq; altera compositio per Hermodactylos no-
minata: quoniam dosis eius est dupla ad dosim alterius, & in durum habentibus uentrem ma-
iorem multo q̄ duplam habet proportionem: ut ex his quæ antea scripsimus, ex Pauli senten-
tia patere potest. Neq; uero quispiam miretur, compositionem purgatiuam ex medicina
uentrem astringente suam sortiri appellationem: quoniã in podagricis doloribus, atq; Ischia-
diacis non minus quærimus humorum fluxum ad loca dolentia reprimere, q̄ eorum qui iam
fluxere euacuationem. Vnde & apud Paulum inuenitur alia compositio ad podagras, quæ
per corallium nominatur, in quam tamen ueniunt rhabarbarum, & aristolochia, medicinæ e-
uacuantis. De eisdem duabus compositionibus, quas supra secūdam Paulum annotauimus,
etiam Auicenna Fen. xxij. Tertij, capite de solutione podagricorum & Ischiadicorum. In qui-
busdam tamen medicinis, sed præcipue in ponderibus medicinarū, a Paulo euariat: ut quas
scribit Auicenna cum his, quas Paulus antea notauerat, conferre uolentibus uideri potest. Hic
uero occurrit aliquis, ac mihi obijciat id, quod & ipsi Auicennæ, atq; eius expositoribus antea
obiectaui, non haberi ex eorum expositionibus, neq; quid sit herba Tinctorum, siue citrina,
neq; quid sit Pes coruinus, de quo Paulus, quantumuis male ab Auicenna allegatus, intelle-
xit. Liquet enim ex ijs quæ antea diximus, esse herbam Pedem coruinum a ueteribus dictam,
ex cuius nomine compositio tota suam habuit appellationem: nondum tamen quæ, aut qua-
lis nam sit, fuit declaratum. Cum ergo & quæ nam, aut qualis sit herba Tinctorum ab Auicen-
na dicta, & quo nomine apud ueteres fuerit insignita, antea docuerimus, quod etiam de her-
ba fecimus, quam nostri herbarij Pedem coruinum numinant, restat, ut quid sit Pes coruinus
ueteribus, & Dioscoridi, & Paulo, atq; Auicennæ doceamus. quandoquidem & ipse Auicen-
na eam scripsit, cuius Pes coruinus est pars: ne qui uolunt totam facere compositionem, in Pe-
de coruino dubitent, ueluti quidam Auicennæ expositores hæsitauerunt: aut sicuti alij radicem
perniciosam, pro salutari recipiāt. Coronopus, hoc est, Pes coruinus, inquit Dioscorides, her-
ba parua est, oblonga, humi strata, folijs fissis. Hæc quoq; pro olere elixatur. Aliqui amoneos,
aliqui astrium, Afri atirritte, Romani caciatricē, nonnulli stillaginē, nonnulli sanguinariã uo-
cant. Huius radix in cibo sumpta, facit ad cœliacos. Nascitur in locis incultis, & in dumetis, &
in uijs. Omisissis in hac herba barbaris appellationibus, de quibus non possumus, sint ne recte,
an perperam scriptæ, dijudicare, Romana nomina diligentius inspiciamus: ut si qua eorum
sint deprauata, corrigamus, atq; inde ad eius quam quærimus herbæ noticiam perueniamus.
Caciatrice sane uidetur dictio corrupta. neq; enim est græca, neq; latina: quare puto gallitri-
cem esse legendum: uel quod magis græcæ appellationi respondeat, Galli crus: ut sicuti ideo
apud Græcos hæc herba Coronopus est nominata, quoniã coruini pedis effigiem representat,
simili ratione apud Romanos Galli crus fuerit nuncupata. Est enim herba apud autorē de sim-
plici medicina, quæ aliqui putant fuisse Apuleium, Galli crus, atq; etiã Sanguinaria nominata.

Cœlica.

»

»

D

Dioscorid. de
Coronopode

Coronopus
est Pes Galli.

Apuleius.

Quod etiā nomen uitiatum est, seu decurtatū apud Dioscoridem, nam sanguinari, pro sanguinaria in multis cōdicibus legitur. De hac autē herba idem autor de simplici medicina, quicunq; sit, refert eadem, quæ de Cornopode Dioscorides, quod uidelicet in locis asperis, & circa uias nascatur: addit autē & rationē, cur tam Galli crus, q̄ etiam Sanguinaria nominetur; eō q̄ scilicet naribus imposita, sanguinem fluere facit, & habet (ut inquit) in summitate pedem Galli. Hæc autē herba ipsa, si quam sit uulgo nota, & simul eius nomen uulgare manifestauero, uereor ne Auicennæ; atq; eius expositoribus magnā pariam ignominiā, qui in re notissima pueris, hæsitant. Verum ista celare, non est tam parcere antiquis, q̄ uitam negligere, quæ ut antea diximus, sub Auicennæ atq; eius expositorū autoritate periclitatur. Hæc proculdubio illa est, quā partim Sanguinariā ab effectu iam dicto, partim Capriolā uulgo appellamus. Plinius unā speciem Graminis facit, et Gramen uocat aculeatū, quoniā ei in acumine aculei sint plurimi, quos ut idem Plinius inquit, cōuolutos naribus inserunt, extrahuntq; ciendi sanguinis gratia. Quæ licet uerba scribat Plinius lib. 25. de secunda Graminis, ut diximus, specie, ipsam nihilominus lib. 21. inter herbas aculeatas, sub græca appellatione Coronopodis numerauit: nesciens, ut arbitror, eandem esse herbam, quæ Græci Coronopoda, & Romani Gramen uocant aculeatum: quoniā ut in æra, & lolio, ægylope, & auena, aparine & lappa, nuperrime autē in lysimachio, & lutea manifestauimus, plurimarū herbarum, quas latinis nominibus nouerat Plinius, græcas nomenclaturas ignorauit: quam Plinij inscitiam etiam in isatide & glasto, elxine & conuoluolo, oxymir sine & rusco, nardo gallica, & saliuca, in altero nostro libello, de Plinij atq; aliorum erroribus edito, demonstraui.

A

Coronopus
Sanguinaria.
Capriola.
Gramen aculeatum.

H E R M O L A I B A R B A R I

Corollarium de Coronopo.

Coronopus, hoc est, Pes cornicis, inter aculeatas a Theophrasto ponitur, sponteq; nascentes. Interim & seritur, medicinæ ad usum, Silago, aut Stillago dicitur a nostris, a Græcis etiam Coronopodion: ut Galeno. Sunt Arabes, qui hanc Coruinum uocent. Nec prohibeo, dum res constet, quibus cuiq; libet uocibus utatur. Illud monendi sunt, herbam, quæ modo Pes coruinus ab officinis & hærbicidis appellatur, non tam Coronopoda uideri, q̄ Ranunculi genus, quod Polyanthemon cognominat: quandoquidem aculeata, & oblonga esse Coronopus herba traditur, & aluinis prodesse: Coruinus autē pes, auis eius, & Ranunculi similitudine conspicitur: plurimis foliorum diuisuris, cuius uel tactu solo pustulæ, ambusti modo corporibus attolluntur, flore aureo, copiosq;: quibus notis, Ranunculum Polyanthemon uocatum conijciunt.

Silago.
Stillago.

,,

,,

B

ῥιχὸν Coronopodis.

M. V E R G I L I I Annotatio in Coronopo.

Scripsit de Coronopode hac iam pridem multa Leonicens, uir nostræ ætate dignus, cui multum deferant bonarum literarum cupidi, in commentariolo eo, quod de Plinij erratis aliquot edidit. Conatusq; inter cætera est, quā hic Romana appellatione Coronopodis Caciatricem esse dicit, ostendere, ab Apuleio Galli crus dictam fuisse: & ex Galli crure ab imperitis Græcorum librarijs, Caciatricem in hoc scriptore factam esse. Quod si confirmare ego ausim, uaticinari magis, quam censere me credam. Nulla enim eius uocis uestigia in hac supersunt: nec coniectura aliqua in ea se offert, qua quod ignoratur & latet in lucem trahi possit. Illud potius admittendum, quoniam Græci a cornicis Pede eam uocauerunt, uerisimile esse, Latinos a Galli crure, congruentibus alijs notis, ob similitudinem, nomen illi fecisse: quemadmodum ab aliquibus etiam, non cornicis, sed coruinus Pes hæc ipsa nominatur. Idem præterea, eandem a Plinio ait, lib. 24. Gramen aculeatum appellari. De quo dubitandum nulli esset, si hic aut aculeatam dixisset Coronopodem, aut quod aculeos indicaret aliquid illi adiecisset. Quam ob causam, non sine ratione subsistet in Plinio aliquis, audiens inter aculeatas lib. 21. & secundo Coronopoda ab eo numerari. Nec nos Plinium arguimus, sed uarietatem historię demiramur, posse eam notam Dioscoridi deesse. Theophrastus lib. 5. de ea tradidit, humi caulescere, quod hic ait per terram sterni: numeratq; inter aculeatas, & sponte nascentes. Vulgaris & ubiq; fere nascens herba hæc est.

Laus Nicolai
Leonicensi.

Galli crus,

Theophrasto.

C

HERMOLAI BARBARI opinio
alia de Coronopode.

Botrachion.
Ranunculus.
Strumea.
Solanus.
Apiastrum.
Apium syl-
uestre.

Polyanthe-
mos.

Sardæa herba

,,

,,

D

Rifus Sarda-
nius.

Vide Erasmi
Chiliades.

Batrachion, siue Ranūculus, siue Strumea: quoniā medetur Strumis. Nam Strumus Solani genus est. Dicitur & Apiastrum Ranūculus, hoc est, Apium syluestre, uenenatū in Sardinia: manifesto Nigidij doctissimi uiri errato: qui Apiastrum pro Mellissophyllo appellat: quanq̄ hunc & Varro sequitur & Dioscorides. Opacis gaudet. Primū genus, cui & color liuidus, ad latitudinē Maluæ accedentibus folijs. Secūdo generi, caules, ut Plinius inquit, alti, ut Dioscorides, minores q̄ priori: nisi librarioꝝ culpa fuerit μικροκαυλώτερον, pro μακροκαυλώτερον scribentiū. Genus ab his diuersum in totum uidetur, Batrachion, cognomine Polyanthemos, caustica ui exulcerans cicatrices, & ad colorem eas reducens, & uiligines incorporans. Neq̄ aliter indicatur a Plinio quale sit. Nisi quis & hoc in unam quatuor specierum contribuat, ac reponat, illam uidelicet, quā plurimis foliorum diuisuris, & Plinius, & Dioscorides deliniant, uulgo dictam Pes coruinus, alteram omnino, q̄ Coronopus, de qua superius habita mentio est. De Venenato Salustius, In Sardinia inquit quædam herba nascitur, quæ Sardæa dicitur, Apiastri similis. Hæc ora hominum & rictus dolore contrahit, & quasi ridentes interimit. In ea Insula, ut Pausaniæ ac Solino placet, locis riguis prouenit iusto largior, nec tamen aquas inficit. Strabo ex hac ipsa herba Hispanos toxici genus cōficere ait, quod urgente ui maiore haustum, citra dolorem humanis rebus exigit. A qua *σαρδάνιον* uulgo γίλασ, quod & Dioscorides in Venenis meminit, Homerus Sardanion risum uocauit illo uersu, *μείδουσι δὲ θυμῷ σαρδάνιον μάλα τοῖον.* Meminit & Plato in Republi. Timæus aliam originem prouerbio huic reddidit, aliam Clitarchus, aliam Sophocles & Simonides poëtæ: nos id in annotationes Plinianas distulimus.

VIRESETVVAMENTA
ex Dioscoride.

Coquitur in olerē.

Radicem habet tenuem, adstringentem, quæ in cibo celiacis facit.

AVTORES ET DESCRIPTORES.

Dioscorides, lib. 2.

Plinius, lib. 22. cap. 19.

Lib. 21. cap. 16.

Apuleius, cap. 22.

Nicolaus Leonicensus.

Hermolaus Barbarus.

Marcellus Vergilius.

Handwritten notes:
Urtica dioica
C.B. 151
Sm. p. 4. 135

Septer Vesseli.

1537-151

Taub Nesseln weiss.

1589. 152

L. maculatum
 Carol. B. 16
 -L. maculatum
 C.E.

1536
 S. t. 2. p. 100

Daub Nesszel/ Männlin.

C

DE VRTICIS, Rhapsodia XXIII.

NOMENGLATVRAE

Græcæ, *ἄκαλύφα*. *uvidu*. *ἄλινα*.Latinæ, *Vrtica*.Germanicæ, *Nesselen*.P L A C I T A A V T O R V M
de Vrticis.

DIOSCORIDES
De Vrticis.
DVO VRTICAE gene-
ra, scilicet, Syluestris asperior, latiori-
bus nigrioribusq; folijs, semine Lini,
sed minore. Altera non eque aspa, mi-
nuto semine.

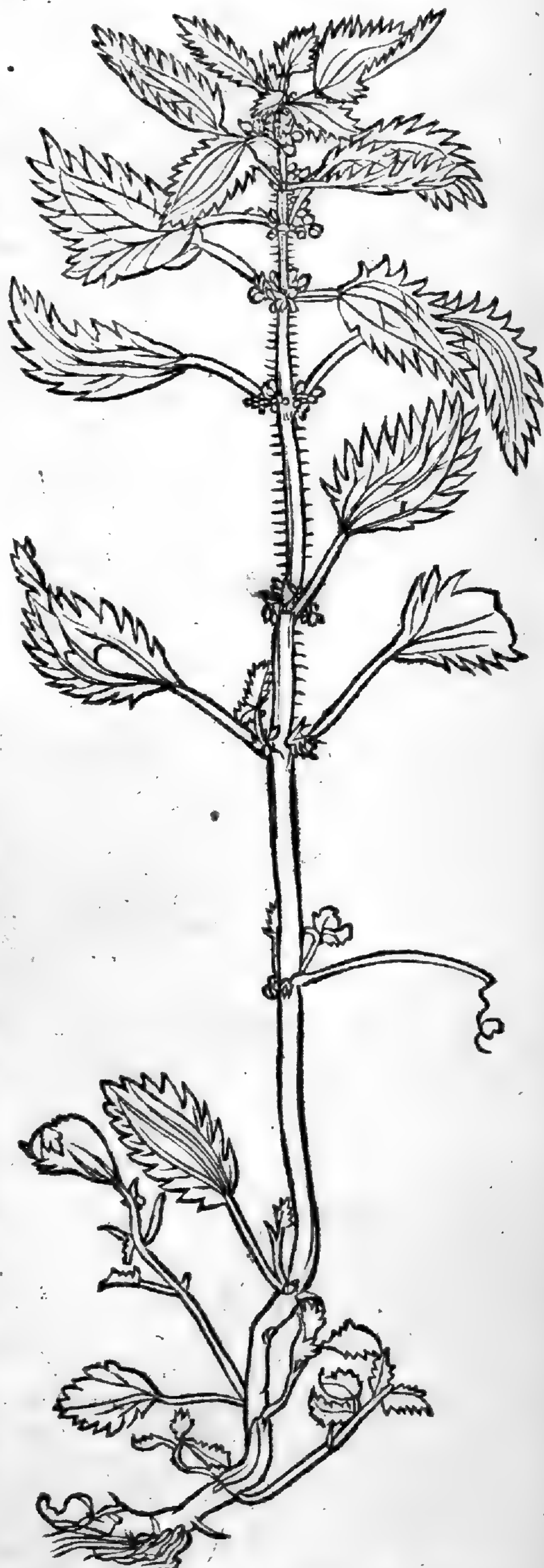
Periocha HERM. BAR-
BARI de omni-
bus Vrticis.

D Vrtica ex omnibus aculeatis gene-
ribus notissima est. Acetabulis in flo-
re purpuream lanuginem fundenti-
bus. Sepe altior binis cubitis. Mitior
foemina est, inter syluestres, quæ dici-
tur Cania, acrior, caule q; mordaci,
fimbriatis folijs. Quæ uero etiam o-
dorem mittit, Herculeana uocatur. Se-
mē omnibus copiosum, nigrum. Mi-
rum, sine uillis spinarum, aculeis la-
nuginem ipsam noxiam, & tactu tan-
tum leui, pruritum, pustulasq; adu-
sto similes existere. Notum est reme-
dium olei. Sed mordacitas nō protis-
nus cum ipsa hæbera gignitur, nec nisi
solibus roborata. Incipiens quidem
ipsa nasci Vere, non ingrato, multis
etiam religioso in cibo est, ad pellen-
dos totius animi morbos. Syluestri-
um quoq; radix, omnem carnem te-
neriorem facit simul cocta. Quæ uero
ex ijs mitissima, & folijs non mordē-
tibus, Lamiū, siue Aononiū uocatur, a quibusdā Vrtica iners, & mortua.
Albū hæc habet in medio folio, sacris ignib; utile. Quidā e nostris discre-
uere gñā tēporib;. Autūnale appellādo, & reliq; ad eandē rationē. Celest

Vrtica Cania

Herculeana.

Vrtica iners.

brat & Marinam cognomine Plinius ad uesicæ uicia. Condit laudes Vrticæ Phantias physicus, utilissimã cibis coctam, inueteratamq; professus. Si quadrupedes foetum non admittant, Vrtica naturalia earum fricanda monstrât. Ex Vrtica in Aegypto fit oleum. Semen colligi messibus oportet. Alexandrinum maxime laudatur ad omnia. Vrticam Hippocrates Nidam uidetur appellasse, cum alij Cnidam uocent. Est ubi Clidam legas corrupte, ut censeo, nisi aliud genus sit. Grana inquit Clidæ sexaginta, clystera uuluis inñciantur, quas bilis infestauerit.

A
Vrticæ laus

Vrtica Nida,
Cnida
Clida.

De eadem quoq; VERGILIUS.

Vrtica nihil in censu olerum inuisius nascitur, igneo pruritu urens: & inde facto nomine. Vescebantur nihilominus ea antiqui. Suntq; eius in cibo usus, testes antiqui in latinis Poetæ: quibus iocundum erat Ocimose & Vrtica recreare. Vbiq; & omnibus tam nota hæba est, ut nihil monere in ea opus sit. Præterq; a Græcis Cniden, ab eorum uerbo *κνίω* dictam fuisse: significat id cum dolore pungi, uexariq;. Vocauit Acalyphas etiam Aristoteles in mari Vrticas, tactu eadem in urendo ui. Medetur ea multis in humano corpore morbis, plurimisque scatet remedijs. Eamq; ob causam non minus ad medicinam, q; ad cibos medicis & olitoribus curanda.

Vrticæ usus

Acalyphæ.

D

De GALIOPSIS simili Vrticis
herba, DIOSCORIDES.

Galiopsis latinis Vrtica labeo dicitur. Frutex in totum caulem & folia habet Vrticæ, leuiora, & quæ grauem odorem trita reddât. Flore purpureo, tenui. Nascitur circa sæpes, ædificia, ac semitas ubiq;.

B
Vrtica labeo.

Vrticarum ex PLINIO diuisio.

Vrticarum plures differentia. Syluestris, quam foeminam uocant, mitior. Et in syluestri, quæ dicitur Cania, acrior, caule quoq; mordaci, simbratis folijs. Quæ uero etiam odorem fundit, Herculanea uocatur. Semen omnibus copiosum, nigrum. Mirum, sine ullis spinarum aculeis, lanuginem ipsam esse noxiam, & tactu tm̄ leui pruriturum, pustulasq; confestim adusto similes existere. Notum est remedium olei. Sed mordacitas non protinus cum ipsa hæba gignitur, nec nisi folibus roborata. Incipiens quidem ipsa nasci Vere, non ingrato, multis etiam religioso in cibo est, ad pellendos totius anni morbos. Syluestrium quoq; radix, omnem carnem teneriorem facit simul cocta. Quæ uero innoxia est, morsu carēs, Lamium uocatur.

Vrticarum
sexus.

TEMPERAMENTVM.

Calidæ sunt & siccæ Vrticæ in tertio gradu, secundum Serapionem.

VIRE ET IUVAMENTA

ex Dioscoride.

Folia utriusq; illita, canis moribus, addito sale, medentur.

Gangrenas, carcinomata, sordidida ulcera, & quæ cacoëthe uocantur.

Item luxata, panos, tubercula, parotidas, suppurationesq; sanant.

- C** Lienosis cum carato imponuntur.
 Faciunt ad profluvia narium, cum succo trita, & naribus indita.
 Menses ciunt, eadem recentia detrita cum myrrha, & imposita.
 Procidentcs uuluas, contactu resilire cogunt.
 Semen potum ex passo, Venerem stimulat, uuluam aperit.
 Cum melle delinctum, orthopnææ, & lateris, & pulmonum inflammationibus prodest.
 Thoracem expurgat.
 Erodentibus medicamentis ammiscetur.
 Cocta cum conchis folia, aluum emolliunt, urinas mouēt, inflationes discutunt; decocta cum ptisana, uitia pectoris extrahunt.
 Mulierum menses euocant, cum myrrhæ modico pota.
 Inflammatione turgentem uuam, gargarifatus succus reprimit.

EXSERAPIONE cap. 150.

- Oleum Vrticæ est magis laxatiuum, q̄ oleum carthami.
 Mouet coitum, quando comeditur cum cepis, & uitellis ouorum.
 Et de proprietate eius est, eijcere phlegma crudum.
 Quando excoriatur semen Vrticæ, teriturq̄, & miscetur cum melle, la-
- D** xat fortiter.
 Et cauendum est, ne contingat linguam, & caput meri; ne adurat ea.
 Et dosis eius est, a uigniti granis, usq̄ ad. xxx.

EX AE MILIO MACRO.

- Græus Acalephen, nos Vrticam uocitamus.
 Feruida non modice uis illi dicitur esse,
 Vnde nec immerito nomen sumpsisse uidetur,
 Tacta quod exurat digitos Vrtica tenentis.
 Hæc solet Ictericos cum uino sumpta iuuare.
 Illius semen colicis cum melle medetur.
 Et tussim ueterem curat, si sæpe bibatur.
 Frigus pulmonis pellit, uentrisq̄ tumorem.
 Omnibus his prodest puluis cum melle iugatus,
 Aut succus uiridis cum uino sæpius hauustus.
 Cum sale de folijs eius factum cataplasma,
 Vlceribus prodest, & uulnera sordida purgat,
 Et contra morsus ualet hoc cataplasma caninos.
 Hoc caneros, & parotidas, luxataq̄ curat,
 Hocq̄ reformatur caro quæ discessit ab osse.
 Et solet humeros hoc desiccare nocentes.
 Acri cum uino radix contrita tumorem
 Compescit splenis, podagræ sic subuenit illa,
 Omnibus & morbis sic subuenit articulorum.
 Omnibus his prodest superaddita, uel sibi iuncto
 Si coquis hanc oleo, foueasq̄ hoc unguine membra.

Naribus impositus succus, foliumue, cruorem,
 Elicit, innata est illi uis tanta caloris.
 Quod si manantem cupias retinere cruorem,
 Vrticæ succo frontem line, reprimit illum.
 Si supponatur cum myrrha, menstrua pellit:
 Si claudit uuluam matrix, humore grauata,
 Vrticæ folijs reuocabitur illa fricata.
 Cum uino bibitum uenerem semen mouet eius,
 Et melius tritæ, si iungas melq̃, piperq̃,
 Et sic cum uino prædicto more bibantur.
 Pleuriticos, pectus, pulmones, adiuuat eius
 Semen, si sumptum fuerit cum melle iugatum,
 Cum mulsa bibitum, lotium producit abundans.
 Herba recens eius olerum si more coquatur,
 Detur & illius decoctio, molliet aluum.
 Ore diu clausus succus si uoluitur eius,
 Vuæ non modicum poterit sedare tumorem.
 Sudorem mouet ex oleo decocta perunctis,
 Si quadrupes quæcumq̃ marem perferre recusat,
 Vrticæ folijs illius uulua fricetur,
 Sic naturalem calor excitat ille calorem.
 Defluuium capitis, si succo seminis huius
 Vngas sæpe caput, reprimit, doctore Galeno.
 Illius semen collectum tempore messis,
 Et desiccatum, multis erit utile caussis.
 Omnibus his prodest puluis cum melle iugatus.

A V T O R E S.

Dioscorides lib. 2. cap. Acalyphen.
 Plinius lib. 21. cap. 15.
 Serapio, cap. 150.
 Macer æmilius.
 Herm. Barbarus.
 M. Vergilius.

Sm. pl. 3.104

Marsipposyllium vulgatum
L.
Saxifragaceae

C. 2 1536. 159

C DE MARRUBIO RHAPSODIA XXV.
 ¶ Nomenclaturæ.

Græcæ, πράσιον. ἰνπατώριον. φυλλόφαρις. τριπιδίλον. καμηλοπόδιον. ζίμα ταύρου.
 ἄφιδρθ. γόνος ὄρον.

Latinae, Marrubium. Prasium. Eupatorium. Sanguis
 tauri. Ulceraria.

Germanicæ, **Andorn.** **Gottes vergessz.**

PLACITA AVTORVM
 de Marrubio.

F MARRUBII descriptio secundum D I O S
 S C O R I D E M lib. 3.

R V T E X E S T ab una parte ramosus, hirsutus, albescens, quadrangulis caulibus, folijs humano pollicis similibus, paulominus q̄ rotundis, hirsutis, rugosis, sapore amaro. Semen per intervalla in caulibus illi est. Flores asperi, verticillorum figura. Nascitur circa areas domorum, & inter rudera.

Pictura Marrubij ex T H E O P H R A S T O libro. 6. cap. 2.

Sunt Marrubij duo genera. Aliud enim folio herbido ferratiori, incisurisq̄ profundioribus, & proinde conspectioribus discreto constat: quo unguentarij uti ad nonnulla consueverunt. Alterum rotundius, squalensq̄ uehemēter, sicut * sphaeli, incisurasq̄ habens obscuriores, minusq̄ ferratum.

* id est,
 saluæ.

PLINIVS de Marrubio lib. 20. cap. 22.

Castor Marrubij duo genera tradit, Nigrum: & , quod magis probat, Candidum.

ERROR PLINII in Marrubio, obseruatus ab Nicolao Leonicensi libro de erroribus Medicorum.

Multæ herbæ
 Prasio similes

Multas herbas ac frutices, folijs Marrubio similibus, scribunt Dioscorides, Galenus, ac Paulus, quas omnes Plinius, non Prasio, sed Prasio, id est, Porro folia tradit similia habere. Sic Horminon libro. 22. dixit semen habere Cymino simile, cetera Porro. Sic Balloten, quæ alio nomine Marrubium nigrum similitudine foliorum appellatur. Plinius libro. 27. scripsit alia nuncupatione Porrum nigrum a Græcis uocari, ac folijs quam Porri maioribus consistere. Sic Stachyn Porri habere similitudinem, longioribus folijs, pluribusq̄ lib. 22. notauit.

DILVTIO CALVMNIAE LEONICENICÆ per Pandolphum Collinucium.

Prasium græce esse, quod nos Marubium, Prasium uero quod Porrum dicimus, primum Leonicensus edocuit. Didicit (ut opinor) & ipse boni cuiusdam uiri poëticam medicinam, in qua ita scriptum est, Folia Marubij sunt Prasio, Prasioq̄ Porri.

Quæ quoniam Plinius distinguere nesciuerit, Horminum, Baloten, Stachyn Porri folijs, non Marubij, ut oportuit, constare dixit. Tum tres illos testes, qui unus sunt, quod supra do-

cuimus Dioscoridem, Galenum, Paulum, opinioni suæ adstipulantes citat. Vetat Hadrianus Imperator, his testibus fidem adhiberi, qui unum, eundemq; sermonem (ut de compacto) afferunt. Verum ipse neq; errasse Plinium patiar, qui Marrubium græce Prasium dici. 20. lib. & Porrum Prasum. 7. & 20. aperte monstrauerit: neq; Dioscoridem crediderim, sed hunc ipsum Pliniomastigen: qui ideo Dioscoridem Marrubium intellexisse opinatus est, q; ipse quæ nam illæ herbæ sint nesciat: placetq; hominis inscitiae potius, uel codicis uitio, q; Dioscoridis adscribere. Ita enim a Leonicensi nostro fieri oportuit, cum Plinium emendaturus uideretur, non quam herbam Plinius pinxisset, negare esse illam, sed quæ, qualisq; illa nunc sit docere: non quid unaquæq; res non sit (quod de Deo dici solet) sed quid ea sit dicere: non destruere, sed adstruere: non ex Dioscoridis sententia, in re non manifesta Plinium euertere. Pariter enim & Dioscorides potest Plinij autoritate superari, sed uel ratione, uel rei ipsius euidencia. Nihil minus philosophi est, ut diximus, q; aliquid sine ratione dicere. In herbis quoq; designandis, non scribentis autoritas, non Leonicensi censura, sed uis & figura, & res ipsa consyderanda sunt, palamq; exhibendum quicquid id est medicamentum, de quo disputatur. Quod si ignoretur (neq; enim scire omnia mortalis est) salua apud nos scribentis autoritas sit, & humane potius ignorantiam nostram fateamur, q; errasse alterum impudenter iudicemus. Sic nos quoq; de his, quoad fieri poterit, primumq; de Hormino transigemus.

D E H O R M I N O .

Horminum, quæ & Geminalis latine dicitur, frumenti genus esse, & inter frumenta connumerari, Theophrastus Plantarum. 8. Plinius uero naturalis historiae. 18. aperte indicant. Nam frumenta ex satis tempore diuidi, Theophrastum secutus Plinius inquit, cum Hyberna facit, ut triticum, far, hordeum: Aestiuua uero frumenta, pannicum, milium, horminum. Galenus quoq; alimentorum primo, quando Horminum in pollinem redigi affirmat, inter frumenta posuisse uidetur. Verum frumētacea omnia harundineo folio constare, tam Plinius, q; eodem loco Theophrastus de frumentorū & leguminū differentijs differens, scribit. Plinius Horminū Porri folijs constare dixit: utrū ergo harundineis folijs similis habet foliū? Porrū ne, an Marrubium? Iam si ratione certandū est (ubi res ipsa non exhibetur) Horminū inter frumēta est, frumenta harundineo folio constant, Porrum harundini similis habet foliū. Qui ergo Horminum Porro similia habere folia dixit, ueriora certe enunciauit, q; qui Marrubio, cui nulla prorsus cum Harundine cognatio. Pari similitudine quoq; Plinius (ut est in tradendis herbarū notionibus acutus ac diligens) in Oriza usus est. Oriza etenim & ipsum frumēti genus est, quod Rizum uulgo dicimus, nulli ignotū. Hanc. 18. describens Plinius, Porro similia habere folia dixit: nulla alia ratione, q; qua Horminū quoq; Porri folijs constare scripsit. Porracei enim folij, ad harundineum (quo frumenta eisdem censentur autoribus) nulla aptior est proportio. Adde, quod Horminū Plinius, Theophrastusq; Pannico, & Milio aestiuuis frumentis adnumerant: at si Milij, Panniciue folia describenda sint, nullius herbæ magis, q; Porri foliorū pingentur exēplo. Sic Hormini quoq; folia Pannico, Milioq; connumerata, Porri folijs, non Marrubij (quo nihil in frumētaceis figuris ineptius) effigiari oportet. Hæc de Hormino, rationem sequutus, rei q; ipsius euidenciam scripsi, quæ si Nicolaus penitus inspexisset, nec notissimi frumenti Plinio, nec Prasij Græci uocabulū ignorationem obiecisset.

D E B A L O T E .

In Balote uero describenda, quid est quod Prasij, & Prasii uicinitate errasse Plinium credamus, quem quæ uera Balote esset (ut quæ plurima ubiq; nascatur) ignorasse non nisi ignorantissimus crederet? Qui libro. 20. Marrubium inquit, Græci Prasion uocant: & ex Castoris magistri sui sententia, nigrum etiam Marrubij genus esse scribit: ut sciamus etiam Marrubium nigrum dicere potuisse, sicut Porrum nigrum dixit, cum de Balote ageret. Baloten inquit Plinius, Græci Porrum nigrum uocant, folijs maioribus q; Porri. Addit. Et uestientibus, & graueolentibus, canis moribus efficacem. In nullo Marrubij genere folij uestiunt: at in Porro, Allio, Harundine uestiunt. Maiora inquit, sunt q; Porri. Magna esse Porri folia, non ignorabat Plinius: ideo maiora, adiecit. Graueolentiam in nullo Marrubij genere (nisi manu teratur) esse, certum est. Ea quoq; genera si terantur, non graueolentiā, sed acrem, neq; iniucundum inter Abrotanum atq; Absinthium odorem reddunt. In Porro nigro recte graueolentiā dixeris: quippe, quod fetidum, grauem, & capiti noxium odorem referat: atq; ideo in medicamentis non estur, sed apponitur: quod contra in Marrubij generibus euenit. Sed quæ sunt oculis cōmissa fidelibus, nonne mouere plus solent? Plena Balote sunt prata, atq; in montium præcipue radicibus isdem quibus describitur signis, Porri folijs grandibus, nigris, maculosis. Vnde ego Baloten dictam existimem. Eam latinorū quidam Vlcerariam, rustici Porrum caninum uocant:

A

,,
,,
,,

Horminum,
Geminalis.

Galenus.

B

Oriza,
Rizum.

Balote.

Vlceraria.

C ex eo quod putem, dictam, quod canis morsibus aduerfetur, nec tam herbæ similis, quæ potestatis nomen referat. Quid autem Dioscorides, quiq; cum sequuntur crediderint, Nicolaus uiderit. Nos Plinium Romano ista pensantem iudicio, remq; ipsam audiamus: quamq; & Dioscorides quidem, cum multa Balutes nomina enumeret, inter quæ & Marrubium nigrum est, & magnum Marrubium, et Ifionis sanguis. Alios tamē Cynosprason dicere Baluten affirmat: quod aliud nihil quæ caninum Porrum significat, ipsumq; nomen ad rusticam simplicitatem manasse iam diximus.

Ifionis sanguis.
Cynosprason

D E S T A C H Y.

Ampeloprasum.
Viti-gneum Porrum
Porrastellum.

Stachyn, quæ tandem sit ignorare me fateor: pari quoq; uel certe maiori ignorantia utari Leonicenum arbitror. quippe qui et Stachyn ipsam ignoret, & unius, utpote momenti, Plinium credat errasse: nec Plinij uerba, mentemq; consideret. Scripsit. 20. uolumine Plinius, Marrubium a Græcis Prasion uocari, & nigrum Marrubij genus inueniri: notiusq; illud dixerat, quæ ut indicandum esset. At. 4. & 20. lib. cum Ampeloprasum, hoc est, uitigneum Porrum, quod nos uulgo Porrastellum uocamus, Porri folijs constare dixisset, continuo adnectens subiicit. Ea quoq; quæ Stachys dicitur, Porri similitudinem habet, longioribus folijs, pluribusq;. Stachys quoq;, inquit Plinius, ut Ampeloprasus Porri similitudinem habet, longioribus folijs. Si Græci Prasio, id est, Marrubio similem Stachyn dixissent: cum exploratissimum habuisse se Plinius Marrubium referat, quod folijs paruis, & obrotundis constet, tunc enim errasse Plinium credibile aliquando fuisset: si Stachyn ut Ampeloprasum Porro non comparasset, uel simpliciter Porro similem dixisset. Verum quando porraceæ herbæ Stachyn adnumerat, & longiora illi folia quæ Porro facit, quis iam dubitet, non errasse Plinium in herbæ similitudine, quam compertam habuisset: Porro etenim, non Marrubio nulli (ut ipse inquit) ignoto, longa sunt folia. Accedit, quod qui octauum Galeni lib. de simpli. medicamentis latinum fecit, Stachyn Porro similem esse interpretatus est. Magnum ueritatis argumentum. Plinius, & eum, qui Galenum interpretatus est (qualiscunq; ille fuerit) in eandem de Stachy conuenisse sententiam.

Iudicium H E M O L A I Barb. de M A R R U B I I S.

Marrubium candidum.
Marrubium nigrum.

D Marrubium duplex, folio herbaceo, & incisuris altioribus ferrato, uiguetarijs, ut Theophrastus ait, quæsito ad quædam. Hoc & Candidum appellauerim. Alterum folio rotundiore, uehementer squalido, ut Saluia, & obscurius ferrato: quod quidem ego, aut Balloten ipsam, de qua diximus, aut ei ualde similem interpretor. Nam & medicinæ congruunt in Plinio.

Iudicium M A R. V E R G I L I I de Marrubijs.

Sphacelus Saluie se mus.

Fecit Theophrastus lib. 6. de Plantarum historia Marrubij duo genera. Alterum quod magis herbaceum, magisq; incisuris diuisum folium haberet: quo qui pharmaca, & morborum remedia tractant, in aliquibus uterentur. Alterum quod rotundiore & squalidore folio esset: quale in altero Saluie genere, quod Sphacelum nominant, uidetur, & in eo tenuioribus incisuris. Videturq; diuisio hæc in hoc tantum Marrubij genere facta ab eo fuisse. Quam uero Plinius, autore Castore, in nigrum, & candidum tradidit, Balloten paulo ante descriptam, & hoc manifeste complectitur. Nisi forte, quod hic colore tantum discreuit, Theophrastus incisuris foliorum indicauit, & præter incisuras herbaceo colore & squalore: ut ex his niger color, & candidus intelligeretur. Siquidem nigredo in plantarum folijs, plenior & obscurior uiredo intelligenda est, & in squalore cinereus & albicans color in plantis plerumq; uidetur. In quam partem inclinat animus nobis: nec aliud, sed aliter a Theophrasto & Plinio dictum fuisse de utroq; Marrubio existimamus. Fuit hoc olus in multo nominum honore apud ueteres, quemadmodum multus in medicina etiam usus, præsertimq; in laxandis liene & icore, curandisq; tot alijs morbis & uitijs, quæ hoc capite a Dioscoride numerantur.

Honos Marrubij apud ueteres.

D E B A L L O T E H E R B A, seu Marrubio nigro D I O S C O R I D E S lib. 3.

Balloten, nomine alio nigrum Marrubium, aut magnum uocant, alij qui Nophthan, alij Notianoscemin, alij Nosprasson, alij Nothera, alij Nochlin, aut Nostelim, alij Nophrim, alij Gnoturim, Romani Vlcerat

riam, aut Marrubium nigrum, alij Cantherinum, Aegyptij Asphō, Magi Ilionis sanguinem. Caules edit quadrangulos, nigros, subhirsutos, cōplures ex una radice. Folijs maioribus q̄ Marrubij, hispidis, intercedente spacio, subrotundis, graue olentibus, Apiastro proximis: unde aliqui Apiastrum eam uocauerunt.

Corollarium B A R B A R I de Ballote.

Ballote fruticosa est hærba. Nec uideo, qui possim tueri Plinium, qui aii, Græci Porrum nigrum uocant. Et infra, Ballote inquit, folijs est Porri maioribus, nigrioribusq̄. At Græci non Porrum nigrum, sed Marrubium nigrum Ballotem, sine ulla controuersia cognominant. Nec folia ei sunt porracea, sed Marrubij & Citraginis. Deceptū affinitate nominum cōstat, Prason melan, pro Prasion legentem. Est autem Prason Porrum, Prasion Marrubium. Idem error a Plinio committitur in herba Stachye.

A
Barbarus con-
sentit cum Le-
oniceno.

Prason.
Prasion.

Iudicium M. V E R G I L I I de eadem.

Deprehenderunt iam pridem & alij turpem Plinij in Ballote lapsum lib. 27. cap. 8. Porrum nigrum eam appellantis. Diuq̄ iactatus contra eū scriptorem hic error est, qui nulla ratione excusari in homine potest, tam apertam culpam, & ex culpa facilem criminationem habet: id nos relin-
quimus, quod semel in iudicium delatum fuerit, ad nouam reuocare cen-
suram asperius existimantes. Nec aliud bonarum artium, præsertimque
græcarum literarum cupidos monemus, q̄ nullam fore unq̄ satis in ea-
rum professione illis diligentiam: ex quo in unius tm̄ literæ mutatio-
ne, adiectione, detractioñeue, tantum uersatur periculum, ut pro Marru-
bio, Porrū aliquis alios doceat. Nota omnibus modo etiam Ballote est,
a foliorum similitudine Marrubium, a coloris diuersitate nigrum dicta:
siquidē candidus Marrubio, Balloti uero niger caulis est, reliqua omnia
similia et equalia habentibus: ut ex utriusq̄ historia cognouisse facile est.
Hanc Marrubium, alterum Marrubium, id est, secundum, aliqui manife-
sta indicatione dixerunt: quoniam illud prius, hoc posterius sit: non na-
turæ ordine, sed hominum honore & appellatione. Habet & Vlcera-
ria appellatio alia, certā ex usu & uiribus causam: quemadmodum & Mar-
rubium Cantherinum a Romanis dici potuit, q̄ eo pascerentur cātherij.

Vergilius in
Plinium.

B
Ballote,
Marrubium.

Vlceraria.

Cantherinū.

TEMPERAMENTVM Prassij ex Ioanne

Serapione cap. Farasio. 198.

Virtus eius prima est calida in secundo gradu, sicca in tertio, in medio eius uersus finem. Et secunda uirtus est, quæ abstergit & resoluit. Tertia, quæ aperit opilationes hepatis & splenis, mundificatq̄ pulmonem & pe-
ctus. Et quando ab extra abstergit & resoluit.

Edulium ex Marrubio ex P L A T I N A E lib. 3. de
honestâ uoluptate.

Marrubiū est, quod Græci propter amaritudinē ita uocāt, a q̄bus & int̄ primas herbas cōnu-
merat: cui, semina foliaq̄ trita, cōtra serpētes, p̄ sunt, pectoris, & lateris dolores, tussimue sedāt.
Ex utroq̄ Marrubio minutatū cōciso, & farina subactō, fiūt offellē, q̄b, ex oleo i patella frictis,
in prima mēsa ad salubritatē uescimur: lūbricos fugare credūt, & ob hāc rē pueris apponi solēt.

C

VINUM MARRUBII ex Columella

libro.12.capite.32.

Vinum Marrubij multi utile putant ad omnia intestina uitia, & maxime ad tussim. Cum uindemiam facies, Marrubij caules teneros, maxime de locis incultis & macris legito, eosq; in sole siccato. Deinde fasciculos facito, tomice palmea, aut iunca ligato, & in seriam mittito, ita ut uinculum extet: in musti dulcis sextarios. 200. Marrubij libras. viij. adijcito, ut simul cum musto deferuescat. Postea eximito Marrubium, & purgatum uinum diligenter oblinito.

Eiusdem uini descriptio per DIOSCORI

DE M libro quinto.

Marrubij adulti folia tundito, & sextarios octo in musti metretam demittito, & reliqua consimiliter facito. Conuenit hoc uinum pectoris uitij, & omnibus quibus Marrubium.

Genuina pictura MARRUBII, ex perito
herbario HERONYMO.

Marrubium Germanis dictum, **Andon**, quod morbo eius nominis, pueris admodum procliui ac familiari auxilio sit. Et habetur duplex. Mas, & Foemina. Mas subniger, similitis maiori Vrticæ, nisi quod in uirore obscurior apparet, & minime comburit. Foemina, folijs rotundis, pallidis, caule rotundo, cubitali.

Marrubium
quare sic dictum.
Marrubium
mas & foemina.

D
Marrubij nomine, quæ sexus intelligat.

Medicorum obseruantia est, ut in Marrubij appellatione ei nullus adiungatur sexus, & frequenter foeminam intelligant. Interdum marem masculis, femellam foeminis administrant.

De Marrubij præparatione ex SERAPIONE.

Marrubium quando est siccum, decoquitur in aqua cum semine suo: sed quando est humidum, teritur & exprimitur succus eius. Et succus ille quidem, qui accipitur ex folijs eius, postquam est desiccatus in sole, resoluitur in melle, & administratur ad uisum acuendum. Et fit cum eo sternutatorium ictericis, ad mundificandum colorem cutis. Et admiscetur cum medicinis ad dolorem auris antiquum.

VIRES ET IUVAMENTA eius
ex DIOSCORIDE.

Huius folia sicca, cum semine decocta in aqua, aut uiridium succus, datur cum melle suspiriosis, tussientibus, & ad tabitudinem redactis.

Crassam e pectore pituitam cum sicca Iri eijcit.

Mulieribus a partu non purgatis datur, ut menstrua & secundas extrahat.

Item in difficili partu, & his qui uenena hauserunt, aut a serpentibus demorsi sunt.

Vesicam, renesq; lædit.

Folia cum melle illinuntur sordidis ulceribus purgandis.

Pterygia, non masq; sustunt.

Laterum dolores mitigant.

Succus folijs contusis expressus, & sole coactus, ad eadem pollet.

Cum uino & melle illitus, oculorum claritatem adiuuat.

Naribus, regium morbum expurgat.

Aurium doloribus conuenienter instillatur, per se, aut cum rosaceo.

Ex A P V L E I O, ad grauem tussim.

Herbam Marrubium coques ex aqua, et dabis eis bibere, qui grauius tussunt, sanabit mirifice.

Ad S T O M A C H I dolorem.

Herbæ Marrubij succus potus, stomachi dolorem tollet: si febricitat, ex aqua potus, satiscq; eleuat se.

Ad L V M B R I C O S.

Herbæ Marrubij, Absinthij, & Lupinorum paria pondera, in aqua mulsa cocta cum uino, bis, aut ter in umbilico posita, necat lumbricos.

Ad C O N D Y L O M A T A.

Herbam Marrubium combure, eiusq; cinerem infrica: sanabit.

V E N E N O accepto pellendo.

Si quis uenenum sumpsit, herbæ Marrubij succum dabis ex uino ueteri: discutit namq; uenenum.

Ad S C A B I E M, uel impetigines.

Herbæ Marrubij decocti aqua corpus lauato, scabiem discutit, & impetiginem tollit.

Ad P V L M O N I S extensionem.

Herbam Marrubium ex melle coctam sumat, mire curabitur.

Ad omnem D V R I C I E M.

Herba Marrubium tusa cum axungia, & imposita, mire sanat.

Ad lassitudinem, & languorem ab opere contractum.

Si quis ab opere lassus inciderit in languorem, & neruorum habuerit dolorem, herbæ Marrubij succo, cum oleo rosaceo permixto perunges eum: sine mora sanabitur.

EX P L A T E A R I O.

Folia Prassij præcipue usui conueniunt medicinæ, & cortices radices: secundario herba ipsa, & semina collecta, suspensa: quæ possunt seruari per annum in magna efficacia. Habent enim uirtutem dissoluendi, & consumendi ex qualitatibus suis. Ex amaritudine sua diuretica sunt, dissoluentq; attrahunt, & aperiunt.

Contra lumbricos datur puluis eius cum melle.

Contra uermes succus inicitur auribus.

Cõtra duriciem splenis cortex radices cum hærba maceratur per quinque dies in uino & oleo: postmodum fit decoctio, & colaturæ additur cera, & oleum, fitq; unguentum.

Contra stranguriam & disuriam datur uinum decoctionis eius: uel fit emplastrum ex eo, & imponitur supra pectinem.

C Idem fieri potest in colica passione ex frigida caussa.

Contra hæmorrhoides inflatas, & non fluentes, fiat encatisma, ex aqua salmacina, & uino decoctionis hærbæ. Post fiat suppositum ex puluere eius, cōfecto cum melle. Vel fiat decoctio pulueris eius, uel eius succus in oleo mustellino, & bombyx intincta superponatur.

Ex IOANNE VIGONIO.

Recipe foliorum Prassij, florum rorismarini manip. 5. dulcis radicis se. petrosileni, ana. m. 5. liquiricię mundatæ drach. x. passularum, prunorū, iuiubarū ana unc. 1. se. cōmunium drach. v. de duabus radicibus unc. iij. cum aqua, & parum uini granatorum. Bulliant omnia usq; ad consummationem mediæ partis: deinde colentur, & dulcorentur cum zuccharo sufficienti, & sumat patiens ad quantitatem medię cyathi, quia mirabiliter sanat colicam & stanguriam.

Ex HIERONYMO Herbario.

Aqua Marrubij confortat foetum in utero.

Purgat & mundat uulnera.

Pota, pellit phantasmata, & mala insomnia.

Sanat omnes tumores illita.

D Et hydropisi laborantibus subuenit, si contineant se ab humidis, & alia nimia potione.

Ingenium, & memoriam confortat, & acuit.

A V T O R E S E T D E S C R I P T O R E S.

Dioscorides, lib. 3.

Plinius, libro uicesimo, capite. 22.

A P V L E I V S.

Theophrastus libro sexto, capite. 2.

Serapion, capite. 198.

P L A T E A R I V S.

Macer, dictione Marrubium.

Platina de honesta uoluptate, lib. 3.

Marcellus Vergilius

Hermolaus Barbarus.

Nicolaus Leonicensus.

Pandulphus Collinutius.

Ioannes Vigonius.

Hieronimus herbarius.

A

Gundelreb.

1537. 1

B

DE HEDERA TERRESTRI,
Rhapsodia XXVI.

HEDERAM terrestrem, vulgus hodie herbariorum græce uocat, χαμαίκισσον, id est, nō attollentē se a terra. Item σελινίτιν, κίσων ἄκαρπον, γῆσ σίφανον. Latine terrestrem Hederam. Hederam pluuiaticam. Sterilem Hederam, & terræ Coronam.

R E C E N T I O R E S

Græce, ἱλατίνην.

Latinae, Hederam terrestrem.

Vulgariter, **Gundel reb.**

Chamecissos descriptio apud Dioscoridem & Plinium sic habet. Cha- Pli. li. 24. ca. 15
mecissos folio est Hederæ, tenuiore, longiusculo, ramulis quinis, senisue, dodrantalibus, foliosis, flore Violæ albæ simili, candidiore, ac tenuiore, gustu supra modū amaro, radice tenui, cādida, inutili. Nascitur in cultis.

E L A T I N E historia.

Elatine folia habet Helxine, minora, rotundiora, pilosa, semipedali =

C bus ramulis, quinis, senisue, a radice, foliosis, gustu adstringentibus. Nascitur in fegetibus & cultis. Nec alia fere Plinius lib. 27. capite. 9.

Iam utra descriptio uerius respondeat, quæque propius attigerit scopum, barbarorum ne scholæ, an neothericorum hodie priuata iudicia, in tuo esse arbitrio lector uolumus. Nobis sane, ut in iuniorum sententiam inclinatus animus, ita cum non habeant, nisi paucissimos, qui eum errorem primi sibi persuadent deprehendisse se, propter unum inquam & alterum, ueterum fidem, tot seculis receptam, temere damnare non possumus. Verum de hijs & in Hederis plura.

T E M P E R A M E N T V M.

Frigidæ & siccæ fertur esse complexionis. Et uirtutem habet mundificandi, exiccandi, incarnandi, & uulnera consolidandi.

I V V A M E N T A eius quæ inscribitur
Chamæcissos.

Bibunt conuenientissime ischiadici folia, tribus obolis, in aquæ cyathis tribus, tricenis, quadragenisque diebus. Eodem pota modo senis, aut septenis diebus, regium morbum purgant.

D E L A T I N E S I V V A M E N T A.

Oculorum fluctionibus, & inflammationibus auxiliatur, folijs cum polenta tritis, & impositis.

Eadem cocta, sorbitionis usu, dysenteriam sistit.

Vulgatæ Hederæ terrestris iuuamenta ex

I O A N N E V I G O N I O.

Sanguis hirci ex ea diutius nutriti, calculosis potenter medetur.

Et cum Larido, Elleboroque contusa, unamquamque tineam capitis depellit.

Ex H I E R O N Y M O herbario.

Aqua, aut decoctio terrestris Hederæ, pondere unc. ij. confert mulieribus, tumore membrorum, aut uentris laborantibus.

Idem præstabit si epithimetur, idque bis in die.

A

169

B

D E E V F R A G I A,
Rhapsodia XXVII.

INOMENCLATURAE,

Græcæ, ῥαδμινά.

Latinae, Eufragia.

Germanicæ, Augentrost.

EVFRAGIAE Hermolaus Barbarus in Sarxifago Dioscoridis, sic meminit. Pampinule similis est, folio tantum minore, ac magis serrato, et lentiusculo: quam nostri herbarij Eufragiam appellant, minus fruticosa, flore luteolo, præcipue claritatis ad omnia uitia oculorum. Veteribus incompertam existimant: quemadmodum & illam, quæ Cartofilago dicitur a uulnerarijs. Nos Ceratophylacen uocãdam putamus: quia partem oculorum Ceratoiden, hoc est, Corneam defendat, salutiq; percussam restituat: folijs Seriphij, uel potius Roris marini, aut Lini quoq; capitulis arentibus, cirris subluteis. Plura apud receptiores non lego.

Eufragia
ignota ueteri
bus.

C D E L I N O .

Rhapsodia XXVIII.

N O M E N C L A T V R A E

Græcæ, λίνον. λινοκαλαμίς. λίνον ἄγριον.

Latinæ, Linum.

Germanicæ, Linsomen. Flachsf.

L I N V M a græco sumitur, ut inquit Barba-
rus. Semen eius, Linospermon uocatur. Oleo
feminibus expresso, fraces, & retrimenta quo-
q; ipsa reponuntur: saginando iumētorum ge-
neri, præcipue bubus, obesitate sola insignibus
futuris.

Lini genera.

Lini genera Cholorcium, quod tamen Sar-
donicū uocant Græci. Est & Aegyptiū: a quo
Xylinae uestes, quas & Gossampinas dixere.
Hoc iurisperiti Laneam ligneam appellant.

Encomion Lini ex P L I N I I

præfatione, libro de-

cimonono.

D Vt a confessis ordiamur utilitatibus, quæq;
non solum terras omnes, uerumetiam maria re-
pleuere, seritur, ac dici neq; inter fruges, neq;
inter hortensia potest Linum. Sed in qua non
occurret uitæ partæ? quodue miraculum ma-
ius, hærbam esse quæ admoueat Aegyptum It-
alię, in tantum, ut Galerius a freto Siciliae Ale-
xandriam septima die peruenerit, Babilius se-
xta, ambo profecti, æstate uero proxima Vale-
rius Marianus ex prætorijs senatoribus, a Pu-
teolis nono die lenissimo flatu? Hærbam esse,
quæ Gadęis Herculis columnas septimo die
Ostiam afferat, & citeriorem Hispaniam quar-
to, prouinciam Narbonensem tertio, Africam
altero: quod etiam mollissimo flatu cōtigit C.
F L A C C O legato Vibij Crispi procon-
sulis? Audax uita, scelerum plena, aliquid
feri, ut uentos procellasque recipiat: & pa-
rum esse fluctibus solis uehi. Iam uero nec uela
fatis esse maiora nauigijs, sed quamuis ampli-
tudini antemnarum singulę arbores sufficiant,
super eas tamen addi uelorum alia uela, præ-

Linum usitatissimum, L.

C. 214

1

1537.170
Linum usitatissimum, C. B.
Syn. pl. 2. 118

terq̄ alia in proris, & alia in puppibus pandi, ac tot modis prouocari mortem. Deniq̄ tam paruo semine nasci, quod orbem terrarum ultro, citroq̄ portet: tam gracili auena, tam non alte a terra tolli: neq̄ id uiribus suis necti, sed passum, tusumq̄, & in molliciem lanæ coactum, iniuria naturæ, ac summa audacia, & quo peruenire nulla execratio sufficit, contra inuentorem dictum suo loco a nobis, cui satis non fuit hominem in terra mori, nisi periret & insepultus. At nos priore libro imbres & flatus cauendos, frugum caussa, fructusq̄, præmonebamus: Ecce seritur hominis manu: metitur eiusdem hominis ingenio, quod uentos in mari optet. Præterea ut sciamus fauisse pœnas, nihil gignitur facilius: ut sentiamus nolente id fieri natura: urit agrum, deterioremq̄ ipsum facit.

De L I N I fatione, & generibus eius, & quomodo perficiatur, & de Mappis, & Lino non ardente: & quando primum in Theatris Vela.

Seritur fabulosis locis maxime, unoq̄ sulco, nec magis festinat aliud. Vere satum, æstate uellitur: & hanc quoq̄ terræ iniuriam facit. Ignoscatur tamen aliquis, Aegypto serenti, ut Arabiæ, Indiæq̄ merces apporet: ita ne & Galliæ censentur hoc reditu? Montesq̄ mari oppositos esse non est satis, & a latere Oceani obstare ipsum quod uocant inane. Cadurci, Caleti, Ruteni, Bituriges, ultimiq̄ hominum existimati Morini, imo uerò Galliæ uniuersæ uela texunt. Iam quidem & transrhenani hostes, nec pulchriorem aliam uestem eorum sceminæ nouere. Qua admonitione succurrit, quod M. Varro tradit, in Serranorum familia gentilitium esse, sceminas linea ueste non uti. In Germania autem defossi, & sub terra id opus agunt. Similiter in Italia, ratione alia. Nam inter Padum, Ticinumq̄ amnes subiacent abiterna. In Europa Lino palma secunda. In uicino enim Hallionis capessunt retouina, & in Aemilia uia fauentina candore. Hallionis semper crudis fauentina præferuntur: retouinis tenuitas summa, densitasq̄. Candor æque ut fauentinis, sed lanugo nulla. Quod apud alios gratiam, apud alios offensionem habet. Neruositas filo æqualior pene q̄ araneis, tinnitusq̄ cum dente libeat experiri: ideo duplex quam cæteris precium. Et Hispania citerior habet splendorem Lini præcipuum, torrentis in quo politur natura, qui alluit Tarraconem. Et tenuitas mira, ibi primum carbasis repertis: nam dudum ex eadem Hispania Zoëlicum uenit in Italiam, plagis utilissimum. Ciuitas ea Callæciæ & Oceano propinqua. Est sua gloria & Cumanò in Campania, ad piscium & alitum capturam. Eadem & plagis materia. Neq̄ enim minores cunctis animalibus insidias, q̄ nobismet ipsis Lino tendimus. Sed cumanae plagæ concidunt apros, & hæ, castesue asperi ferri aciem uincunt. Vidimusq̄ iam tantæ tenuitatis, ut anulum hominis cum epidromis transirent, uno portante multitudinem qua saltus cingerentur, Nec id maxime mirum, sed singula earum sta

A
Miraculum
Lini.

B
Germanorū
uestes olim
ex Lino.
Textoria a-
pud Germanos.
Quæ olim ha-
bita optima
lina.

Ex Lino insi-
diæ auibus,
piscibus &
feris.

C mina centeno quinquageno filo constare : sicut paulo ante Iulio Lupo, qui in præfectura Aegypti obiit. Mirentur hoc, ignorantes in Aegyptij quondam regis, quem Amasim uocant, thorace in Rhodiorum insula ostendi in templo Mineruæ. cccxv. filis singula fila constare. Quod exemplum per se expertum nuper Romæ prodidit Mutianus terconsul, paruascq; iam reliquias eius superesse hac experientium iniuria. Italia ex Pelignis etiamnum Lini honorem habet, sed fullonum tantum in usu. Nullum est candidius, lanæue similius, sicut in culcitris præcipuam gloriam Cadurci obtinent. Galliarum hoc ad tomenta pariter inuentum Italiæ quidem mos etiam nunc durat in appellatione stramenti. Aegyptio Lino minimum firmitatis, plurimum lucri. Quatuor ibi genera, Tanicum, ac Pelusiacum, Buticum, Tentyriticum, cum regionum nominibus in quibus nascuntur. Superior pars Aegypti in Arabiam uergens, gignit fruticem, quem aliqui Gossipion uocant, plures Xylon : & ideo Lina inde facta Xylina. Paruulus est, similemque barbatae nucis defert fructum, cuius ex interiore bombyce lanugo netur. Nec ulla sunt eis in candore, molliciaue præferenda. Vestes inde sacerdotibus Aegypti gratissimæ. Quartum genus Orchomenium appellant, fit e palustri uelut harundine, dumtaxat panicula eius. Asia e genista facit

D Lina, ad retia præcipua, in piscando durantia, frutice madefacto decem diebus. Aethiopes, Indi que a malis, Arabes cucurbitis, in arboribus, ut diximus, genitis. Apud nos maturitas eius duobus argumentis intelligitur : intumescente semine, aut colore flauescente. Tunc euulsum, & in fasciculos manuales colligatum, siccatur in sole pendens, conuersis superne radicibus uno die : mox quinque alijs, in contritum inter se uersis fascium cacuminibus, ut semen in medium cadat. Inter medicamina huic uis, & in quodam rustico, ac prædulci Italiæ transpadanæ cibo, sed iam pridem sacrorum tantum gratia. Deinde post messem triticeam uirgæ ipsæ merguntur in aquam, solibus tepefactam, pondere aliquo depressæ. Nulli enim leuitas maior. Maceratas indicio est, membrana laxatior. Iterumque inuersæ, ut prius, sole siccantur. Mox arefactæ, in saxo tunduntur stupario malleo. Quod proximū cortici fuit, Stuppa appellatur, deterioris Lini, lucernarum fere luminibus aptior. Et ipsa tamen peccitur ferreis hamis, donec omni membrana decorticetur. Medullæ numerosior distinctio, candore, mollicia. Linumque nere & uiris decorum est. Cortices quoque decussi, clibanis & furnis præbent usum. Ars depeccendi, digerendi que, iustum est, e quinquagenis fascium libris quinas denas carminari. Iterum deinde in filo politur, illisum crebro in filice ex aqua : tectumque rursus tunditur clauis, semper iniuria melius. Inuentum iam est etiam, quod ignibus absumeretur. Viuum id uocant : ardentesque in focis conuiuiorum ex eo uidimus mappas fordibus exustis, splendescentes igni magis que possent aquis. Regum inde funebres tunicæ, corporis fauillam ab reliquo separant cinere. Nascitur in deser-

Linum Aegyptium.

Lib. 12. cap. 10.
Maturitas
Lini.

Præparatio
Lini.

Stuppa.

Nere Linum,
& uiris deco-
rum.

Linum uiuum.

tis, adustisque sole Indiae, ubi non cadunt imbres, inter diras serpentes, affuescitque uiuere ardendo. Rarum inuentu, difficile textu, propter breuitatem. Ruffus de caetero colos splendescit igni. Cum inuentum est, aequat precia excellentium margaritarum. Vocatur autem a Graecis Asbestinum, ex argumento naturae. Anaxilaus autor est, linteo eo circumdatam arborem, surdis ictibus, & qui non exaudiantur, caedi. Ergo huic Lino principatus in toto orbe. Proximus Byssino, mulierum maxime delitijs circa Elim in Achaia genito, quaternis denarijs stipula eius permutata quondam, ut auri: repertaque linteorum lanugo, e uelis nauium, maritimarum maxime, in magno usu medicinae est, & cinis Spodij uim habet. Est & inter Papauera genus quoddam, quo candorem lintea praecipuum trahunt. Tentatum est tingi Linum quoque, & uestium infaniam accipere in Alexandri magni primum classibus, Indo amne nauigantis: cum duces eius ac praefecti in certamine quodam uariassent insignia nauium, stupueruntque littora flatu uersicoloria implente. Velo purpureo ad Actium cum M. Anthonio Cleopatra uenit, eodemque effugit. Hoc fuit imperatoriae nauis insigne. Postea in theatri tantum umbram fecere: quod primus omnium inuenit Q. Catulus, cum Capitolium dedicaret. Carbasma deinde Vela primus in theatro duxisse traditur Lentulus spinter Apollinaribus ludis. Mox Caesar dictator totum forum Romanum intexit, uiamque sacram ab domo sua ad cliuum usque in Capitolium: quod munere ipso gladiatorio mirabilius uisum tradunt. Deinde & sine ludis Marcellus, Octauia sorore Augusti genitus, in aedilitate sua, auunculo. xi. consule, Calendis Augusti, Velis forum umbrauit: ut salubrius litigantes consisterent. Quantum mutatis moribus Catonis Censorij, qui sternendum quoque forum moricibus censuerat. Vela nuper colore caeli stellata, per rudentes terrae etiam in amphitheatris principis Neronis rubent, in cauis aedium, & muscum ac solem defendunt. Caetero mansit candori pertinax gratia. Honor etiam & Troiano bello. Cur enim non & praelijs intersit, ut naufragijs? Thoracibus lineis paucos tamen pugnasse, testis est Homerus. Hinc fuisse & nauium armamenta, apud eundem interpretati sunt eruditiores: quoniam cum sparta dixit, significauerit fata.

A

Linum
Asbestinum

Byssinum.

Vela lineae.

B

DE LINI SATIONE

ex Palladij. ii. libro.

Mense Octobri Lini semen feremus, si placet: quod pro malicia sui ferendum non est, nam terrae uber exhaurit: sed si uelis, loco pinguisimo & modice humido feretur, in iugero. viij. modijs. Aliqui macro solo spissum ferunt: ita adsequuntur, ut Linum subtile nascatur.

TEMPERAMENTVM EIVS.

Semen eisdem, quas Foenogracum uires habet, Estque calidum fere in primo ordine. Et humiditate, & ariditate, fere in medio constituitur.

C

V I R E S E I V S, E T I V V A M E N T A
ta ex D I O S C O R I D E lib. 21.

Discutit & emollit omnem intus forisq; inflammationem, cum melle, oleo, exiguaq; aqua decoctum, aut melle cocto exceptum.

Vicia cutis in facie, uarosq; crudum exterit.

Illitum cum nitro, & ficulneo cinere, parotidas duriciasq; discutit.

Vlcera quæ serpunt, fauosq; cum uino decoctum expurgat.

Vngues scabros eximit, cum pari modo Nasturtij, & mellis.

Vicia pectoris extrahit, si ex melle in eclegmatis uicem substituatur.

Tussim lenit, Venerem stimulat, si farina piperis, & melle exceptum, pro placenta largius adsumatur.

Huius decoctum, interaneorum, uuluaq; erosionibus immittitur.

Alui excrementa euocat.

Ad uuluae inflammationes, in desefsionibus perquam utile.

Ex Miscellaneis S E R A P I O N I S cap. 21.

Ex Mesue. Proprietas seminis Lini est. Quãdo fit emplastrum ex eo, mixta cera & melle, confert alboribus unguium.

Ex Albugerig. Confert ulceribus uesicæ, & renum, & maturat apostema, quando fit ex eo emplastrum.

Quando bibitur torrefactum, confert tussi calidæ & humidæ.

Ex Mesarugie. Expellit foetum cito, & aquam.

D Et decoctio seminis Lini miscetur cum oleo, & fit inde clyster ulceribus intestinorum, & confert magnifice.

Ex Rasi. Confert doloribus, & puncturis intestinorum.

Ex Paulo. Linum quãdo comburitur, confert fumus eius subtilis corrizæ, & suffocationi matricis.

Lini N O C V M E N T A, ex Galeno lib. 1.

de alimentis cap. 27.

Est autem malum stomacho, & difficulter concoquitur: præterea frictum, uentrem uehementer sistit: & urit agrum in quo feritur, deterioremq; ipsum facit.

A V T O R E S.

Dioscorides, lib. 2.

Plinius, lib. 19. cap. 1.

Palladius, lib. 11.

Serapion, cap. 21.

Galenus. 1. alimentorum, cap. 28.

Septimo simpli, cap. 81.

1570 187

C

Cynoglossa minor.

Kleyn Hundtszung.

D

DE CYNOGLOSSIS Rhapsodia, XXVIII.

¶ Nomenclatura.

Græcæ, κυνόγλωσσον. φυτόν. καβαλλάτιον. σολείον. σκόλυμος.

Latinæ, Lingua canis. Lingua canina. Cynoglossa.

Germanicæ, Hundtszung.

A V T O R V M P L A C I T A

de Cynoglossis.

DIOSCORIDIS συγγραφή de Cynoglosso.

CANINA Lingua, folia latifoliae Plantagini similia habet, angustiora tamē, minoræ, & lanuginosa. Sine caule Canina lingua est, per terramq; sternitur. Nascitur fabulosis locis.

Cynoglossi historia P L I N I A N A lib. 25. cap. 9.

Iungitur Plantagini Cynoglossos, caninas imitans linguas, topiaris operibus gratissima. Aiuntq; quæ tres thyrsos feminis emittat, eius radicem potam ex aqua, ad tertianas prodesse: quæ quatuor, ad quartanas. Est alia similis ei, & quæ fert lappas minutas. Eius radix pota ex aqua, ranis & serpentibus aduersatur.

*Myrsotis Indica, L.
C.B. 254
Siam. hist. 2. 34*

1537. 176

Explanatio Cynoglossi, per M. V E R G I L I V M.

Canis linguā herbam, nouit Ethrutia oīs; utitur em̄ ad ulcera, & minora uulnera, ostenditq; eam sine caule, & paulominus q̄ cunctis h̄isdem huic scriptori nōtis. Nascitur plærumq; inrer uites, uiretq; tota hyeme. Nos eam sæpe uidimns folioso cesp̄ite, radice pollicis humani crassitudine, albicante colore, & supercurrente asperitate: quam credimus nominis & comparationis ad caninam linguam caussam fuisse. Est enim cani, qualis plærisq; alijs animalibus, scobinæ modo asperior linguā.

A
Cynoglossa
quare sic
dicta.

P A N D E C T A R I V S de Cynoglosso.

Lingua canis est similis Arnoglossi, nisi quia sunt ei costæ apparentes in folijs eius, sed sunt leuia, & est in eis borra apparens.

I V D I C I V M N O S T R V M.

Cynoglossæ duas species dedimus. Vnam, folio Plantaginis, ueram ac genuinam a Dioscoride descriptam. Alteram, quam hodie officinæ Buglossi syluestri (folijs tenuioribus, coreaceis) per omnia fere similem ostendunt. De qua tamen uehementer dubitamus. Iniecit nobis hunc scrupum Michael Herus medicus, & idem amicus noster, qui & montis Pessulani medicos, alteram Buglosson hanc facere constanter affirmat. Et quod id facile credam, facit, quod Dioscoridis descriptioni respondere nō uideo. Proinde tam similem Buglossi, ut appareat excisa. Quæ uero sit Pliniana altera, quæ lappas minutas fert, necdum comperi.

Michael Herus

T E M P E R A M E N T V M.

Frigidi & sicci temperamenti est.

V I R E S E T I V V A M E N T A

ex DIOSCORIDE lib. 2.

Concisa, & cum uetere suillo adipe cocta folia eius, rabidorum canum moribus, capilli defluuijs, quæ uocant ἀλοπεκίασ, & ambustis medentur.

Aluum mollit, elixa eadem, & cum uino pota.

EX IOANNE VIGONIO.

Cynoglossæ succus, cum succo Plantaginis, & uino granatorum, & parum Licij, ad ignem cum prædictis aliquantulum inspissatus, ulceribus oris, & narium, gingiuarum, & genitalium ualet.

B

Valet quoq; admixtus cum melle rosato, et terebinthina, ulceribus ab humoribus frigidis caussatis.

Igitur ut experientia nobis demonstrauit, aduersus morbi gallici ulcera antiqua potentissime facit, eaq; ab omni trumbositate grossa, & radicata, ad modum fortis ligamenti cum facilitate mollificat, purgat, atq; mundat: maxime si prædictus succus inspissatus fuerit ad ignem aliquantulum cum syropo rosato, uel oxymelle squillitico: si uelis, ut fortiozem habeat operationem.

Experimentū

Item folia prædictæ hærbæ ulceribus frigidis, siue scrophulis imposita, a proprietate medentur.

Ex nobili H I E R O N Y M O hærbario.

Sanat hæmorroides Cynoglossæ aquæ potio, si sint internæ: uel earū ablutio cum Cynoglossæ aqua, si foris promineant.

Nihil æque uulnera ac ulcera omnia abstergit.

A V T O R E S E T D E S C R I P T O R E S.

Dioscorides.

Pandectarius.

Plinius, lib. 25. ca. 8.

Ioannes Vigonius.

M. Vergilius.

Hieronymus herbarius.

C

*Vinca minor, l.
C.B. 301*

1537. 128

D

Yngryen.

DE VINCA PERVINCA,
Rhapsodia XXX.

IN OMENCLATURA.

Græcæ, χαμαιδάφνη, ἀλεξάνδρεια, δαρνίτα.

Latine, Chamædaphne. Alexandria. Laureola. Lactago. Vinca peruinca. Daphnitis.

Germanicæ, **Yngryen.**

PLACITA AVTORVM, de Vinca peruinca.

Historia Chamædaphnes secundum D I O
S C O R I D E M, lib. 2.

CHAMÆDAPHNE uirgas emittit cubitales, singulari ramo constâtes, rectas, tenues, leues. Folia Lauri similitudine, leuiora multo ac

uiridiora. Semen rotundum, rubens, annexum folijs .

Eadem per P L I N I V M descripta, lib. 22,
capite decimoquinto .

Chamædaphne unico ramulo est, cubitali fere, folio tenui, Lauri simi-
litudine: semen rubens, annexum folijs .

A P V L E I V S uidetur distinguere Chamædaphnē a Vinca
peruinca. Nam duabus descriptionibus prosequitur.

Chamædaphnem quidem cap. 27. sic .

Chamædaphne a Græcis quibusdā Daphnites, aliquibus uero Da-
phne, alijs Hydragogos, seu Caragogos dicit. Itali Mustellaginem dicunt,
alijs Lactaginem, et Lauraginem, alijs Eugubim usuben: quæ in puluerem
redacta mollissimum, & in aqua calida potui data, aluum concitat .

Peruincā uero sic ca. 58. Eupeplios, Græci Daphnoides, Hippoglossi-
on, Eupetalon, Diglosson, Daphne: Samothracia, Daphne alexandrina,
Daphne Minthrios, Danae. Stephane Alexandrō. Chamædaphne, Car-
pophyllon, Daphnitis: Latini Peruincam, Victoriæ folium, Laurum A-
lexandrinam, Macedonicam, Lauraginem, Mustellaginem terrestrē uo-
cant. Frutex eius sæpius cubitalis, folijs ut Muria, paulo maioribus, atq;
tenerioribus, & non infractis, remordantibus, & incendiosis. His prædi-
ta est uirtutibus. Ad phlegmata incidenda cyathos duos dabis, cum mel-
le bibere ieiuno, mox phlegmata intercidet .

I V D I C I A N E O T H E R I C O R V M,
de Vinca peruinca .

Iudicium H E R M. B A R B A R I de Chamæ-
daphne & Peruinca .

Chamædaphne folio tenui. Eadem quibusdam & Vincaperuinca est.
Hærbæ Topiaria, semper uirens, in modum lineæ folijs geniculatim cir-
cumdata, ueteribus inopiam florum supplere solita: cuius & comedun-
tur asparagi. Porro mihi alia uidetur esse Vinca peruinca, q̄ Chamæda-
phne: q̄ Vincaperuinca non attollit, sed serpit, ac se in modum lineæ, ut
prædixi, porrigit, flore in purpuram ceruleo: Chamædaphne assurgit in
cubitalem altitudinem, ut Dioscorides & Plinius confirmant. Potest tam-
en etiam Chamædaphne dici Vincaperuinca: id quod & Plinio placet:
sed ut testatum sit tamen, aliud, non idem omnino genus esse. Alioquin
& medicinæ quoq; nonnihil uariant. Hydropicis, & auribus, & aluinis
prodesse Vincaperuinca dicitur: Chamædaphne capitis doloribus, uri-
næ, mensibus ciendis, ardoribus stomachi, torminibus .

M A R C E L L I V E R G I L I I iudicium de eadem .

Humilis & terrestris Laurus Chamædaphne est, sola foliorum similitudine græcorum ad-
optione in nomen Lauri & honorē adscita: topiaria hærbæ, si Plinio credimus, & a Latinis hæ-
barijs sua ætate Vincaperuinca appellata. Quæ si ea est quam Ethruria nunc Vincam hærbam
uocat, qua defunctæ uirgines, in gente nostra, ad sepulturam coronatæ efferuntur: & qua fami-
liæ apud nos aliquæ, gentili iure suo, primum ingredientem urbem Archiepiscopum, coronatæ
ad portam excipiunt, stipantq; & per urbem comitantur, cognitu facillima est: in hortis passim
nascens, tenuissimis uiticulis, potius per terram serpens, q̄ uirgis, ut Dioscorides ait, a terra se

A

Victoriæ foll-
um.

B

Chamæda-
phne uidet a-
lia esse a Per-
uinca .

C extollens: folijsq; Oleaginis magis q̄ Laurinis similibus. Verum a Dioscoridis Chamædaphnes historia lōge ea differt, ob eas quas pauloāte numerauimus, & plerasq; alias notas, quas uolentibus obseruasse facillimum erit. Meminit Theophrastus Chamædaphnes ad extremum tertij de plantarum historia uolumen, sed tam breuiter, ut nihil possit ab eo aliud intelligi, q̄ ferre Chamædaphnem fructum folijs adnatum: quod a nostræ ætatis Vinca longissime abest. Ea etiam in nullo ciborum usu modo est, quod ueteres græcorū medici in Chamædaphne fuisse quondam testantur. Siquidem Paulus Aegineta in sexto de ea agens ait, καὶ ἐσθίεται. quod est, Hęc etiā cōmediūt. Præterea sub primo, quo capite docet de omniū olerū asparagis, cum longius de pluribus egisset, subiecit, παραπλυσίως δὲ καὶ ὁ τῆς χαμαιδάφνης ἀσπαραγός, id est, Nutrit similit̄ etiā & Chamædaphnes asparagus. His nos indicijs, autoribusq; persuademur, nō esse Chamædaphnē Ethrurię Vincā herbā. Et nihilominus quæ a Plinio Vincaperuincia. 21. uolnmine, cap. 11. describit̄. nostrę gentis Vincæ satis rñdet. Siquidem Vincamperuincā ait semp uirere in modū lineæ, folijs genicularim circumdatam, topiariam hærbam, & inopiam florum aliquando sup plere. Quæ omnia nostræ Chamædaphne sit, folio Lauri, cubitalibus uirgis, fructu rotundo rubenteq; & folijs adnato, cuius asparagus in ciborum usu esse possit.

Reprehensio Plinij, Thodori Gazę, Herm. Barb. & M. Vergilij,
per Nicolaum Leonicum. lib. de erroribus Medicorū.

Quę uera Per
uincia apud
Dioscoridem

Idem Theodorus Chamædaphnē Vincamperuincam apud Theophrastum interpretaē, cum tñ Chamædaphne alia sit planta, cuius descriptio a Vincaperuincia apud Dioscoridē pluri mū aliena ē, cuius etiā Vincęperuincę naturā, imaginēq; accuratiō cōtēplantib; illa esse uidebit̄, quę a Diosc. ac Plinio pariē Clematidis, atq; Daphnoidis, et Polygonoidis nominib; designat̄.

D Et idē rursus alibi. In Chamædaphne lib. 15. Veterem lectionem distinctiorem putas, si ita scribat̄. Est & Chamædaphne syluestris frutex, & Alexandrina. ut duo genera intelligantur. Alterum Chamædaphne, quā Latini Laureolā, ut tu inquis appellant: cum tñ ea quæ hodie Laureola latine dicitur, non sit Chamædaphne, sed Daphnoides potius, statim postea a Plinio descripta. Alterum Laurus Alexandrina, ex Plinio, Galeno, Dioscoride. Tu q̄dem Pliniū hoc pacto excusas, ne uideatur Chamædaphnē uarijs in locis uarie designasse: cum hoc in loco, libro scilicet. 15. Laurus Alexandrinā tantumō pinxerit, sicuti lib. 24. Chamædaphnē. Sed duo remanent in Plinio scrupuli haudquāq; dissimulandi. Cur cū Plinius cętera Lauri gñā eodē lib. 15. loco descripserit, solam Chamædaphnē indescriptā reliquerit. Cur cū alterū genus nō Alexandrina simpliciter, sed Laurus Alexandrina a Theophrasto, Dioscoride atq; Galeno, ab omnibus deniq; Græcis autoribus uocitetur, Plinius propria appellatione prætermissa, sumptū a loco uel psona, cognomen tantummodo posuit: uel cū postea subiunxit, alij Daphnem uocant, proprium nomen contra naturam postposuit: cum tamen uera huius fruticis appellatio non sit, neq; Daphne seorsim, neq; Alexandrina, sed hoc totum, ut diximus, Daphne Alexandrina.

Et iterum. Plinius lib. 15. Chamædaphnē ita describit. Est et Chamædaphne syluestris frutex, & Alexandrina, quā aliq; Idæā. aliqui Hypoglotton, alij Daphnen, alij Carpophyllon, alij Hypelaten uocant. Ramos spargit a radice dodrantes, topiarij ac coronarij operis, folio acutiore quā myrti, molliore ac candidiore, maiore semine inter folia rubro: plurima in Ida, & circa Heracleā Ponti, nec nisi in montosis. Eandē Chamædaphnē postmodū Plinius in lib. 24. ita describit. Chamædaphne unico ramulo est, cubitali fere folio, tenui, Lauri similitudine. & reliqua. Quis non uideat Pliniū, eidē plantæ differentes descriptiones afferre? Est em̄ prior descriptio in Daphne Alexandrina, non autem in Chamædaphne lib. 4. a Dioscoride tradita. Esse uero Chamædaphnem a Daphne Alexandrina differentem, non solum Dioscorides, sed Galenus pariter, & Paulus in suis de simplicibus medicaminibus libris ostendunt.

Apologia Pandolphi Collinutij pro Neothericis & Plinio, contra
NICOLAUM LEONICENVM.

Quo plura in Pliniū cōgerere Nicolaus nitit̄, eo se plurib; inscitie notis cōmaculat: ut q̄ nec Plinij uerba, nec scribēdi ordinē, nec rerū consyderet differentias. Itaq; manifestas ineptias iā satius est ridere q̄ refellere. Eidem plantę Pliniū, hoc est, Chamædaphne diuersas descriptiōes afferre, Leonicus dicit. Sed q̄ diuersus sit ipse ab eo quē putabamus, ex hac ipsa Chamædaphne cōsyderemus. Plin. 15. in describēdis Lauri arboris gñibus inquit. Est et Chamædaphne syluestris frutex: neq; ultra de Chamædaphne uerba facit: neq; illā pingit (ut Nicolaus prius arbitratus ē) ex nomine ui-

delicet addubitās, ne herba esset, quā fruticē nominauit. Hic igit̄ uerborū **A**
 Plinij textus pūcto (.) signādus ē. Tū pergit enumerādo Plini⁹ Lauri gñā
 atq; inqt. Et Alexādrina, quā aliqui Ideā, alij Hippoglottin, alij Daphnē
 uocāt. Hanc uero Alexandrinā Daphnē pingit. Hæc q; illa est, quā Dio-
 scor. q; ceteriq; describūt. At. 2. & 20. uoluminis. 12. ca. cū fruticū, sub-
 fruticūq; gñā multa descripsisset, His subnectemus inquit, quę Gręci cō-
 municatiōe nominū in ambiguo fecere, an arbores assent. Tū pximo ca-
 pite cōtinuo de Chamēdry, Chamēdaphne, Chamēlea, Chamēlice, Cha-
 mēcisso, ceterisq; huiusmodi uerba facit. Atq; inibi Chamēdaphnē descri-
 bit: quā uolum. 15. tm̄ attigerat. Hęc igitur ita se habent. Enumerat. 10. Pli-
 nius Lauri septem gñā: tū tres Laurei fruticis species, Chamēdaphnē, A-
 lexandrinā, Daphnoiden: et Alexandrinā quidē, & Daphnoidē pingit:
 Chamēdaphnē uero, qm̄ inter illas relaturus erat quas nominū cōmuni-
 catio (ut ipse iuquit) dubias fecerat, an arbores essent, an hærbae. 2. & 20.
 libro pulchrę descripsit: in quo de similibus hærbis suo ordine loquebat̄.
 Vides, ut ob punctū (quod in iocis quoq; dicit̄) Leonicensis captus est:
 Si int̄ duo ista nomina, Chamēdaphnē, & Alexandrinā. 15. illo libro, mo-
 ræ aliqd, punctiq; interiecisset (quod uel ipsa gram̄aticæ ratio per, & co-
 pulæ interuentum postulabat) non in hos laqueos incidisset. Mirū subit
 boni huius uiri, & amici quidem Leonicensi naturā consyderanti: quem
 si ambulatē uideas, lentū magis et tardū, q̄ citatum uel celerem dicas: in **B**
 accusando uero Plinio adeo præcipitem currere, ut in eo legendo, percē-
 fendisq; accusationis capitibus; morā omnē, tarditatēq; oderit: non spm̄
 teneat, non animā, nihil interpungat, nullo puncto consistat. In hoc quo-
 q; sagacissimi ingenij uir Politianus, in ea quā de Cisso & Cistho ad hūc
 ipsum Leonicē scripsit epistola, egregie notat, cum. 2. & 20. uolumine
 cap. 10. quia nō interpunxit Nicolaus inter Hypocisthis, &, quam inter
 hærbas dicemus, parum sapere uisus est: maleq; eo loco sensisse de Ci-
 stho: ita ob punctum, ut diximus, sæpe conuincitur.

Punctorū ra-
tio & utilitas.

Sed ne Chamēdaphnes nomen dubium aliquando legentibus inge-
 rat, duas esse plantas scire oportet: quæ Chamēdaphne pariter nuncupē-
 tur. Hanc ipsam. s. de qua agimus, quę uulgo Laureola dicit̄: & eam quæ
 Vincaperuinca dicitur, cōiugalibus coronis expetita: folijs q̄ Lauri lon-
 ge minoribus: humi ad serpilli morem reptans: flore ceruleo, inodoro, ro-
 tundo, foliusculis quinq; sed continuis distincto.

Duæ plantæ
Chamēda-
phne appel-
lantur.

Iuuamenta Vincaperuinçę ex P L I N I I lib. 21. cap. 27.

Vincaperuinca, siue Chamēdaphne, arida tusa, hydropicis datur in
 aqua, cochleari mensura, celerrimeq; reddit aquam. Eadem deco-

cta in cinere, sparsa uino, tumores siccat. Auribus succo medetur.

Aluinis imposita multum prodesse dicitur.

A V T O R E S:

Dioscorides, lib. 4. Plinius, lib. 24. cap. 15. Apuleius. ca. 27. & 59. Theophrast⁹, lib. 7.
 Hermolaus Barb. M. Vergilius. Nicolaus Leonicensis. Pādolphus Collinut.

C

Perfoliata mascula.

D

Durchwachs männlich.

1537.183

Opuntia ovata
 C. B. 87
 Sam. Pl. n. 37
 Aug. 488

Perfoliata femina.

A

*Officina...
Symphora...*

B

Durchwachs Weiblin.

DE PERFOLIATA Rhapsodia XXXI.

DV M I N I P S O medio opere hæreremus, atq; nunc illæ, nunc aliæ nobis adferrētur herbæ, citra omnem prorsus & deletum & ordinem (Nam alphabetę seriem obseruare, neq; operis nostri architecti pictores & sculptores obseruare poterant, neq; institutum nostrum hoc ferebat) etiam Perfoliata quædam, inter alias nobis offertur. Sic enim illam appellant officinæ. Circa quam cum multum, ac diu nos torserimus, nihil tamen certi expiscari licuit, neq; ab doctoribus medicis, neq; ab officinis, ne ab uetulis etiam & herbarijs, nisi quod Perfoliata diceretur, nostro idiomate, **Durchwachs**. Pharmacopolas igitur secuti, & nos etiam Perfoliatam illam inscripsimus, cæterum adulterinam. Exhibuit enim & aliam nobis Perfoliatam Lucas pharmacopola, longe ab hac diuersam, coliculis scilicet foliola penetrantibus, non admodum absimilem, catapotiarum generis, uel Esulæ maiusculæ, altitudine dodrantali, tam adpropriatæ respondentem nomini Germanico, ut existimem plane falsos herbarios, qui hanc nobis quam dedimus,

C pro genuina & germana obtruserunt. Quæ uero sit apud Dioscoridem, & quis porro eius usus, necdum animaduerti, nisi quod in officinis audio admodum familiarem esse, & in precio habitam D. Nicolao Capitone medico, idq; adrupta tantummodo, & uulnera glutinanda. Plura non comperi.

Nic. Capito.

Narcissus Martius.

Merzenblümlin.

DE NARCISSIS MARTIIS.

Supra fol. 119.

RESPONDENT flores, folia, bulbi, deniq; omnia fere cum Narcisso superiore. Vnde suspicio nobis subijt, fortasse aut illi germanam, aut certe quandam eius speciem esse. Non enim habeo, in quod tandem aliud genus referam. Sed, quod sæpius moneo, suspicio tantum sit hoc, nullum ex tripode responsum. Si quid firmitus alij comperit, adeo non recusamus doceri, & moneri, ut nisi id data quadam opera moliremur, magis eruditiores prouocare, quã alios docere, ad illam aut cõniuissemus, aut uelut ouem non signatam, ex reliquarum albo, exculcauissemus, & proscripsissemus.

L. Martiana
C. B. 135
S. Martiana
Simplic. 2 146
D

1537-184

Saxifraga granulata, L.
Saxifraga granulata, C. B. 309
 B *Saxifraga granulata*, L. 31.
 Cond. Gray 1825
 Spreng. herb. 1. 311

1537. 185

Hoher Steynbrech.

De omnibus Saxifragis Rhapsodia XXXIII.

AUTORVM PLACITA.

Descriptio Saxifragæ ex DIOSCORIDE lib. 2.

SAXIFRAGON, aliqui Sarxiphagon, alij Empetron, Romanam Saxifragiam uocant. Frutex est furculosus, in petris & asperis locis nascens.

σαξιφραγον.
 εμπιτρον.

Idem in Capitulo de EMPETRO, cap. 191.

Empetron aliqui Phacoides uocant. Nascitur in montibus & maritimis

εμπιτρον.
 φακοιδις.

C mis, falso gustu. Sed quo propius terreno fuerit, amarius sentitur.

Eiusdem EMPETRI historia ex P L I

N I O lib. 27. cap. 9.

Calcifraga.

Empetron, quā nostri Calcifragam uocant, nascitur in montibus maritimis, fere in saxo. Quo propius mari fuerit, minus salsa est. Saxifragiæ porro meminit lib. 22. cap. 21. in partitione Adianthi.

Excussio Historiæ Dioscoridis per H E R M O L A V M

B A R B A R V M cap. 2. Sarxiphagon.

Saxifragum, & Saxifraga latine dicitur. Item Calcifraga, si modo hæc est, quam & Plinius & Dioscorides alio loco Empetron appellant, Paulus Sarxiphages. Empetrum, inquit Plinius, fere in saxo nascitur. Recenti uires sunt: uetustate perdit eas. Lapollos qui sufferuefiant, una rumpi affirmant. Habetur & Saxifragi genus alterum, in Adiantho a nobis explicandum. Corrosi & ambusti sunt hac parte Græci codices, nec quale sit huius herbæ folium animaduerti ullo modo potest: & in ipso uerborum textu, spaciolum inane uacat. Porro ueterem in Dioscoride picturam huius herbæ uidi, non plus folijs, quàm Cirris minutis, per ramos ex interuallo conditis, nec frequentibus: in cacumine furculorum flocci ceu arentes potius quàm flosculi: subrudida radice, non sine fibris. Romæ talis ostenditur in maritimis, ac montosis tantum, non rubida radice, sed candida: flosculis quoque candidis. Recentioribus de hac herba parum conuenit. Alij Tritici foliorum figuram, alij marinæ Batii similem dixerunt, alij Tormentillæ uulgo dictæ. Est autem (ut uolunt) Tormentilla, Quinquefolio herbæ similis, nisi quod septem fere habet folia, non quinque. Quarti herbam, quæ florem Caryophyllon uocatum, ferat, de quo alibi dictum est. Quinti Saxifragam eandem esse, aut proximam ei quæ Pampinula, Pimpinella, & Bipennula, & Sanguisorba ruri dicitur: quoniam uulneribus iniecta, ferrum & spicula facile ac citra sensum doloris exigat. Folio paruo, orbiculato, & extremitatibus serrato: quod & mandi soleat, paratum oleo, sale, aceto: furculis ab eadem radice plurimis atque densis, rubentibus cum radice, ut ferunt. Quibusdam locis uermiculus eruitur, qui curatus, sericis præcipue tingendis, Purpuram facit incomparabilem, cæteros colores splendore quodam, & hilaritate superans.

I D E M in Capitulo de E M P E T R O.

Prafoides.

Empetron hoc Phaconides a Dioscoride, Prafoides a Galeno, & Paulo cognominatur. Fere in saxo nascitur. Recenti uires sunt, uetustate perdit eas. Lapollos qui sufferuefiant, una rumpi affirmant: quod & in Saxifraga quoque diximus ex Plinij sententia, ut qui nihil differre ab ea indicarit: quandoquidem medicinas, quas seorsum in utraque mentione Dioscorides enumerat, ipse uniuersas Empetro huic assignat. Aut igitur ita sentiendum est: aut Plinium errasse confitendum. Paulus certe Dioscoridem secutus, mentiones duas habet, quasi duorum generum, Galenus unicam

Plinij lapsus.

Pictura ueræ
Saxifragiæ.

Tormentilla.

Caryophyl-
los.

Pampinula.
Pimpinella.
Bipennula.
Sanguisorba.

Empetron, Aetius etiam Empetron uocari solitum affirmat.

A

I V D I C I V M M. V E R G I L I I de utraq;
& de Saxifragia, & de Empetro.

Nasci in petris Empetron satis indicat nomen. Epipetron eadem significatione ex antiquioribus aliqui etiam uocauerunt. Nec solum, quia lentis figuram & speciem refert Phacoides, sed Marrubio similem Prassoides etiam, Plinius Saxifragam a Latinis uocari ait: miscetq; cum ea, quæ priuatim & seorsum à Dioscoride Saxifraga hoc ipso uolumine descripta est. Ex quo iterum suspicari cogimur, quod in Saxifraga dictum hoc ipso uolumine a nobis est, non esse aliud in hoc scriptore eo nomine recipiendum: aut si sit, quod uerisimile tamen non est, uariantibus historia & medicina, bis de eadem actum fuisse non multo ante sub titulo Saxifragæ, quæ latina, & iterum nunc sub Empetri, quæ tota uox Græca est. Paulus quidem Aegineta, qui totum in sexto suæ medicinæ Dioscoridem multa breuitate exscripsisse uidetur, Empetri manifeste meminit, Saxifragæ autem nusquam: quod non relinquendum ab eo fuerat, si tunc in Dioscoride Saxifraga legeretur, aut ipse pro diuersa eam recepisset. Crederemus nos etiam eandem Saxifragam & Empetron esse, nisi diuersa penitus utriusq; historia & medicina esset. Ob eam causam peritioribus hoc relinquemus, certius de Saxifraga inuenturis, quod recipiendum, constituendumq; sit.

Epipetron.

Reprehensio Plinij in diiudicanda Saxifragia, & Empetro, per NICOLAVM LEONICENVM.

Empetrum ubi nascatur, et quas habeat uires in trahenda bile ac pituita, scribit Plinius lib. 27. eodem quo Dioscorides modo: alias tamen eidem subiungit facultates, quod urinam cit, & calculos frangit, quæ a nullo alio autore de hoc Empetro traduntur. Quin contra Galenus, Empetrum, quod etiã Prassoides appellatur, solis purgationibus. 6. libro utile esse testatur. At quos in altero Empetro, quod etiã Sarxiphages dicitur, Plinius legerat effectus, a Græcis autoribus, ac præsertim Dioscoride traditos, huic Empetro a Sarxiphage diuerso, quod uim purgatoriã habet, nominis æquiuocatione deceptus, ascripsit.

B

P E T R I C O L L I N V T I I

Apologia pro Plinio.

Empetrum a nostris Calcifragum uocari refert Plinius, calculosq; frangere: ac non ideo calculos non frangit, quia nullus ex his, quos Nicolaus legit, hoc scripserit. Hanc ei herbarum uim esse Plinius dicit magnus autor, atq; abunde laudatus: cuius ueram esse sententiam, & experimento compertum est, & hominum opinione receptum. Est enim Empetrum (quod noster Leoniceus ignorauit) ea herba, quæ acedarijs gratissima nunc habetur: & quam Venetia omnis, una addita, immutataue litera, Sampetram herbam uocitat: Basichiam multi dicunt: alij Baticulam, Picentes ab herbarum ipsius facultate Rumpifaxum uocant, folijs ad Rutam ferme accedentibus, uerum crassioribus, acutioribusq; flore, semineq; quæ cum Anisi, tum foeniculi speciem in muscarijs representent: odore iucundo: sapore inter acidum salisq; cibi appetentiam prouocante. Nasciturq; (ut Plinius quoq; docuit) in montibus maritimis fere in faxis: quod toto illo tractu uidere licet, qui inter phanum Fortunæ, Garganiumq; tenditur promontorium: & in Istrorum cauitibus, Liburnorumq; scopulis, unde plurima in Venetos defertur: & satiuua quoq; in Cœnobiorum horis non facili cultura seruatur. Certis quoq; rationibus adducimur, ut eam putemus esse, quam Marinam Batin alio in loco Plinius appellauit, aliud Empetri genus quod Saxifragum nostri uocant. Nec Plinium latuit: quippe qui illud libro. 22. inter Adianti genera posuit, ramulis nigro colore uirentibus, folijs filicis, mire calculos pellens, frangensq; unde & nomen: non quod umbrosis petris (ut Græci forte putauerunt) parietumq; asperginibus nasci illam uideamus. Non ergo nominum similitudine deceptus est Plinius, qui utrumq; Empetri genus, diuerso nomine Calcifragum, & Saxifragum prodidit, sed Nicolaus noster, qui nec Plinij uerba pensauit, nec herbas ipsas (ut accusatorem decebat) agnouit.

Empetrum.

Sampetra.

Basichia.

Baticula.

Rumpifaxū.

Batis marina.

C

Sententiæ NEOTERICORVM.

Descriptio SIMONIS GENVENSIS.

Alia quædam
Saxifragia.

Petra findula.

Pimpinella
quibusdam
Saxifragia.

Saxifragiæ herbam, quidam accipiunt herbam, cuius folia similia sunt folijs Pimpinellæ, maiora tamen, & ramulos super terram expansos habet. Alia tamen ostensa fuit in partibus Romæ, per omnia Cretano marino similis, nisi quod tenuior & macrior: eo quod in montibus apricis nascitur, & de scissuris petrarum exit: & propter hoc uocant eam incolæ Petra findula, eo quod in suo ortu petras scindere uidetur, odore & sapore Cretano appropinquans. Secundum Butanicum, prima est illa. Nam de Pimpinella dicit, quod multi Saxifragum dixerunt, & quod sit similis ei, uelut Saxifragia tyraria ab antiquis dicebatur.

P A N D E C T A R I I.

Saxifragia, est herba similis Pimpinellæ, non differens, nisi in pilositate, quam habet Pimpinella.

H I E R O N Y M I herbarij.

Quatuor spēs
Saxifragiæ.

Alfakengi.

D

Saxifragia multorum generum est. Scilicet Maior, floribus albis, caule subrubicundo, radice exili, cui uelut Lentis, uel Pisorum noduli adherent: quod semen eius esse ferunt. Minor omnibus agnita, humi repens, in petrarum summis, cui uulgo nomen, *Gryenfraut*, eo quod Ischiadi præcipue medetur. Tertia Alba, quæ Miliū solis, germanice, *Meerhyrs*, apud Dioscoridem lib. 3. Quarta in Alkakengi, arabico uocabulo nomen fecerunt, Germanice, *Schlutten / Bobzellen / Judentyrfen*. de quo in Solano plura.

T E M P E R A M E N T V M S A X I

fragiæ ex Plateario, 28.

Calida & sicca est in tertio gradu, uirtutem habet durenticam, expulsiuam, & extenuatiuam. Calculos arrodit, & conterit.

Vires & iuuamenta Saxifragiæ

ex DISCORIDE.

Cocta in uino, & mox pota, febricitantibus opitulatur.

Stranguriæ prodest.

Singultum sedat.

Calculos uesicæ frangit, & urinam ciet.

Eius, quæ Empetron uocatur, iuuamenta ex

eodem DISCORIDE.

Trahit bilem, pituitam, & aquam, si bibatur in iure aliquo, aut hydromelle.

E X P L A T E A R I O.

Contra lapidem in renibus, & in uesica, & contra Iliacam passionem, stranguriam, & diffuriam, ualet uinum decoctionis eius, uel puluis eius, pondere drach. ij. in ouo sorbili: fomentū quoque ex ea factum, multum confert prædictis.

Conditura Saxifragiæ ex P L A T I N A lib. de
Honestâ uoluptate. 2.

A

Appellatam Saxifragiã Apuleius adserit, quod lapillos in uesica frangat, atq; cõminuat. Eius radix, Petrosileno adsimilis est: quæ ablata, lota, atq; in frustra concisa, cum sale, oleo, & aceto comesta, ob eius caliditatem & siccitatem, lapidem (ut diximus) frangit. Renes & uesicam purgat. Coquitur tarde, propter siccitatem, quæ cõcoctioni contraria est, quam contra, humidum & calidum adiuuat.

DE P I M P I N E L L A, *θρύλλισ*.

Pimpinellam, uel Pampinulam, quintam esse speciem Saxifragiæ, paulo ante ex Hermolao Barbaro testati sumus. Arbitror & hanc ueteribus neglectam, uel incognitam potius. Interpretatus est hanc ex lib. 7. plantarũ Theophrasti cap. 10. Theodorus Gaza his uerbis. Spicosa igitur Oculus caninus, & Cauda uulpina, et Plantago, quæ Agnina lingua a quibusdam uocata est, & ab alijs Coturnix. Huic quodammodo similis est, quæ Bibinella dicitur. Cæterum quam uelit intelligi, & an de nostra uulgata Pimpinella dictum uelit, necdum satis assequor. Calidi & sicci esse temperamenti, ut Saxifragiam, compertum est, & per omnia ad eadem ualere.

Macer lib. 5.
Epistolarum.

Temperamentum.

E M P I R I C A quædam de P I M P I N E L L A.

Quæ priuatim de ea ab empiricis accæpimus, hæc fere sunt.

Quod decoctum eius febrem continuam, & quarta quoq; die recurrentem leuat.

B

Succus tertianam, idq; ante accessionem, potus.

Contra P H T I S I M sic utitor.

Recipe Pimpinellæ q̄ tenuissime puluerizatæ unc. ij. aquæ Pimpinellæ recentis, & sacchari quantum satis est, et fiat inde Electuarium: de quo sume quotidie drach. ij.

Conditura Pimpinellæ ex P L A T I N A E lib. 2.

De Honestâ uoluptate.

Pimpinellæ, quæ & Bibinella græcè dicitur, uis calida & sicca est: ob hanc rem tarde concoquitur: uoluptatem edentibus adfert. Collecta, ac lota in patinam, ac suomet caule, si tenera est, reponi debet, sale, oleo, et aceto condiri. Si prædura fuerit, folia tantum sumuntur. Aperit hic cibus iecinoris fibras, urinam prouocat, ac lapides, ut Saxifragia: non tamen a deo comminuit.

C

D

Edel Leberkraut. Hyrstlee.

DE HEPATICA,
Rhapsodia XXXIII.

N O M E N C L A T V R A

Græca, λειχίν.

Latina, Hepatica, Hepataria, Iecoraria.

Germanica, Leberkraut.

HEPATARIAM, siue Hepaticam, omnes Lichen interpretantur eam quæ est apud Dioscoridem libro. 2. cap. λειχίν. Verba Dioscoridis sunt, Lichen, quæ saxis est familiaris, aliquibus Bryon appellatur, asperginosis petris adhæret.

Paraphrasis, BARBARI, super
DIOSCORIDEM.

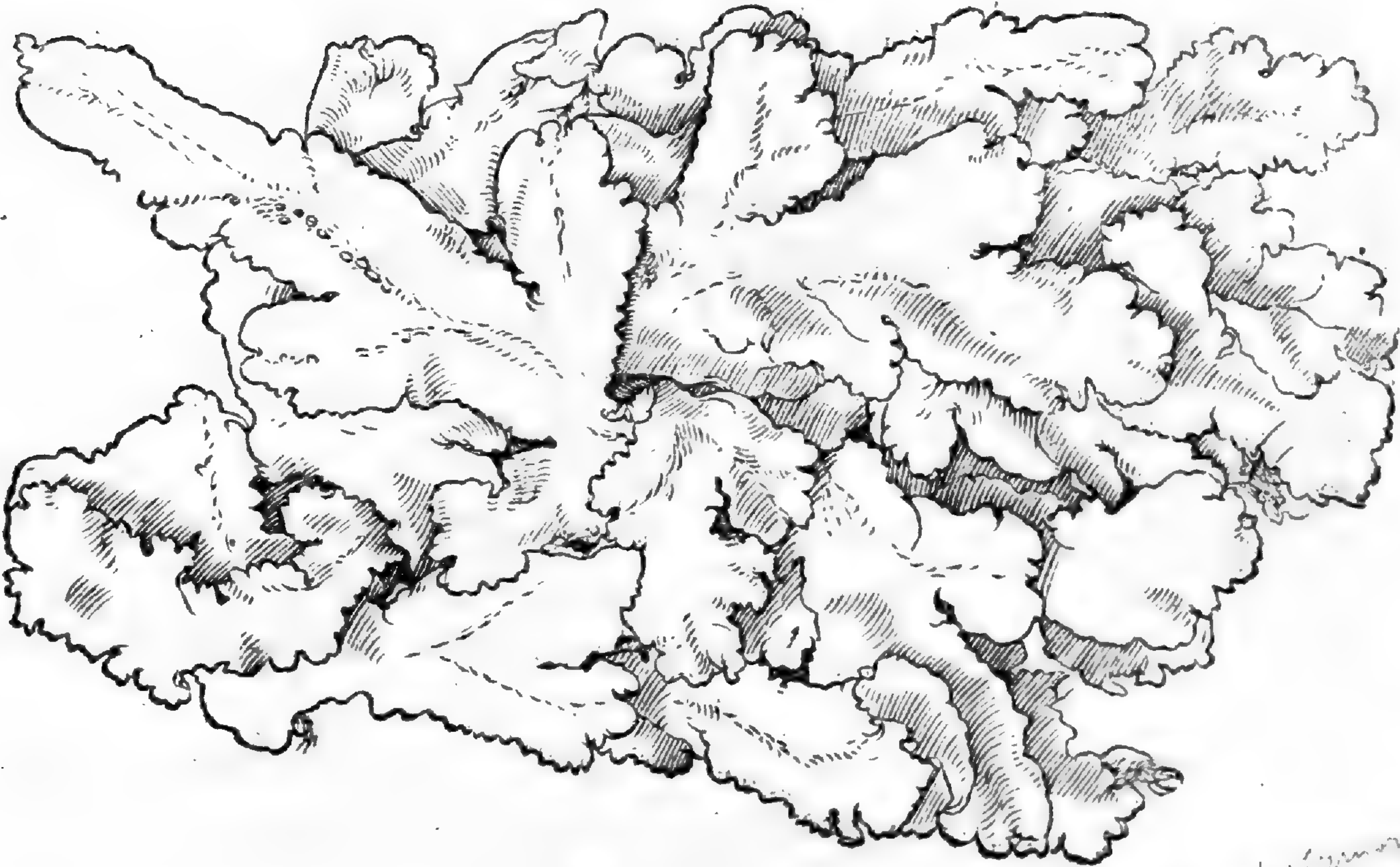
Lichen, siue Lechen, est muscus, ut hic, itemq; hærbæ alia nascens in petrosis: nomine utriq; inuento, quoniam contra Lichenas, remedijs omnibus anteponuntur. Folium unum ad radicem latum, caule uno paruo, loogis folijs dependentibus. Vtramq; recentiores herbarij Hepaticã appellant. Appuli hærbam, cuius unum ad radicem folium habere diximus, Iecorariam, siue Ficatellam cognominãt, folio succi pleno, & crasso:

Hepatica uni
folia.
Ficatella.

Antennaria rubra alba etc.
c. 15. 170

1537.190

137.191

Leberkraut.

*Marchantia polymorpha, L.
C.B. 3. 2*

ita nominatam, quia Iecinoris fibræ similis aspicitur. Diuersa est eodem nomine apud nos, in litore passim nascens, & olitorio foro, ieiuniorum tempore uenalis, hæderaceo fere folio, flore purpureo, lilij pusilli effigie. Conuoluit herba se quibus appropinquat. Soluit aluum cocta, & cruda, olerum modo accepta.

S E R A P I O N lib. Simplicium, capite. 113.
de Hepatica.

B

Hazez alsacher, id est, Hepatica, G. Nascitur in lapidibus humectis, & cadit super eam ros, & similis est lenticuli aquæ.

P L A T E A R I V S, cap. 5.

Hepatica hæra est in aquosis, & præcipue in lapidosis locis nascens, minuta habens folia, terræ & lapidibus adhærentia. Quanto autem hæbet maiora folia, tanto melior est, & dicitur Hepatica, quia præcipue est hepatis iuuatiua.

H I E R O N Y M V S herbarius,
de Hepatica.

Hepatica in triplici habetur differentia. Prima, quæ in obsoletis & rui-
nolis fontibus sub dio, petrosis quoque lapidibus adhæret, folijs inuicem
pinnatis, sibi adhærentibus, non admodum absimilis ei, quæ Pulmonaria
uulgo uocatur. Altera, quam nunc passim Matrisyluam, uel Stella-
rem hærbam uocant, Germanice, **Waltmeyer**: tametsi Campifolium
uulgo etiam Matrem syluæ faciunt. Tertia Trifolium aureum, Teuton

C ce, **Guldener Flee**, quod ipsum nascitur in syluis, & asperis.

I V D I C I V M N O S T R V M.

Id solum comperi apud receptos autores de Hepatica, quod equidem memini. Duæ primæ, dum has *uxorio* pingeremus, a nobis desiderabantur. Tertiam dedimus. Daturi & priores, si uita fuerit comes, in posteroribus Tomis. Sane prima et tertia descriptione non abluunt, pulchreque cum Barbari & Hieronymi descriptione concinunt.

T E M P E R A M E N T V M
E X S E R A P I O N E.

Virtus eius prima, est, desiccare, idque in modice.

Altera est abstergere.

Tertia uetare impetiginem, & quælibet apostemata calida.

V I R E S E T I V V A M E N T A

Emplastrum ex ea, cohibet mēstrua, & sedat apostemata calida, & impetiginem.

Linguae quoque apostematibus, & omnibus humorum fluoribus, propter suam siccitatem, & stipticitatem plurimum confert.

E X P L A T E A R I O.

Valet contra opilationem hepatis, & splenis, ex calida materia, & hepatis calorem.

D Syropus ex decoctione eius, & rhabarbaro, sanat Ictericam.

Et aduerte, quod in omnibus syropis contra opilationes hepatis, & calefactionem eius, debet indi Hepatica.

Contra calida apostemata superponitur trita in principio. Operatur enim repercussionem materiae influentis.

E X I O A N N E V I G O N I O.

Hepatica est frigida & sicca in primo. Et eius folia contrita, & cum farina ordeï in uino granatorum contrita, & parum sandali albi cum oleo rosaceo, omphacino, hepatis calidum apostema reperiendo spargunt & resoluunt.

Et decoctio eius facta cum Endiuia domestica et syluestri, et parum Capillorum Veneris, parumque Cicoreæ, cum aqua & zuccharo confecta, et cum modico uino granatorum, laborantibus hepatis discrasia calida, optime medetur. Et propterea dicitur Hepatica, quia ægritudinibus hepatis ualde opitulatur.

A V T O R E S.

Dioscorides.

Hermolaus Barbarus.

M. Vergilius.

Platearius.

Ioan. Vigonius.

Hieronimus herbarius.

¶ De Linaria, Rhapsodia xxxv.

A

¶ NOMENCLATURAE

Græcæ, περιστριών. ψευδολίον.

Latine, Linaria. Pseudolinum. Esula adulterina. Herba urinalis.

Germanicæ, Lynkraut. Saenkraut. Flachkraut.

LINARIA M hærbam D. Ioannes Lotzerus medicus, in colle-
ctaneis suis pharmacorum simplicium περιστριών græce, & latine Cristam
galli nobis traduxit: tametsi habeant & Verbenæ quædam eius nominis
species. Nec plura etiam apud probatiores lego, nisi quod hanc ψευδολίον,
& Esulam quandam adulterinam faciant Pandectarius, et Genuensis ille
Simon, interq; utramq; mediam scilicet quandam speciem: quod Esula
quidem lactescit, Linaria uero sine lacte sit.

D. Io. Lotzerus

TEMPERAMENTVM eius.

Temperamento frigido & humido deprehendimus in secundo gra-
du, habereq; vires dissipandi, incidendi, extenuandi, & perpellendi.

AB HERBARIIS Vires & Iuuamenta ei nun-
cupantur huiuscemodi.

Eius, simulatq; Pimpinellæ succus erysipelata refrigerant.

Cancro quoq; & Carcinomatis nihil est quod æque medeatur.

Per se indita hærba calciamentis, fertur totius corporis laborantis do-
lores reprimere & sedare. B

Aqua Linariæ cum media cortice Ebuli pota, quantitate nucis auella-
næ, hydropicis mirum immodum eicit aquam per urinam.

Eadem oculis rubentibus salubris est, sero, & in ieiunio indita modi-
ce. Crebro id compertum haud parum multis.

C

DE ESULA, Rhapsodia XXXIX.

I N O M E N C L A T V R A E

Græcæ, *πιτύουρα*.

Latinæ, Esula.

Germanicæ, *Wolffsmilch*.

NON consentio cum Simone Genuensi, qui negat hanc inter septem Tithymalorum species conscribi debere. Existimoque esse, aut Cyparissiam Tithymalum, aut certe Pityusam illam apud Dioscoridem lib. 2. Nec ea suspicio est tantum, uerum in uetustissimo libro, a Bononiensi quodam medico de simplicibus Diosco. inscripto, quomodo ad nostras officinas respondeant, ita scriptum inuenimus. Frutex Tithymalus Lactuca marina, seu Caprina, & Lactaria herba. Eius plura sunt genera: ex quibus unius fructum officinæ uomicam Nucem, alteram Esulam minorem uocant: Pityusam uero Maurisebram uocant, officinæ quoque Esulam maiorem, quæ ubique crescit.

Quadruplici differentia cernitur. Quædam tenera. Quædam crassiore radice. Quædam maior. Quædam minuscula. Quæ autem uera Esula hodie habetur, Linariæ herbae specimen præfert.

Electio eius ex M E S V E.

D Magnum est malum, abscindens uiscera: paruum uero est illud, quod eligitur. Et melior pars plantæ, est cortex radicis eius: & lac eius est acutius & fortius. Et melior est radix ipsius, habens proprietates quinque bonas scilicet: cuius cortex est subtilior & leuior: & facile frangitur: & est habens de rubedine aliquid, sicut Cassia proprie: et super quã iam præterijt medium anni. Recens uero mensis sui tantum, est mala. Nigra uero est perniciosa. Et orta in locis thermarum similiter. Et melius tempus collectionis radicis ipsius, est principium ueris, & lactis eius, in fine ipsius.

Complexio & proprietas.

Calidæ complexionis est & siccæ in principio tertij. Et lac eius calidius. Et est compositum ex substantia ignea, acuta, & subtili, & ex substantia terrea stiptica: & est incisuum, subtiliatuum, exiccantium materialium submersarum, liquefactuum & apertuum, disruptuum orificiorum uenarum.

RECTIFICATIO Nocumentorum Esulæ.

NO CET CORDI, hepati & stomacho, & disrumpit uenas, & excoriat uiscera: derelinquit inflammationes, facientes cadere in febres. Et emendatur primum nocumentum quod ex eo timetur, miscendo ei aliquas ex medicinis cordialibus & stomaticis, & hepaticis cum eo. Et secundum et tertium nocumentum corrigitur, acqrendo ei bonitatem cum medicinis cõglu-

tinatiuis, & cōadiuuātibus et consolidātibus: sicut est dragagantū pprie: **A**
 & gumī, & bdelliū, & mucilago psiliij, & succus portulacę, & similia. Et
 quartū nocumentū eius tollit, permiscendo ei ex rebus refrigerantibus,
 & extinguentib9 aliquas. Et ex hoc facientibus apud me est, ut infunda
 tur in succo Altaraxacon, aut in succo Endiuiaē ex pauco aceto, aut in
 succo Portulacę, aut Solatri & aceto. Et si fuerit acetum decoctionis,
 aut infusionis citoniorum, erit melius. Mirabolani quoque sigillant ei
 bonitates notas, & absinthium similiter, & aloe. Et dixit Iudæus. In
 fundatur in lacte dulci, aut aceto, & renouetur in eo lac multotiens, ex
 siccetur. Reprimitur enim sic a sua malicia. Et dixit Ruffus. Si solutio
 per ipsum superfluit, aut laboriose fiat, sedeat solutus in aqua frigida.
 Mihi quoq; uidetur uerbum inconueniens. Circumstans enim frigi
 dum includit, & cōadiuuat uirtutem medicinę, & corroborat eam.
 Necnon & medicinas adiuuans, ad uias expulsionum, repellit mate
 rias, sicut te scire fecimus. Succurrendum est igitur tunc, sicut in canone
 diximus. Confectio pilularum de Alsebram conferentium hydropisi.
 Accipe eius præparati partes quatuor, mirabolanorum citrinorum par
 tes quatuor, aloes partes quinque, confice cum succo feniculi: aut Endi
 uiaē. Et est dosis earum a drachma una, & semis, usq; ad tres. Et qui
 dam ex lacte eius, & farina faciunt oblatas, & soluunt cum eis. Et qui
 dam faciunt cum aceto & zuccaro, & lacte ipsius. Et quidam cum carne **B**
 citoniorum, & mastice faciunt solutium bonum.

V I R E S, E T I V V A M E N T A.

Solutione educit flegma uehementer, & aquam citrinam, & humores
 melancholicos, & materias a iuncturis, & confert doloribus earum. Et
 est ex medicinis magnis ad hydroposim. Verumtamen nocet hepati, &
 desiccet corpus utentis ipso. Et consumit sperma, & lac eius hoc uehe
 mentius facit. Et facit cadere in febres.

D O S I S E I V S.

Corticis radicis eius a Caractis. ij. usq; ad. vij. Et lactis eius a Caracto
 uno usq; ad tres.

V S V S E T A D M I N I S T R A T I O

Efulæ ex Plateario.

Efula calida & sicca in tertio gradu. Frutex est, cuius radix tantum u
 sui competit medicinę. Cortex radicis eius si in uere colligitur, per bi
 ennium in magna efficacia seruatur. Melius est tamen, ut singulis annis
 renouetur. Virtutem habet purgandi flegmaticos humores principali
 ter. Vnde ualet contra ægritudines factas ex flegmate.

Nota, quod lctericiam suo acumine purgat. Post Scamoneã utilior est
 Efula, & securius potest dari. non enim est multum abominabilis, ut
 quasi indignetur inde stomachus quandoq;: sed tunc tegula calida su
 perponatur.

C Contra quotidianam de flegmate naturali, arteticam, podagram, chiragram, paralifim, iliacam passionem, & leucoflegmatiam detur puluis iste Petruncelli. Recipe scrupul. v. Esulæ, & modicum cinnamomi. semen feniculi, anisi, masticis. Sanis leucoflegmaticis ualet ad præseruationem cum uino calido, uel aqua calida, uel cum ouo forbili datus in brodio, uel cum iufcello. Benedicta Esulata ualet contra prædictas, & maxime contra passionem colicam: iniiciatur per clystere cum aqua salfa, & oleo, & melle: optimum est.

Contra leucoflegmatiam præcipue talis sit usus. Bulliat succus feniculi aliquantulum, & postea resideat: & aquam claram supernatantem accipe, & addito puluere Esulæ, & zuccaro, detur. Vel fiat syrupus: multum prodest.

Delicatis uero medicinas abhorrentibus, ponatur puluis eius ad decoquendum cum carnibus. Vel ipsi cortices, & carnes illas comedant, & brodium accipiant.

Contra prædictas passiones ualet, si fiat claretum ex puluere eius, in uino & melle, & alijs speciebus. Non est enim multum abominabile.

Theodicum anacardinum, uel hieralogodion competenter acuntur ex Esula prædicta.

D

EX IOANNE VIGONIO.

Esulæ uirtus est, purgare Melancholiam & Phlegma. Et eius lac uerucas, & porros potentissime euellit, eorum radices exiccans.

A V T O R E S.

Dioscorides, lib. 2. dict. pityusa, & capite de Tithymalis.

Mesue, lib. simpli.

Serapion cap. ccclxxi.

Scriptor Pandectarum.

DE OMNIBVS MALVIS. Rhapsodia xxxv.

A

¶ Nomenclaturæ Maluæ hortensis.

Græcæ, *μαλάχη. κηπευτή. άνθημα.*

Latinæ, Malua hortensis. Lien capræ. Muris urina.

Vulgares, *Bappelen.*

PLACITA AVTORVM de Maluis.

Historia hortulanæ Maluæ ex P L I =

N I O lib. 20. cap. 21.

IN M A G N I S laudibus Malua est utraq; & sativa, & sylvestris. Duo genera earum, amplitudine folij discernuntur. Maiorem Græci Malopen uocant, in satiuis. Alteram ab emolliendo uentre dictam putant Malachen, e sylvestribus, cui grande folium, & radice alba, Althea uocatur. Ab excellentia effectus a quibusdam Aristalthea. Omne solum in quo feruntur, pinguius faciunt.

T H E O P H R A S T V S D E M A L V A,

quæ Ibisus uocatur, lib. 9. cap. 19.

Spinam quandam enarrant, quæ aquam iniecta congelet. Et radicem Ibisici posse addensare aiunt, si tritam inieceris, sub diuocq; humorem posueris. Constat Ibisicum folio Maluæ, maiori tamen, pilosioriq; caule molli, flore mellino, fructu Maluæ, caulibus proxima. Vfus eius ad rupta, & tusses, uino dulci, & ad ulcera in oleo.

B

De eadem A P V L E I V S cap. 38.

A Græcis appellatur Althea, alij Ororiza, alij Aeleomolochen, alij Molochen agriã, aut Creticen, alij Anadendramalachen, alij Sycophyllon. Itali Ibisicum uocant. Nascitur locis humidis & campis.

I D E M de Malua Erratica.

Malachin agriam uocant Græci, alij Aeleomalachen, alij Acopon, alij Malachin, alij Helionstrophon, alij Osyriacam, alij Maluam rusticam, alij Maluam erraticam. Nascitur ubiq; in locis cultis.

A L I A A L T H E A E H I S T O R

ria ex Dioscoride lib. 3.

Althea, quam alij Althiocon, alij Ibisicum uocant, in syluestrium Maluarum genere est: cui folia ut Cyclamino rotunda, lanugine crescunt, flore rosaceo, bicubitali caule, radice lenta, intus alba, Althea appellatur: quod inter primas sit utilis, & pluribus polleat remedijs.

De ea, quæ A L C E A dicitur, quam ego puto eam esse,

quæ hodie herba Simeonis, uulgo *Sigmundts*

wurtz uocatur. Ex eodem D I O S C O. lib. 3.

Alcea syluestrium Maluarum generi adsignatur. Folia habet diuisa, Verbenacæ proxima: caules tres, aut quatuor, cortice cannabino uestitos: florem Rosæ paruum, radices albas, latas, quinque aut sex, cum plurimum cubitales.

C Sententiæ NEOTERICORVM, de prædictis speciebus Maluarum, & autorum explanationes. Et primo HERMOLAI BARB. in Corollario.

Malua Mono
caulos.

Malua, inquit, culturæ opera, intra sextum, septimumque mensem grandescit in arborem, hastarum, baculorumque usu in Arabia, Mauritania quoque Lixi oppido æstuario, ad Hesperidum hortos, & iuxta delubrum Herculis. Duo genera earum summa: quæ amplitudine folij discernuntur. Maiorem Græci Malachen uocant in satiuis. Alteram ab emolliendo uentre dictam putant Malachen e syluestribus, cui grande folium, & radices candidæ, Althea nominatur. Est & quæ unicaulis nascitur, Monocaulos ex facto cognominata. Omne solum in quo seruntur Maluæ, pinguius faciunt. De Althea, quæ item Dendromalache, siue Anadendromalache dicitur, & Ibiscus, uolumine tertio differitur. Est & Alcea, huius fere generis seorsum indicanda.

I D E M rursus in ALTHEAM.

D Medici Altheam uocando, ut Theophrastus inquit, Maluam syluestrem intelligunt. Ab excellentia effectus, a quibusdam Aristalthea dicitur, Anadendromalache a Galeno. Item Ebiscus, siue Ibiscus. Quanquam Plinius Altheam ab Ibisco separauit, in medicinæ usu. Ibiscus inquit a Pastinaca gracilitate tantum distat: damnatus in cibis, & medicinæ dumtaxat utilis: quam Græci *μελάχην*, inquit *ἀγρίαν* uocant, & aliqui Pistolochiam. Altheæ folium Maluæ a Theophrasto redditur, sed grandius & pilosius, cauliculi molles, flos luteus, radix alba, neruosaque, semen Maluæ, gustus quoque caulium, ut Maluæ.

MARCELLI VERGILII
explicatio Altheæ.

Maluæ genera
duo.

Nihil Althea græcis aliud est, quæ si a medendo medicam simpliciter dicas: quibus *ἀλλόιο* in medicina pharmacum, remediumque, & *ἀλθαίνιον*, uerbum, mederi est. Nec aliter in Theriacis suis Nicander *ἀλθαίνια*, aliquid sæpe appellat. Hanc Palladius in Octobri mense Ibiscum dici, his uerbis testatur. Altheæ, hoc est, Ibisci folia. &c. Vriturque ea, ut uerbis eius utamur, ut ex molli forte uinum fiat. Theophrastus syluestrem esse Maluam lib. 9. de Plantarum historia confirmat his uerbis. Et eam quam hi Altheam, illi uero syluestrem Maluam appellant. Galenus Anadendromalachen uocauit, quasi arboream, siue arboreascentem Maluam. Plinius diuersis locis. 19. 20. & 21. uoluminibus, plura Maluarum genera describens, non satis certam earum historiam tradit. Nos Græcos, & hunc præsertim scriptorem secuti, præcipua duo Maluarum genera fecimus, alterum secundo, alterum tertio hoc uolumine tractatum. Non ignorantes, hæc ipsa a quibusdam iterum diuidi, & in utroque genere satiuam, & sponte sua nascentem numerari. In priore illa hortensem, qua in cibis pro olere uterentur, & locis incultis nascentem: ut tunc in Maluæ commentationibus nostris longius diximus. In posteriore hac syluestrem esse quæ duabus illis undique procerior sit, altiusque a terra erigatur, & in hortis consita arborefcit, multoque maiores flores, nec minore ambitu Rosarum profert. Verumtamen quæ artificio & opere humano meliorescunt, diuersi generis ob id censenda non sunt. Descripsit Altheam hanc Theophrastus eodem libro. Quodque in nullo Maluæ flore, quod hæctenus ipse uiderim, aut ab alijs audierim, luteum illi florem dedit. Nec nos scimus, quo modo naturæ, & alijs scriptoribus in Malua color ille respondere possit. Ostendit quotannis in omni Malua natura inter ruborem, & purpuram splendentem florem. Hic etiam Rhodoides, quod est, Rosæ simile dicit esse, neque ad formam magis, quam ad colorem referri id oportet. Quo fit, ut peritioribus dirimendam inter Theophrastum, scriptoresque alios tam grauem litem relinquamus.

Explicatio Alceæ per HERMOLAVM

B A R B A R V M.

A

Alcea caulibus foliosis. Nascitur in pingui solo, nec sicco: quam & Peristereon cognominat, a similitudine foliorum, ut conijcio. Ipsam quoque Leonis caudam, qua multum pollet animal id, Homero, Catullo, & Plinio testibus, appellant Græci Alceam. Differentia in eo, ut quibusdam placet: quod herba diphthorgum non habet in penultima. Dicitur, & Cercis cauda eius. Quanquam & herba quædam Cercis est, e qua radij fiant textoribus: unde & nomen.

Leonis
cauda.

Cercis.

De eadem rursus MARCELLVS

V E R G I L I V S.

Breuis in antiquis Græcorum medicis Alceæ huius historia & medicina est. Nec Plinius aliter a Dioscoride lib. 27. cap. 4. de ea agit. Nos etiam, quod illi adijciamus, non habemus. Illud tantum tacuisse nolumus, in antiquissimis Latinis codicibus coniunctam superiori hanc esse, unoque capite de utraque agi. Quod fecisse congener earum natura uideretur.

De eius TEMPERAMENTO.

Agrestis quidem distrahendi, & molliendi clementer particeps est potentia. Hortensis uero, quadamtenus plus aquosæ humiditatis admittit, eatenus potestate imbecillior est. A barbaris frigida in primo, humida uero in secundo pronunciat.

DE IUVAMENTIS MALVARVM

& uulgatæ Maluæ ex Dioscoride lib. 2.

Satiua esui longe aptior syluestri. Stomacho aduersatur. Aluum iuuat, sed multo magis caules:

Interaneis, & uesicæ utilis.

B

Cruda folia cum salis exiguo manducata, ægylopas ex melle sanant. Verum cum cicatricem trahere cœperint, ea demum citra salem utendum est.

Contra aculeatos apium, uesparumque ictus, illita efficax est.

Eadem cum oleo trita peruncti, non feriuntur.

Ulcera manantia in capite, furfuresque cum urina sanat.

Sacris ignibus, & ambustis decocta folia, tritaque, utilissime ex oleo imponuntur.

Eius decoctum uulvas infusione mollit.

Prodest erosionibus uesicæ, & intestinorum, uulvæ, sedisque, clystere infusum.

Ius decoctæ cum radice sua, contra omnia uenena auxiliatur, si continuo a bibentibus reuomatur.

Contra phalangiorum morsus remedio est.

Lac euocat semen in uino potum: addito Loti syluestris semine, uesicæ cruciatus lenit.

IUVAMENTA eius, quæ Althea dicitur,

ex DIOSCORIDE lib. 3.

Decocta in uino, aut aqua mulsa, in potu efficax est contra uulnera,

C parotidas, abscessus, mammarum inflammationes, attritus sedis, inflationes, neruorum rigores. Siquidem discutit, & excoquit, rumpit, & ad cicatricem perducit.

Cocta, ut dictum est, adiecto suillo adipe, aut anserino, terebinthinaeue, ut malagmatis lentor fiat, facit ad uuluae inflammationes, praeclosurensq; in pessis subdita.

Decoctum eodem fungitur munere.

Onera uuluae, reliquiasq; a partu extrahit.

Decoctae succus ex uino potus, succurrit urinae difficultati, calculosorum cruditatibus, dysentericis, ischiadicis, tremulis, ruptis.

Dentium mulcet dolorem, cum aceto decocta, colluto inde ore.

Viride semen, siccumq; tritum, uutiligines in sole perunctas emendat.

Eodem cum oleo peruncti, a uenenatis non feriuntur.

Valet contra dysenteriam, & sanguinis reiectiones, aluiq; profluuium.

In posca, aut uino decoctum bibitur contra omnes uesparum, apum, similiumq; aculeatos ictus.

Folia cum olei momento, morsibus & igni ambustis illinuntur.

Constat, aquam trita radice addita, sub diuo addensari.

I V V A M E N T A Alcae ex DIOSCORIDE.

D Cum uino, aut aqua potae radices, dysentericis, ruptisq; medentur.

Empirici in usu habent ad Collyrin: dicuntq; uel suspensam eam a pectore, caligantibus oculis prodesse.

Maluarum omnium I V V A M E N T A ex

P L I N I O lib. 20. cap. 21.

Huic contra omnes aculeatos ictus efficacior uis, praecipue scorpionum, uesparum, similiuq; & muris aranei. Quin & trita cum oleo, quaslibet earum peruncti ante, uel habentes eas, non feriuntur. Folium impositum scorpionibus torporem affert. Valent contra uenena. Aculeos omnibus extrahunt illitae crudae, aut cum anetho potae. Decoctae uero cum radice sua, leporis marini uenena restringunt: & ut quidam dicunt, si uomatur. De eisdem mira & alia traduntur. Sed maxime, si quotidie quis succi ex qualibet earum sorbeat cyathum dimidium, omnibus morbis curaturum. Ulcera manantia in capite sanant, in urina putrefactae lichenas, & ulcera oris cum melle. Radix decocta furfures capitis, & dentium mobilitates. Eius quae unum caulem habet, radice circa dentem, qui doleat punge, donec desinat dolor. Eadem strumas & parotidas, panosq; ad dita hominis saliuam, purgat citra uulnus. Semen in uino nigro potum, a pituita & nauseis liberat. Radix mammarum uitij occurrat, ad alligata in lana nigra. Tussim in lacte cocta, & sorbitionis modo sumpta, quin diebus emendat. Stomacho inutiles Sextus niger dicit. Olympias Thebana, abortiuas esse cum adipe anseris. Aliqui purgari foeminas, folijs earum manus plenae mensura, in oleo & uino sumptis. Vtiq; constat, parturientes folijs substratis celerius solui, protinus a partu reuocanda, ne

uulua sequatur. Dant & succum bibendum parturientibus ieiunis, in ui
 no decocta hemina. Quin & semē tritum adalligant brachio, genitale nō
 continentium. Adeoq; eae Veneri nascuntur, ut semen Vnicaulis asper-
 sum genitali foeminarum, auiditates augeri ad infinitum Xenocrates tra-
 dat. Item tres radices iuxta adalligatas, tenasmo & dysentericis utilissime
 infundi. Item sedis uitijs uel si foueantur. Melancholicis quoq; succus da-
 tur cyathis ternis tepidus, & infanientibus quaternis. Decoctae comitali-
 bus heminae succi. Hic & calculosis, & inflatione & torminibus, aut opi-
 sthotonico laborantibus, tepidus illinitur. Et sacris ignibus, & ambustis,
 decocta in oleum folia imponuntur, & ad uulnerum impetus cruda cum
 pane. Succus decoctae neruis prodest, & uesicae, & intestinorum rosioni-
 bus. Vuluas & cibo & infusione mollit in oleo: succus decoctae, pori me-
 atus suaues facit. Althaeae in omnibus supradictis efficacior radix, prae-
 pue conuulsis ruptisq;. Cocta in aqua aluum sistit. Ex uino albo strumas
 & parotidas, & mammaram inflammationes, & panos in uino folia de-
 cocta & illita tollunt. Eadem arida in lacte decocta, q̄libet perniciosae tus-
 si citissime medentur. Hippocrates uulneratis, sitientibusq; defectu san-
 guinis, radice decoctae succum bibendum dedit. Et eam uulneribus, cum
 melle & resina, item conuulsis, luxatis, tumentibus, et musculis, neruis, ar-
 ticulis imposuit. Et asmaticis, ac dysentericis in uino bibendum dedit. Mi-
 rum, aquam radice ea addita addēfari sub dio, atq; elactescere. Efficacior
 autem, quo recentior.

EX IO ANNE VIGONIO.

Malua decocta in brodio gallinarū, uel pulli, cum farina ordeacea, us-
 q; ad spissitudinem solidam: deinde pistata cum duorum ouorū uitellis,
 & oleo Violarum in quantitate sufficiente, & parum croci, omnia simul
 miscendo, apostematibus cholericis, & ualde calidis optime medetur, tā
 in resoluendo, q̄ in maturando, si natura maturationē tentare uoluerit.

EX PLATEARIO.

Contra calida apostemata in principio folia Maluae terantur, & super-
 ponantur. Ad maturandum terantur cum assungia porci recenti: & su-
 per regulam calidam ponantur. Hoc autem ualet contra duriciem sple-
 nis & hepatis.

Fomentum ex aqua decocta, circa pedes ualet.

Ad somnum prouocandum in acutis febribus Malua cocta & come-
 sta soluit uentrem.

Valet in febribus, propter uentris constipationem.

Ex aqua illius fiat clyster mollificatiuum competens.

Ad menstrua prouocanda certum experimentum. Radix ipsius ad
 modum digiti grossa & longa, uel etiam longior, radatur aliquantulum,
 & superspergatur puluis scamo, & superponatur: ungatur tamen prius
 cum melle, si uolueris.

Maluauiscus plus mollificat & maturat, sola folia & magis radix trita

C cum assungia, aliquantulum calefacta & superposita, apostemata maturat, duriciem relaxat & mollificat. Hærbæ etiam cocta cum radice, fere ad consumptionem aquæ, apparebit quasi quædam uiscositas: quæ superposita apostema maturat, durum relaxat & remollit

Ex aqua, addita cera & oleo, fit optimum unguentum ad predicta.

Aqua decoctionis seminis ipsius herbæ, ualet contra tussim siccam.

Confert ethicis.

Semina autem facellata, & in oleo cocta, duriciem splenis soluunt & mollificant.

De satua Maluæ ex PALLADII lib. 10, de mense Octobri.

D Hoc mense Malua ferenda est, quæ occurfu hyemis ab incrementi longitudine reprimetur. Loco pingui delectatur, & humido gaudet. Leta & mine transferuntur plantæ eius, cum coeperint folia quatuor habere, uel quinque. Melius comprehendit planta eius, quæ tenera est: maior enim translata, languebit. Sapor illius melior, si non transferantur: sed ne cito erigantur in caulem, in medio earum glebularum conferunt, aut lapillos. Rara ponenda est. Sarculo delectatur assiduo. Sic liberandæ sunt hærbis, ne motum sentiant in radice. Si transferendis plantis nodum facias in radice, sessiles fient.

CONDITURA Maluæ ex PLATINAE lib. 2, de honesta uoluptate.

Maluæ generatio duo,

Mirabuntur fortasse qui naturam Maluæ ignorant, me hanc hærbam inter edulia posuisse. Sed desinant mirari, & quantis laudibus extollenda sit animaduertant. Maluæ duo genera, Satiua, & Syluestris, & utraq; laudanda. Quæ Althea dicitur, quæ alte surgat. Amplitudine folij discernantur. Satiua minor, hæc Græci a molliendo uentre *μαλαχιν* uocauerunt. Omne solum in quo feritur Malua, pinguescit. Valet hæc hærbæ contra omnes aculeatos ictus, præcipue uero scorpionum, uesparum, apum, muris arachnei. Quin & trita cum oleo, cutiq; extensa, hominem ab iniuria talium bestiarum defendit. Cruda illita uulneri, aculeos omnes extrahit. Ferunt hominem omnibus morbis cariturum, si qualibet die ex succo Maluæ aliquid sorbeat. Valet item hic succus (quantum stomacho aliquantulum inutilis) contra bilem atram, & eam maxime, quæ iam ad insaniam ducit. Elixatur tenellæ Maluæ caulis ablata cima, & in patinâ more asparagi positus, cum sale, oleo & aceto comeditur. Condiuntur & eodem modo flores. Nec insalubre hoc genus condituræ habetur: cum & calculosis, & inflationi, & torminibus, & sacris ignibus medeatur.

Coriandrum.

A

*C. sativum, L.
C. B. 158
Sm. fl. 2. 67*

Coriander.

1537. 203

D E C O R I A N D R O

Rhapsodia XXXIII.

¶ N O M E N C L A T V R A E

Græcæ, κόριον, κορίανον.

Latine, Corium. Corianum. Coriandrum.

Germanicæ, Coriander.

De ratione nominis Coriandri M.

V E R G I L I V S.

Crediderunt Coriandro aliq in Græcis nomen fecisse Cimices, q̄s folia ei, & caules olent. Et qm̄ insectū id græci Corin uocēt, ideo olentē eos plantā Corion nominauerint. Sunt contra, qui q̄ Corian nō græci frequentis, q̄ Coriō Coriandrū uocent, nō a Cimicibus, sed quasi Coriamblon, i. hebetatē oculorū pupulas dictū fuisse uelint. κόριον em̄ oculi pupulā, & ἀμείλιον hebetare ἡδέ græci dicunt. Qd̄ q̄ uerū sit, peritiores intelligent. Ab hoc em̄ nihil quod ad oculos pertineat priuatim in Coriandro decernit. Omnium eius appellationū prior illa in hoc, & alijs medicinæ scriptorib, frequentior est. Alterā illā in cōmuniore sermonis usu fuisse, indicat in eq̄tibus suis Aristophanes. Quocūq; aut̄ nomine uocēt, nota omnibus planta est, semencq; p̄cipue: ideoq; nō ultra a nobis tractanda. Numerat̄ ab hoc ipso scriptore, s. uolumine

C niter uenena: odoreq; p̄sertim deprehēdi, q̄ similis uiuenti Coriandro toto corpore sentiat. Meminit & Nicāder in Alexipharmacis suis, quo loco interpret eiꝰ syluestri Coriādro ueneni maleficiū inesse ait: q̄d ab eo describit̄ latioribus longioribusq; folijs, multis adnatis, & numerosa radice, copiosoq; flore. Quod nescio an uerum sit; testante Plinio. 20. uolumine eiusdem numeri capite, non inueniri inter syluestria Coriandrum. De eo iterum in. 6. agendum nobis erit.

EIꝰDĒM C O R I A N D R I.

Radice breuiuscula herba est, admodū fibrata, caulibus, ramisq; multis, nudo semine, ac firmo & diutino. Sub canis ortum falescit.

De satū Coriandri C O L V M E L L A

lib. 12. capite tertio.

Sinape, & Coriandrum, nec minus Eruca & Ozymū ita uti fata sunt, sua sede im̄ota permanent: neq; est eorum cultus alius, q̄ ut stercorata runcētur. Possunt autem, non solum Autumno, sed & Vere conseri.

Eadem fere P A L L A D I V S Martio mense.

Ab hoc mense, usq; in Octobrem totum Coriandrum seritur. Amat terrā pinguem. Sed & macro solo nascitur. Semen melius putatur, quod uetustius fuerit. Delectatur humore. Satum bene, cum olere quocumq; nascitur. Semen melius putatur quod uetustius fuerit.

De Coriandri T E M P E R A M E N T O.

Vim refrigeratoriam habet: ut inquit Dioscorides, Galeno & alijs apparet ex contrarijs uirtutibus constare.

D V I R E S & iuuamenta eius ex Dioscoride.

Illitum cum pane, aut polenta, ignibus sacris, & ulceribus quę serpunt medetur.

Epinyctidas cum melle, uel uua passa, testium inflammationes, carbunculoscq; sanat.

Cum faba fresa, strumas & tubercula discutit.

Tineas interaneorum expellit, semen cum passo potum.

Genituram adauget.

Largius tamen sumptum, mentem non sine periculo mouet. Quare continuo & copiosiore usu abstinendum.

Succus cum cerusa, spumaue argenti, necnon aceto & rosaceo illitus, ardentes summæ cutis inflammationes emendat.

EX P L I N I O lib. 20. capite. 20.

Valet contra serpentium genus unum, quod amphibænas uocāt, potum, impositumq;.

Sanat & alia uulnera, epinyctidasq; & pustulas, tritum.

Sic & omnes tumores, collectionescq; cum melle, aut uua passa. Panos uero ex aceto tritum.

Semen ex aqua potum, solutionem uentris stringit.

Seminis grana tria in tertianis deuorari, iubēt aliqui ante accessionem, uel plura illini fronti.

Sunt qui & ante solis ortum cervicalibus subijci efficaciter putent.

Vis magna ad refrigerandos ardores uiridi.

Vlcera quoq; quæ serpunt, sanat cum melle, uel uua passa.

A

Item testes, ambusta, carbunculos, aures, cum lacte mulieris, epiphoras oculorum, uentris & intestinorum fluxiones.

Semen ex aqua potum bibitur in choleris cum Ruta.

Pellit animalia interaneorū, cum mali punici succo, et oleo semē potū.

Xenocrates tradit rē mirā, si uera est. menstrua contineri uno die, si unum granum biberint foeminae: biduo, si duo: & totidem diebus, quot grana sumpserint. M. Varro, Coriandro subtrito cum aceto, carnem incorruptam aestate seruari putat.

EX MACRO.

Depellere uentre

Lumbricos, tineasq; solet, si trita bibatur

Cum uino: uel si mixta sumatur aceto.

EX IO ANNE VIGONIO.

Coriandrum quidam dicunt esse frigidum & siccum: quidam uero calidum. Ab effectu enim cognoscitur calidum esse: quia uctositatem & schrophulas resoluit. Ex alio enim latere ostendunt esse frigidum & siccum. Quia sumptum post cibum, cibi uapores compescit, & uapores ad caput ascendentes, prohibet. Ideo decoctio eius, cum farina fabarū, & oleo rosaceo, & myrtino, ad ignem de omnibus faciendo emplastrum solidum, apostemata testiculorum calida potentissime resoluit, dolorem mitigando.

Et succus eius, cum succo Lactucae & Plantaginis, & albumine oui, & oleo rosato omphacino, omnibus simul conquassatis, apostematibus calidis & heresypelatis, uehementer opitulatur.

EX APVLEIO capite. 102.

Mulier ut cito pariat, Coriandri seminis grana. ii. aut. iij. in linteolo mundo de tela alligato, puer, aut puella uirgo, ad femur sinistrū, ppe ingueni teneat: et mox ut peractus fuerit partus, pueri remedium cito soluatur, ne intestina sequantur.

B

DE NOCVMENTIS Coriandri ex Dioscoride libro sexto.

Non potest ob odorem latere Coriandrum. Vocem haustum exasperat, & ebrietati similem cum turpi loquacitate furorem facit. Toto corpore eius qui id hausit, Coriandri etiam odor sentitur.

DE eius CORRECTIONE.

Remedio est, cum Irino oleo, quo in alijs p̄mōstratum est modo, id eduxeris, cum absinthio meracum uinum: nec itidem per se potum utile est. Bibuntur contra Coriandrum utiliter etiam ouorum putamina in se ipsa confracta, tritaq; & cum muria diluta. Quinetiam Muria ipsa per se bibitur, salsumq; gallinaceorum, anserisue esculentum ius, & cum lupina passum.

A V T O R E S.

Dioscorides lib. 3. cap. 62.

Palladius.

Plinius lib. 20. cap. 20.

Apuleius cap. 102.

Macer.

Ioan. Vigonius.

Columella lib. 12. cap. 3.

§ 3

C

1537. 206

Basilienkraut.

DE OZYM O Rhapsodia XXXV.

[N O M E N C L A T V R A E

Græcæ, ὄζυμον.

Latinæ, Ozymum. Basilicum.

Germanicæ, Basilienkraut.

P L A C I T A A V T O R V M de Basilio.

De ratione nominis Ozymi Baptista Pius, commentarijs
super horto Columellæ.

N O N O C I M A legendum est, sed Ozyma, pro herba odora-
ta & condimentis idonea, quæ deriuatur ab ὄζυμον, quod est, redolere. In
hortis satorum celerrime nascitur Ozymum; nihil illo foecundius. Cum
maledictis ac probris serendum precipiunt, lætius proueniet. Hæc Pli

Handwritten note:
Ozymum Basilicum L. P.
C. 1537.

D

nus libro uicesimoprimo. Columella item libro duodecimo. Circa Idus **A**
 Maias Ozyma feruntur: quorum cum semen obrutum est, diligenter
 inculcatur pauicula, uel cylindro. Nam si terram suspensam relinquas,
 plærumq; corrumpitur. De hoc quoq; Persius.
 Cum bene discincto cantauerit Ozyma uernæ.

Nunc error eorum corrigendus, qui idem putant Ozymū esse, quod
 Ocimum. Nec refert Plinium dicere, Ozyma celeriter prouenire. Non
 enim omnia quæ prospera eueniunt, Ocima dici debent. Nos Ozy-
 mum lingua uernacula dicimus Basilicum: Ocimum uero inter pabula-
 ria numeratur: tantum ab Ozymo distans, quantum ab Eridano Hypa-
 nis. De Ozymo Plinius meminit lib. 21. inter hortensia; de Ocimo ue-
 ro libro decimo octauo.

Ozimum.

Ocimum.

Controuersia de O C I M O ex

PLINII lib. 20. cap. 12.

Ocimum Chrylippus grauitè increpuit, inutile esse dicens stomacho, urinæ, oculorum
 quoq; claritati: præterea insaniam facere, & lethargos, & iocinoris uitia: ideoq; capras id
 aspernati. Homīnibus quoque fugiendum censet. Adhūc quidam, tritum si operiatur
 lapide, scorpionem gignere. Commanducatum, & in sole positum, uermes afferre. Alij ue-
 ro, si eodem feriatur quispiam scorpione, qui ederit Ocimum, sanari non posse. Quinimo
 tradunt aliqui, manipulo Ocimi cum cancris decem marinis, uel fluuiialibus trito, conue-
 nire ad eum scorpiones a proximo omnes. Diodorus in empiricis etiam pediculos facere
 Ocimi cibum.

Secuta ætas alacriter defendit. Nam id esse capras, nec minus quam Mentham & Ru-
 tam, scorpionum terrestrium ictibus, marinorumq; uenenis mederi, cum uino, addito ace-
 to exiguo. Vsu quoque compertum, deficientibus ex aceto odoratum salutarem esse. Item **B**
 lethargicis, & inflammatis, & refrigerationi. Illitum capitis doloribus, cum rosaceo, aut myr-
 teo, aut aceto. Item oculorum epiphoris impositum ex uino. Stomacho quoq; esse utile. In-
 flationes, & ructum ex aceto dissoluere sumptum. Aluum sistere impositum, urinam ciere, sic
 & morbo regio, & hydropicis prodesse. Choleras eo & destillationes stomachi inhiberi, Ergo
 etiam Coeliacis Philistio dedit: & coctum dysentericis, & Colicis Plistonis. Aliqui & tena-
 smo, & sanguinem exscreantibus in uino. Extinguit quoq; lactis prouentum. Auribus uti-
 lissimum infantium, præcipue cum adipe anserino. Semen tritum & haustum naribus, ster-
 nutamenta mouet, & destillationes capiti quoq; illitum. Vuluas purgat in cibo ex aceto.
 Verrucas mixto futorio atramento, tollit. Venerem stimulat: ideoq; & equis, asinisq; ad-
 missuræ tempore ingeritur.

DE ALIO OCIMO, QVOD

est pabuli genus, idem PLINI

V S lib. 18. cap. 16.

Apud antiquos erat pabuli genus, quod Cato Ocimum uocat, quo
 sistebant aluum bubus. Id erat e pabulis, segete uiridi defecta, antequam
 gelaret. Sura Manilius id aliter interpretatur, & tradit fabæ modios de-
 cem, uiciæ duos, tantundem & eruilæ in iugero autumnno misceri, &
 feri solitos. Melius & auena græca, cui non cadit semen admixta. Hoc
 uocitatum Ocimum, boumq; caussa feri solitum, Varro appellatum a
 celeritate proueniendi, a græco quod est *ὄκυμ* dicunt.

IDEM DE OCYMO

lib. 19. cap. 7.

Nihil Ocymo fecundius. Cum maledictis ac probris serendum præ-

Pronunciata Barbarorum de Ozymo.

Iudicium SIMONIS GENVENSIS.

A

Ozimum, id est, Basilicum, multas habet species. Nam est commune, quod ubiq; inuenitur, latis folijs. Et est Gariofilatum, strictioribus folijs, & minoribus Gariofilis, redolens, & citratum, omnibus folijs latioribus, odorem habens citri: quod Arabice Turungen uocatur. Quidam Fluuiale uocant.

PANDECTARIUM.

Ozimum quoddam est Gariofilatum, quoddam comune, & quoddam latum. Plus alijs, quod Citrarium uocatur. Ozimum Gariofilatum, est illud quod ab autoribus laudat: Citrarium, & commune uisuperatur. Gariofilatum competit medicinae, & herba, & semen: cum autem simpliciter ponitur in medicina, semen debet intelligi, & potissimum in electuarijs: sed in unguentis & emplastris herba intelligitur.

Krusz Basilien
Grossz Basilien.

HISTORIA OZYMI EX

Serapione cap. 156.

Ozimum Gariofilatum secundum Isaac Ebenamram, folia habet parua, quorum color est inter uirorem & glaucedinem: & odor huius herbae est similis odori Gariofilorum: & stipes eius est quadrangulus, cuius color est, sicut color foliorum ipsius: & semen eius est minimū, nigrum, & colligitur in mense Iunio.

Krusz Basilien

Ozimum non Gariofilatum, est arbuftum paruum, & habet folia coloris nigri, similia folijs Herendarog, maiora & latiora.

C
Cap. 157.

Domesticum Ozymū, habet lata folia, ramulos uirides, quadrangulos: & color floris eius est albus: & semen eius est, sicut semen Ozymi, & est calidum & siccum in secundo. Aperit opilationes cerebri, & confortat in catarro.

De eius TEMPERAMENTO.

Teste Hippocrate lib. de rōne uictus, & lib. 1. de passionibus, quae accidunt homini extra corpus, siccatur, calefacit, & sistit: censetur inter ea quae confortant cor.

TEMPERAMENTVM, & complexio eius ex

AVICENNA lib. de uiribus cordis.

Basilicon est calidum & siccum in primo. Habet aut aromaticitatem et stipticitatē, cum subtilitate. Praeter haec etiā est in ipso superflua humiditas. Letificat aut cum proprietate: quam adiuuat aromaticitas, stipticitati & subtiliationi associata. Finaliter tamen usus eius, non est in letificatione laudabilis. Quoniā substantia nutritiua, quae est in ipso, contrariat ipsius medicinali substantiae. Etenim substantia medicinalis efficit quae dicta sunt: nutrimentalis uero sanguinē turbidum atq; melancholicum generat: & illa superfluitas insuper quae est in ipso, caussat inflationē in uenis.

Vires eius, & iuuamenta ex DIOSCORIDE.

In copiosiore cibo oculorū aciem hebetat.

C

Aluum mollit.

Spiritus mouet.

Vrinam pellit.

Lac euocat.

Aegre tamen conficitur.

Illitum cum polline polentæ, aceto & rosaceo, pulmonum inflammationibus auxilio est.

Draconis marini, & scorpionis ictibus per se prodest, & cum uino Chio oculorum doloribus.

Succus uifus caliginem abstergit.

Destillationes exiccat.

Semen potum conuenit infanientibus, difficili urinæ, inflatisq̃.

Naribus haustum, subinde mouet sternutamenta.

Quod idem herba efficit.

Sed oculos præmi necessum est: cum sternutamentum urget.

Sunt qui in cibis abdicandum censeant. Quandoquidem manducatum, & in sole positum, uermiculos gignat.

Aphri autem adijciunt, si feriantur a scorpione, qui Ozymon ederit, nullo conflictari dolore.

E X S E R A P I O N E.

Dixit Isaac. Confert stomacho frigido, & facit digeri cibum grossum, Et confert hepatis & cordi.

D

Dixit Aenmesuai. Aperit opilationes cerebri, & confert cardiacæ quæ est a phlegmate & melancholia.

Dixit Sindaxar. Auget choleras: & confert hæmorrhoidibus.

Dixit Alcalamē. Et magis temperatum q̃ Maiorona, nec est in eo de siccitate tantum.

E X P L A T E A R I O.

Contra fluxum uētris ex frigiditate factū ualet, cū modico puluere Acciciæ, & decoctum in aqua pluuiali, & potum.

Matricem mundificat, & menstrua prouocat decoctio ipsius herbæ in aqua, & si fiat ex ea fomentum circa pudenda.

Idem facit cocta in uino & oleo.

Cataplasmata, ualet contra tenasmonem.

Eadem fere
Constantinus.

A V T O R E S, E T D E S C R I P T O R E S.

Dioscorides, lib. 2.

Plinius, lib. 20. cap. 12. lib. 18. cap. 16.

Columella in horto suo.

Simon Ianuensis.

Baptista Pius.

Hermolaus Barbarus.

Marcellus Vergilius.

Platearius.

Scriptor Pandectarum.

Serapion.

Auicenna de uiribus cordis.

Platina lib. de honesta uoluptate.

*Conuallis napolitana
C.B. 334
Sm. pl. 2. 154
Sp. hist. 1. 314*

1539. 211

Meyenblümlin.

B

DE LILIO CONVALLIS, VEL LI
lio syluestri. Rhapsodia XXXVI.

¶ NOMENCLATURA.

Latina, Lilium Conuallium.

Germanica, Meyblümen.

LILII Conuallij nomen apud Barbaros tantummodo lego, apud Dioscoridem nusquam, quod equidem obseruarim. Quamobrem tantisper hic uulgata Herbaria morati sumus, donec uel ex lectione nostra, uel ab doctis herbarijs, fide aliquid dignius ac certius perdiscere mus. Maluimus enim ingenue fateri, quod ignoramus, quam temerario ausu, nouare quicquam, uel priuato nomine inscribere, cuius non ante, aut certas rationes, aut probabiles saltem coniectaras haberemus. Ut dicam tamen quod sentio, mihi unius generis multæ species esse apparent, Narcissus, Flores Martij, alba illa Ligustra referentes, & Lilium Conuallis, omnes liliacei generis: quasdam syluestres, quasdam quoque domesticas, quasdam odoratas, alias odoris expertes. Licet id conijcere, partim ex

C Theophrasti Liliorum partitione, parum ex Marcelli Vergilij annotationibus, & barbarorum commentarijs. Medicos quos super hac re consulimus, magis mutos reperimus quàm pisces. Mirum, tanta sibi polliceri purpuram, experimentaque per mortes agere, & tamen hæc minima, ac uulgatissima naturæ ignorare.

De TEMPERAMENTO LILII

Conuallis.

Omnes frigidae ac humidae complexionis affirmant, refrigerareque, & confortare, ut Violas, Lilia, & Rosas.

VIRES EIVS ET IUVAMENTA.

Corroborat cor, cerebrum, hepar, cæteraque spiritalia membra, ut uocant. Vnde exhibetur cardiacis, uertigine correptis, epilepticis, apoplepticis, phreniticis, & crebro in sincopim procliuibus.

Item his qui patiuntur tremorem cordis, & punctiones præcordiorum, quibus membra quoque tremunt.

Compertum est etiam, incipienti lepræ meatus occludere, ne latius serpat malum, & altius radices mittat.

Scabiem & impetiginem reprimit, illitum: idque si uicibus aliquot facias cum illius aqua.

D Eadem uenenosorum animalium, & aculeatorum ictus retundit, ne extuberent: ueluti sunt uesparum, araneorum, apum, & id genus cæterorum, si subinde illinatur.

Partus accelerat, & menstrua: sed remissius, adeoque sine negocio.

Ocularij etiam medici ad oculorum inflammationes, & caligines eo utuntur.

VINVM LILII CONVALLIS

sic parato.

Recipe uini ueteris optimi, atque plenissimi mensuram unam, florum Lilij Conuallis lib. unam, quos cum indideris uitreo uasi, in sole excoquito diebus. 30. Vbi insolaueris, per alembicum extrahito, semel & iterum. Extracto liquore, adde aquæ Lauendulæ modicum, piperis triti identidem. Nihil hoc uino preciosius.

,, Cerebrum confortat, apoplexiam prohibet, colicum dolorem sedat,
,, & uires cordis mirum in modum coadiuuat.

S. ...
Se ...
Jan. 3. 137

Bunbury.

1537. 213

Sedum telephium, L.
C.B. 287
Sm. fl. 2. 316

Fogwein. Fogzwangl.

15351244

Ranunculus ficaria L.
C. S. 200
Sm. pl. 3. 47

Sygwarzkraut. 1537. 215

DE SCHROPHULARIA,

Rhaphodia XXXVII.

INOMENCLATURAE MAIORIS,

Latinae, Schrophularia maior. Castrangula. Vrtica mortua.
Germanicae, **Sawwurz. Fickwarzenkraut.**

MINORIS.

Latinae, Ficaria. Millemorbia.
Germanicae, **Pfassenhödlin. Syckwurz.**

MEDIAE.

Latinae, Schrophularia media.
Germanicae, **Knabenkraut. S. Johanskraut. Wundkraut.**
Sottzwangl. Gauchgeyl. Fozwein.

IVDICIVM OTHONIS

de Schrophularia.

SROPHVLAREM haerbam, quae sit apud Dioscoridem, ut pronunciare temere non ausim, ita radix palam indicat, inter testiculares, & glandulosas censendam. Nulla tamen testicularium apud Dioscoridem descriptio adhuc mihi satisfecit. Quare Barbaros tantisper morati sumus, donec certiores de nomine eius proprio fieremus, uel alius quispiam certioribus indicijs apud eundem nobis depinxerit. Animaduerto autem trium generum haberi. scilicet Maiorem, Minorem, & Mediam. De Maiore Simon Ianuensis sic. Schrophularia herba quaedam dicitur, uel

Simon Ianuensis.

C ideo, quia circa radicem quasdam tuberositates, uelut schrophulas habet: uel quia ualet ad schrophulas delendas. Habet folia similia Vrticæ, sed maiora, & subnigra. Similiter & tota planta, stipitem unum rectum, duobus cubitis longum, in cacumine grana subnigra. Hæc Millemorbia, a quibusdam Castrangula uocatur. Vocatur & Ficaria, & ut quidam uolunt, Vrtica mortua: eo, quod folia Vrticæ similia habet, non tamen urentia.

Millemorbia
Castrangula.
Ficaria.
Vrtica mortua.

De siac uide
infra in Chelidonio mino-
re, cui conge-
ner uidetur.

P A N D E C T A R I V S de Minori Schrophularia.

Testiculus sacerdotis, uel Zemac, herba est super terram expansa. Cuius folia sunt pinguia, et rotunda. Flos eius croceus. Radix testiculis paruis plena, & albis. A Maio mense disperit, nec amplius cernitur.

De Media Schrophularia H I E R O N Y M V S herbarius.

Schrophularia media, crescit folijs pinguibus, rotundis, colore glaucis, succulentis, caliculo palmi unius & semis, radice tortuosa, & nodosa. Germanis uulgo uocatur **Knabenkraut**, oder **Wundkraut**, **Gauchheyl**. quanquam est & alia herba eius nominis, oder **s. Johanskraut**: quoniam desinit, et apparet a festo D. Ioannis, abditque rursum in terram se. Id ita habere, emperico illi lubens crediderim. Tametsi me non fallat, alios inter Cōsolidas hanc referre: & item alios inter Portulacas, ex quibus est Theobaldus noster Fettichius.

The. Fettichius.

T E M P E R A M E N T V M.

Vires habet resoluendi.

D Minor calida est, & sicca, ut inquit Vigonius.

I V V A M F N T A.

Hæmorroides exterunt, & maior, & minuscula, tam illitæ quam potæ. Maiore etiam, rubedo faciei depellitur ea, quæ lepræ quendam aspectum habet.

Puluis radice Maioris, melli intritus, uel pollini farine triticeæ mixtus, cum optimo uino ueteri, simulatque glutitus, si mox in lecto decubas, primum sudores eliciet, inde schrophulas, quæ in collo apparent, uel in interioribus partibus ani.

R E M E D I A Mediæ Schrophulariæ.

Media uulneraria herba est: nam uulnera recentia præsentissime glutinat & consolidat.

Proinde sanguinem sistit illius succus.

Et coniecta in ollam, in qua carnes deferuent & frixantur, facit crescere carnum frustra concisa.

Certe emperici ad muliebria pudenda constringenda, quo uirginitatem restaurent corruptis, ea utuntur.

Kuchenschell. Sackkraut. 1537. 217

OTHO BRVNNFELSIUS.

CONSTITVERAMVS ab ipso statim operis nostri initio, quicquid esset huiuscemodi herbarum incognitarum, et de quarum nomenclaturis dubitaremus, ad libri calcem appendere, & eas tantum sumere describendas, quæ fuissent plane uulgatissimæ, adeoq; & officinis in usu: uerum longe secus accidit, & rei ipsius periculum nos edocuit, interdum seruiendum esse scenæ καὶ κείρω λατριῶν, quod dicitur. Nam cum formarum deliniatores & sculptores, uehementer nos remorarentur, ne interim ociose agerent & præla, coacti sumus, quamlibet proxime obuiam arripere. Statuimus igitur nudas herbas, quarum tantum nomina germanica nobis cognita sunt, præterea nihil. Nam latina neq; ab medicis, neq; ab herbarijs rimari ualuimus (tantum abest, ut ex Dioscoride, uel aliquo ueterum hanc quiuerimus demonstrare) magis adeo ut locum supplerent, & occasionem præberent doctioribus de his deliberandi, q̄

C ut catalogum nostrum explerent, quem oportebat esse notissimum.

De prima hac ab empiricis id compertum habemus, quod uulneraria sit herba.

Secantur folia eius non sine acore quodam, ita ut oculos quemadmodum allium, aut cepe feriant. Illa quoque per alembicum destillata, aquam uulneribus mundificandis, curandisque utilissimam praestant, quae & putridam carnem erodant.

Gauchblum.

D
Candollea pedicularis L.
Spring hist. 1.314
Sm. p. 3. 189

1179.218

Incognita ueteribus haec haerba, tametsi passim in Germania nascens. Pedicularem sunt qui uelint, quod pedibus inimica, illos pellat, dum eius lixiuio caput lauatur.

A

Rhafsodia
Capillus Veneris

XXXVIII.
Maurut.

Handwritten notes:
Sprengel, bot. 1. 314
C. B. 353
Simpson 4. 310

1530.219

DE CAPILLO VENERIS
NOMENCLATURA

Græca, ἄδιαντον, πολύτριχον, τρυχωμανίς.
Latina, Capillus Veneris, Coriandrum putei, Capillus porcinus.
Germanica, Mauruten, Steynruten.

VETERRVM AVTORVM
placita, de Capillo Veneris.

B

ADSSERTIO CAPILLORVM
Veneris, ex Dioscoride lib. 2.

ADIANTON pusilla gerit folia, similia Coriandri, ferrata. Cauliculi quibus exoriuntur, nigro colore nitent, prætenues, palmum alti: folijs Filicis, admodum exilibus, radice superuacua. Neq; caulem, neq; fructum, neq; florem profert.

THEOPHRASTI histõria de Adianto lib. 7. cap. 13.

Adianti, id est, Capilli Veneris, foliũ in aqua nunq̃ madescit, nec quicquã adhæsisse humoris constat: unde & nomen herba accipit. Genera eius duo, Candidum, atq; Nigrum. Ambo ad defluuiũ capillorum utilia, oleo trita. Nascuntur maxime locis humidis.

PLINIANA ADIANTI AD
sertio lib. 22. cap. 21.

Aliud Adianto miraculum. Aestate uiret, bruma non marcescit. A quas respuit perfusum, mersumq; sicco simile est, tanta dissociatio deprehenditur: unde & nomẽ a Græcis, alioquin frutici topiario. Quidam Callitrichon uocant, alij Polytrichon: utrũq; est ab affectu. Tingit enim capillum, & ad hoc decoquitur in uirto, cum semine apij, adiecto oleo copiose, ut crispum densumq; faciat. Defluere autem prohibet. Duo genera eius, candidius, & nigrum breuiusq;. Id quod maius est Polytrichon, aliud Trichomanes uocãt. Vtriusq; ramuli nigro colore nitent, folijs Filio

Cis, ex quibus inferiora aspera & fusca sunt, omnia autem contrarijs pediculis densa inter se ex aduerso: radix nulla, umbrosas petras, parietumque aspergines, ac fontium maxime specus sequitur, & saxa manantia: quod miremur, cum aquas non sentiat. Calculos e corpore mire pellicit, frangitque, utique nigrum. Qua de causa, potius quam quod in saxis nasceretur, & a nostris Saxifragum appellatum crediderim.

MARCELLI VERGILII AN-

notatio in Adianto, & de ratione nominis quaedam.

Coronat interiores puteorum parietes, & fontium margines Adiantum: & quasi sitiens, quas tamē odit & respuit, pronus quærit aquas. Non aliter quæ qui opes sedulus continue quærit, & inuentis miser abstinet. Miraculum in eo Plinius id iactat: quasi non multa alia passim uideant, quæ naturali corporum dissociatione, misceri simul quacunque etiā illata ui nequeunt. Ex eo nominis illi causa est, quæ duobus uersiculis in Theriacis suis Nicander tradidit. Ea est huiusmodi. ἀχραῖς ἐπ' ἀδιάντων ὅν ὄνκ ὀμβροῖο βανίντ, λιπαλὴν πίπτουσα νοτῖς πιτάλοισιν ἐφίσει. Quod est, Purumque Adiantum, in quo nec descendente imbre, minimū e cœlo cadens stillicidium folijs infidet. Docuit idem Theophrastus. s. de Plantarum historia. τὸ τε ἐπὶ τοῦ ἀδιάντου συμβαίνει. οὐδέ γὰρ ὑγραίνεται τὸ φύλλον βρεχόμενον, οὐδέ ἐπίδιδυλον ἐστὶ, διὰ τὸ πῶ ὅτιαν μὴ ἐπιμένειν ὄθει καὶ ἡ προσυγορία. Quorum sensus est. Et quod in Adianto accidit. Neque enim madet folium eius aqua conspersum, neque humoris aliquod in eo uestigium remanet. Vnde & nomen illi factum est. Plinius etiam. 22. uolumine, ca. 21. Aliud Adianto miraculum. Aestate uiret, Bruma non marcescit, Aquas respuit perfusum: mersumque sicco simile est: tanta dissociatio deprehendit: unde & nomen a Græcis. Omnium græcorum, latinorumque eadem in nominis origine ratio & sententia est. Vox ipsa etiam indicat. Neque enim Adiantum aliud est, quæ quod ὄν διαίνεται, id est, non madescit. Testatus idem Plinius est Polytrichon, & Callitrichon Adiantum dici: sed diuersa ratione. Polytrichon quidem, quia capilli defluuia explet. Callitrichon autē, quia eos tingit, & speciosiores reddit: utrumque enim effectum habet. Theophrastus nihil ultra, quæ χρῆσιμα εἶναι ἀμφοτέρω πρὸς ἔκφυσιν κεφαλῶν τριχῶν ἐν ἰλαίῳ τριβόμενα. Quod est. Vtilia ambo genera eius esse ad explendum capillo caput ex oleo inuncta. Sequitur appellationes has Trichomanes, quæ secundo generi, de quo mox agendum erit, priuatim competit. Succedit illi etiam quæ in cunctis græcis pariter legitur, Ebenotrichon: ex qua nos credimus in latinis factum nomē, quod in cōmuni usu est Capillus Veneris. Id in antiquioribus inuentū hactenus a me non est. Dico autem antiquiores, Theophrastum, hunc ipsum, Plinium, & his æquales alios. Ideoque oborta suspicio est, ex corrupta uoce illa Ebenotrichon, Veneris Capillum factam fuisse. Be enim syllabam, græci, ut pronunciant. Facilisque potuit lapsus esse ab audito Euenotricho, in Veneris trichas, id est, capillum. Suspicionem tamen hanc, non decretum uolumus esse. Alioquin ex Ebena, quæ nigro colore est, factum id nomen fuit: & ad Adianti Trichomanisque nigros coliculos translatus. Neque enim aliud Ebenotrichon quæ Ebeni capillum, id est, nigrum, & quali colore Ebenus est, significat. Cæteræ Adianti appellationes quæ in Dioscori. leguntur, satis certā habent causam & originem: ideoque a nobis relinquuntur. Sed non relinquenda quæ Theophrastus eodem libro retulit. γίνεσθ' αὐτοῦ δύο, τὸ μὲν λευκόν, τὸ δὲ μέλαν. χρῆσιμα δὲ ἀμφοτέρω πρὸς ἔκφυσιν κεφαλῶν τριχῶν ἐν ἰλαίῳ τριβόμενα. φύσθαι δὲ μάλις πρὸς τὰ ὑδρῆλα, ὡς δὲ οἴονται τινες, καὶ πρὸς σραγγοῦριαν τὸ τριχομανεῖς ποιῖν, ἔχειν δὲ τὸν καυλὸν ὅμοιον τῷ ἀδιάντῳ, τῷ μέλανι. φύλλα δὲ μικρὰ, φόδρα καὶ πυκνὰ καὶ πιφνύοντα κατ' ἀντικρὺ ἀλλήλων. ρίζα δὲ ὄνκ ὑπὲρ. χωρία δὲ φιλιῖ σκιερά. Quorum summa hæc est. Genera autem eius duo. Alterum quidem candidum, alterū nigrum. Vtrumque tamen explendis in capite capillis utile: in quem usum ex oleo confricatur. Nascuntur aquosis locis, & ut opinantur multi, facit ad uessicæ stillicidia quod Trichomanes uocatur: habetque caulem nigro Adianto similem: folia parua, densaque, contrarijs inter se pediculis pendentia. Radix illi nulla est: amatque umbrosa loca. Et hæc pro Adianto & Trichomane Theophrastus: quæ a Plinio ipsdem fere uerbis reddita sunt quo diximus loco, longe diuersa ab his quæ Diosco. tradit: qui Adiantū Coriandri folio describit: neque in eo candidum aliquod genus numerat, sed nigris coliculis & hoc & Trichomanes describit. Sed nec Theophrastus etiam in qua parte candidum id genus sit, retulit. Verumtamen ut obseruasse licuit, & ex his quæ Theophrastus indicat, totius generis nomen Adiantum est. Idque statim diuiditur in candidum, & nigrum. Vocaueruntque candidum, quod comparatum alteri albicantibus folijs sit. Quod enim ad coliculos pertinet, totum ge-

Polytrichon.
Callitrichon.

D

Ebenotrichon.

nus nigros habet: in candido tamen augeantibus se coliculis continue minus nigrescunt, desinuntque in summo colore uiridi. Sed certius discrimen in folijs est, quæ in nigro minora, pennata, & Filicis modo disposita sunt: in candido qualia in Coriandro, incertis interuallis prodeuntia, & in extremitatibus incisuris diuisa. Longius itidem candidum nigro est. Hancque rationem secutus Plinius ait. Duo genera eius, candidius, & nigrum breuiusque. Id quod breuius est, Polytrichon, aliqui Trichomanes uocant. Quæ tota est huius scriptoris historia: qui primo candidum hoc Adianti appellatione, mox nigrum Trichomanis indicat. Non est difficile utrumque inuenisse. Sed quoniam frequentius illud nascitur, habetque easdem huic uires, ideo notius & in frequentiore usu: idque tantum Veneris Capillum nunc uocant. Facillime in Dioscor. omnia intelliget, qui oculatus testis, fide sensus ad ea utetur. Neque enim dubitare poterit, qualia in Adianto Coriandri folia dicantur: & quomodo *ἰπ' ἀκρον ἰχθυόμιον*, quæ alij interpretes, serrata & cacuminibus diuisa dixerunt. Cum tamen impares foliorum incisuræ sint, & aliter sectæ quæ in serradentes: neque in cacuminibus tantum, sed undique per extremitates diuidantur. Credimusque nos, quod in Adianti folijs legitur, Filici similia abundare, & ex altero genere ad historiã huius translatum esse. ideoque uiti nota eo loco adiecta est. Nihil enim Filicis folio Adiantum hoc simile habet: neque si tota folia, aut earum segmenta inuicem compares. Fuerat ob eam causam animus, duas, tresue illas uoces tanquam inutiles relinquere: sed in cunctis græcis latinisque inuentas seruauius: præsertim dicente Plinio, Vtriq; ramuli nigro colore nitent folijs Filicis. Verumtamen, ut paulo ante præmonstrauimus, non possunt simul Coriandro & Filici eiusdem plantæ folia comparari, Suspiciatque sumus, & adhuc suspicamur, non esse integrã primã huius capitis partem: permissæque uoces aliquas, quæ certiorẽ totius Adianti historiã facerent: & quæ nunc tam incerta leguntur, reliquias illius esse: quæ truncæ intellectum miscent, coguntque legentes, incertis animis inter Adiantum & Trichomanes esse. Sed qualẽ nos diximus paulo ante, ut credimus, utriusque historia est. Adianti appellatione in toto hoc genere antiqua medicina usa semper est: et quæ generis ea uox est, et quæ omnis Adianti eadem uires ad omnia sunt. Paulusque Aegineta cum de Adianto egisset, de Trichomane nihil tradidit, præfatus, in Adianto dictum de eo fuisse.

NEOTERICORVM placita,
de Capillis Veneris.

MESVE de Capillis Veneris.

Capillus Veneris dicitur apud quosdam, Capillus fontium. Et dicitur, Capillus hominis nemoralis. Et ab alijs dicitur Coriandrum putei. Et est herba, cuius folia sunt similia folijs Coriandri, uiridia, & tenuia: cuius stipes est in longitudine, circiter medium: & sunt sicut pili porcini: & sunt in colore intra rubedinem, & nigredinem, sed magis declinant ad nigredinem, & proprie iuxta radicem eorum: & quanto magis procedunt, ad nigredinem declinant: & sunt sine floribus: & eorum ortus est in fontibus & in puteis.

PANDECTARIUM.

Stephanus de Capillo Veneris. Ab antiquis uocabatur Adianthon, siue Polytrichon: ut patet per Dioscoridem, et per Alexandrum. Unde omnia illa, scilicet Capillus Veneris, Adianthon, & Polytrichon accipiuntur pro eodem: quia omnia hæc nomina quæ in trichon desinunt, capillum sonant: inde thris græce capillus, thrice capilli: unde Gallithricum, Polythrichon, & Adianthon, omnia illa ab effectu idem sunt.

Bellæ græcæ.

SIMONIS GENVENSIS.

Moderni distinguunt diuersas herbas per hæc nomina. Aliam scilicet per Capillum Veneris, aliam per Adianthon, aliam per Adiantum, quamuis tres primæ species, proximæ uirtutis sunt.

IUDICIUM NOSTRUM.

Vides Lector, ueterum descriptionem non conuenire cum ea quam hodie monstrat offi-

C cinæ Veneris Capillum, proinde neotericos etiam pugnancia dicere: ut nihil minus etiam hodie cognoscamus, quæ uerum Adianthon. Vnde apparet potius Saxifragiæ speciem esse Capillum Venereum hunc, quod & Plinius etiam innuit, quam nos hodie ex muris & parietinis iactamus, quæ capillum Veneris: tamen quando alia ad manum non suppetebat, uulgatam adpinximus, donec aliam demonstraerimus.

E L E C T I O E T P R O B A T I O

melioris ex Mesue.

Meliores sunt qui uiridia habent folia, qui uberiores sunt secundum omnes partes plantæ ipsorum. Subtiles uero & generales, & declinantes ad citrinitatem, non habent spiritum.

T E M P E R A M E N T V M E I V S E X

Auerroi, & Galeno.

Galenus. 6.
simpli. cap. 7.

Custaralber, id est, Capillus Veneris, dicit Galenus, quod temperatus est in suis uirtutibus primis: quamuis habeat multas operationes secundas, & tertias. Quarum quædam sunt confortatiuæ, & repercussiuæ: quædam dissolutiuæ: & quædam faciunt nasci capillos: & quædam dissoluunt schrophulas: & quædam quæ frangunt lapides.

V I R E S eius & iuuamenta ex DIOSCORIDE.

Decoctum herbæ potum, prodest spirandi difficultati, suspiriosis, lieni, & felle suffulis, & urinæ difficili.

Calculos frangit.

Aluum sistit.

D Serpentium moribus auxilio est.

Contra stomachi fluctiones in uino bibitur.

Secundas ciet & menstrua.

Sanguinis reiectiones inhibet.

Contra serpentium morsus crudum illinitur.

Alopecias densat.

Strumas discutit, furfures in facie, & manantia capitis ulcera ex lixiuio emendat.

Defluentes capillos continet, cum ladano & myrtino, & fusino, aut hyssopo, uinoque.

Decoctum eius cum lixiuio & uino infusum, idem præstat.

Coturnices, & Gallinaceos pugnaciores facit, in cibos eorum additum.

Seritur gratia utilitatis pecorum.

In speluncis, umbrosis, & palustribus, circa parietum aspergines, & fontium specus enascitur.

E X M E S V E.

Solutione educunt choleram & phlegma, & humores grossos & inbitos. Et mundificant pectus & pulmonem, & educunt materias contentas in eis, & mundificant sanguinem, & pulmonem, & clarificant colorem, et faciunt acquirere bonitatem anhelitus, & mundificant stomachum & uentrem, & hepar, & conferunt dolori eorum. Et sunt medicina bona opilationum hepatis, & splenis, & Ictericæ, & proprie ægritudinum

omnium opilationum: & proprie infusio eorum in aqua Apij, & Endi-
uiæ, aut in aqua Cicerum nigrorum, aut in aqua seminum quatuor, aut
in aqua lactis proprie: & delent cum oleo chamomillino schrophulas.

Et ualet syrupus eorum pleurisi, & peripleumoniæ, & sunt prouoca-
tium urinae.

Et usus decoctionis eorum frangit lapidem, & purgat matrices foeta-
rum, & hoc de posse eorum, & hoc quod perinet ad eos de partibus ca-
lidis eorum. Sed ex parte caliditatis prohibent cursum materiarum, &
abscindunt sanguinem, & confortant stomachum & uentrem. Et prohi-
bent casum capillorum, & confortant radices eorum. Imo faciunt eos cres-
cere, & multiplicari eos locis ubi oportet, & proprie cum oleo myrtino,
aut oleo Laudani, & uino stiptico. Et puluis eorum etiam adustorum, fa-
cit similiter. Et abluitur etiam ex decoctione ipsorum cum uino caput, &
abscindit furfures. Et simile fit ex cinere ipsorum. Et cinis ipsorum sa-
nat fistulas lachrymales.

Serapion ca. 3

D O S I S.

Potio decoctionis ipsorum, quando queritur per ipsos solutio per uene-
trem, est circiter libram unam.

EX IO ANNE VICONIO.

Capillus Veneris, est frigida & sicca temperate nature. Habet uirtu-
tem diureticam, ualetque spleneticis & hepaticis. Et succus eius cum succo
Abrotani, & Altea, & mucillagine Nasturtij, Schrophulas resoluit, &
in Alopecia capillos resoluit.

B

RECTIFICATIO ex Mesue.

Non est in eis malicia, debiliter tamen purgant: sed confortant opera-
tionem eorum uiolæ .s. cassia fistula, & tereniabin: & infusio eorum in
aqua casei uigorat eos in soluendo. Decoctione autem modicam sustinet.

A V T O R E S.

Dioscorides libro. 2.

Plinius lib. 22. cap. 21.

Serapion. Mesue.

Simon Ianuensis.

Pandectarius.

Ioan. Vigonius.

Theophrastus lib. 7. cap. 3.

M. Vergilius.

Herm. Barbarus.

Auerois quinto Colliget.

Hyoscyamus niger
C. S. 169
mill. dict.

1537.224

Bylsamkraut.

¶ De Hyoscyamo, Rhapsodia XXXIX.

¶ NOMENCLATURA

Græcæ, ὀσκιάμος. λίσκινμος. πυθώνιον. ὑπυρτικόν.

Latinae, Hyoscyamus. Herba Apollinaris. Faba suilla.

Teutonicæ, Bylsamkraut.

HYOSCYAMON græci uidentur appellasse, hoc est, Fabam A
 suillam, propterea, quod, ut Helianus ait, pastu eius herbe, resol
 uantur & conuellantur apri. Sed remedium nouere. Aquas em̄
 statim adeunt, & cancos uenantur, atq; ita protinus saluti restituntur.

Εἰς ἡν Ἑωσκυαμὶ secundum DIOSCORI:

DE M libro Quarto.

Frutex est caules emittens crassos, folia lata, oblonga, diuisa, nigra, hir
 suta. Flores e latere caulis ordine prodeunt, tanq; punicorum Cytini, scu
 tulis septiseminum plenis, ut Papaueris. Tres eius differentiae. Vna se
 mine nigro, floribus pene purpureis, smilaceis, folijs cytinis præduris, &
 spinosis. Alterius semen subflauum, ut Irionis. Flores lutei, folia & sili
 quæ simpliciores. Ambo insaniam gignunt, & soporem. Ideo in commu
 ni usu damnantur. Tertium genus, ut quod mitissimum esset, medici re
 cepere, pingue, lanuginosum, molle, candidi floris, seminiscq; in mariti
 mis ruderibusq; nascens. In cuius deficientis uicem, ruffum usurpari o
 portet. Niger ut deterrimus, improbatur.

DE COLLECTIONE eius & V S V.

Colligitur ex tenero semine, folijsq; et coliculis succus. In quem usum
 tunduntur omnia, expressusq; in sole siccatur succus. Verum non nisi an
 no uno duntaxat durat. facillime enim putrescit. Colligitur etiam priua
 tim succus, idq; ex semine tm̄ iam sicco, adfusa cū tunditur calida aqua:
 deinde contusis omnibus & expressis. Est aut sic expressus succus priore B
 illo innocentior, et ad arcēdos somno dolores præsentior. Ipsa etiam tun
 duntur folia, insperfaq; ex trimestri tritico farina, in pastillos cōforman
 tur, & conformata, seruantur.

De eius TEMPERAMENTO.

Et flos, & semen albi, ex tertio sunt ordine refrigerantium, siccantium
 uero secundo.

VIRES ET IUVAMENTA

Succus ille utilis est, ad arcēdos somno dolores.

Vtilis & contra acres, calidasq; in oculis destillationes, dolores auriū,
 & muliebrium locorum uitia.

Cum farina autem, polentaue, contra podagras.

Oculorum dolores, emplastri modo impositum lenit.

Facit ad eadem & semen.

Miscetur utiliter & alijs, quæ ad arcēdos somno dolores conficiun
 tur, cataplasmatibus.

Recentia autem folia emplastri modo imposita, omnium aliorum re
 mediorum, efficacissime dolores omnes necant.

Radice eius utiliter in dolore dentes colluuntur, decocta, & tenta.

Aurium dolorem mirabiliter mitigat.

Omnes facile tumores pellit, & sedat, pedum, inguinum, testiculorū,
 pectinis, & femorum.

C

NOCVMENTA eiusdem ex Diosco
ride libro Sexto.

Pota in cibo, potuue sumpta Apollinarts herba, ebrietati similem a
mentiam facit.

Ferūt pręterea, si quis ulcus in crassiore intestino, quod uocāt Colon,
habuerit, eiꝫ per clysterem infuderit, eandem fieri insaniam.

R E M E D I A.

Succurritur ex ea laborantibus aqua mulsa, & lacte, in primis uero asi
nino: si minus, caprino, buboloue. Profunt, & pinei nuclei, uel cucume
rum semina cum passo sumpta.

Salsum pręterea uinum, cum recenti suillo adipe datur, & passo.

Item Vrticę semen, Cichorium, Sinapi, Nasturcium, Raphani, Ce
pę. Allia, singula cum uino sumpta.

Quies quoꝫ imperanda est ijs, ut potum uinum somno concoquant.

E X P L A T E A R I O.

Obserua, cū in receptione reperit Hyoscyamus, ore recipienda, ponen
dum est semen: si exterius, herba. Maioris autem efficacię sunt semina.

Ad somnum prouocandum in acuta ægritudine, talis sit usus. Fiat fo
mentum ex aqua decoctionis illius herbę, circa pedes & frontem, & tem
pora, & fiat ablutio prius. Postea fiat hoc emplastrum. Subtilis seminis
eius cum albumine oui, & lacte muliebris, & cum modico confice aceto,
& fronti & temporibus apponatur.

D Ad lachrymas cōstringēdas, facit idē emplastrum cū modico olibani.

Contra calida apostemata, in principio fiat emplastrū ex ipsa herba tri
ta, & superposita, uel ex semine eiusdem, & oleo rosarum.

Contra diffuriam fiat emplastrum ex semine eius, & albumine oui, &
modico aceto: super pectinem & renes ponatur.

Ad dolorem ex calida materia subitum medicamen. Herba ipsa trita
aliquantulum, & superposita, dolorem tollit.

Experimentū Ad dolorem dentium super carbones ponitur, ut fumum recipiat pa
tiens per os, idꝫ per cannam: inde aqua abluuntur dentes.

Seruatur semen ipsum ad decennium.

A V T O R E S.

Dioscorides libro quarto, & sexto.

P L A T E A R I V S.

A

*Mentha pulegium, L.
C. 222
Sm. H. 315*

B

Poley.

1539. 227

De PULEGIO Rhapsodia XLII.

INOMENCLATURAE

Græcæ, γλίχων. γαλίσοφο. βλίχρον.

Latinae, Pulegium.

Germanicæ, Poleyen.

QUOTIDIANVS Pulegiū olim ueteribus in sanitatis usu
cibus: unde in sale seruabatur, aliorum salgamorum modo, ut au-
tor est ultimo operis sui Columella. Nota passim herba.

COROLLARIUM HERMOLAI BARBARI
de Pulegio.

Pulegium, ipso brumali die germinat in carnarijs, refloretq; Ramulis etiam a parente ab-
iunctis ut Scylla. Nascitur hoc etiam non satum. Semel uero satum, diutina ætate durat. Ma-
gna cum Nepeta & Mentha Pulegio societas. Fœmina in eo efficacior, florem habet purpure-
um, Mas candidum. Vtriusq; recens incensus pulices necat: unde nomen Pulegio. Habetur &

C Pulegium syluestre, Origano simile, folijs minoribus q̄ satium, & a quibusdam uocatur Dictamnus; occasione hinc orta, Dictamnū Creticam Pulegium syluestre nominantiū. Pulegium gr̄ci Glecona, & attice Blechon, sed & Blechron quoq; uocāt, ut inquit Dioscorides. Ego Blechon Hippocrati, pro legumine quodam accipi uideo apud Galenum. Pulegium (ut dixi) brumalis herba dici potest, quemadmodum & solstitialis aliquē dicuntur. Plinius, Condurdon inquit, solstitialis herba, flore rubro, suspēsa in collo cōprimit strumas. Plautus q̄q; in Pseudulo. Quasi solstitialis, inquit, herba paulisper fui, Repente exortus sum, repentino occidi.

Temperamentum P V L E G I I.

Calefacit, & attenuat, & decoquit uehementer. Quamobrem ex thoro-
race & pulmone, humida, crassa, glutinosaq; facile facit exspuere.

V I R E S eius & iuuamenta ex D I O S C O =

R I D E libro tertio.

Menstrua, secundas, ac partus eiicit.

Pulmonis uitia ex melle & aloe potum extrahit.

Conuulsis auxiliatur.

Nauseas, stomachicq; intercisiones, ex posca permulcet.

Atram bilem per aluum exigit.

Bibitur in uino utilissime contra serpentium morsus.

Defectos animo recreat, cum aceto naribus obiectum.

Gingiuas arefacti cinere corroborat.

Illitum cum polenta, inflammationes omneis sedat.

D Podagris per se subuenit, impositum usq; dum rubescat locus.

Cum cærato uaros extinguuit.

Lienosis cum sale utiliter illinitur.

Decoctum eius ablutas prurigines mitigat.

Conuersas uulvas corrigit.

Contra inflatiōes duriciasq; uulue, in defessiōes conuenientē adijcitur.

Ex P L I N I O lib. 20. cap. 12.

Magna societas Pulegio cum Mentha, ad recreandos animo defectus, cum surculis suis in ampullas uitreas aceti utrisq; deiectis.

Qua de causa dignior e Pulegio corona uertigini, q̄ e Rosis, cubi-
culis nostris pronunciata est.

Nam & capitis dolores imposita dicitur leuare.

Quin & olfactu capita tueri contra frigorū æstusq; iniuriam, & ab siti traditur: neq; æstuarē eos, qui duos e Pulegio surculos impositas auri-
bus in sole habeant.

Illinitur etiam in doloribus cum polenta & aceto.

Fœmina efficacior. Est aut hęc flore purpureo; mas candidum habet.

Nauseas cum sale & polenta in frigida aqua pota inhibet.

Sic & pectoris, & uentris dolorem.

Stomachi aut ex aqua itē rosiōes sistit, et uomitiōes cū aceto, et polēta.

Intestinatorum uitia melle decocta, & nitro sanat.

Vrinam pellit ex uino, & si Aminum sit, et calculos, & interiores o-
mnes dolores.

De Pulegio
fœmina.

Ex melle & aceto, sedat menstrua, & secundas. Vulvas conuersas cor- **A**
 rigit. Defunctos partus eijcit.

Semen obmutescens, olfactu admouetur.

Comicialibus in aceto cyathi mensura datur.

Si aquae insalubres bibendae sunt, tritum inspergitur.

Salitudines corporis, si cum uino tradatur, minuit.

Neruorum causa, & in contractione cum sale, & aceto, & melle con-
 fricatur opisthotono.

Imbibitur ad serpentium ictus decoctum, ad scorpionum cum uino tri-
 tum, maxime quod in siccis nascitur.

Ad oris exulcerationes, & ad tussim efficax habetur.

Flos recentis incensus, pulices necat odore.

Xenocrates Pulegij ramum lana inuolutum, in tertianis ante accessio-
 nem olfactandum dari, aut stragulis subijci, & ita collocari aegrum, in-
 ter remedia tradit.

Remedia Pulegij syluestris ex eodem P L I N I O.

Syluestri eadem uis efficacior est: quod simile in Origano, minoribus
 folijs q̄ satium: et a quibusdam Dictamus uocatur. Gustatum a pecore,
 caprisq; balatum concitat. Vnde quidam Graeci literas mutantes, Blech-
 on uocauerunt. Natura tam feruens est, ut illitas partes exulceret. In tussi,
 & perfrictione fricari ante balnea conuenit, & ante accessionum horro-
 rem. Conuulsis, & torminibus, podagriscq; mire prodest. Hepaticis cum
 melle & sale bibendum datur. Pulmonum uitia execrabilia facit. Ad lie- **B**
 nem cum sale utile est, & uesicae, & suspirijs, & inflationibus decoctum
 succo aequaliter. Et uulvas corrigit. Priuatim ualet contra omnem mor-
 sum. Radix contra incrementa ulcera. Recens potentissima. Arida uero
 cicatricibus decorem affert. Item Pulegio est Nepetae societas.

EX PLATEARIO.

Pulegium est calidum & siccum in tertio gradu. In tempore florum col-
 ligitur, & per duos annos seruatur. Folia cum floribus abiectis stipiti-
 bus in medicinis ponuntur.

Valet contra frigidum reuma facta facillatione capiti ex Pulegio.

Gargarismus factus ex aceto decoctionis Pulegij, & ficuum siccarum,
 humiditatem uuae & gingiuarum desiccet.

Vinum decoctionis eius, & ficuum siccae, ualet contra frigidam tussim
 ex glutinoso humore, uel aquoso.

Id uinum ualet etiam dolori stomachi & intestinorum, ex causa frigi-
 da. Similiter & emplastrum ex eo in uino decoctum.

Fomentum factum ex aqua decoctionis eius, humiditatem matricis de-
 siccet, & uulvam mirabiliter coarctat. Hoc fomento utuntur mulieres sa-
 lernitanae.

C

D E C A T A P V C I A,

Rhapsodia XLI.

N O M E N C L A T V R A E

Græcæ, *λathyris*.

Latinae, Catapucia. Lathyris. Granum regis. Sponsa solis.

Germanicæ, *Spinnstömer*. *Scheystömer*.

P. C O L L I N V C I V S de

Catapucia.

CA T A P V C I A est herba, quam uulgus per hæc tempora nunc Cazzapuzolam, nunc Guardalhortum uocant. Proprium uero eius nomen Lathyris, cuius quarto uolumine Dioscorides, & 27. Plinius & uires & figuram scripserunt.

Historia Catapuciæ ex Dioscoride libro quarto.

D L A T H Y R I S, quam aliqui Tithymalum appellant, eamque Tithymalorum numero adscribunt, caulem emittit cubiti altitudine, & digitali crassitudine, inanem. Gignuntur in cacumine alæ, & folia in caule oblonga, amygdalinis proxima, latiora, & læuiora. Quæ autem in summis ramulis exierunt, minora conspiciuntur, Aristolochiæ, aut oblongæ Hederæ figura. In cacumine fructum summis surculis gerit, triplici conceptaculo insignem; rotundum, ceu Capparin, in quo grana intercurfantibus membranis distincta continentur, Eruis maiora, rotunda, quæ dum corticibus exuuntur, candida sunt, & gustu dulcia. Nullus radicis usus. Totus frutex lacteo succo turget, uti Tithymalus. Grana sex, aut septem in catapotio, aut cum ficis, aut palmulis deuorata, aluum purgant. Sed aqua frigida postea sorbenda. Trahunt autem bilem, pituitam & aquas. Succus Tithymali modo exceptus, eundem effectum præbet. In gallinaceo iure, aut oleribus folia decoquuntur ad eosdem effectus.

Sententia S I M O N I S I A N V E N S I S,

& Autoris Pandectarum de C A

T A P V C I A.

Catapucia
duplex.

Catapuciæ duæ sunt species. Nam est maior, & minor. Maior est sicut arbor ficus, licet minora folia eius, similia folijs Platani. Semina eius stant in arbore, sicut uuæ. Minor habet hastam duorum palmorum &

inanem : folia similia amygdalis, sed longiora : semina eius in cacumine
uirgæ rotundum, de foris nigrum, de intus album. Sunt enim ambæ qua
si eiusdem complexionis & uirtutis, scilicet calidæ in tertio, & humidæ
in primo : uirtutemq; habent, purgandi Phlegma principaliter, deinde
Choleram & Melancholiam.

D E P E N T A P H Y L L O
Rhapsodia XLII.

INOMENCLATURA

Græcæ, *πεντάφυλλον*.

Latinae, Quinquefolium. Pentaphyllon. Mercurij Her
ba. Pentadactylus.

Teutonicae, Fünffingerkraut.

PLACITA AVTORVM,
de Quinquefolio.

B

R H I S T O R I A D I O S C O R I
dis, de Quinquefolio.

RAMOS FER T furculaceos, tenues, palmi magnitudi
ne, in quibus semen : folia Menthae, quina, singulis pediculis, raro plu
ra, in ambitu serrata : florem in luteo pallefcentem, interdum auri æmu
lum. Nascitur in riguis, & aquarijs ductibus. Subrubram habet radi
cem, oblongam, Veratro nigro crassiolem.

T H E O P H R A S T I

historia, de Quinquefolio, libro
nono, capite decimoquarto.

Quinquefoliæ, siue Quinquepetæ radix, nam etiã hoc nomine appel
latur, cum effoditur rubra est, inarescens uero nigrescit, atq; quadratur.
Habet folium Vitis, sed pusillum, & colore simile uirgineo, & auge
tur, & desinit cum Vite. Folia omnia quinque, unde & nomen. Caules
prætenues mittit, & crebris internodijs constat.

Vide supra
fol. 96. quò
modo hæc
omnia Tor
mentillæ re
spondent.

C

P L I N I U S D E Q V I N Q V E F O

lio lib. 25. cap. nono.

Quinquefolium nulli ignotum est, cum etiam fraga gignendo commendetur. Græci uocant Pentapetes, Chamæzeleon, siue Pentaphyllon. Cum effoditur, rubram habet radicem: hæc inarescens, nigrescit, & angulosa fit. Nomen a numero foliorum habet, & ipsa herba incipit & desinit cum Vite.

Historia A P V L E I I de eadem.

Græci Pentaphyllon uocant, alij Pentapetes, Itali Quinquefolium. Nascitur locis pratensibus cultis, & mundis, gustatu aspero, lacte molli. Folia Mentham referunt, singulis sæpius quina. Flore pallido, radice longa, atq; subrubra.

I V D I C I V M N O S T R V M.

Vides sibi pugnare Theophrastum, Pliniū, & Apuleium, proinde & officinas hodie dissentire ab singulis, ut necesse sit aliquos hic labi: illi uero qui sint, ex controuersia inter Leonicenū, & P. Collinuciū, facile licet dijudicare, quas subiecimus. Tu cui palma debeat, ipse conijcito.

N I C O L A I L E O N I C E N I iudicium, de eo loco

Plinij, quo describit Pentaphyllon.

D Simili errore Plinius Pentaphyllon, atq; herbam fraga ferentē, pro eadem accæpit, ac Pentaphylli notas, simul ac uires, eidē herbæ, præter Pentaphylli nomen, censuit adscribendas. Sic em̄ lib. 25. de Pentaphyllo retulit. Pentaphyllū nulli ignotū est: cum fraga quoq; gignendo cōmendet. Existimarem tamen in re tam nota, esse codicis potius, q̄ Plinij errorem, ac pro Pentaphyllo, Trifolium legi oportere: quoniam etiam herba quæ fraga gignendo cōmendatur, & quæ nulli ignota est, non quinis, sed trinis constat folijs. Nisi Plinius postea alia nomina græca subiungeret, atq; alia inferret indicia, quæ non sunt alterius herbæ, q̄ Pentaphylli propria.

P L I N I I defensio per P.

C O L L I N V C I V M.

Egregie defensum a nobis in Heliotropio Plinium, negabit nemo, quod unius omnia interurbantis uerbi uitium, non Plinio, sed codici, ut par erat, tribuimus. Nam & eodem argumento in Quinquefolio, ut ipse inquit, excusare Pliniū, paratus fuerat Nicolaus, nisi delicatus nimis exactor, quod omnia ad numerū opinioni, quā de Pentaphyllo exceperat, non responderent, satisfactum sibi non putauit. Sed tam in Plinio excusando nunc primus ipse, q̄ in accusando (ut semper) errare uisus est. Quod in hoc de quo agimus Quinquefolio perspicuū faciam. In hoc maxime errasse Pliniū Leonicenus credidit, quod Quinquefolium herbam, etiam fraga ferre dixerit. nam quæ fraga fert herba, inquit, non quinis, sed trinis constat folijs. Verum triplici in errore uersari Leonicenum, ante omnia scire oportet. Primum quidem, quod Quinquefoliū illam esse arbitratur, quæ & in hortis, & agrorum limitibus, tum semitis, uisq; passim conspicitur, quæ quidem uulgo, & Quinquefoliū, & Pes Coruinus dicitur. Hanc enim Quinquefoliū esse, de qua ueteres medici loquerentur, affirmasse illū plerisq; constat: cum de nostra hac defensione, deq; sua accusatione sermo forte incidisset. Auulsumq; terra ramulculum (nam & in horto res agebatur) ostendisse, dixissetq; illam Quinq;foliū esse, in qua Plinius tam euidenter errauerit. Deinde, quod per imperitiā herbam fraga ferre posse nullā credidit, nisi eam, quæ trina folia habet, q̄q; melius Trifoliū dici adseuerat, & quā docti, uulgusq; Fragariā herbā noscunt, pariter & appellant. Tertio, quod foliū quid sit, quoque modo accipi oporteat, in saluberrimæ herbæ descriptiōe parū intellexisse uisus est. Adde si placet & quartū (quam

Pes Coruinus Leoniceno est Pentaphyllon,

A

do & ipse minutissima quæq; in Plinio carpat) quod fructus hos, siue Quinquefolij siue Trifo-
lij, nō fraga (ut semper Vergilius, & in suo Palemone noster Maro) sed inscite fraga Leonice-
nus appellat. Nos cum Theophrasti, mox Dioscoridis, postremo Plinij, de Quinquefolio di-
cta excusserimus, & uerum esse autorem Pliniū, & calūniatorem esse Leonicenū ostendemus.

Quinquefolij, siue Quinquepennæ radix (lib. 9. Theoph. inquit) cum effoditur, rubra est:
inarefcens uero nigrescit, atq; quadrat. Habet foliū Vitis, sed pusillū, & colore simile uirgineo
est, & auget, & desinit cum Vite: folia oīa quinq; unde & nomē. At quarto Dioscor. cū multa
Pentaphylli noīa enumeret, inter quæ & Pentadactylon, et Pseudoselinon, et Quinq;foliū sunt,
Ramos inquit fert tenues, unius palmi, in quibus fructus: folia habet Menthæ similia, quolibet
in furculo quinq; raro uero plura, in circulū sinuatim diuisa, Florem habet cum pallore subal-
bidum (ita enim ochroleucon interpretari posse uideo) radicem subruffam, oblongam, Helle-
boro nigro crassiorem, quæ plurimum in usu est.

Plinius uero quinto & uigesimo, Quinquefolium inquit, nulli ignotum. Cum etiam fraga
gignendo, cōmendetur. Græci uocant Pentapeton, siue Chamæselinon, siue Pentaphyllon.
Cum effoditur, rubrā habet radicem. Hæc arefcens nigrescit, et angulosa fit. Nomen a numero
foliorum habet. Et ipsa herba incipit & desinit cum Vite. De Pentaphyllo igitur, hoc est, Quin-
quefolio hæc habentur. Nullus etiam, quod sciam, his autoribus uetustior, illam pingit. Nam
Galenus eius tantum uires, non figuram aperit.

Primū illud in his satis constat, uulgarem illam Leoniceni Quinq;folium, non esse hanc de
qua agimus. Nam & illi nec flos albidus, nec in furculis fructus, nec radix rubra, nec crassa, nec
inarefcens, aut quadratur, aut nigrescit, nec tritis egressum, digressumq; sequitur, sed perpetuo
uiret. Hæc si quis neget, herbæ ipsius conspectione conuincitur. Sed & illud quoq; liquido con-
stare arbitror, cum Plinij autoritate, tum Dioscoridis pictura, Pentaphyllon hanc nostram, fru-
ctum quoq; ferre: cum etiam fraga gignendo, cōmendari illam scribat Plinius: tum ramos uni-
us palmi tenues, in quibus fructus sint, habere illam Dioscorides referat. Folium uero non es-
se, quale Leonicenus arbitratus est, ex omnium descriptionibus intueri licet. Nam Theophra-
stus folium habere illam Viti simile prodidit, & folia omnia quinq;: Dioscorides uero folia il-
lam sinuatim falcitimue diuisa, quolibet in furculo quinq;. Tum in nominibus Pentadactylon
illam uocat, quo nomine & Cici quoq;, siue syluestre Sesamum cognominatur, cuius folium
palam est Viti simillimum esse: tum Pseudoselinon, quod falsum Apium dici potest.

B

Plinius uero Chamæselinon, quasi humile Apium, eadem uterq; ratione cognominant,
quod & Apium Viti simile quiddam habere uideatur, & folia ad hunc quoq; modum sinua-
ta, a quorū deinceps numero Quinq;foliū, & Quinq;penna dicta est: quod huiusmodi integra
folia, quinq; ab radice emittit: nec foliusculis quinq; (ut quā Pedem coruinū uocari supra dixi-
mus) aut uulgaris Leoniceni Pentaphyllon distincta, sed porrectioribus quinq; (ut ita dixe-
rim) angulis, ad Vitis, Apijq; similitudinē in hunc ferme modū effigiata est. Hæc & Pentaphyl-

1537. 233

lon illa est, quæ Dioscoride autore fructus, edit, quæ fraga ab
Plinio appellantur, cuius eximie a Dioscoride uires Plinioq;
tradunt, quæ in Theriacæ compositionibus additur, quæ pur-
gandis domibus adhibetur, cuius radicē plurimū in usu esse,
Dioscorides dixit. Quæ si Leonicenus noster, acrioribus ocu-
lis inspexisset, nec uilissimā herbam, cuius in medicina nullus
usus esset, pro utilissima & celeberrima demonstrasset, nec in-
tempestiue adeo in Pliniū adlattrasset. Herba uero illa, quæ dis-
tincta tria folia habet, quamq; in Italiæ montib. plurimā & cœ-
nobiorū hortis satiuā passim fraga ferre uidemus, suū nomen
habet. Fragaria ab herbarijs, a Plinio Fraga dicitur. Nec uerisi-
mile cuiq; fuerit, hoc loco Quinq;foliū, tot appellationibus,
tot etiā signis demonstrare uoluisse, si Fragariam intellexisset
herbā quæ uulgaris est, et quā ipse fraga in superioribus appel-
lasset. Atq; ideo non simpliciter Quinq;foliū fraga ferre dixit,
sed copulæ etiā scilicet adiectione descripsit, cum cōmendari il-
lam etiam fraga gignendo dixerit: neq; enim etiā augentem co-
pulā addidisset, nisi & aliā esse herbā, quæ fraga ferrer, agno-
uisset: ut quā ipse prioribus uoluminibus indicasset. His illud
adijciendū uidetur (ut minus mirū sit, Quinq;foliū quoq; fra-
ga ferre posse) Fragariam illam nostræ huic Pentaphyllo, de qua agimus, proportionē quadā
similē adeo esse, ut eiusdem generis cum ipsa esse uideatur. Nam & ipsam hæc cōmentantes ob-
seruauimus, radicē subruffam habere, et digito sæpe crassiore, et senescentē nigrescere: tum non

C nisi ramusculos quinque ab radice emittere, raroque plures, in quibus prima illa foliufcula diuidant. Duas ergo herbas esse dicimus. Vnam quæ fraga, aut certe fragis similes fructus edat, quæ Pentaphyllon, & Quinquefolium Dioscoridi, Plinioque uocetur, quæque ad medicos usus eximia sit. Alteram quæ uulgaris est, & fraga ferat, nulloque alio, quam fructus ipsius nomine designetur: cuius decimoquinto primi & uigesimi uoluminis capite Plinius meminit. Quod si me interrogas, quid nam & hodie Quinquefolium hanc esse putem, quamue eius appellationem credam? Dicam quid uestigans inuenerim, atque ut nihil unquam decernens, sic nihil reticens, quod studiosorum ingenia ad ueritatis inquisitionem mouere, excitareque possit. Est Venetijs in eo uico, quem Specierum uocant, septasiani cuiusdam non ignobilis taberna, cui pro titulo insignique sit Aethiopsis caput. In ea liber est Herbarius, tanta arte ac diligentia pictus, ut naras paginis illis suis herbas, non effigiatas credas: in eo pictam uidimus hanc prorsus quæ hic diximus signis herbam, folijs quinque, quæ & ipsa quoque ut pinximus, porrectiores angulos, sinuatosque haberent. Sed & fructus, quos Fraga dicas, tum ad ipsam herbam latinum nomen Sanicula, Germanicum Sanickel scriptum est: citanturque inibi, de Sanicula hac scribentes, in Diadymidis Galenus, & Petrus Hispanus is, qui postea summum Pontificatum gessit, & Ioannes uigesimus primus nuncupatus: eum de medicina librum scripsit, qui Pauperum thesaurus inscribitur: tum Ceruiensis Episcopus quidam, & Laudensis Maphæus, & Gilbertus Anglicus, Chirurgi. Ea Sanicula, Pentaphyllon ne sit, cur affirmem non habeo, cur negem non uideo. Hæc habui de Pentaphyllo, Fragis, Sanicula, quæ dicerem, per quæ fateri oportere censeam, non erasse Plinium, sed iucundissimæ herbæ nomen, potestatemque docuisse.

Iudicium HERMOLAI BARBARI de Pentaphyllis.

Pentaphyllon, & Pentapteron in Theophrasto, Theodorus Quinquefoliam, & Quinquepennam conuertit. Aetius hanc Hermuboranem, hoc est, Mercurij herbam uocari tradit. Aegyptij etiam Dissyphi cognominant. Daci Drocila. Itali Pysyllitum, Solotam, & Thebeotin: quamquam corrupta puto nomina. Nam & Therumbros, & Theonestron quoque dictam inuenio. Radice cum recens est, rubente: nigra, cum inarescit, quadrangula: folio uitis pusillo: augetur, desinitque cum uite: caulibus tenuibus, crebris geniculis. Nomen a numero foliorum. Quidam Græci Chamæzeleon, quasi fruticem terræ uocant. Commendari Quinquefolium fraga terrestria gignendo, Plinius existimat. Ego id, qui uerum esse possit, non intelligo. Nam herba ea quæ fraga gignit, Trifolia est, non Quinquefolia, flore candido, non luteo, in Rheticis & Vindelicis alpibus, etiamnum frequens secus uias. Hippocrates duo uidetur nouisse Quinquefolia. Candidum, quod & herbaceum, & procerius est a terra. Nigrum, quod humilior. Est & quæ Tormentilla uulgo dicitur Quinquefolio simillima, nisi quod septem, non quinque habet folia. Potest a nobis Heptaphyllon uocari, hoc est, Septemfolia: ex cuius radice pastillos theriacos (si Deus placet) officinæ pro uiperarum carne subiiciunt: quoniam uiperæ modo, ut ipsi putant, nunquam uisuntur.

De rōne noīs PENTAPHYLLI, Annotatio M. VERGILII.

Nouerunt rura omnia Quinquefolium, soloque hoc nomine maxime cognitum ubique in honore aliquo est. Theophrastus, 9. de Plantarum historia non Pentaphyllon tantum uocari sua ætate dixit, uerum Pentapetes etiam, factum ab aliquibus illi nomine a pennis auium, ut credidit Gaza: ut autem nos opinamur, quia in quinque folia se pandit, & extendit. Fecit eadem etiam foliorum forma, ut Pentatomon, id est, in quinque partes diuisum diceretur. Sic Pentadactylon, quod ut in hominis manu quinque digiti sunt, sic in ea planta totidem foliorum diuisiones. Pseudoselinon dictum etiam, quod Apium mentiatur, sitque illi in foliorum sectionibus illis quadatenus simile. Quæ itidem illi a gentibus aliarum appellationes fuerunt, aliquam huiusmodi causam habuerunt. Quales Callipetalon, et Xylopetalon sunt, a foliorum specie & duricie factæ. Quemadmodum uerisimile est, in barbaris illis latere incognitam modo nobis, ex figura, aut uiribus eius rationem aliquam. De radice, folioque eius lib. 9. de plantarum historia agens Theophrastus, addidit, nigrescere Quinquefolij radicem effossam, siccataque. Quod a Dioscoride ideo dictum non est, quoniam satis fore sibi hic scriptor credidit, si qualis ea esset cum foderetur, dixisset. Post id enim tempus medicis certo loco signatam, seruari relinquebat. Adiecit etiam Vitigineum Quinquefolij folium esse, non quantitate (pusillum enim est) sed colore & forma, & quasi naturam Vitis sequeretur, augeri simul, & tunc bescere cum ea, caules per terram spargi graciles, crebras, habentes, ut ille ait κνήμας, non crura, sed a cruris humani forma inter duos geniculos interualla, quæ κνήμας ille, qua diximus ratione uocat. Videndum illud etiam, quomodo hic Mentha, ille Vitis folio Quinquefolium esse dicat. Nobis male inuicem comparari posse plantarum illarum folia inter se uidentur: quemadmodum & floris color in pallido albus, simul & auri flauo colore dici. Hoc tamen non adeo difficile, ut illud. Videmus enim aliquando in pallore hominis utrunque colorem illum,

D

De hac supra folio. 85.

Pentapetes.

Pentatomon.
Pentadactylon.
Pseudoselinon.

DE PENTAPHYLLI temperamento.

Pentaphylli radix, ut inquit Galenus. 8. simplicium, arefacit in tertia distantia. At ne utiquā acuta est, ideo ualde utilis perhibetur. Est namq̄ partium tenuium.

V I R E S E I V S E T I V V A M E N

ta ex Dioscoride.

Ius radice decoctæ ad tertias, si in ore contineat̄, dentiū dolores sedat. Putrida oris ulcera, collutione sistit.

Arteriæ scabricias, gargarizatu læuigat.

Contra alui profluvia, & dysenterias auxiliatur.

Item articulorum, coxendicumq̄ cruciatibus potum.

Cocta in aceto & illita, serpentia ulcera cohibet. Strumas, tumores, duricias, abscessus, & distentiones discutit.

Ignes sacros, reduuias, condylomata, psorasq̄ sanat.

Teneræ radice succus contra iocineris pulmonumq̄ uitia prodest. Item aduersum uenena.

Cum hydromelite autem, uel diluto uino, et piperis exiguo, bibuntur folia contra febrium circumitus. In quartana quidem quaternum ramulorum, in tertiana uero ternum, in quotidiana unius.

Tricena quoq̄ folia, tricenis pota diebus, comitialibus profunt.

Foliorum succus, tribus cyathis aliquot dies potus, celerrime regio morbo medetur.

Illita cum melle, & sale, tam uulneribus, q̄ fistulis remedio sunt.

Enterocelicis auxilium præstant.

Quinquefolium sanguinis profluvia & potu & illitu sistit.

Ad expiationes, castimonias, & sanguinis eruptiones inciditur.

E X I O A N N E V I G O N I O.

Pentaphyllon uirtutem habet exiccatiuam uehementer: tamen caliditatem manifestam, non uidetur participare.

A V T O R E S.

Theophrastus, lib. 9. cap. 12.

Dioscorides.

Plinius, lib. 25. cap. 9.

Apuleius.

Leonicenus.

P. Collinutius.

Herm. Barbarus.

Marcellus Vergilius.

Galenus. 8. Simplicium.

Ioannes Vigonius.

A

B

C

D

Chelidonium majus, L.
C. B. 144
Sm. Pl. 2. 4

1537. 236

Schölkraut.

DE CHELIDONIO Rhapsodia XLII.

Nomenclaturæ

Græcæ, χελιδόνιον. πικρινιά κραταιά. γλάνιον. πάνδιον ρίζα.

Latine, Chelidoniū, siue Chelidonia, hoc est, Hirundinaria maior.

Germanicæ, Schölkraut. Schölwurz. Schwalwēkraut dz gros.

PLACITA AVTORVM de Chelidonia.

Historia Chelidoniæ ex DIOSCORIDE, lib. 2.

CHELIDONIA duplex est, Maior, et Minor. Maior caule est cubitali, aut altiori, surculofo. folijs Ranunculi, multis, mollioribus tamen, & colore cæsis. Flore Violæ albæ, secundū singula folia prodeunte. In ea succus croci, mordax, acris, & aliquantulū subamarus, gra

uiter olens. Radix superne singularis, in multa crocea capillamenta fibra **A**
tur. Siliqua ceu corniculati Papaueris, tenuis, longa. In qua semeni Papa
uere maius recluditur.

De M I N O R E.

Minor herbula est, stolonibus constans, sine caule, folijs Hederę, mul
to rotundioribus & minorib9, teneris & subpingibus. Radices habet cō
plures, pusillas, in granorū tritici modū, aceruatim cōgestas, quarę tres,
aut quatuor in longitudinem exeunt. Iuxta aquas nascitur.

Theophrastus de Hirundinaria lib. 7. cap. 12.

Hirundinaria, quę aduentu hirundinis suum excitat florem, hæc par
tim naturalem, partim fortuitam habere causam apparet.

Historia Chelidonię ex Plinio lib. 25. cap. 8.

Animalia quoq; inuenere hærbas, inprimisq; Chelidoniã. Hac em̄
hirundines, oculis pullorum in nido restituant uisum, ut quidã uolunt,
etiã erutis oculis. Gñã eius duo. Maior fruticoso caule, folio Pastinacę er
raticę ampliore, ipsa altitudine duorę cubitorum, colos albicans, flos lu
teus. Minori folia Hederę rotundiora, minus candida. Succus croci mor
dax, semen Papaueris. Florēt aduētū hirundinum, discessu marcescunt.

De temperamento Chelidonię.

Abstergendı uim habet, & satis calefaciendi, & succus acidus est.

Vires & iuuamenta eius ex D I O S C O R I D E.

Succus in æreo uase cū melle prunis decoctus, oculis claritatē adfert. **B**

Folijs, caule, radice succus exprimitur, ineūtē æstate, et siccatus in um
bra digeritur in pastillos.

Radix cum aniso, & uino albo pota, medetur regio morbo, & ulceri
bus quę serpunt. Imposita cū uino, aut māducata, dentiū dolorē sedat.

EX IO AN NE V I G O N I O.

Chelidonia est calida & sicca in tertio, & ualde oculorum iuuatiua. I
deo uirtus eius in collyrijs acuētibus uisum perutiliter imponitur. Et eis
succus intra dentes impositus, eos intra spaciū tēporis facit cadere. Et ra
dix eius est minoris exiccationis, uirtutē habens attrahendi, & resoluēdi.
Ideo dolori dentiū ex frigida causa causato, prædicta radix aliquantulū
contrita, & aceto irrorata, dentibusq; tenta, præsentissime medetur.

EX P L A T E A R I O.

Chelidonia est calida & sicca in quarto gradu.

Cum in receptione reperitur, radix, non herba poni debet.

Radix per tres annos potest seruari in magna efficacia. Ex qualitatibus, & substantia, uirtu
tem habet dissoluendi, consumendi, & attrahendi.

Ad purgandum caput, & uulnam repletam ex frigido humore, radices bene tritæ in uino co
quantur, & patiens per os fumum recipiat, inde reliquo utatur pro gargarismate.

Contra colicam passionem herba trita, & in uino cocta superponatur, uel sponsia infusa in
uino decoctionis, uel puluis eius radice sæpius superponatur. (eius.

Ad menstrua prouocanda, & matricē mundificandã, fiat fomentū sæpius ex aqua decoctionis

Ad cancrum oris uel ossis, uel neruorum, puluis radice eius cum puluere rosarum conficia
tur cum aceto, et decoquatur usq; ad mediocrem spissitudinem ad modum sinapis, & inungan
tur parteis cancrorę, multum confert.

Contra fistulam puluis eius cum capitello conficiatur, & ori fistulę immittatur.

C

Gauchheyl männlin.

D

DE ANAGALLIDE Rhapsodia XLIII.

NOMENCLATURAE

Græcæ, ἀναγallis. αἰρίτις. αἰγίτις. σαρτίτις.

Latinae, Anagallis. Aëritis. Sauritis. Sanguis oculi.

Germanicæ, Gauchheyl.

Sup. fol. 77.
& seq.

QUEMADMODUM Consolidæ nomen multis adeo herbis familiare est (nominatim enim quinque eius species perstrinximus) ita & Anagallidis nomine, quibusdam Auricula muris, uel Pilosella uenit: quibusdam ea quæ Morsus gallinæ, uel uulgo Ippia uocatur. Quidam alias etiam designant eius species, quæ me prætereunt. De genuina tamen Anagallide sic habet.

Εἰκὼν Anagallidis ex Dioscoride lib. 2.

Anagallidis duo sunt genera, quæ tantum flore distant. Nam quæ cæruleo flore est, foemina dicitur: Mas, quæ phoeniceo. Frutices sunt parui in terra iacentes: folijs in quadrangulo, caule pusillis, subrotundis, ad Helxine folia accedentibus: semine rotundo.

A

B

Gauchheyli weyblin.

Nec alia fere Plinius, & Serapion. Herm. Barbari Corollarium, quoni Pli. li. 16. ca. 7.
am ad excussionem prioris erroris facit, subscripsimus.

Corollarium Barbari de Anagallide.

Frutice tenero Anagallides, non altiores Palmo nascuntur in hortis et aquosis. Prior floret cerulea. Mirum, q̄ foeminam pecora uitāt: aut si decepta similitudine (flore enim tantū distant) degustauere, statim eam quo q̄ (asyla, siue, ut alij codices scripsere, casyla uocatur, a nostris ferus oculus) in remedio quaerunt. Praecipitur effossuris, ante solis ortum, priusq̄ quicq̄ aliud loquantur ter salutare eam, tum sublatam exprimere, ita praecipuas esse uires. Anagallin Dioscorides Sauritin q̄q̄ dici perhibet. Sunt exemplaria in quibus Gauritis, non Sauritis legatur. Hippocrates Anagallin dicendo, utilem mordendis & assiccandis ulceribus Anagallidē uidetur intellexisse. Aetius Nycterida herbam ad oculorum albugines comprobat, pro Anagallide ut puto accipiendam reliquit: quandoquidē & Nycteritis a Dioscoride uocatur. Errant qui Passerinam uulgo dictā, florem candidum ferentem, Anagallida existimant. Quemadmodum et qui Myosotin, id est, muris Auriculam pro Anagallide compictam pra-

ferunt. Anagallidem phœniciam, a colore Paulus Aegineta Corallium quoque dici meminit. De quo & compositioni datum nomen, quod Diacorallin. Quamque & pastillus est hoc cognomine: sed in eum lapis Corallius, non hæc herba sumitur.

De Anagallidis temperamento.

Vtraque & mitigandi, & abstergendi vim habet, quiddam etiam subcalidum, & trahens.

V I R E S eius & I V V A M E N T A
ex DIOSCORIDE.

Inflammationem arcet.

Adactos corpori aculeos extrahit.

Nomas cohibet.

Succus caput gargarizatu purgat.

Et naribus infusus, dolorem dentiū lenit, si in aduersam narē iniiciat.

Argema cum melle attico emendat.

Retusæ oculorum aciei auxiliatur.

Contra uiperarū morfus, iocineris & renū uitia, ex uino bibere potest.

Tradunt eam quæ cæruleum ædit florem, prociduum sedem reprimere. Quæ uero phœniceum, illitu euocare.

A V T O R E S.

Dioscorides, libro secundo.

Plinius libro. 26. capite septimo.

SERAPION.

Herm. Barbarus.

M. Vergilius.

Agrostemma *githago, L.*
 C. B. 204.
 Sw. p. 2325

1532. 241.

Kattenblümen.

x 3

C

De NIGELLA. Rhapsodia XLIII.

NOMENCLATURA

Græcæ, μελάνθιον. μήκων κυρίου. μήκων μέλαν.

Latine, Nigella. Gith.

Germanicæ, Katten.

Placita autorum de NIGELLA.

Historia Nigellæ ex DIOSCORIDIS

DE libro tertio.

EXIGVVS frutex est, sæpe binos palmos excedens. Folijs ut Senetionis minutis, sed multo tenuiorib9. Capitulo in cacumine tenui, ceu Papaueris oblongo, intercurfantibus intus membranis. Quibus semen includitur nigrum, acre, odoratum, quod panibus inspargitur.

PLINIANA Nigellæ historia lib. 19. cap. 8.

lib. 20. capite. 17.

Gith pistrinis, Anesum, et Anethū culinis & medicis nascuntur. Gith ex Græcis alij Melanthion, alij Melanspermon uocant. Optimum q̄ excitatissimi odoris, & q̄ nigerrimum.

Επιγραφή Nigellæ per Hermolaum Barbarum.

Melanthion, quod & Melanspermon, & Melāthe interim ab Hippocrate uocaf: & a Theophrasto, ut Theodorus existimat, Anthemō, siue Anthemion, Nigellā interpretatus. Quanc̄ Anthemion oīno alia species est, q̄ Melanthion, siue Gith, siue ut Palladius, Giddi. Nam & Melanthemon Chamemilon est, Melaniō uero nigra Viola. Optimum Gith, q̄ excitatissimi odoris, & q̄ nigerrimū. Culices suffitu necat, & muscas. Succum eius largius sumēti, uenenū esse, mirari licet: cū semen ipsum, inferiorem crustam panis, cereali sapore condiat gratissime. Aliud oīno genus uidetur esse Gith, q̄d in segetibus passim nasci cernit: & Pseudomelanthion uocari potest, & Githago, folijs fere Porri oblōgis, flore purpureo, semine ac toto frutice maius q̄ Melanthium, nec odoratū. At uerum Gith, de quo præsens Dioscoridi mētio est, folium habet Fœniculi, Senetionisue, florem ceruleum. Odor semini iocundus, nec ubiq̄ prouenit. Hippocrates Cyprium cōmendat. Alia est herba Melandryum, in segete pratisc̄ nascens, albo flore, odorata, cuius cauliculum iocineri tritum, ex uino uetere probant.

V Marcelli Vergilij annotatio in eandem Nigellam.

Vident Maio & Iunio mēsis in pratis, sepibus, limitibusq̄ omnibus nascentē rura oīa Nigellā: nihilq̄ eo frutice frequētius, simul & uilius. Quondā grato sapore panē Nigellæ semen cōmendabat. Inspergebatur em̄ ante cocturā illi tritum, quemadmodū & Papaueris: non aliter q̄ & nos modo dulciarijs potius q̄ pani Anisum miscemus. Quod in Nigella merito miretur aliquis, sagacis naturæ artificii est, in conformandis eius uasculis, quibus concipit, maturatur, & seruat semen, colore nigrū, Panici seminis magnitudine. Sunt ea uascula longe papaueraceis minora, nec in mensura sua, ut illa longa. Nullā præterea habent qualē Papauera in summo stellā, sed latioremb̄ umbilicū: neq̄ intus eodē modo discurrentes membranas seminū locos dissepientes. In Papauere em̄ sulcorū modo intercidente, quasi aggere quodam canales sunt: in Nigella per mediū transeuntes, quasi parietes, quibus loculamenta illa seminū diuiduntur. Est illud discrimen etiā, quod singula in singulis Papauerū caulibus uascula sunt, in Nigella numerosiora: ut quod numero seminū in singulis uasculis deest, uasculorū numero expleat. Solaq̄ hæc uasculi forma fecit, ut syluestre & nigrū Papauer a quibusdam Nigella diceretur. Græci a colore seminis Melanthion, & eorum exemplo latini Nigellam nominauerunt.

De Nigellæ temperamento.

Calefacit, ut inquit Galenus septimo Simplic. & arefacit iuxta tertium ordinem, uideturq̄ esse partium tenuium.

Vices eius & iuuamenta ex Dioscoride.

A

Capitis doloribus illitum fronti subuenit.

Discutit recentes oculorum suffusiones, tritum ex Irino, & infusum naribus.

Tollit lepras, lentigines, duricias, tumoresq; uetustos cum aceto illitū.

Circumscarificatos clauos excutit cum uetere uino impositum.

Dentium doloribus decoctum cum aceto & teda prodest.

Teretes uentris tineas expellit, peruncto ex aqua umbilico.

Destillatione laborantes adiuuat, tritum in linteo, & olfactum.

Vrinam & menstrua ciet, multis diebus sumptum.

Et lac extrahit.

Difficultatem spirandi cum uino potum leuat.

Phalangiorū morsibus ex aqua drachmæ pondere haustū auxiliatur.

Incenso serpentes fugantur.

Tradunt largius epotum, enecare.

E X P L I N I O.

Medetur serpentium plagis, & scorpionum.

Illin^{is} ex aceto & melle reperio, incensaq; serpentes fugari.

Bibitur drachma una contra araneos.

Distillationem mirum discutit, tusum in linteo, & olfactum.

Idem præstat radix manu tenta.

Capitis dolores illitum ex aceto, & infusum naribus.

Cum Irino, oculorum epiphoras, & tumores.

Dentium dolores, coctum cum aceto.

Defficultates spirandi, addito uino potum.

Duricias, tumoresq; ueteres, & suppurationes illitum.

Lac mulierum auget, continuis diebus sumptum.

Colligitur succus eius, ut Hyoscyami.

Similiter largius uenenum est, quod miremur, cum semen gratissime panes etiam condiat.

Oculos quoq; purgat, urinam & menstrua ciet.

Quinimo lintheo alligatis tantū granis. 30. secundas trahi reperio.

Aiunt & clauis in pedibus mederi tritum in urina.

Culices suffitu necare, item muscas.

E X M A R C O C A T O N E cap. iiii.

Si bouem, aut aliam quāuis quadrupedem serpens momorderit, Melanthij acetabulum, & quod medici uocant Smyrneum, contrito in uini ueteri hemina: id per nares indito, & ad ipsum morsum stercus suillum apponito. Et idem hoc, si usus euenerit, homini facito.

E X C O L U M E L L A, lib. de re Rustica, lib. 6. cap. 32.

Interdum & fastidio ciborum languescit pecus. Eius remediū est, ge

C nus feminis, quod Gith appellatur. Cuius duo cyathi triti, adiunguntur olei cyathis tribus, & uini sextario, atq; ita faucibus infunduntur.

E X V I G O N I O.

Nigella est calidæ & siccæ complexionis in tertio: & contrita cum melle, & felle taurino, alœq; , & more emplastri super umbilico imposta, lumbricos puerorum interficit.

E X P L A T E A R I O.

Semen Nigellæ colligitur, & per decem annos seruatur. Est autem subnigrum, & subamarum, & rotundum, & planificatum: unde uirtutem habet diureticam, ex amaritudine, dissoluendi, consumendi, ex qualitatibus suis.

E X A U E R R O E

quinto Colliget.

Scaunix, est Nigella, calida & sicca in tertio gradu. Et significat hoc, quia est in ultimitate amaritudinis cum subilitate. Et ligata in panno lineo, ualet odorata ad reuma frigidum, & occidit uermes: & dissoluit inflationem, & eradicat uerrucas, & producit cum passo menstrua, & facit erigere membrum.

D A V T O R E S.

Plinius, libro. 19. capite. 8.

libro. 20. capite. 17.

Dioscorides, lib. 3.

Mar. Cato, capite. 111.

Columella de re rusti. libro. 6.

capite. 32.

Ioannes Vigonius.

Platearius.

Auerrois. 5. Colliget.

Hermolaus Barbarus.

Marcellus Vergilius.

A

B

Neotoma in front...
 C. G. 123
 Sep. 3 1851

Nettram.

1837.245

C

DE MATRICARIA PRIMA SPECIE Parthenij. Rhapsodia XLV.

N O M E N C L A T V R A

N Græcæ, *παρθένιον*.
 Latinæ, *Matricaria*. Febrifuga.
 Germanicæ, *Mettram*.

NEBULAS & caliginem nobis offudit, *Matricariæ* nouitium uocabulum, ut quæ hæc esset apud *Dioscoridem* certo designare nequimus: nec certum aliquid habemus, nisi quantum ex cōmentarijs *Neotericorum* obseruauimus, id est, ex *Pandectario*, & *Hermolao Barbaro*. Vterque tria eius genera facit. Quorū primum quidem *Pandectarius* *Artemisiam* uocat. Secundam *Tanacetū*, uel *Athanasiam*. Tertium uulgatā *Matricariā*. Barbari iudiciū in *Helxine* herba posuimus, qđ sic hēt.

D *Helxine* duplex *Dioscoridi*, & omnino autoribus. Altera *Parthenion*, altera *Cissanthemos* ab *Hederæ* folijs uocata. *Plinio* item duplex, sed aliter. Altera de qua hic agitur *Parthenij* & *Perdicij*, siue *Perdiciadis* cognomine: quoniam *perdices* hæc præcipue uescantur. Folia tamen ei non *Mercurialis*, ut *Dioscorides*, sed mixtæ similitudinis, *Plantagini* & *Marrubio* tribuit, cauliculis densis lanas infici, semina in capitibus lappaceis adhærescentia uestibus: a quo & *Helxinem* dictam uolunt. Hanc *Aeoliæ* gentes, & *Aegyptij* edunt. Crassas, plurimasq; habet radices, ut inquit *Plinius*. Altera idem autor inquit, uerior est *Helxine*, cui radix foliosa, ex qua similis malo carduus seminis plenus extuberat. Seminalis *Acanus* a *Theophrasto* dictus, cuius inciso summo uertice, lachryma erumpit iocundi saporis, *Acanthica Mastiche* uocata, proptereaq; adulterium ex ea fit, ut diximus. Germinat, atq; floret æstate folio, & caule, lanugines spinosas habens. Hæc *Plinius*. Nos hanc non *Helxinem*, sed *Ixinem* uocari credimus: ut in *Chamæleonte* candido dictum est: quanq; porro prior *Helxine* *Perdicion*, & *Parthenion* dicatur. Aliud tamen intelligo, *Plinium* secutus, *Perdicion*, quæ a nostris herba *Vrceolaris* uocatur, ab alijs *Astericum*, folio similis *Ocimo*, nigrior tantum, nascens in tegulis parietinisq;: ob id & *Parietaria*, & *Muralium*, & *Muralis* uulgo dicta, et *Vineago*: & *Parthenion*, quoniam a *Minerua* in somno contra præcipitia lapsusq; monstrata est *Pericli Atheniensium* principi, cum uernula ei charus ex altitudine cecidisset, *Splachnoptes* appellatus. *Turtures*, columbæ, gallinacei annum fastidium deducere dicuntur *Helxina* passi, autor est *Plinius*. Triplex igitur inuenio *Parthenium*. Vnum folio *Coriandri*, quæ *Amaracus* a *Galeno*, *Parthenium* a *Dioscoride* nominatur, uulgo *Matricaria*. Alterum folio *Mercurialis*, ut *Dioscorides* hoc loco, siue *Plantaginis* & *Marrubij*, ut *Plinius*, quæ dicitur *Helxine*, ac de ipsa hic agitur. Tertium folio *Ocimi*, quæ *Parietaria*, & *Muralis* uocetur: de qua mirū est *Dioscoridem* nihil præcipere, quod sciam. Nisi quis eum dicat sub *Helxine* hanc quoq; accepisse: quoniam hirsutula sit, & adhærescat uestibus, nec a *Mercurialis* herbæ folijs omnino multum distet, præterq; qđ *Mercuriali* serrata leuiter ea sunt, *Parietariæ* non sunt. Sunt qui & *Mercurialem* ipsam *Parthenion* quoq; dicant *Helxinem*, ut *Dioscorides* in *Myosotide* scriptū reliquit. Etiam *Alsinè* dicta est. quanq; corrupte in *Theophrasto* legitur *Asinè*, ubi *Theodorus Volucrum* interpretatur, arbores amplexu *Hederæ* modo strangulantem.

Textus DIOSCORIDIS de Parthenio lib. 3.

Parthenium aliqui *Amaracon* uocant, alijs *Anthemida*, alijs *Leucanthemon*, alijs *Chamæmelon*, alijs *Chrysofocalin*, alijs *Melabathron*, nonnulli campestem florem. Romani *Solis seculum*, aliqui *Millefolium*, *Ethrusci* *Cautam*, *Aphri* *Thamath*. Folijs est *Coriandri*, tenuibus, flore per ambitum albo, intus melino, odore graui, sapore amaro. Siccatum cum aceto mulso, aut sale potum, non secus atque *Epithimum*, & *bilem*, & *pituitam* detrahit. *Suspiriosis* prodest, & *melancholicis*. Herba sine flore a *calculosis*, & *anhelatoribus* magna utilitate bibitur.

Valet decoctum ad insidendum in duricia uuluarum & inflammatioi-
bus. Illinitur sacro igni & collectionibus cum flore. **A**

C O R O L L A R I V M H E R M O L A I B A R B A R I ,
bari, super eodem Parthenio, quod similiter no-
stræ Matricariæ adstipulatur.

Parthenij flos odorem habet Mali. Nascitur in sepibus: Matricariam dici eam multi putant. Sunt qui Cotulam appellant. Nam & ipse Dioscorides testatur ab Ethruscis uocari Cautam, unde Cautula deducitur, ac deinde Cotula. Sed & Leucanthen, et Tamnacum Plinius hanc appellat. Nisi librariorum menda sit, Tamnacum pro Amaraco scribentium. Nam & Amarcus a Dioscoride uocatur; nec aliter a Galeno, atq; Paulo. Celsus apud nos * Pallecium, & Muralium appellat. ut Plinius intelligit. Ego Celsum de alia Parthenio Muralium dixisse autumo: quæ non in sepibus, sed in muris, parietibusq; nascitur: ob id & Parietaria uulgo nominata, ut in Helxine docuimus. Est & Parthenis pro Artemisia: quanq; sunt qui Artemin legant, non Parthenin, castigando protinus errore medicorum: qui Parthenion, de qua modo loquimur, Artemisiam esse uoluerunt. Apud Hippocratem quæ sit herba Parthenion cognomento Microphyllon, hoc est, Paruifolia, dubitatur a Galeno: qui Dioscoridem pro Helxine, aut etiam Mercuriali capiendum existimasse scribit. Sed quid si eam pro Artemisiam secundo genere Hippocrates intelligit, cuius minuta folia traduntur: aut etiam pro Matricaria, de qua hic agitur, quæ folijs Coriandri describitur?

Alias*Pele-
cynum.

M. V E R G I L I V S de differentia Parthenij a Per-
dicio, & Chamæmilo uulgato.

Alia hæc Parthenion est ab ea quam Celsus lib. 3. Perdicion uocari etiam tradit, reprimereq; simul, & refrigerare. Illa Helxine muralis, & Perdicion dicta: hæc pluribus ab Anthemide inuentis appellationibus, similis, congenerq; illi credenda est. Illa a Nicandro in Theriacis uenenatis mederi prodita: hæc sanandis suspirijs, atræ bili, calculosisq; inflammatis, duratisq; muliebribus locis apta. Hæc Chamæmalo similis, flore per ambitum candido, in medio luteo, illa Mercurialis herbæ folijs descripta: & ne longiores simus, notis omnibus inter se diuersæ, solo eodem nomine legentes fallunt. Fallit autem non nomine, sed re Parthenion, tam similis Chamæmalo, ut pro ea sæpius ab imperitis carpatur. Habet enim illi similem paulo minus q; in cunctis florem. Differt magnitudine, quæ in Parthenio amplior undiq; est. Differt & figura: q; coloribus in utriusq; flore paribus Chamæmali flos in medio tumet, & in altum erigitur: folia uero ad terram inflexa descendunt, in Parthenio folia medio exæquata per ambitum stant. Nobis ex his quæ diu obseruauimus, inclinatur animus, Chamæmalo congenerem esse: & ut in plerisq; alijs sit, nota aliqua priuatim ab alijs dispesci, quæ in Parthenio hac uirosus odor est. Quemadmodum in Bouis oculo, quæ mox dicenda erit, sola magnitudo, qua a Parthenio hac illa distinguitur.

B

Verum & hæc sententia Barbari repugnatores habet suos, & sunt qui falsum existimēt ex similitudine floris, quæ est Matricariæ, cum Chamæmilo. Nam Serapion inquit, priorem pro Chamomilla speciem recipit, hoc est, Anthemida. Et quæcūq; in capite de Chamomilla ex Dioscoride adfert, ea sunt apud Dioscoridem de Anthemide dicta: quam q; ambarum herbarum descriptio indicet, eas omnino esse unius speciei, & qualitatis. Nam odorem pomi spirare ipsas, nomen indicat Chamæmilon, hoc est, agreste pomū, flores in ambitu albos, intus aureos habentes. Quare siue Matricariam, pro altera specie capiamus, hoc est, pro Parthenio, ut Hermolaus credidit, siue aliam herbam quamcūq; similem Chamomillæ, certe eas esse consimilis prope effectus, necesse est.

Sententia
cuiusdam
docti uiri.

C O L L V C T A T I O N I C O L A I L E O N I C E N I ,
niceni, & P. Collinutij de Parthenijs.

Leoniceus lib. de Erroribus Medicorum, Parthenium (inquit) scribit Plinius lib. 21. apud Celsum uocari Perdicionem & Muralium. Deinde subiungit eadem Parthenio, quod Muralium

C appellatur, uires, quas Dioscorides alteri Parthenio adscribit, quod Chamæmilon alio nomine dicitur, quoniam parum folijs & flore, ab herba Chamæmilo differt. Hanc autem Parthenion, Chamæmilo similem herbam, nonnulli ex recentioribus medicis Cotulam appellant. Sed hæc Parthenium non uocatur a Celso Perdicium atq; Muralium, sed altera potius quæ Helxine, & simul Perdicium, ac Parthenium quoq; nuncupatur, a latinis autem Parietaria, & Muralium dicitur: quia passim in parietibus, seu muris nascatur. Nostro quoq; æuo uulgo una litera dempta, pro Parietaria, Paritariam uocant. Hanc eandem herbam, siue Muralium, siue Parietaria dicatur, commemorat Celsus, suo de Medicina tertio, inter ea quæ uim habent reprimendi, simul ac refrigerandi. Quæ sane facultas ei Parthenio, quæ Perdicium, & Parietaria appellatur, non autem alteri, quæ etiam Chamæmilon dicitur, ab omnibus fere medicinæ autoribus adscribitur. Hæc enim sunt de eadem Dioscoridæ uerba. Habēt folia astringendi atq; refrigerandi facultatem. Nec de ea aliter Paulus atq; Galenus tradiderunt. Ipse pariter Plinius libro. 22. eandem & Parthenium, & Perdicium quoq; nominari confirmat.

Chamemilon
Cotula.

Helxine.

Parietaria.
Paritaria.
Parietaria
refrigerat.

P A N D V L P H V S C O L L I N V T I V S.

Tria genera
Parthenij.

In explicandis Plinij de Parthenio (ut ipse putat) erroribus, in magnos Leonicensis errores incidit, ut ex herbarum ipsarum descriptionibus, differentijsq; cognoscere licet: quas intellexisse, distinxisseq; Plinium, Leonicenum uero confudisse, per illarum ignorationem intelligemus. De his igitur sic agemus. Tres herbas Parthenij nomine nuncupatas. 21. & 22. uolumine scribit Plinius (nam de quarta quæ Mercurialis est, sermo nunc nobis non est) hisq; omnibus, suas quibus pollerent uires adscripsit. Ex eorum (ut est uidere) sententia, quas tam multos enumerat, prima quæ Parthenium, Leucanthi, Thamnacusq; a Græcis, a nostris, & Celso Pelecynum, Muraliumq; uocetur, in hortorum sepibus nascens, flore albo, odore mali, sapore amaro. Alteram quæ Helxine, & Siderites, & Perdicium, ab aue cognominatur: folia habens mixtæ similitudinis Plantagini & Marrubio: cauliculos densos, leuiter rubentes, semina in capitibus lapaceis, adhærentia uestibus, unde Helxinem dictam uolunt. Tertiam quæ itidem & Perdicium, & Astericum, a nostris uero herba Vrcelarum dicitur, folio similis Orymo, nigrior tm̄, in regulis, parietinisq; nascens. Has Parthenij differentias si Leonicensis cognouisset, simulq; & diligentius Celsum, & dilucide ista scribentem Plinium, & suum illum Dioscoridem inspexisset, non temere adeo obstrepuisset. Quod ut plene intelligere possint studiosi, ego eas quæ sint aperiā, disceptandoq; proponā, his locum faciens, qui ueriora contulerint.

Leucanthi.
Thamnacus.
Muralium.

Pelecynus.

Genseminū.

Amaracum.

Prima quidem a floris candore Leucanthi, & a fruticis, cespitisq; densitate Thamnacus nomen accepit. Eadem a Celso (in his forte libris, quos de agricultura scripsisse illum constat) siue ab odoris suauitate, siue quod unguentis flos aptissime conueniret, Muralium dicta est, quasi Myralium, y, pylon in, u, nostrum uerso, quod ueteres (ut Murrha, Murena, & Mure) frequentissime usurparunt, & familiare esse latinis scribit Cicero. Pelecynum idem ex eo cognominasse uidetur, quod frutex ipse odoris suauitate, ad se pelliciat. Siue, quod, ut Pelecynus quoq; herba, quæ in segetibus nascitur, adminiculo indigens hortorum, sepibus subrepat: quod nostro quoq; æuo fieri, hominum uidemus industria. Hanc nos uulgo Genseminum uocamus, flore albo, odore mali, sapore amaro. Hæc est illa Parthenium, quam rectius fortasse Amaracum dixere quidam, quæ sub ipsa quiescentē Ascanium, floribus, & dulci aspirans complectitur umbra. Vnde laudatum illud Co in insula quondam confectum unguentum, quod Amaracinum, Samsuchinumq; dicebatur. Vnde forte in Gensemini uocabulum uulgus deflexit, ut non aliud fruticis uel herbæ genus intellexisse illos apud Dioscoridem putem, qui Parthenium Amaracum dixerunt. Alioqui si ea Dioscoridi Parthenium est, quam Cautam uocare Etruscis tradit, quo pacto tam breuis herbæ umbra complexū puerum, dulciq; scripsisset insignis uates? Cum Cautam ipsam nec umbræ ob breuitatem idoneam, nec odoris unguentive oblectamento ob florum graueolentiam esse plane omnes intelligant. Melius uero, eodem Dioscoride autore, & Chamæmilon, & Anthemida quosdam uocasse illam, quæ Cauta dicitur, fortasse quis putet: cum inter Chamæmili species, quas esse tres prodidit, collocetur.

Duæ Cotæ.

Duas etenim, quæ nunc etiam Cautæ, uulgo Cotæ dicantur herbas, unā quæ sana cognominetur, & a quibusdam Millefolium, non recte dicatur, nos Leucanthemon Plinio dictam 21. uolumine credimus, Abrotono odore similem, & flore albo, foliosam, suspiriosis utilem. Alteram Chamæmilo similem, quæ ab odoris foeditate putidæ cognomētum ferat. Potuit & Dioscoridis Parthenium Millefolium hoc esse, si non illi Coriandri folia adscripsisset. At secunda Parthenium hisdem quibus a Plinio pingitur signis, plurima inspicitur in aruis, stipulisq; nascens, folijs fere Mercurialis: cuius semen asperum, nigrumq; perdices appetant. Eam quando semina inambulātium uestibus hæreant, ut græcorum quidam Helxinem dictam uoluerunt, Romani herbam Lapariam. Sic uulgus quoq; per hæc tempora Grapellam nuncupat,

quasi a rapiendo Rapellam dicas. Tertia uero est ea, quam ex eo quod folia caudiculis stellæ in-
star circumherentia habeat, Astericum dicitur: & quod ipsa rapaci quadam lanugine hæere ue-
stibus possit, a Dioscoride dicta Helxine uidetur. Quod uero tergendis urceolis, uitreisq; uasis
experimento sit efficax, a Plinio Vrceolaris, a nobis uulgo quoq; Vitriolum dicitur. Quod ue-
ro muris, parietibusq; nascatur, a Celso Muralis. 2. de medicina libro, a nostri temporis Medi-
cis recte Parietaria dicitur, Mineruæ sacra, atq; ideo Parthenium dicta, quod eam dea somno
monstrauerit.

Vides, ut in nullo deceptus Plinius, si qui illū legant, intelligāt, ab erro-
re uindictē? Vides iam conuoluuli huius nostri manifestā calumniā: ut
sele suo cum Dioscoride uelut in Pampino contorqueat? Qui suā Par-
thenium & Chamæmelum uocet, & Solsequium & Millefolium uocari
a Romanis affirmet: quibus quidem appellationibus absurdius nihil di-
ci potest, apud eos etiam qui uel mediocriter hæbariam attigerunt: qui
& propria illa esse diuersissimarum prorsus a Parthenio hæbarum no-
mina non ignorant. Et Leonicens in primo quidem Parthenij genere,
pro Pelecyno, quod ueteres & impressi habent codices, Perdicium scri-
bit. In tertio pro Murali, Muraliū ponit. Et quod de Murali in. 2. de me-
dicina libro Celsus scribit, hic de Muralio in. 3. scribere illum impudēter
affirmat. Tum pro Leucanthe candidi floris hæba, unde & nomen, Co-
tam nescio quam, Cautam, ut arbitror, Dioscoridis uertens, autumat: nō
albo flore, sed luteo, candidis foliusculis coronato: non odore mali, sed
Abrotani, ut P L I N I V S, uel insuauis ac tristi: si eam quæ Putida co-
gnominatur intelligit. Et iam quod Plinio primus obiecerat, in Nicolaū
ipsum, uehementiusq; aliquanto retorqueri possit: qui non hominū mo-
do, & rerum similitudine, sed græcæ quoq; eruditiois opinione deceptus, B
plurima intemperanter effudit. Hactenus Collinutius.

Sunt qui Febrifugam appellant, alio nomine & Centauream maiorē:
quod an ita habeat, disputatum tantum proponimus, ut ansam præbea-
mus doctioribus, plura de ea herba disquirendi.

V I R E S E I V S E T I V V A M E N T A

Matricaria herba Absinthij & Centaureæ uires habet, & uel comesta,
uel uentri cataplasmata, uentris tormina discutit. Ante accessionem in ui-
no cocta, & comesta, febrem depellit. Pellit menstrua, uermes & urinā.

A V T O R E S.

Dioscorides libro tertio.

Herm. Barbarus.

M. Vergilius.

Nicolaus Leonicens.

Pand. Collinutius.

Pandectarius.

S E R A P I O N.

*Parasitium vulgare L.
 Michx. Diet.
 Sm. Fl. 3. 605*

Keynfarn.

1537. 250

De Tanaceto Secunda specie Matricariæ & Partheniorum; Rhapsodia XLVI.

A

TANACETVM herbam uulgarem, posteriores Medicorum Apium rusticum, Matricariam mediam, Artemisiam domesticam, & Herbam S. Mariæ appellant, Germanicæ, **Keynsarn. Wurmtraut. Baurenepff.** Non esse illã, quam ipsi ex Dioscoride Ambrosiam, & Athanasiam demonstrat, M. Vergilius facit. ut credam: cuius hæc in Ambrosiam est annotatio.

Non inter herbas aliquas fluctuans & uagum nomē tantum quondam Ambrosiæ fuit, sed quodcunq; odoris, aut cibi suauitate placeret in pœtis scriptoribusq; alijs, eodem hoc nomine ab antiquis dicebatur, & quasi immortalitatem utentibus faceret, sic appellata illis fuit. Frequens & notum ubiq; nomen, ignota tamen res, & inter herbas non facilis inuentu: alijs aliter eam ostendentibus, & cum Artemisia miscentibus fere cunctis. Audent tamē nostræ ætatis herbarij eam ostendere, trium dodrantum altitudine, & altiore aliquando herbam, ut hic ait, ramosam, semine per totum caulem racemoso, sed longe maioribus q̄ Rutæ folijs: & quod hic ait, nuncq; florentibus racemis, lanuginosis, papposisq; , nullo nec uini, nec alterius rei odore. Quo fit, ut in peregrina Italia, ut nos credimus, herba nihil pro comperto constituere audeamus. Plinius. 27. uolumine, capite. 4. integrum scriptoris huius caput commentationibus suis inseruit: cum tamen non multo antea libro. 25. capite septimo de Artemisia agens, dixisset. Sunt qui in mediterraneis eodem Artemisiæ nomine uocant simplici caule, minimis folijs, odore non inuocundo, quam quidam Botryn, alijs Ambrosiam uocant. Ex quo manifesteprehenditur, quod paulo ante diximus, uagum per multa Ambrosiæ nomen esse: plantas, cibos, & pocula, eousq; , ut Athenienses hoc nomine omnigenas fruges, oleum, uinum, laticesq; alios, quos Dñs in ara offerrent, Ambrosiã nominarent. Nobis inclinatus animus, ut peregrinam nostro orbi, peculiarēq; Cappadociæ herbam existimemus: nam quæ a nostris herbarijs hoc nomine ostenditur, uulgaris, & ubiq; nascens, inuentu facillima est, præsertimq; ex capitulorum racemis, quos habet pappis plenos, nuncq; a nobis florere uisos.

Pandectarius de T A N A C E T O .

Pandectarius de Tanaceto sic habet. Altera Artemisia Tagetes nominat, quæ tenera est, semen habens minutum, & unã hastam folijs plenã. Nascit̄ in locis mediterraneis, & altioribus. Florē mellinũ atq; tenuem, et iucundiorē, comparatione alterius Artemisiæ. Hæc a grecis uocat̄ Tagetes, uel Tanacetũ, & nos in lingua latina uocamus eã Thamasiã, uel Athanasiam.

B

Male latine.

V I R E S eius & Iuuamenta ex eodem Pandectario .

Artemisia quæ Tagetes appellatur, facit ad uesicæ dolorem, & stranguriam, succo dato ex uino drach. ij.

Febricitantibus ex aqua calida cyathis. ij. datur.

Tosta cum axūgia & aceto, coxarum dolori medicatur, ligata usq; ad tertium diem.

Vt infantem hilariorem facias, suffumiga Tanacetum, & omnes simul incurfiones malorum auertet.

Neruorum dolorem, & tumorē pedũ tritum cum oleo, mirifice sanat.

Idem præstat in dolore pedum, si in potione sumatur.

E X H I E R O N Y M O Herbario .

Tanacetum calores extinguit, si epithimetur.

Vermes interficit, & potum, & comestum semen.

Pellit & urinas, & calculos.

C

DE CHAMÆMELO TERTIA

specie Parthenij, Rhapsodia XLVII.

DE NOMENCLATURA EIVS

& generibus ex Dioscoride. lib. 3.

ANTHEMIDA aliqui Leucanthonem, alij Heranthonem, quoniam uere floreat, alij Chamæmelon, quoniam mali odorem habet at, nonnulli Melanthonem, alij Chryfocomam, alij Calliam, Romani Mallium, Aphri Astertiphen appellant. Genera eius tria, tantum flore distantia. Rami palmum non excedunt, fruticosi, alis multis, concaui. Tenibus ramulis, rotundis capitulis, floribus in medio auréis, forinsecus orbiculato ambitu, candidis, mellinis, aut purpureis, magnitudine foliorum Rutæ. Nascitur in asperis, & iuxta semitas. Colligitur uere.

VIRES, ET IUVAMENTA EIVS.

Vim habent radices, flores, & hærbæ excalescendi, extenuandiq;.

Potu & infusione pellunt menstrua, partus, urinam, calculosq;.

Aduersus inflationes, & ilij tormenta bibuntur.

Bilem suffusam expurgant.

Locinerum uitia sanant.

Decocto earum uesicæ fouentur.

Ex omnibus his generibus ad calculos efficacissima est, quæ florem purpureum habet, cuius amplitudo maiuscula est. Hanc proprie Heranthonem uocant.

D Ea cui Leucanthonem nomen est, item quæ Chrysanthonem dicitur, uementius urinam ciunt.

Aegylopijs illitæ medentur.

Commanducatae, ulcerum eruptiones in ore sanant.

Nonnulli in clysteribus ex oleo utuntur.

Teruntur in farinam ad abigendos febrium circumitus.

Flores & folia recondi debent, & priuatim tusa, in pastillos digeri.

Radix quoq; sicari: dumq; ingruit necessitas, binæ partes hærbæ dari, modo floris, aut radice pars una, modo cōtra: floris partes duæ & hærbæ una, permutatim duplicato pondere alternis diebus.

Bibere autem oportet in uino mulso diluto.

COROLLARIUM HERM. BAR

bari super Chamæmelo.

Pli. li. 22, ca. 21.
The. li. 7, ca. 11

Anthemis, quæ & Leucanthonem uocatur, pro ea quæ Chamæmelon uulgo dicitur, magnis est ab Asclepiade celebrata laudibus. Theophrastus Anthemon, & Anthemion appellat, quam Dioscorides Anthemida, & Hippocrates (ut arbitror) Euanthonem. Duo genera constituens. Vnum eius, quæ ab radice dumtaxat foliata sit. Alterum quæ caule tantum. De flore incipit utrunq; cacuminibus, cum cæteræ ab imo incipiant. Flore candido, in orbem medijs herbaceo. Semini colos q; flori. Decidere hoc sicut & spinosis, conceptaculo inani relicto. Theodorus Anthemon pro Melanthonem uidetur intellexisse, ut qui Nigellam interpretatus sit. Reponuntur Anthemidis flores in coronamenta, sed collecti uere. Est & saltationis apud Athenarum cuiusdam popularis nomen Anthema, cum illo ioculari numero.

Vbi Rosa, ubi Viola, ubi florens Apium?

Vbi hæc Rosa? ubi hæc Viola? ubi hoc florens Apium?

ἀνθίμις
χαμμίμελον

Ex M. Vergilij commentario de Chamæmalo.

A

In Anthemide hac nulla est ex tam multis appellationibus, quæ non certam & rei coniunctam significationem habeat. Omittimus quas hic ipse declarauit, Eranthemō, quæ uere floreat, & Chamæmalum, quæ pomi odorem habet dici. Cæteræ etiam ex floris colore, odore uel cōsensu aliquarum gentium factæ sunt: quæ ut interiorē, exteriorē uel floris colorem magis amauerant, sic Leucanthemon a colore albo, aut Chrysanthemon, Chrysocomenue a flauo auri colore eam indicauerunt. Vtroque enim modo in scriptore hoc legitur. Quemadmodum ab odore Mali quæ habet, Melanthemon, Mali enim florem ea uox significat. Libet his addere a Theophrasto libro de plantarum historia octauo, sæpius genere neutro Anthemon dictam fuisse. Et qui passim in græcis modo leguntur, dodrantes ramuli, in uetustissimis utriusque gentis codicibus, duorum dodrantum altitudine herbam describunt. Nec multo post, ubi passim legitur, κλωνία μικρά λεπὰ φύλλαρια, legi oportere, non ramulos, sed foliola. Prius enim de ramis actum fuerat, tunc autem de folijs herbæ agendum erat. Indicant id uetustissimi græcorum codices, & antiqua Dioscoridis interpretatio: quorum ope nos quæ miscuerant alij interpretes, redire in sua loca cōegimus: diximusque, foliolis paruis, tenuibus, numerosisque, &c. Cætera in Chamæmalo satis nota per se sunt, ideoque a nobis longius non tractanda.

V I R E S & Iuuamenta eius ex Aemilio Macro.

Anthemium magis commendat laudibus autor
 Asclepius, quam Chamimolam nos, uel Chamomillam
 Dicimus, hæc multum redolens est, & breuis herba.
 Herbæ tam similis, quam iusto nomine uulgus
 Dicit Amariscam, quæ foeteat, & sit amara,
 Ut collata sibi uix discernatur odore.
 Autores dicunt species tres illius esse,
 Quas solo florum distingui posse colore
 Tradunt. Est cunctis medius flos aureus illis:
 Sed uarijs folijs flos circumcingitur ille,
 Albi, uel nigri sunt, purpureiue coloris.
 Dicitur Anthemion proprie, cuius foliorum
 Purpureus color est, maiorque & fortior hæc est.
 At Leucanthemion, folijs deprenditur albis.
 Mellinis Chrysanthemon. uis omnibus illis.
 Sicca, calensque gradu primo conceditur esse.
 Prouocat urinam cum uino quælibet hausta.
 Vesicæ frangit lapides, & menstrua purgat,
 Si foueatur aqua matrix qua cocta sit herba,
 Aut si cum uino potetur sæpius illa.
 Tormina sic sedat, stomachique inflatio potu
 Pelletur tali, squamas de uultibus aufert,
 Si tritam apponas solam, melliue iugatam.
 Ictericis prodest eius decoctio sumpta,
 Et mire prodest iecoris potata querelis.
 Pellere cum uino potata refertur abortum.
 Hac oleo cocta foueas si febricitantem,
 Frigus depelles, febrem quoque sæpe fugabis.
 Vnguine purgantur hypocondria turgida tali.

C Pestiferos morsus serpentum, pondere drachmæ.
 Cum uino prohibet Anthemis sumpta nocere.
 Plinius affirmat hanc quadraginta diebus
 Vnaquacq; die bis sumpta pondere drachmæ,
 Cum geminis cyathis uini subtilis & albi,
 Cum lotio, sensim totum purgare lienem.
 Aegylopas curat, si quis commasticet illam,
 Et sic apponat. sic ulcera sordida purgat.
 Ebullire caput febris feruore grauatum
 Sæpe solet, uel collectis humoribus in se,
 Vlcera producit (nocat Exanthemata Græcus)
 Hæc decocta uirens oleo Chamomilla repellit.
 Quod si defuerit uiridis, maceretur aceto,
 Et caput inde lauet, nullum magis adiuuat unguen.

EX IOANNE VIGONIO.

Chamomilla est calida & sicca in primo.

Virtus eius est, resolueret sine attractione, cum aliquali mollificatione,
 & loci confortatione.

D Ideo eius oleum Benedictum nominatum est, quia resoluit sine attrac-
 ctione. Et decoctio eius cum extremitate absinthij, & radice Liquiriciæ,
 Foeniculi, & Petrosilij, Asparagi, & quatuor seminibus frigidorum, cum
 Iuiubis, & Sebesten, in uino granatorum, & aqua Endiuia, & zuccaro
 dulcorata, & ieiuno stomacho sumpta, ad medietatem cyathi, urinam po-
 tentissime prouocat, lapides expellit, dolorem splenis, hepatis, et iliorum
 mitigat, atq; etiam ictericiam sanat.

EX AVERROI.

Chamomilla præ alijs proprietatē habet in mitigando dolore uentris.

Confectio olei Chamemillæ ex PALLADIO.

Per olei libras singulas Chamemillæ herbę florentis aureę medietatis,
 proiectis albis folijs, quibus flos ambitur, unciarum singularum pōdus
 infundas, & 20. diebus in sole constitues.

Cotula foetida.

Arctium cotula
 Spreng. hist. 1. 314
 C. B. 135
 Sm. fl. 3. 032

B

1537. 257

Krottendyll.

DE COTULA foetida, Quarta specie
 Parthenij, Rhapsodia XLVIII

PANDECTARIUS, ET SIMON
 Genuensis.

COTULA, VEL Cotularia, alia foetida, alia non foetida.
 Foetida est planta similis Chamomillæ folijs & flore: quæ a Græcis uocatur Parthenion, Germanice, **Hundts blüm / oder Krottendyll.** Est alia Cotula non foetida, quæ uocatur Bichar Arabice, Latine, Oculus uaccæ, uel Oculus tauri, Græce, **βούφαμος**, Plura super ea herba mihi

Cotula duplex.

C non constant. Suspicio esse, quam supra in descriptione Matricariae, Leoniceus uocauit Cautam, Cottam, & Cotam.

A N N O T A T I O C V I V S D A M D O

cti in Cotulam foetidam.

Crescit in segetibus uulgo herba, adeo similis Chamomillae, ut frequenter etiam herbarios decipiat: cum folijs & floribus nihil penitus differre uideatur: odore tamen est tetriore. Germani eam herbam Caninam, siue Florem Caninum uocant. Odor eius capiti obest, & si crebro utaris, Phrenesim inducere creditur. Forte hanc Dioscorides putauit esse Parthenion, quando illam odore subuiroso esse ait. Crescit inter segetes, & iuxta semitas, intermixta fere semper Chamomilo. Quod autem potum cum melle, ad instar epithimi, pituitamque atque bilem per interiora detrahere Dioscorides adserit Parthenion, ideoque Melancholias, & suspensiosis medicari, indicat ipsum uim habere euacuatoriam, fortiolemque quam Chamamilon: quod ego facile cum ex odore, tum etiam ex gustu illius herbae iudicauerim: quam Germani Cynobothanen, siue Cynanthe-
 ••
 ••
 min, uocant, hoc est, quod antea dixi, Florem Caninum. Quamquam eam in usu esse non uideam, quare nihil etiam ausus sum diffinire. Quantum

Cynobothane.
 Cynanthe-
 themis.

D uero attinet ad tres species Anthemidis a Dioscoride descriptas, quarum una albos, altera purpureos, tertia uero mellinos flores habeat, puto de illis herbis esse dictum, quas frumentarias uulgo appellamus: inter quas sunt quae flores habent purpureos. Quidam Melanthion esse arbitrantur, eo quod semen nigrum habeat: sed Melanthion odoratius esse conspicitur. Verum locus subobscurus est, quare alijs coniecturam permittimus.

Palustris officinalis
1537. 251

Ringelblum.

1537. 251

Chrysanthemum *leucanthemum*
 C. B. 261
 Sm. H. 3. 449

Gänseblumen.

1537. 258

DE QVINTA SPECIE PARTHENII,

id est, Oculo bouis, uel Vaccino, siue Cotula non
fētenti. Rhapsodia XLIX.

A

BUPHTHALMON quidā Cachlam uocāt, alij Balsamenā, Magi
Hæmoran, alij Mercurij geniturā, alij Aphthitis semen, aut Mnesitheū,
Romani Cappacoraniā, Aphri Narat. Tenuēs emittit cauliculos, mol-
lesq; folia Feniculi, luteū florem Anthemide maiorē, oculi similitudine.
Vnde nomē traxit. Circa oppida nascitur, & in campestribus. Flores cū
cærato triti, tumores duriciasq; discutunt. Aiunt epotā post exitū a bal-
neis, regio morbo correptis, colorem tractu temporis reddere.

HERM. BAR. Corollarium de Buphthalmo.

Buphthalmos, siue Buphthalmon, siue ut Hippocrates Euanthemon, fruticosa caulibus,
qui & mādunt decocti. Flores huius maiores multo, acrioresq; sentiunt, q̄ Anthemidis. Differt
a Butomo frutice palustri, Orchomenio lacu plurimo, caule inoffensissimo, peculiari quodā
leuore, folio harūdinis angulari, fructu nigro, Mali amplitudie, sexu duplici. Mas foecūdus, fo-
mina uitiliū ad nexū utili. Pars ab radice tenera mādūt, puerorū cibo grata. Buphthalmon uero
eandē esse cū Chrysanthemo uocata, puto, de qua Quarto lib. Dioscori. hæc ipsa repetit. Facitq;
q̄d Aleman poeta, Calchan, siue Cachlan, hoc est, Buphthalmon, ita noiat, ut aureū torquē ex
huius cōstare floribus oñdat, χρύσειον ὄρμον ἰκὸν ῥαδιαν πικάλουσι κάχλαν. Nicolaus Damascenus
lacū sub Alpes esse scribit, multorū stadiorū circūitu, ubi toto fere año flores suauissimi odoris
& coloris præstātissimi per ambitū uisunt, similes Buphthalmo. Non uideēt hæc Buphthalmos
esse, quā rustici Bouis oculū, et Cotulā cognomēto, foetidā ab odore appellāt, pratensam her-
bam: q̄ eius candidi flores sunt, Buphthalmi uero lutei, ut Dioscori. & alij testant: etiā si cætera
satis cū ea congruāt. Est & alia Buphthalmos, de qua in Cucumere syluestri dixim⁹. Buphthal-
mon Dioscori, et Hæluron dici meminit. Ego & Hælurion uocari quandā stirpem lego apud
Photionē: diuersa, nec ne sit, haud constat. Porro Hæluros animal est, q̄d nos Felem appella-
mus, uulgo, ut quidā interpretant, Cattus: q̄d & Aegiluros quoq; dicitur a poetis. Inuenio &
Chalcan uocari purpurā, & herbæ genus, quo purpura tingit, apud Photionē gramaticum.

B

Annotatio M. Vergilij in eandem Buphthalmum.

Quæ Solis oculū Parthenion uocari caussa fecerat, per ambitū floris radiata folia, & in me-
dio disco colore luteo, eadē similit̄ illi Buphthalmon noiri fecit. Figura floris em̄ in utraq; pau-
lo minus q̄ eadē: sola magnitudo discrimen facit. Eaq; ob caussam, nomen hæc sibi a maiore
maioris quadrupedis oculo inuenit, Bouisq; oculus dici uoluit: & si a magnitudine oculi sim-
pliciter potius dictā forte aliq; nō male credat, p̄sertim dicēte hoc ipso simplicit̄ esse ὀφθαλμοειδῆ,
q̄d tantū figura & specie oculi significat. Plinius tamē, 25. uolumine, capi. 9. his uerbis eā descri-
psit. Est et Buphthalmos similis boum oculis. Quē nos secuti, Bouis oculū interpretati sumus.

Mihi apparet eum esse florem, quem uulgo hodie uocat Germanice, Gensblum: sed pla-
ne foeminam, quem & adpinximus. Nam masculam luteis in circumferentia foliolis, proinde
tauri oculum referentibus, hac uire habere non licuit. Nisi eum uelimus, quē idem uulgo Ca-
put Monachi, Germanice, Ringelbluom: id quod & alijs uideo placere. Quare & illum de-
dimus. Quanc̄ rectius hanc Chrysson, uel Chrysanthemon liceret uocare.

Otho.

22

23

Serapion de oculo Bouis cap. 158.

Bichar habet stipitē mollem, & folia similia folijs Maratri: & flos eius est citrinus, plus flo-
re Chamomillæ, similis flori Cotulæ: & ideo nominant eam quidam hoc nomine.

Acuitas & mordicatio sunt in ea plus q̄ in Chamomilla, & resolutio
eius est amplior resolutione ipsius.

A VICENNA libro secundo.

Bichar est, quæ nominatur Keusen, id est, oculus. Rosa eius est ci-
trini coloris, rubea, in medio grossior rosa Chamomillæ. Calida est in
secundo, sicca in primo.

Gut Heynrich.

Handwritten text, possibly a library stamp or note, partially legible.

De Mercuriali Sexta specie Parthenij

R H A P S O D I A L.

U N O M E N C L A T V R A E

Mercurialis Herbæ.

Græcæ, *παρθιον. λινόζωστι.*

Latinæ, Mercurialis, Linozostis. Parthenion, Herba Herculis. Vnguentaria.

Germanicæ, Bingelkraut. Scheisskraut. Mistmilt. Hundts milt. Scheissmilt. Speckmalten. Schofmelden. Küwurz.

L Historia Mercurialis ex Plinio, libro uicesimoquinto, capite quinto.

L I N O Z O S T I S, siue Parthenion, a Mercurio inuentus, ideo apud Græcos Hermupōan multi uocant: eā apud nos oēs Mercurialē. Duo eius genera, masculus: & foemina, quæ efficacior, caule cubitali, interdum ramoso in cacumine, Ocimo angustioribus folijs, geniculis densis, alarum cauis multis, semine in geniculis dependente, semine copioso, Mari iuxta genicula stanti rariore ac breui, contortoq; foemine soluto & candido: & folia Maribus nigriora, foeminis candidiora: radix superuacua, prætenuis. Nascuntur in campestribus cultis.

De ratione nominis Mercurialis M. V E R G I L I V S.

C O M M E N D A T se statim diuino nomine Mercurialis herba, uulgaris alioquin, uinetisq; & cāpis fere omnibus nascens: aliqbus locis tam copiosa & efficax, ut sapore suo uina etiā inficiat, & bibentibus ingrata reddat. Vna, præcipuaq; illi in deſcienda aluo naturæ uis est, et a cunctis in medicinæ usu recepta. Numerauit, quo diximus in Polypodio capite M. Cato et hanc inter ea quæ familiā rusticam ad deſciendam aluum docebat, monens non multum ex ea accipiendū esse. Quæ uis qm̄ communis illi cum pluribus alijs est, non uidetur diuino nomine ornare eam debuisse. Credimusq; nos, quod in extremo capite ex aliorū fide a Dioscoride, & a Plinio. 25. uolumine, capite: 5. traditum est, diuini eius nominis causam illi fuisse. Id enim magis Deum hominibus ostendisse decuit, rarum, incognitū, multisq; omnibus seculis optatum: qui aut dum ægre ferunt, plures sibi nasci filias: uxorūq; suarū in eo sexu foecunditatē calamitosam sibi fore animaduertunt: aut dum nominis sui memoriā, generis subsidiū, heredes familiæ, & Reipub. ciues post se quotidianis uictimis & precibus reliſse optant. Qua ratione aliā præstare id sibi possent, a Deo cognouerūt. Factumq; ex eo est, ut Græci ἰριου πόναν, id est, Mercurij herbam, latini Mercurialem uocauerint: notam uulgo, ut diximus, & quæ ob nimiam soluendi uim, quā habet, pro maledicto in gente nostra etiam nunc sit.

De eius temperamento Auerrois, lib. 5. Colliget.

Mercurialis calida est, & sicca in primo gradu: & est composita ex substantijs contrarijs, hoc est, stiptica, acuta, & aquea: & inest ei quando est recens, ut leuiter purget, ita quod est in principio primi gradus in medicinis purgatiuis: & ideo datur in principio febrium, ante digestionem: sicut dantur cassia fistula, tamarindi, & his similia. Et qui biberit ex succo mediam libram, purgat choleram grossam & phlegma. Et si coquatur in uino quando est recens, consolidat magna uulnera, & sanat ulcerationē factam ab adustione ignis. Et si folia ipsius coquātur in aceto, ualent multum passioni splenis. Et flos suus ualet in hoc amplius. Et ex succo eius fit

C caputpurgium : & tunc ualet multum materijs discurrentibus antiquis ad aures & ad nares .

I V V A M E N T A eius ex Dioscoride
libro quarto .

Vtraq; in oleribus manditur, ad aluum ciendam.

Cocta in aqua, epoto iure, bilem, aquamq; detrahit .

Constat, ut mares gignantur hanc facere, ut foeminae illam, si a purgatione bibantur, & trita folia genitalibus admoueantur .

EX P L I N I O .

Hippocrates miris laudibus praedicauit Mercuriales, easq; ad hunc modum medicorum nouit nemo .

Ille eas uulug cum melle, uel rosaceo, uel Irino, uel lirino admouit. Item ad ciendos menses, secundasq; .

Hoc idem praestare potu, fotuq; dixit .

Instillauit auribus surdis succum, inunxitq; cum uino uetere.

Aluo folia imposuit, epiphoris, stranguriae, & uesicae.

Decoctum eius dedit cum Myrrha & Thure.

Aluo quidem soluendae, uel in febris, decoquitur quantum manus capiat, in duobus sextarijs aquae ad dimidias : bibiit sale & melle admixto, necnon cum ungula suis, aut gallinaceo decoctum salubrius.

D Purgationis causa, putauere aliqui utramq; dandam, siue cum malua decoctum .

Thoracem purgant, bilem detrahunt, sed stomachum ledunt .

Eadem Oribasius, Euporiston lib. primo .

EX IOANNE VIGONIO .

Mercurialis elixata cum brodio gallinarum, & cum zuccharo sumpta, uentrem stipticum potenter mollit, & euacuat. Capo decoctus cum Mercuriali, deinde eius brodium per os adsumptum, uentrem molliendo, humorem crudum, & choleram nigram purgat .

EX HIERONYMO Herbario .

Mercurialis herbae aqua combusturas extinguit, & dolores mitigat .

NOTIO .

Non me preterit, esse qui Vulnerariam herbam, quae uulgato nomine inscribitur **Gütheynrich**, alteram Mercurialis herbae speciem constituant, uiribus & iuuamentis per omnia etiam aequalem . Hoc adeo moneo re uolui, quod supra etiam testati sumus, ab alijs etiam inter Dracontia hanc censerit, quare utrobicq; illam posuimus .

De Septima specie Parthenij P A R I E T A R I A ,

A

R H A P S O D I A L I .

DE hac herba, lege Corollarium Barbari, & disceptationem Leonice-
ni & Collinutij, supra in Matricariae herbæ descriptione. Nam inibi Plin-
ius explicatur, et quid ille de Parietaria senserit. Inter Parthenia uero ad
numerari, uno ore confirmant omnes, inprimis uero Apuleius.

DE N O M E N C L A T U R A .

ἑλίξιν græce uocant, siue ἑλίξιν. Latine, Parietariam, Muralium, Per-
dicium. Vicariam. Vitriolam. Parthenion. Sideritim. Germanice,
S. Peterskraut. Tag vnd nacht.

Εἰκὼν eius ex Dioscoride lib. 2.

Folia habet Mercurialis hirsuta, cauliculos leuiter rubentes, & circa
eos ueluti femina aspera, adherentia uestibus. Nascitur circa turre & pa-
rietes: alicubi etiam circa sepes.

Admodum disertæ, & scitu digna obseruatio circa Parietariam,
per M. Vergilium, & inibi de ratione nominis

Helxines, & eius alijs speciebus.

P L V R I B V S, & inter eas aliq̄ plantis alijs cōmunibus Helxine appellationi-
bus quondā indicata est. Testant̄ in græcis id Græcorū medici, qui Helxinē primo Perdiciū, Par-
theniū, Sideritim, & Heracleam uocari aiunt, Mox & Cissampelū. Duobusq; capitibus de eius-
dem nominis herba agentes, neq; eadē utriq; uires tribuentes, duas manifeste Helxines eodē
nomine, sed diuersa natura constituisse uidentur. Præter eos Nicander etiam in Theriacis suis
Parthenij primum, mox Helxines facta mentione, utraq; contra uenenata laudauit. ἢ ἑλίξιν
ἢ τήν τε κλύβατιν καλίουσι. Quo loco interpret̄ eius, Clybatim, Sideritim, Parthenium, & Perdi-
cium, & omnibus his unam eandēq; plantam uocari ait: iterumq; καὶ μὴν παρθένιον. &c. Ite-
rumq; idem interpret̄ testatus est, Parthenium a quibusdam Helxinem, & Perdicium nomina-
ri. In latinis Plinius lib. 22. capite. 17. his uerbis græcos secutus est. Helxinem aliqui Perdicium
uocant: quoniam Perdices ea præcipue uescantur: alij Sideritim: nonnulli Parthenium. Non li-
cet in tam concordī tot testium fide, tam multis appellationibus dictam fuisse quondam Hel-
xinem, non fateri. Non ideo tamen credendum, unam duas esse plantas, notis & uiribus diuer-
sas. Oportet enim in cognominibus unum esse quod primo, uere, & per se nomine illo indice-
tur: tum ex similitudine ad id nomen alia admitti: quæ genus suum seruantia, in partem nomi-
nis tantum societatem, cōmunionemq; adoptione illa ueniant. Esse autem duas Helxines, dif-
similes naturæ inter se notæ ostendunt: & post naturam antiquiores græci, præsertimq; Paulus
Aegineta priuati, seorsūq; his uerbis de utraq; in. 6. ἀγὼς ἑλίξιν δὲ οἱ δὲ περδίσιον, ὃν δὲ παρθένιον,
οἱ δὲ σιδερίτιν, οἱ δὲ ἡρακλειαν. δύναμις δὲ αὐτῶν ῥυπτική καὶ ἀτρίμασ μετ' ὑγρότητος ὑποψύχρον. Quod
est. Helxine sunt qui Perdicium, qui Parthenium, qui Sideritim, qui Heracleam uocent. Vis e-
ius est absterfione purgare, & cum frigida humiditate aliqua sensim leniterq; adstringere. Estq;
hæc Helxines capite hoc a Diosc. tractatæ ex Paulo historia, & medicina. Post quam statim idē
ait. ἑλίξιν καὶ κισσαμπέλου διαφορτικῶς ἐστὶ δύναμις, id est, Helxine, quæ Cissampelos dicitur, discuti-
endi uim habet. Huius nulla est in Diosc. historia. Habent quidem impressi, & pleriq; aliq̄ codi-
ces, in fine capituli additam magis q̄ a principio descriptam breuissimam eius historiam & me-
dicinam, & quæ huic scriptori accreuisse manifeste uideatur. Eam aliq̄ interpretes suis æditioni-
bus coniunxerunt. Nobis, qui opus hoc eo consilio suscepimus, ut ex meliorum fide omnia in
Dioscor. instaurentur, contra uetustissimos, eosdemq; optimos testes uertere ea nō placuit: præ-
sertim discordi eius ab antiquis medicina, quam in discutiendo Paulus Aegineta, codices uero
illi in soluenda alio esse dixerunt. At quæ sunt Helxinæ, fatemur id quidem: non ideo tamen
in Dioscoride legenda quæ illi parum conueniant, & alijs discrepent. Potuit enim huic scripto-
ri satis esse, inter alterius appellationes huius generis meminisse: aut quod in plerisq; alijs factū
est, perijisse huic capiti altera hæc Helxine. Ex his duas esse Helxines ratiocinari facile est. Alter-
am Mercurialis herbæ folijs, ut hic ait: ut autem Plinius, mixtæ similitudinis inter Plantaginē,
& Marrubium: alteram Hederæ, in uinetis nascentem, ideoq; Cissampelon uocatam. Illam pri-
mo & per se sic dictam; hanc illi congenerem, aut similem saltem; similemq; ut nos opinamur,

B

Ablyrtus græcus.

C in tenaci uestium nexu illo. Hæc enim Helxines præcipua nota est, & unde factū illi nomen fuit. Quærendum post hæc etiam, unde tot aliæ illæ appellationes ad Helxinem irreplerint: non utraq; sed ut nos credimus, priorē illā, quæ semina fert in capitibus lappaceis, uestibus adhaerētia. Possunt euentus eius in alijs plures esse causæ. Sed cur Perdiciū dicta fuerit, nulla, præter a Plinio & Theophrasto allatam: quæ scilicet semine eius perdices notissimæ aues uescunt: herbam quæ fodiunt, & in ea uoluntantur. Iussit hoc nomine uocata uti Absyrtus, ueterinariæ medicinæ græcus autor, contra iumentorum tussim. Verba eius sunt. *βοτανήν ἐν γυμνασίοις περιλίπουν καλεῖται*. Celsus etiam secundo medicinæ suæ libro, Muralē herbam nominans, hanc intellexisse creditur: quoniam parietes & muros natalem sibi locum fecerit. Ob quam causam a multis aliquot locis Parietaria nunc etiam dicitur. Hic etiam *ἐν φραγμαῖσι καὶ τοίχοις*, id est, maceris et muris nasci ait. Sunt hæctenus appellationes hæc priori huic Helxine proprie ex diuersis causis illi assignatæ: Sideritis uero, & Parthenion alijs plantis proprie, huic uero additæ, & ex similitudine aliqua receptæ. Credimusque nos, Helxinem ideo Sideritim dictā, quæ utraq; Marrubij folio sit. At hic Mercurialis herbæ folio Helxinem describit: alij tamen, præsertimque Plinius mixtæ similitudinis inter Plantaginem & Marrubium. Vtraque folio aspera est. Sola enim asperitate uestes tenaci nexu hæc retinet. Vtraque etiam inter saxa nascitur. Cur autem Parthenios quondam diceretur, non satis modo nobis constat. Quæ hoc nomine dicta proprie fuerit, Anthemidi congener herba est, superiore uolumine inter Chamæmalum & Bouis oculum tractata. Cæteris, quæ plures in medicæ materiæ disciplina sunt, addita, & ex similitudine recepta ea appellatio est. Siquidem & Artemisia Parthenion dicta est. Esse autem Parthenion Helxines appellationem, non genus, manifeste indicat Paulus Aegineta: quæ cum de Helxine egisset, non multo post proposita Parthenio, id tantum ait, *ἕρπεται ἐν τῇ ἑλίξιν*. quod est, Dictum in Helxine: quasi per se Parthenion nulla est, sed ex multis una Helxines appellatio. Vulgo fere nota Muralis, Parietariaque hæc Helxine. Quemadmodum contra cognitu difficilis quæ Cissampelos primo: eam quæ ob causam nominata est, quæ Hederæ folio in uinetis nascitur: ex qua eius naturæ factæ aliæ illæ appellationes etiam sunt, Melampelon, & Cissanthemion. Omnes enim coniunctum sibi Hederæ nomen habent, natalis loci, & foliorum eius index. Obseruatū pluribus locis in scriptore hoc a nobis est, plantarū genera, non nomina appellationibus his ab eo numerari. Factūque id hoc loco credimus: quoniam sunt quæ in nominibus his utriusque generi Helxines seorsum competant: discreuisseque eas ex his quæ hæctenus dicta sunt, non erit legentibus difficile. Adijciemus illud etiam, quam hic polyonymon, id est, multi nominis appellationem Helxines esse ait, ad priorē illam pertinere. Ea enim est quæ tam multis nominibus indicatur.

V I R E S eius & Iuuamenta.

Folia refrigerandi spissandique naturam habent.

Qua ex causa sanant illitu ignes sacros, adusta, cōdylomata, incipientes panos, tumores, inflationesque.

Succus eius cum cerusa, ignibus sacris, & ulceribus quæ serpunt, aptissime illinitur. Imponiturque podagris cum hircino seuo, aut cerato cyprino.

Veterē tussim adiuuat, cyatho hausto.

Tonsillis inflammatione turgentibus, utilissime & gargarizat & illinit.

Succus in aurium dolore iuuamen præstat.

E X A P V L E I O.

Est Parietaria, ut græci ferunt, uirtutis stipticæ: denique ad similes causas ut Arnoglossos herba adhibetur.

Herba Perdicialis coquitur in aqua, & eadem aqua fouebis pedes, uel genua: deinde ipsam tussam cum axungia, impones pedibus, panno inductam, uel supra genua, sanabit mire.

E X I O. V I G O N I O.

Parietaria calida est & sicca in tertio, uidelicet folia. Est uero semen eius frigidum & humidum. Tametsi alijs placet, frigide & stipticæ esse complexionis. G A L E N V S tamen octauo simplicium pharmacorum, capite Helxine, dicit, Semē eius uirtutem habet expurgandi leuiter,

cum aliquali stipticitate, cū frigiditate & humiditate sociata. Paritaria in **A**
 super, in patella calefacta, cum modico uini, & parū petrosilij foliorum,
 una cum cressonibus pectini applicata, potentissime urinam prouocat:
 & supra uentrem, ordine iam dicto imposita, intestinorum dolorē tollit.

Insuper decocta cum maluis, rosis, absinthio, matricaria, furfure, & ex
 corticatis fabis, deinde pisatis omnibus, & cum sapa iterum bullitis, usq;
 ad spissitudinem solidam, postmodum more emplastri administratis o
 mnibus, lacertorum attritionibus, & musculorū contusionibus optime
 opitulatur.

¶ De Artemisia Octaua specie Parthenij Rhapsodia LII.

¶ NOMENCLATURA

Græcæ, ἀρτιμισία. ἀνατίσιος. τριφυλλία.

Latinae, Artemisia. Serpillum maius. Rapium. Herba regia. Va
 lentina. Oulus regium. Parthenis.

Germanicæ, Beyfuß. Bucken. S. Johans gürtel. Soñen wēdel.

Historia Artemisiæ ex Plinij lib. 25. cap. 7.

ARtemisiam inuenit prima, & ostendit Artemisia uxor Mausoli, quæ
 antea Parthenis uocabatur. Sūt qui ab Artemide Artemisiam cognomi
 natam putent: quoniam priuatim medicatur foeminarum malis, Absin
 thij autem modo fruticosa, maioribus folijs, pinguibuscq;. Ipsius duo ge
 nera, altera latioribus folijs, altera tenerioribus, & non nisi in maritimis
 nascens. Sunt qui in Mediterraneis eodem nomine appellāt, simplici cau
 le, minimis folijs, flores copiosi erumpentes. Cum uua maturescit odore **B**
 non iniucundo, quam quidam Botrya, alij Ambrosiam uocant. Talis in
 Cappadocia nascitur.

¶ De Artemisiæ nomenclatura & origine M. Vergilius. De diffe
 rentia præterea illius ab Matricaria, quam supra primam
 Parthenij speciem posuimus.

In multo nominum ambitu & honore quondam Artemisia fuit. Parthenis, id est, uirginā
 lis primo dicta, q̄ uirgo Dea scilicet nomen illi dederit. Mox βασιλικόν λιχάνον, id est, regium
 olus. Tum ex eadem causa, Anactorium. Anactas enim Græci uocant. Ephesia a regione di
 cta eadem est. Quemadmodum a præsentī remedio & ope, Sozusa, id est, salutaris. Romani
 Regiam herbam Græcorum exemplo: & si recipiendum id sit a similitudine, Serpillum maius
 dixerunt. Et hæc antiquioribus Artemisiæ nomēclatura fuit. Ex posterioribus alij in Canna
 bis genere Artemisiam numerauerunt: congenerem illi facientes, & eodem illi nomine eam in
 dicantes. Alij Matricariam, notum omnibus olus esse Artemisiam testati sunt. Quod non ali
 unde, ut credimus, q̄ ex duplici eius genere factum est. Quæ enim ab hoc scriptore Monoclo
 nos, a Plinio aut simplicis caulis nominatur, non dissimili penitus figura, præsertimq; ob singu
 larem, quæ profert caulē, a Cannabe describitur. Quæ cōtra Absinthij modo fruticosa ab hoc,
 & ab alijs traditur, facile ob quas habet uires ad nostri orbis, & nostræ ætatis Matricariā transf
 ferri potuit. Quod & si græcorū de Artemisia historiae oīno non respondeat, nec certo aliquo
 autore confirmari possit, non reñciendum tamē penitus est. Egregia em̄ in mulieribus. Dico aut
 nūc muliebria, quæ Græci γυναικία uocāt. Longius in Acoro a nobis tractata Artemisiæ uis est.
 Credendūq; non aliunde q̄ a matricibus posteriori Matricariæ nomen fecisse posteriores.

De Temperamento eius.

Calefaciunt oēs eius species in secūdo ordine, arefaciuntq;, aut in pri
 mo largo, aut secundo incipiente, suntq; mediocriter tenuium partium.

C

Vires eius et Iuuamenta ex Dioscoride lib. 3.

Feruefactę conuenienter Artemisię, in muliebres desessus adijciuntur, ad detrahendos menses, partus, secundasq̃.

Item ad preclusiones uulvę, & eiusdem inflammationes. Calculos cõminuunt. Remorata[m] urinam cient. Menses pellunt, publi illitę.

Succus uulvę illitus ex Myrrha, eadem quę infessio trahit.

Coma tribus drachmis eorundem educendorum gratia bibitur.

EX APVLEIO.

Herbam Artemisiam monocaulon, si quis iter faciens, eam secum in manu portauerit, non sentiet laborę itineris. Fugat et demonia, et domi posita prohibet mala medicamenta, auertit oculos malorę hõim. Cũ axungia tusa & imposita, dolorę pedũ tollit. Pisata quoq̃, & in puluerem redacta, cum aqua mulsa, potui data, intestinorum dolorem sedat.

EX PLATEARIO.

Artemisia mater herbarũ dicitur, est calida & sicca in quarto gradu. Folia eius magis cõpetũt usui medicinę q̃ radices, & uiridia magis q̃ sicca.

Valet cõtra sterilitatem faciã[m] ex humiditate: nam si ex siccitate esset, obesset. possunt autem hęc satis perpendi ex complexione mulierum. s. an sit corpulenta, uel macilenta. Datur autem cum puluere Bistortę, & nucis Muscatę, & zuccharo, per modum electuarij. Prodest tamen magis si balneetur in aqua, in qua cocta sit Artemisia, & folia Lauri.

Ad menstrua prouocanda fiat pessarium ex ea, uel decoctio.

D

Contra tenasmonem, recipiat patiens fumum colophonię per anum positę super carbones: deinde calefaciat Artemisiam super tegula, & calefacta ponat super lapidẽ molarẽ, & desup sedeat infirmus. Probatũ est.

Contra glandulas, quę nascuntur iuxta anum, fiat prius circa eas scarificatio: postea ponat puluis Artemisię, & Marrubij. Contra emigraneã detur opiata aliqua cum aqua calida, uel cum uino decoctiõis Artemisię.

EX IOANNE VIGONIO.

Artemisia est calidę, et siccę complexionis circa tertium. Eius posse, est loca neruosa confortare. Et bullita cum uino & rebus anodinis, in forma epithimi administrata cum spongia, uel lotionem facta in eius decoctione, ut supra, loca neruosa potentissime confortat, cum aliquali resolutione. Valet etiã[m] mirabiliter in tenasmonem a frigiditate causato, isto modo. Recipe Colofoniam puluerizatam, cum nuce Cypressi, & aliquantulum thuris: deinde pone puluerem super prunis ignitis, & recipe fumum: postea habeas Artemisiam in debita quantitate, recentem & calefactam super tegula, prius irrorata uino stiptico: super quam sedeat patiens: quia mirabiliter tenasmonem sedat, & est medicina experta.

EX HIERONYMO Herbario.

Aqua Artemisię somnum inducit. Facit procreescere barbam illita. Tineas capitis extert. Ictericam expellit. Et hydropisi incipienti medetur. Stomachum confortat, & pectus. Lassitudinem, & defatigata membra refrigerat illita. Partus accelerat, bibita pondere unc. i. Forũ mortuum expellit pondere unc. iij. pora. Mala quoq̃ accidentia, & tumores, & alia reprimat & pellit quę mulieribus circa pudenda accidere solent. Tussim mitigat, pora mane & sero. Urinam inducit & calculos, Renes opilatos aperit. Venenorum quoq̃ unica antidotus est.

¶ F I N I S.

TRHAPSODIARVM
Catalogus.

Anagallis. 2	238	Hepatica 2	96
Aristolochia 2	89	Hyoscyamus 1	225
Arona 1	56	Lilium conuallis 1	211
Artemisia. <i>S. f. f.</i>		Linum 1	170
Asarum 1	71	Linaria	193
Basilicon 1	206	Malua	197
Betonica 1	89	Marrubium 2	160
Borrago 1	112	Matricaria 1 <i>multivaria</i>	226
Buglossa 2	112	Mercurialis <i>S. f. f.</i>	261
Buphthalmos 1	259	Narcissus Maitus 2	129
Capillus Veneris 1	219	Narcissus Martius 1	182
Catapucia	229	Nenufar 2	38
Chamædrys 1	125	Nigella 1	222
Chamomilla	252	Oculus bouis 2	259
Chelidonia 1	236	Parietaria. <i>S. f. f.</i>	263
Colubrina 3	62	Pentaphyllon	230
Consolida 2	77	Perfoliata 2	181
Consolida Regalis 1	82	Pes Coruinus 3	125
Consolida media 1	93	Plantago 3	25
Coriandrum 1	203	Pulegium 1	227
Cotula foetida 1 <i>infigit...</i>	255	Sanicula 1	81
Cotula non foetens.	259	Satyrion 6	107
Cynoglossa 2	176	Saxifragia 1	185
Esula	192	Scrophularia 3	215
Eufragia 1	169	Tanacetum 1 <i>R. y. f. f.</i>	251
Fumus terræ 1	99	Tormentilla 1	85
Gauchblum 1	217	Verbena 2	120
Gackkraut 1	218	Vinca peruinca 1	178
Hedera terrestris 1	167	Vngula Caballina 1	22
Helleborus 1	30	Violæ 2	137
Herba Paralifis 2	96	Vrticæ 2	152
Herba saponaria	230		

I N D E X.

I N D E X

Contentorum.

¶ A

A Diantum.	219 b
Adianti miracula.	ibi.
Alcea.	199 a
Ampeloprason.	162 c
Anagallis duplex.	238. 239
Vires earum.	240
Antipater.	98 c
Aparine quæ sit.	45 a
Arbores quædam Dijs consecratae.	3 b
Arction duplex.	44 d
Aridæ species.	57 b
Aronæ eicon.	56 c
Aronæ, Dracontij, & Arisari controuersia.	57 a
Aronæ uires.	53 d. 59 a b, & seq.
Aristolochiæ duplicis descriptio.	49 a b
Aristolochia Clematidis.	60. b
Aristolochiæ genera quatuor.	49 b
Aristolochiæ utriusq; uires.	53 a
Artemisiæ descriptio.	165 a b
Vires eius.	165
Afari descriptio.	71
Afari, & Baccaris controuersia.	71 d
Afari uires.	73 a b

¶ B

B Alote.	161 b. 162 d. 163 a
Baptifecula.	137 b
Batis marina.	157 b
Batrachium, Pes coruinus, Apium syluestre idem.	147 b
Betonica.	89 a b, & seq.
Betonicæ inuentores.	60. a
Betonicæ supersticiosa uis.	90 c
Eiusdem uires:	91 a b, & seq.
Bipennula.	186 d
Bistorta, Tormentilla, uel Consolida rubra.	86 c
Borraginis & Buglossi eicones, & descriptio-nes.	111. & seq.
Buglossus uulgata, Borrago est.	114 d
Buglossi uis præcipua.	ibi.
In Buglossis & Boragine neotericorum purgantia.	116 c
Earum uires.	117 b, & seq.
Buphthalmos.	259 a b

¶ C

C Alcifraga.	136 c
Callitrichon.	220 c
Cantherium.	163 b
Capillus Veneris.	119, & seq.
Vires eiusdem.	122 c d, & seq.

Cercis.	199 a
Coeliaca.	148 c
Chamæcissos,	167 b
Vires eius.	168 d
Chamædaphne.	179 a b
Chamædaphne duplex.	181 b
Chamædaphne alia a Peruinca.	179 b
Chamædrys.	125 a b
Eius uires.	126 d,
	& 117 a b, ac seq.

Chamomilla.	238
Vires eius.	238
Chamæmilon.	248 c
Chelidonia.	236, & seq.
Chelidonia duplex.	236 d
Vires earundem.	237 b
Cimbalaris herba.	100 c
Clematidis uires.	53 b,
	& seq.
Colubrina.	64 c
Colubrinæ genera quatuor.	65 a
Consolida regalis.	24 c
Consolida media.	95 a
Eius uires.	60. b
Coriandrum.	203
Coriandri fatio.	104 c
Vires eiusdem.	60. d,
	& seq.
Coriandri nocumenta.	205 b
Eiusdem correctio.	ibi.
Coronopus est Pes galli.	148 d
Eius synonyma.	150 c
Cotæ duæ.	243 d
Cotula.	60. c. 255 a b
Crotos.	130 c
Crus galli.	145 b. 146 c,
	& seq.
Cyanos.	137 b
Cyclamini explicatio per Collinutium.	70 d.
	11 a b, & seq.

Cynoglossa.	175. 176 c d
Cynoglossæ etymologia.	177 a
Cynoglossæ uires.	60. a b.

¶ D

D Racunculus duplex.	64 c d
Dracunculi pictura.	60. d
Dracunculorum omnium explicatio docta.	65 b, & seq.
Eorum uires.	69 a b, & seq.
Dronega, Lappa maior.	45 a

¶ E

E Benotrichon.	220 d
Echion, quid sit.	44 c
Empetron.	135. 136, & seq.
Efulæ species, & descriptio.	193 a b
Vires earum.	194, & seq.
Eufragia.	169 a b
Eufragia ueteribus ignota.	ibi. b.

I N D E X.

C F

Flammea. 138. c
 Fumus terræ, seu Fumaria herba. 99 -
 a b, & seq.
 Nominis ratio. 100 d
 Eius vires. 101 b, & seq.

C G

Galli crus. 149 b
 Gamandrea. 135 a b
 Genciana. 3 b
 Gramen aculeatum. 149 a.

C H

Hedera terrestris. 167 a b
 Hellebori nigri descriptio, & inuen-
 tio. 31 a b
 Hellebori utriusq; differentia. eo. b
 Hellebori albi vires. 32 d, & 33 a b
 Hellebori nigri vires. 33 b
 De Helleborismo Hippocratis. 34 c d
 Hellebori utriusq; nocumenta. 35 b
 Helxine. 246 c. 248 c
 Hepatica. 190 d, & seq.
 Vires eius. 192. c d
 Herbarum primi demonstrato-
 res. 2 d. 3 a
 Herbarum quarundam inventores Dñi ibi.
 Herbarum inventores ex hominibus cla-
 ri. 3 b
 Herbas inuenere & regiones. 4 c
 Herbas inuenerunt & animalia bru-
 ta. 4 d. 5 a b
 Herbarum scriptores. 5 b
 Herbaria medicina antiquissi-
 ma. 6 c
 Herbarum miracula. eo. d. 7 a
 Herbarum insolentes quarundam natu-
 ræ. 7 b
 Herbarum medicina salubrior cæte-
 ris. 12 d, & seq.
 Herbarum neglectus, unde irrepsit. 16 d
 Herba paralisis. 96. 97
 Eius vires. 98 d
 Herba Impia. 98 c
 Hermodactyli. 129 a b
 Horminum. ibi. a
 Hyoscyamus. 124. 125 a
 Eius vires. 125. & seq.

C I

Iouis flos. 138 c
 lionis sanguis. 162 c

C L

Lapidum aliquot naturæ. 7 b, 8 a
 Liliū conuallis. 111. & seq.

Vires eius. 112 c
 Vinum Liliū conuallis. eo. d
 Linum. 170 c
 Lini genera. ibi.
 Lini miraculum. 171 a
 Lini satio, genera, & quomodo perficia-
 tur. eo. a. 173 b
 Ex Lino Germanorum uestes fi-
 unt. eo. b.
 Lina quæ olim optima. 171 b
 Ex Lino insidiæ auibus, piscibus, & fe-
 ris. ibi.
 Linum ægyptium. 172 c
 Lini maturitas. eo. d
 Lini præparatio. ibi.
 Linum nere, & uiris deco-
 rum. ibi.
 Linum uiuum. ibi.
 Linum Asbestinum,
 & Byssinum. 173 a,
 ibi.
 Lini vires. 174. c
 Linozostis. 161 a b

C M

Malua hortensis. 197 a
 Malua Ibisus. eo. b
 Malua Erratica. ibi.
 Malua Althea. ibi.
 Malua Alcea. ibi.
 Malua Vnicaulis. 198 c
 Maluæ genera duo. 198 d. 102 d
 Vires Maluarum. 199 a b,
 & seq.
 Maluæ conditura. 246,
 & seq.
 Marrubio multæ herbæ similes. 160 d
 Marrubium duplex. 162 c
 Marrubij honos apud uete-
 res. 162. d
 Marrubij edulium. 163 b
 Marrubij uinum. 164 c
 Marrubij etymologia. ibi.
 Marrubij appellatione, fœmina intelli-
 tur. eo. d
 Marrubij præparatio. ibi.
 Marrubij vires. ibi.
 & seq.
 Matricaria. 246,
 & seq.
 Vires eius. 149 b
 Medicos recentiores, omnia ex ueteribus di-
 dicisse. 15 a
 Mercurialis. 161 a b
 Vires & monumenta eius. 162
 Moly. 2 d. 3 a
 Morbis singulis, singulos Medicos adhibe-
 bat Aegyptij. 16 d

N

Napellum, Aconitum.	147 b
Narcissus.	129 b
Narcissi eicon & genera.	10 c d, & 132 c
Narcissus congener Lilio.	131 b
Narcissus a narce dictus.	ibi.
Narcissi nomen uigum & commune mul- torum.	130 d, 132 d
Narcissus mas & foemina.	133 a
Eius uires.	eo. b
Narcissus Martius.	124 c d
Nenufari eicones.	56 17
& nomenclaturæ.	18 c
Eius genera duo.	ibi.
Eius uires.	39 a b, & seq.
Nigella.	142 c d
Vires eius.	243 a

O

Oculus Bouis.	259 a
Ozimum.	106. & seq.
Ocimum.	107 a b
De Ozymi satu.	209 c
Ozimum syluestre.	eo. d
Vires Ozymi.	105. d, & seq.
Oriza.	161 b

P

Pampinella.	136 d
Parthenium.	246 d
Parthenij genera tria.	248 c
Paritaria.	eo. c
Parietaria.	ibi. 205 a b
Pedis coruini eicon triplex.	143. 144. 145 a
Eius descriptio.	145 b, & seq.
Pentapetes.	234 d
Pentatomon.	ibi.
Pentadactylon.	ibi.
Pentaphylli uires.	235 a b
Personata.	43 c d, 45 a
Perfolata.	45 a
Perfoluta.	ibi.
Persona.	ibi.
Personacia, quare Lappa dicta.	43. a
Perfoliata duplex.	132. 133
Peruinca.	178 d, 129 a, 130 c
Petalire.	45 d
Petrafindula.	158 c
Pharmaca simplicia quæ	6 d
Pharmacorum abusus.	8 d, & seq.
Pimpinella.	136 d, 155 c 189 a
Pimpinellæ conditura.	189 b
Vires eius.	ibi.
Pistolochia.	49 b
Pes coruinus, Leoniceno est Pentaphyl- lon.	212 d
Plantaginis eicones tres.	23 24 25 a
Plantago duplex.	26 c, &
earum descriptio.	inibi.

Plantago item triplex.	27 a
Eius uires.	27 a b, & seq.
Polyanthemus.	150 c
Polytrichon.	220 c
Porrum.	162 c
Porrum uitigineum.	ibi.
Porrasellum.	ibi.
Prason.	163 a
Prasion.	ibi.
Prasoides.	189 a
Pseudoselinon.	194
Pulegium.	227, & seq.
Eius uires.	228 c d
Pulegij syluestris remedia.	229 a
Pulegio societas cum Nepeta.	eo. b
Punctorum ratio, & utilitas.	181 a

Q

Vinquefolij descriptio.	23 a

R

Rifus Sardonius.	150 d
Rizum.	161 b

S

Saniculæ descriptio.	81 a b
Eius uires.	81 c d
Sanguisorba.	126 d
Sardea herba.	150 c
Satyrionis eicones sex,	a fol. 103, & seq.
Satyrionum descriptio.	107 a b, & seq.
Satyrionis genera.	109 a
Satyrion foemina.	ibi.
Omnium uires.	eo. b, & seq.
Saxifraga.	185 a b, 126 c
Saxifragiæ species quatuor.	188 c
Vires eius.	ibi.
Saxifragiæ conditura	189 a
Scopa regia.	138 c d
Scordion.	5 c
Scrophularia.	215
Eius genera.	ibi.
Vires eiusdem.	216 d
Serpentaria.	65 a, &
& eius descriptio.	67 b
Sillago	149 a
Simplicia terræ nostræ, eadem possunt quæ ultramarina.	14 d
Simplicia qua animaduersione ministran- da.	73 b
Solidago.	78 d
Stachys.	162 c
Stillago.	145 a
Symphyti duplicis descriptio.	77 a
De Symphyto error Auicennæ.	78 c d
Symphyti uires.	79 a b

I N D E X.

T

T Extoria apud Germanos laudata. 171 b
 In Theriacas adulterinas. 10 d
 Tormentillæ descriptio. 85 b. 86 c d.
 Tormentilla, uera Pentaphyllon. 186 d
 Tormentilla, Bistorta. 86 c
 Eius uires. 86 c
 Trixago, Chamædrys, Chamædrops. 97 a b
 Eius uires. 126 c
 Tussilago, species Vngulæ caballinæ. eo. & seq.
 Tanacetum. 45 a
 Eius uires. 251
 ibi.

V

V Accinium. 157 a
 Varietas, mater imposturæ. 11 a
 Vela linea. 173 a
 Verbascum altera species Personatæ. 44 d
 Verbenæ utriusq; eicones, & descriptio. 119.
 120, & seq.
 Verbena supersticiosa. 121 a
 Vires utriusq;. 122 c d, & seq.
 Veterum frugalitas 15 b 16 c
 Vinca peruinca 178 d
 Eius uires. 181 b
 Violarum eicones, species & genera. 134.
 135, & seq.
 Viola purpurea. 136 c
 Viola, quare Ion dicta. ibi.

Viola loripes. 136 c
 Violæ Sarranæ. ibi. 137 a
 Violæ Sessiles. ibi.
 Violæ Leucoiæ. ibi. & seq.
 Violæ Cheiri. ibi.
 Violæ claudæ. ibi.
 Viola muraria. eo. d
 Viola cybelios. ibi.
 Viola ligustria. 137 b
 Viola cerulea. ibi.
 Viola phlogios. ibi.
 Viola Tusculana. 138 c
 Marina, Calathina, Caltha. ibi.
 Viola ferruginea. 139 a
 Violarum uires. 141 a b
 Syrupus Violarum. eo. b
 Oleum Violarum. ibi.
 Vinum Violaceum. 14 c d
 Viceraria. 161 b. 163 b
 Vngula caballina. 42 c
 Eius uires. 45. b
 Vrticarum genera. 154 c
 Vrtica Cania. eo. a
 Vrtica Herculeana. ibi.
 Vrtica iners. ibi.
 Vrticarum laus. 155 d
 Vrtica Nida. ibi.
 Vrticarum usus. ibi.
 Vrticarum sexus. eo. b
 Vrtica labeo. ibi.
 Vrticarum uires. 155 b, & seq.

C O N T E N T A Appen^s

pendicis sequentis.

- De usu & administratione Simplicium.
Herbarum usus qui primi scripserunt. Illarū inuētio. Deq; antiqua Medicina. Et quare hodie minus exercentur earum remedia.
Laus Agriculturæ.
Agriculturæ studium apud Veteres.
Illustres Romæ Agrorum & Hortorum cultores.
Agricolarum laus, & quæ obseruanda in agro parando.
Hortorum cura.
Ratio rigandorum Hortorum, & quæ translata melius fiant. Deq; succis & saporibus hortensiorum.
De Hortorum morbis, & remedijs circa formicas & culices.
Herbarū qualitates quemadmodū ex colore, odore & succis uestigandæ.
Quibus temporibus maxime legendæ Herbæ.
De Herbarum differentijs uarijs.
Differentiæ Seminum, Succorum, Odorum, Saporum, Arborum, florum. &c.
Differentiæ Radicum.
Differentiæ & genera Vitium.
Classes Temperamentorum.
Gradus Herbarum.
Herbarum operationes & effectus uarij.
Tabula medicinarum, & animalium uenenosorum.
Tabula Eduliorum.
Tabulæ Cathartorum tres.
Tabula Euacuantium.
Tabula Confortatiuorum.
Tabula Digestiuorum.
Tabula eorum quæ conueniunt singulis membris.
De partitione Humorū & Qualitatum, Tab. 1.
Tabula Rerum Naturalium.
Tabula Rerum non Naturalium.
Tabula trium Rerum contra Naturam.
De præcognitione quatuor Humorū prædominantium.
Tabula De temperamento Corporum.
Tabula De differentijs Morborum.
Tabula de differentijs Pulsuum.
Tabula de iudicijs Vrinarum.
Tabula Febrium, ultima.

De usu & administratione Simplicium, per eundem

O T H O N E M B R V N N Œ

F E L S I V M.

VM O M N I S disciplina tribus potissimum constet, præceptione scilicet, usu, & imitatione, tum maxime in re medica: adeo non est postremus usus rerum, ut si nescias tractare & applicare quod multo sudore didiceris, non solum nullam frugem effeceris, uerum multorum etiam cum periculo peccaueris. Opere precium igitur nobis facere uidemur, si post herbarum & cognitionem, & uires, earum etiam aliquam methodum præscribamus, quibus scilicet niti auxilijs, quæ ingredi uia debeant, qui illas laborantibus aliquando sunt exhibituri. Siquidem uidemus hic labi magnos etiam medicos, imò & agyrtas & empiricos, nedum eos qui ex uulgo sunt, qui nullam rerum cognitionem habent. Qui cū simplicibus rebus morbos aliquando aggrediuntur, adeo nihil efficiunt, ut magno etiam cum ægrorum dispendio morbos deteriores faciant, ac subinde desperatos, & incurabiles reddant. Atq; haud scio, an sit alia perniciosior pestis medicinæ, quæ quod dissimulatis philosophiæ rationibus, & primis eius elementis, inepti quidam, & Thessalijs asini, quiduis propinant cuilibet, idq; pro quolibet, nullo adhibito iudicio, nullis consideratis circumstantijs, cui sexui, quo tempore anni, in qua ætate, quo in loco, & cui morbo singula sint ministranda. Quo fit tandem, ut non solum nullos consequantur effectus rerum, uerum etiam artem ipsam ludibrio exponant. Nec mihi dubium est, quin omnis ille Simplicis medicinæ contemptus, inde irrepsit, quod cum stultis hominibus, non protinus omnia responderet eorum stupori, ignauiam ineptorum artificum, reiecerunt in uanitatem scientiæ & naturæ: ut plane expediuisset, nulla hæctenus herbaria scripta fuisse: cum illa tam multis exitio fuerunt. Refert igitur, ut in Compositorum pharmacis, ita & in Simplicium rerum effectibus contemplari: non quid herba ipsa solum in libro polliceatur, uerum quo tempore etiã culta sit, quo in loco prouenerit, quando collecta, quomodo seruata, quantum uirens & succulenta, quantum exiccata, & arida ualeat, quo temperamento sit, qua proportione ite ministranda. De quibus cum referti habeantur Medicorum libri, a nobis tamen sic dicentur compendio singula, ut qui nostra legerit, admoneatur eorum fere omnium, quæ alijs prolaxis commentarijs prosequuntur, nouo scribendi genere, idq; adeo per tabulas. Quod artificium, præterq; quod uehementer utile existit, etiam succinctum est, & plurimum oblectat: p- inde memoratur facilius. Eas uero tabellas anteq; proferamus, prius pauca quædam ex Plinio, Dioscoride, Theophrasto, Varroneq; et Columella de re rustica, deq; hortorum cultu, præmittemus. Sunt enim & hæc omnia quæ uiam præmuniunt ad exactam herbarum cognitionem: quæ tametsi Doctoribus perspecta habentur, tamen inopia librorum compressis, non medio- cre sunt compendium. Alioqn & in toto opere nihil oportuisset citasse autorum: cum omnia ex alijs autoribus transcriberemus. Et iam antea aliquoties monuimus, & nunc denuo contestamur, malle nos ingenue fateri per q; s, pferimus, q; nostra scribilibus, nequissime ueteres autores ad uerbum transcribere, neq; nominare. Quod cum hodie faciant quidam, qui antiquata gloria ueterum (qui tamen longe melius, longeq; doctius scripserunt) & alienos labores suos faciunt, Germaniæ lumina uocantur. Poteramus & nos tragicum aliquod huiusmodi moliri, nisi obnoxij plane animi esset, & infelicis ingenij, ut inquit Plinius, deprehendi in furto malle, q; mutuum reddere, cum præsertim fors fiat ex usura. Sed omissa contentione, ad nostram Isagogen pergamus.

A

B

De his qui latine usus Herbarum scripserunt, & quando ad Romanos noticia earum peruenerit. Item de Herbarum inuentione, & antiqua medicina, & quare hodie minus excerceantur earum remedia. ex Plinij libro uicesimo quinto, capite secundo.

MI N V S hoc q; par erat, nostri celebrare, omnium utilitatum & uirtutum rapacissimi. Primusq; & diu solus idem ille M. Cato, omnium bonarum artium magister, paucis duntaxat attingit. Boum etiam medicamina non omissa. Post eum unus illustrium tentauit C. Valgius, eruditione spectatus, imperfecto uolumine ad diuum Augustum, inchoata etiam præfatione religiosa, ut omnibus malis humanis illius potissimum principis semper medicetur maiestas. Ante condiderat solus apud nos, quod equidẽ inueni, Pompeius, Lenæus, Magni Pompei libertus, quo primum tempore hanc scientiam ad nostros peruenuisse animaduerto.

A

C **q** Mithridates, maximus sua ætate regum, quem debellauit Pompeius, omnium ante se genitorum diligentissimus uitæ fuisse, argumentis præterq̃ fama intelligitur. Vni ei excogitatum, quotidie uenenum bibere, præsumptis remedijs, ut consuetudine ipsa innoxium fieret. Primo inuenta genera antidoti, ex quibus unum etiam nomen eius retinet. Illius inuentum autumat, sanguinem anatum Ponticarum miscere antidotis, quoniam ueneno uiuerent. Ad illum Asclepiadis medendi arte clari, uolumina composita extant, cum sollicitatus ex urbe Roma, præcepta pro se mitteret. Illum solum mortalium Mithridaten. 22. linguis locutum certum est: nec de subiectis gentibus ullum hominem per interpretem appellatum ab eo annis. 56. quibus regnauit. Is ergo in reliqua ingenij magnitudine medicinæ peculiariter curiosus, ab hominibus subiectis, qui fuere pars magna terrarum, singula exquirens, scrinium commentationum harum & exemplaria, effectusq; in arcanis suis reliquit. Pompeius autem omni regia præda potitus, transferre ea sermone nostro libertum suum Lenæum, grammaticæ artis doctissimum, iussit: uitæq; ita profuit non minus q̃ reipublicæ uictoria illa. Præter hos Græci autores medicinæ prodidit, quos suis locis diximus. Ex his Euax rex Arabum, qui de simplicium effectibus ad Neronem scripsit: Crateias, Dionysius, Metrodorus rōne blandissima, sed qua nihil pene aliud q̃ rei difficultas intelligatur. Pinxere namq; effigies herbarū, atq; subscribere effectus. Verum & pictura fallax est ex coloribus tam numerosis, præsertim in æmulatione naturæ: multumq; de generat transcribentium fors uaria. Præterea parum est singulas earum ætates pingi, cum quadripartitis uarietatibus anni faciem mutant. Quare cæteri sermone eas tradidere. Aliqui effigie quidem indicata, & nudis quidem plerumq; nominibus defuncti: quoniam satis uidebatur, potestates uimq; demonstrare querere uolentibus. Nec est difficile cognitu. Nobis certe, exceptis admodum paucis, contigit reliquas contemplari scientia Antonij Castoris, cui summa autoritas erat in ea arte nostro æuo, uisendo hortulo eius in quo plurimas alebat: centesimum ætatis annum excedens, nullum corporis malum expertus, ac ne ætate quidem memoria, aut uigore concussis. Nec aliud mirata magis antiquitas reperietur. Inuenta iam pridem ratio est prænuncians horas, non modo dies ac noctes, solis lunæq; defectum. Durat tamen tradita persuasio in magna parte uulgi, ueneficijs & herbis id cogit: in eo namq; foeminarum scientiam præualere. Certe quid non repleuere fabulis Colchis Medea, aliæq; in primisq; Italica Circe, dijs etiã adscripta: Vnde arbitror natum, ut Aeschylus e uetustissimis in poetica re, refertam Italiæ herbarum potentia proderet. Multiq; Circeios agros, ubi habitauit illa, in magno argumento etiamnum durante in Maris, a filio eius orta genere, quos esse domitores serpentium constat. Homerus quidem primus doctrinarum & antiquitatis parens, multus alias in admiratione Circes, gloriam herbarum Aegypto tribuit, tum etiam cum rigaretur Aegyptus illa: non autem esset, postea fluminis limo inuecta. Herbas certe Aegyptias a regis uxore traditas suæ Helenæ plurimas narrat, ac nobile illud Nepenthes, obliuionem tristitiæ ueniamq; afferens, & ab Helena utiq; omnibus mortalibus propinandum. Primus autem omnium quos memoria nouit, Orpheus de his herbis curiosius aliqua prodidit. Post eum Musæus & Hesiodus Polion herbam in quantum mirati sunt, diximus. Orpheus & Hesiodus suffitiones commendauere. H O M E R V S & alias nominatim herbas celebrat, quas suis locis dicemus. Ab eo Pythagoras clarus sapientia, primus uolumen de earum effectu composuit: Apollini, Aesculapioq; & in totum dijs immortalibus inuentione & origine assignata: composuit & D E M O C R I T V S, ambo peragratis Persidis, Arabiæ, Aethiopiæ, Aegyptiq; magis. Adeoq; ad hæc attonita antiquitas fuit, ut affirmaret etiam incredibilia dictu. Xanthus historiarum autor, in prima earum tradidit, occisum draconis catulum reuocatum ad uitam a parente herba, quam Balin nominat: eademq; Tillonem, quem draco occiderat, restitutum saluti. Et luba in Arabia herba reuocatum ad uitam hominem tradit. Dixit Democritus, credidit Theophrastus, esse herbam, cuius contactu illatae ab alite quam retulimus, exiliret cuneus a pastoribus arbori adactus. Quæ etiam si fide carent, admirationem tamen implent: coguntq; confiteri multum esse, quod uero supersit. Inde & plærosq; uideo existimare, nihil non herbarū ui effici posse, sed plurimarum uires esse incognitas, Quarum numero fuit Herophilus clarus in medicina: a quo ferunt dictum, quasdam etiam fortassis calcatas prodesse. Obseruatum certe est, inflammari uulnera ac morbos superuentu eorum, qui pedibus iter confecerint. Hæc erat antiqua medicina, quæ tota migrabat in Græciæ linguas. Sed quare nunc non plures nascuntur causæ: Nisi quod eas agrestes, literarumq; ignari experiuntur, utpote qui soli inter illas uiuant. Præterea securitas quærendi, obuia medicorum turba. Multis etiam inuentis nomina desunt, sicut illi quam retulimus in frugum cura, scimusq; defossam in angulis segetis præstare, ne qua auis intret. Turpissima causa raritatis, quod etiam qui sciunt, demonstrare nolunt, tanquam ipsis perituum sit quod tradiderint alijs. Accedit ratio inuentionis anceps. Quippe etiam in reperijs, alias inuenit causas, alias (ut uere dixerim) deus. Insanabilis ad hosce annos fuit rabidi

Mithridates.

Euax.

»

»

»

»

Antonius
Castor.

D

Homerus.

Incredibilis
Herbarum
uis.

»

»

»

A P P E N D I X

canis morsus, pauorem aquæ, potusq; omnis afferens odium. Nuper cuiusdam militantis in prætorio mater uidit in quiete, ut radicem syluestris rosæ, quam cynorhodon uocant, eblanditam sibi aspectu pridie in fruteto, mitteret filio bibendam in lacte (in Lusitania res gerebatur, Hispaniæ proxima parte) casuq; accidit, ut milite a morsu canis incipiente aquas expauescere, superueniret epistola orantis ut pareret religioni: seruatuseq; est ex insperato: & postea quisquis auxilium simile tentauit. Alias apud autores cynorhodi una medicina erat, spongiolæ, quæ in medijs spinis eius nascitur, cinere cum melle alopecias capitis expleri. In eadem prouincia cognoui in agro hospitis nuper ibi repertum dracunculum appellatum, caulem pollicari crassitudine, uersicoloribus uiperarum maculis, quem ferebant contra omnium morsus esse remedium. Alius est quem nos in priori uolumine eiusdem nominis diximus, sed huic alia figura, aliudq; miraculum exeuntis e terra ad primas serpētium uernationes bipedali fere altitudine, rursusq; cum hsdem in terram se condentis: nec omnino occultato eo apparet serpens, uel hoc per se satis officioso naturæ munere, si tantum præmoneret, tempusq; formidinis demonstraret.

A
Cynorhodos

Dracunculus

¶ Alia herbarum laus, ex eodem Plinio libro uicesimo septimo, capite primo.

CR E S C I T A P V D me certe tractatu ipso admiratio antiquitatis: quæ roque maior copia herbarum dicenda restat, tanto magis adorare priscorum in inueniendo curam, in tradendo benignitatem subit. Nec dubie superata hoc modo posset uideri etiam rerum naturæ ipsius munificētia, si humani operis esset inuentio. Nunc uero deorū fuisse eā apparet, aut certe diuinam, etiam cum homo inuenerit: eandemq; omnium parentem genuisse hæc & ostendisse, nullo uitæ miraculo maiore, si uerum fateri uolumus. Scythicam herbam a Mæotidis paludibus, & euphorbiam e monte Atlante, ultraq; Herculis columnas, & ipso rerum naturæ defectu, parte alia britannicam ex oceani insulis extra terras positis: itemque æthiopidem ab exusto sideribus axe, alias præterea aliunde ultraq; humanæ saluti in toto orbe terrarum portari, immensa Romanæ pacis maiestate, non homines modo diuersis inter se terris gentibusq; uerum etiam montes, & excedentia in nubibus iuga, pastusq; pecorum & herbæ quoq; inuicem ostentant. Aeternum queso deorum sit munus istud. Adeo Romanos, uelut alteram lucem, dedisse rebus humanis uidentur.

¶ De LAUDE AGRICULTURÆ EX MARCO CATONE initio operis sui.

B

ES T I N T E R D V M præstare populo, mercaturis rem querere, ni tam periculosum fiet, & item foenerari, si tam honestum fiet: maiores enim nostri sic habuerunt, & ita in legibus posuerunt, furem duplici condemnari, foeneratorem quadrupli. Quanto peiorē ciuem existimarunt foeneratorem, q̄ furem, hinc licet existimari. Et uirum bonum cum laudabant, ita laudabant, bonum agricolam, bonumq; colonum, amplissime laudari existimabatur, qui ita laudabatur. Mercatorem autem strenuum, studiosumq; rei querendæ existimo, uerum, ut supra dixi, periculosum, & calamitosum. At ex agricolis, & uiri fortissimi, & milites strenuissimi gignuntur, maximeq; pius quæstus, stabilissimuseq; consequitur, minimeq; inuidiosus, minimeq; male cogitantes sunt, qui in eo studio occupati sunt.

¶ Quod antiquis maximum studium Agriculturae fuerit, & de hortorū singulari diligentia, ex Plinio libro. 18. capite primo.

SE Q V I T V R natura frugū hortorumq; ac florū, quæque alia præter arbores aut frutices benigna tellure proueniunt, uel per se tantum herbarum immensa contemplatione, si quis æstimet uarietatem, numerum, flores, odores, coloresq;, & succos ac uires earum, quas salutis aut uoluptatis hominum gratia gignit: qua in parte primum omnium patrocinari terræ, & adesse cunctorum parenti iuuat, quanq̄ inter initia operis defensæ. Quoniam tamē ipsa materia intus accendit ad reputationem eiusdem parentis & noxia, nostris eam criminibus urgemus, culpamq; nostram illi imputamus. Genuit uenena, sed quis inuenit illa præter hominem: Cauere ac refugere alitibus ferisq; satis est. Atq; cum in arbores exacuant limentq; cornua elephantis, & duro saxo rhinocerotes, & utroq; apri dentium sicas, sciantq; ad nocendum se præparare animalia, quod tamen eorum tela sua excepto homine uenenis tingit: Nos & sa-

C gittas unguinis, & ferro ipsi nocentius aliquid damus. Nos & flumina inficimus & rerum natura elementa. Ipsum quoque quo uiuitur aerem in perniciem uertimus. Neque est ut putemus ignorari ab ea animalibus, quae quidem quae prepararent contra serpentium dimicationem, quae post praelium ad medendum excogitarent indicauimus. Nec ab ullo praeter hominem ueneno pugnatur alieno. Fateamur ergo culpam, ne his quidem quae nascuntur contenti: etenim quando plura earum genera humana manu fiunt. Quid? non & homines quidem ad uenena nascuntur? Attra hominum ceu serpentium lingua uibrat, tabesque animi contrectata adurit culpantium omnia, ac dirarum alitum modo, tenebris quoque & ipsarum noctium quies inuidetium gemitu (quae sola uox eorum est) ut inauspicatarum animantium uice obuui quoque uentent agere, aut prodesse uideat. Nec ullum aliud abominati spiritus premium nouere, quam odisse omnia. Verum & in hoc eadem naturae maiestas tanto plures bonos genuit ac frugi, quanto fertillior in his quae iuuant aluntque: quorum aestimatione & gaudio nos quoque, relictis aestuatione suis istis hominum turbis, pergamus excolere uitam: eoque constantius, quo operae nobis maior quam famae gratia expeditur. Quippe sermo circa rura est, agrestisque usus, sed quibus uita honorisque apud priscos maximus fuerit.

¶ De his qui in agri & hortorum cura Romanae illustres fuerunt, ex Plinij libro decimo octauo, capite

te tertio.

QVAENAM ergo tantae hubertatis causa erat? Ipsorum tunc manibus Imperatorum colebantur agri (ut fas est credere) gaudente terra uomere laureato, & triumphali aratore, siue illi eadem cura semina tractabant, qua bella, eademque diligentia arua disponebant, qua castra, siue honestis manibus omnia laetius proueniunt, quoniam & curiosius fiunt. Serentem inuenerunt dati honores Serranum, unde cognomen. Aranti quatuor sua iugera in Vaticano, quae prata Quintia appellantur, Cincinnato uiator attulit dicituram, & quidem (ut tradit Norbanus) nudo plenoque pulueris etiamnum ore. Cui uiator, Vela corpus, inquit, ut proferam senatus populique Romani mandata. Tales tum etiam uiatores erant, quibus id ipsum nomen inditum est, subinde ex agris senatum ducesque accersentibus. At nunc eadem illa uincti pedes, damnatae manus, inscripti uultus exercent: non tamen surda tellure, quae parens appellatur, colique dicitur & ipsa, honore hinc assumpto, ut nunc inuita ea, & indigne ferente credatur id fieri. Sed nos miramur ergastulorum non eadem emolumenta esse quae fuerunt Imperatorum. Igitur de cultura agri praecipere principale fuit & apud externos. Siquidem & reges fecere Hieron, Philometor, Attalus, Archelaus: & duces Xenophon, & Poenus etiam Maggo: cui quidem tantum honorem senatus noster attribuit Carthagine capta, ut cum regulis Africae bibliothecas donaret, unius eius duodetriginta uolumina censeret in latinam linguam transferenda, cum M. Cato praecipua condidisset, peritisque linguae Punice dandum negotium: in quo praecessit omnis uir tum clarissimae familiae D. Syllanus, sapientiae compositissimus. Quos sequeremur praetexuimus in hoc uolumine, non ingratis nominando M. Varronem, qui octogentimum primum uiae annum agens, de ea re prodendum putauit.

¶ Laus Agricolarum, & quae obseruanda in agro parando, ex Plinij lib. 18. ca

pite quinto.

FORTISSIMI uiri & milites strenuissimi ex agricolis gignuntur, minimeque male cogitantes. Praedium ne cupide emas. In re rustica operi ne parcas, in agro emendo minime. Quod male emptum est, semper poenitet. Agrum paraturos, ante omnia intueri oportet aquarum uim, & uicinum. Singula magnas interpretationes habent, nec dubias. Cato in eodem terminis hoc amplius aestimari iubet, quo pacto niteant. In bona est, inquit, regione bene nitere. Attilius Regulus ille Punico bello bis consul, aiebat, neque fecundissimis locis insalubrem agrum parandum, neque effoetis saluberrimum. Salubritas loci non semper incolarum colore detegitur, quoniam assueti in pestilentibus durat. Praeterea sunt quaedam partibus anni salubria: nihil autem salutare est, nisi quod toto anno salubre. Malus est ager, cum quo dominus luctatur. Cato inter prima spectari iubet, num solum sua uirtute ualeat qua dictum est positione. Ut operariorum copia prope sit, oppidumque ualidum: Ut nauigiorum euectus uel iterum: Ut bene aedificatus & cultus. In quo falli plerisque uideo. Segnicem enim prioris domini pro emptore esse arbitrantur. Nihil est damnosius deserto agro. Itaque Cato, de bono domino melius equi, nec temere contemnendam alienam disciplinam: agroque ut homini, quamuis quae stuosius

A P P E N D I X

fit, si tamen et sumptuosus, non multum superesse. Ille in agro questuosissimam iudicat uitam: non frustra, quoniam ante omnia de impense ratione cauit. Proxime hortos irriguos: nec id falso, si & sub oppido sint. Et prata, quæ antiqui parata dixerunt. Idemque Cato interrogatus, quis esset certissimus questus: respondit: Si bene pascat. Quis proximus: si mediocriter pascat. Summa omnium in hoc spectando fuit, ut fructus is maxime probaretur, qui quæminimo impendio constaturus esset. Hoc ex locorum occasione aliter alibi decernitur. Eodemque pertinet, quod agricolam uendacem oportere esse dixit. Fundum in adolescentia conferendum sine cunctatione, ædificandum non nisi consito agro. Tunc quoque cunctanter, optimumque est (ut uulgo dixerunt) aliena insania frui, sed ita, ut uillarum tutela non sit oneri. Eum tamen qui bene habitat, sæpius uentitare in agrum: fontemque domini plus prodesse quam occipitium, non mentiuntur.

¶ De hortorum cura, doctrina alia, ex
Plinio libro decimonono, ca-
pite quarto.

A **B** **H** **I** **S** superest reuertí ad hortorum curam, & suapte natura memorandam. Et quoniam antiquitas nihil prius mirata est, quam & Hesperidum hortos, ac regum Adonis & Alcinoi, itemque pensiles, siue illos Semiramis, siue Assyriæ rex Cyrus fecerit, de quorum opere alio uolumine dicemus. Romani quidem reges ipsi coluere. Quippe etiam superbus Tarquinius nuncium illum sæuum atque sanguinarium remisit ex horto. In duodecim tabulis legum nostrarum nusquam nominatur uilla, semper in significatione ea hortus: in horti uero hæredium. Quam rem comitata est & religio quædam: hortosque & fores tantum contra inuidentium fascino-nes dicari uidemus. In remedio saturnica signa, quanquam hortos tutelæ Veneris assignante Plauto. Iam quidam hortorum nomine in ipsa urbe delicias, agros, uillasque possident. Primus hoc instituit Athenis Epicurus, hortorum magister. Usque ad eum, moris non fuerat in oppidis haberi rura. Romæ quidem per se hortus ager pauperis erat. Ex horto plebi macellum, quanto innocentiore uictu. Mergi enim credo in profunda satius est, & ostrearum genera naufragio exquiri: aues ultra Phasidæ amnem peti, & fabuloso quidem terrore tutas, imo sic preciosiores. Alias in Numidia atque Aethiopia in sepulchris aucupari, aut pugnare cum feris, mandata ab eocupientem quod mandat alius. At hercle, quam uilia hæc, quam parata uoluptati satietati, nisi eadem quæ ubique indignatio occurreret? Ferendum sane fuerit exquisita nasci poma, alia sapore, alia magnitudine, alia monstro, pauperibus interdicta: inueterari uina, fassisque castrari: nec cuiquam adeo longam esse uitam, ut non ante se genita potet. E frugibus quoque quoddam alimentum excogitasse luxuriam, ac medullam tantum earum, superque pistrinarum operibus & caelaturis uiuere, alios pane procerum, alios uulgi, tot generibus usque ad infimam plebem descendente annonæ. Etiamne in herbis discrimen inuentum est? Opesque differentiam fecere in cibo, etiam uino asse uenali. Et in his aliqua quoque sibi nasci tribus negant, caule intantum saginato, ut pauperis mensa non capiat. Syluestres fecerat natura corrudas, ut quisque demeteret passim. Ecce altilles spectantur asparagi. Et Rauenna ternis libris rependit. Heu prodigia uentris. Mirum esset non licere carduis pecori uesci, non licet plebi. Aquæ quoque separantur. Et ipsa naturæ elementa ui pecuniæ discreta sunt. Hi niues, illi glaciem potant, poenasque montium in uoluptatem gula uertunt. Seruatur algor æstibus, excogitaturque, ut alienis mensibus nix algeat. Decoquunt alias, quas mox & illas hyemant. Nihil itaque homini sic, quomodo rerum naturæ placet. Etiamne herba aliqua diuitijs tantum nascitur? Nemo sacros, Auentinosque montes, & iratæ plebis secessus circumspexerit? Mors enim certe æquabit quos pecunia superauerit. Itaque hercle, nullum macelli uestigial maius fuit **R O M A E** clamore plebis incusantis apud omnes principes, donec remissum est portorium mercis huius: compertumque, non aliter questuosius censum haberi aut tutius, ac minore fortunæ iure, cum credatur pensio ea pauperum. Is in solo sponsor est, & sub die redditus, superficiesque cælo quocumque gaudens. Hortorum **C A T O** prædicat caules. Hinc primum agricolæ existimabantur præsci, & sic statim facebant iudicium, nequam esse in domo matremfamilias (etenim hæc cura foemina dicebatur) ubi indiligens esset hortus. Quippe e carnario aut macello uiuendum est, nec caules ut nunc maxime probabant, damnantes pulmentaria quæ egerent alio pulmentario. Id erat oleo parcere. Nam carnis desyderia etiam erant in exprobratione. Horti maxime placebant, quia non egerent igni, parcerentque ligno. Expedita res & parata semper, unde & acetaria appellabantur, facilia concoqui, nec oneratura sensum cibo, & quæ minime accenderent ad desyderium panis. Pars eorum ad condimenta pertinens, fatetur domi uersutam fieri solitam, atque non Indicum piper questitum, quæque transmaria petimus. Iam quoque in fenestris suis plebs urbana in imagine hortorum quotidiana oculis rura præbebant, antequam præfigi prospectus

C omnis coegit multitudinis innumere, sæua latrocinatio. Quamobrem sit aliquis & hls honos, neue autoritatem rebus uilitas adimat, cum præsertim etiam cognomina proceræ inde nata uideamus, Lactucinosq; in Valeria familia nō puduisse appellari: & cōtingat aliqua gratia operi curæq; nostræ: Virgilio quoq; confesso, q̄ sit difficile uerborū honorem tam paruis perhibere. Hortos uillæ iungendos non est dubium, riuosq; maxime habendos, si contingat profluo amne. Si minus, e puteo pertica, organisue pneumaticis, uel tollenonum haustu rigandos. Solum proscindendum a fauonio, in autumnum præparandum est post quatuordecim dies, iterandumq; ante brumam. Octo iugerum operis palari iustum est. Fimum tres pedes alte cum terra misceri, areis distingui, easq; resupinis puluorum toris ambiri singulis tramitum sulcis, qua detur accessus homini, scatebrisq; decursus.

In his hortis nascentium alia bulbo commendantur, alia capite, alia caule, alia folio, alia utroq; alia semine, alia cortice, alia cute, aut cartilagine, alia carne, alia tunicis carnosis. Aliorū fructus in terra est, aliorum & extra; aliorum non nisi extra. Quædam iacent crescuntq; ut cucurbitæ & cucumis. Eadem & pendent, quanq; grauiora multo etiam n̄s quæ in arboribus gignuntur. Sed cucumis cartilagine. Cortex huic uni maturitate transit in lignum. Terra conduntur raphani, napiq; & rapa, atq; alio modo inulæ, sifer, pastinacæ. Quædam uocabimus ferulacea, ut anethum, maluas. Namq; tradunt autores, in Arabia maluas septimo mense arborecere, baculorum usum præbere extemplo. Sed & arbor est malua in Mauritania Lixi oppidiæstuario, ubi Hesperidū horti fuisse produnt. 200. passuū ab oceano, iuxta delubrum Herculis, antiquis Gaditano, ut ferunt. Ipsa altitudinis pedes. 20. crassitudinis, quam circumplecti nemo possit. In simili genere habebitur & cañabis. Nec non & carnosæ aliqua appellabimus, ut spongas in humore pratorum enascentes. Fungorum enim callum, in ligni arborumq; natura diximus, & alio genere tuberum pauloante.

¶ Ratio rigandorum hortorum, & quæ translata meliora fiant. Item de succis hortensiorum & saporibus, ex Plinij libro. 19. capite duodecimo.

D H I S H O R A E rigandi matutina atq; uespera, ne inferuescat aqua sole. Ocimo tantum & meridiana etiam. Satum celerrime erumpere putant inter initia feruenti aqua aspersum. Omnia autem translata meliora grandioraq; fiunt, maxime porri, napiq;. In translatione & medicina est, desinuntq; sentire iniurias, ut gethyum, porrum, raphani, apium, lactucæ, rapa, cucumis. Omnia autem syluestria fere sunt & folijs minora & caulibus, succo acriora: sicut cunila, origanum, ruta. Solummodo ex omnibus lapathum syluestre melius. Hoc insatium rumex uocatur, nasciturq; fortissimum. Traditur semel satum durare, nec unquam uitari, terra maxime iuxta aquam. Vfus eius cum ptisana tantum in cibis leuiorem gratioremq; saporē præstat. Syluestre ad multa medicamenta utile est. Adeoq; nihil omisit cura, ut carmine quoq; comprehensum repererim, in fabis caprini fimi singulis cauatis; si porri, erucæ, lactucæ, apij, intubi, nasturtij semina inclusa ferantur, mire prouenire. Quæ sunt syluestria, eadem insatiuis sicciora intelliguntur & acutiora. Namq; & succorum saporumq; dicenda differentia est, uel maior in his q̄ pomis. Sūt autem acres cunilæ, origani, nasturtij, sinapis. Amari, absinthij, centaureæ. Aquatiles, cucumeris, cucurbitæ, lactucæ. Acuti tantum cunilæ. Acuti & odorati, apij, anethi, fœniculi. Salsus tantum e saporibus non nascitur, alioquin extra insidit pulueris modo, & circulis tantum aquæ, ut intelligatur uana, ceu plerumq; uitæ persuasio. Panax Piperis saporē reddit, magis etiam siliquastrum, ob id piperitidis nomine accepto. Libanotis odorem thuris, murrha myrrhæ. De panace abunde dictum est. Libanotis locis putridis & macris acrosididis feritur semine. Radicem habet olusatry, nihil a thure differentem. Vfus eius post annum stomacho saluberrimus. Quidam eam nomine alio rosmarinum appellant. Et smyrnium olus feritur n̄sdem locis, myrrhamq; radice respicit. Eadem & siliquaastro satio. Reliqua a cæteris odore & sapore differunt, ut anethum. Tantaq; est diuersitas atq; uis, ut non solum aliud alio mutetur, sed etiam in totum auferatur. Apio eximi in coctis obsonijs aceto, in eodem cellario in faccis odorem uino grauem. Et hætenus hortensia dicta sint, ciborum gratia duntaxat. Maximum quidem opus in n̄sdem naturæ restat, quoniam prouentus tantum adhuc, summasq; quasdam tractauimus. Vera autem cuiusq; natura non nisi medico effectu prænosci potest, opus ingens occultumq; diuinitatis, & quo nullum reperiri possit maius. Ne singulis id rebus contexeremus iusta fecit ratio, cum ad alios medendi desideria pertinerent, longius utriusq; dilationibus futuris si miscuissemus. Nunc suis quæq; partibus constabunt, poteruntq; a uolentibus iungi.

A P P E N D I X

¶ De morbis hortorum, & remedijs circa for-
micas, & culices, ex Plinio lib. 19.

A

capite decimo.

MORBOS HORTENSIA quoque sentiunt, sicut reliqua terræ fa-
ta. Namque & Ocimum se necat, degeneratque rite in serpyllum, & sisymbrium in calamintam.
Et ex semine brassicæ ueteris, rapæ fiunt. Atque inuicem enecatur cyminum ab imo dorso, nisi re-
purgetur. Est autem unicaule, radice bulbo simili, non nisi in solo gracili nascens. Alias pri-
uatim cymini morbus, scabies. Et ocimum sub canis ortu pallefcit. Omnia uero accessu mulie-
ris menstrualis flauescunt. Bestiolarum quoque genera innascuntur. Napis culices, raphano e-
rucæ, & uermiculi. Item lactucis & oleri. Vtrisque hoc amplius, limaces & cochleæ. Porro uero
priuatum animalia quæ facillime stercore iniecto capiuntur, condentia in id se. Ferro quoque non
expedire tangi rutam, cunilatam, mentam, ocimum, autor est Sabinus Tiro in libro cepuricon,
quem Moxcenati dicauit. Item contra formicas non minimum hortorum exitium, si non sint ri-
gui, remedium monstrauit, limo marino, aut cinere obturatis earum foraminibus. Sed effica-
cissime heliotropio herba necantur. Quidam & aquam diluto latere crudo inimicam eis pu-
tant. Naporum medicinæ sunt, siliquas una feri, sicut olerum cicer. Arcet enim erucas. Quæ si
omisso iam natæ sint, remedium absinthij succus decocti inspersus & sedi, quæ aizoum uocât,
genus hoc herbæ diximus. Semen olerum si succo eius madefactum seratur, olera nulli anima-
lium obnoxia futura tradunt. In totum uero nec erucas, si palo imponantur in hortis
ossa capitis ex equino genere foeminæ duntaxat. Aduersus erucas & cancrum flu-
uiatilem in medio horto suspensum auxiliari narrant. Sunt qui sanguineis
uirgis tangant ea, quæ nolunt his obnoxia esse. Infestant & culices
hortos, riguos præcipue, si sunt arbusculæ aliquæ.

Sabinus
Tiro.

Hi galbano accenso fugantur.

¶ De qualitatibus Herbarum uestigandis ex colore,
odore, & succis, ex Plinij libro. 21.

capite septimo.

TROIANIS temporibus ei iam erat honos. Et hos certe flores Homerus treis
laudat, loton, crocon, hiacynthum. Omnium autem odoramentorum, atque adeo herbarum
differentia est in colore, & odore, & succo. Odorato sapor raro ulli non amarus, e contrario
dulcia raro odorata: itaque & uina odoratiora mustis, syluestria magis omnia fatiuis. Quorum
dam odor suauior e longinquo est, propius admotus hebetatur, ut uiolæ. Rosa recens a lon-
ginq̄ olet, sicca propius. Omnis autem uerno tempore acrior, & matutinis. Quicquid ad
meridianas horas diei uergit, hebetatur. Nouella quoque uetustis minus odorata. Acerrimus
tamen odor omnium æstate media. Rosa & crocum odoratiora, cum serenis diebus leguntur:
& omnia in calidis magis quæ in frigidis. In Aegypto tamen minime odorati flores, quia nebulo-
sus & roscidus aer est a Nilo flumine. Quorundam suauitati grauitas inest. Quædam cum ui-
rent non olent, propter humorem nimium: ut buceros, quod est foenum græcum. Acutus o-
dor non omnium sine succo est, ut uiolæ, rosæ, croco. Quæ uero ex acutis succo carent, eorum
omnium odor grauis, ut in lilio utriusque generis. Abrotonum & amaracus acres habent odo-
res. Quorundam flos tantum iucundus, reliquæ partes ignauæ, ut uiolæ ac rosæ. Hortensium
odoratissima quæ sicca, ut ruta, menta, apium, & quæ in siccis nascuntur. Quædam uetustate
odoratiora, ut cotonea: eademque decerpta, quæ in suis radicibus. Quædam non nisi defracta, aut
ex attritu olent. Alia non nisi detracto cortice. Quædam uero non nisi usta, sicut thura, myrrhe
que. Flores triti omnes amariore quæ intacti. Aliqua arida diutius odorem continent, ut melilo-
ros. Quædam locum ipsum odoratiorem faciunt, ut iris, quin & arborem totam cuiuscumque
radices attingunt. Hesperis noctu magis olet, inde nomine inuento. Animalium nullum odo-
ratum, nisi de pantheris quicquid dictum est, si credimus.

B

Buceros, seu
græcum.

¶ Quibus temporibus maxime legendæ sunt her-
bæ, ex DIOSCORIO

DIS prologo.

VERVM IN PRIMIS curam impendere oportet, ut suis tempo-
ribus singula & demetantur, & recondantur. Intempestiue enim decerpta, conditaue, aut nul-
lo, aut euanido munere funguntur. Serena etenim cœli constitutione demetenda sunt. Magni
siquidem refert inter colligendum, si uel squalores, uel imbres infesti sint: quemadmodum si
loca in quibus prodeunt diuosa, & uentis exposita sint, & perflata, frigidaque, & aquis carentia.

C in his enim locis uires eorum longe ualidiores intelliguntur. Contra, quæ in campestribus, riguis & opacis, cæterisque locis a uento silentibus enascuntur, plerumque degenerant, & minus uiribus ualent: multoque magis, si non suis horis peropportune colligantur, aut si per imbecillitatem intabuèrint. Neque ignorandum, quod sepe præcoci, aut ferotina loci natura, aut anni clementia, maturius, aut celerius adolefcunt. Nonnulla propria ui hyeme florent & folia pariunt, quædam bis anno florifera. Quare cui in animo est, horum peritiam assequi, necesse est his prima germinatione solo emergentibus, adultis, & senescentibus adesse. Nam qui pullulanti hærbæ duntaxat astiterit, adultam cognoscere non potest: neque qui adultam tantum inspexerit, nuper eum pentem noscet. Quo fit, ut propter mutatam foliorum faciem, caulium proceritates, florum, seminisque magnitudinem, nonnulli qui olim has ætatum uarietates non perspexerunt, magno in errore uersentur. Quæ causa etiam nonnullis scriptoribus imposuit, qui herbas quasdam, uerbi gratia Gramen, Quinquefolium, & Tussilaginem, emittere florem, fructum, & caulem negant. Ergo qui sæpius ad uisendas herbas, & earum loca se contulerit, earum cognitionem maxime consequetur. Scire etiamnum conuenit, sola ex herbaceis medicaminibus Veratri generâ, nigrum inquam & candidum, multis edurare annis: reliqua a trimatu inutilia. Quæ uero ramis scatent, sicut Stichas, Trixago, Polium, Abrotonum, Seriphum, Absinthium, Hyssopum, & alia id genus semine pregnantia, demetantur, Flores quoque antea quam sponte sua decidant, Fructus autem ut maturi excutiantur necesse est, & semina ubi siccare cœperint, priusque defluant. Herbarum succus, & foliorum elici debet, germinantibus adhuc cauliculis. Lac & lachrymæ excipiantur, inciso per adulescentiam caule. Radices, & liquamenta, corticesue, ut reconduantur, eximere conuenit, cum hærbæ suis folijs exuuntur. Siccantur etiam expurgatæ inibi, locis asperginem non redolentibus: sed quæ luto, aut puluere sunt obsitæ, aqua elui debent. Flores, & omnia quæ iucundum odorem efflant, arculis tiliaceis nullo situ obductis reponantur. Nonnunquam charta, aut folijs semina, ut perennent, apte inuoluuntur. Liquidis medicaminibus densior materia, argentea, uitrea, aut cornea conuenit. Fictilis, etiamsi modo rara non sit, accommodatur, & lignea, præsertim e buxo: sed ænea uasa liquidis oculorum medicamentis, quæ aceto, pice liquida, aut cedria componuntur, Adipem autem & medullas stagnæ uasis recondi conuenit.

D De differentijs HERBARVM ex historia
plantarum THEOPHRASTI.

¶ Partes primæ, maximæ, communefque **P L A N T A - R V M** sunt
Radix. Ramus.
Caulis. Surculus.
Radix, id sunt quo alimentum attrahitur.
Caulis, in quod alimentum defertur.
Rami, quæ a caule fissi multiplices sparguntur.
Surculus, quod ex his indiuiduum, simplexque oritur.
¶ Secundæ partes.
Cortex. Lignum.
Matrix, id est, medulla.
¶ His quædam quasi annuæ partes accedunt, quæ partui fructuum accommodantur.
Folium. Flos.
Pediculus, id est, quo folium dependet.
Capreolus. Muscus.
Semen. Fructus.
Neruus. Vena. Caro.
¶ Partes nouissimæ.
Humor. Liquor. Lachryma.
¶ De **N E R U I S**.
Nerui ac uenæ per se quidem nominibus carent, quadam uero similitudine, nomina parti

um animalium consortiuntur.
Neruos habent, fissilia, prælonga, continua.
Venæ neruo similes, sed maiores, crassioresque, & ramulos, humoremque habentes.
Caro omnibus dimensionibus diuidi potest.
Cortex pars ultima, & a subiecto corpore separabilis.
Matrix, quod in medio ligni tertium a cortice continetur, uelut medulla in ossibus. Nonnulli appellant id, Cor.
Lignum, quod ex neruo & humore, nonnulla etiam carne.
¶ De constitutione prædictorum.
Hæc cum indurescunt, transeunt in lignum, ut Palma, Ferula.
Matrix ex carne & humore coalescit.
Cortex quidem ex tribus illis. ut Roboris, Populi, Pyri.
Quædam ex humore & neruo, ut Vitis.
Folia, ex humore & carne.
¶ **P r i m a n a s c e n t i u m D I F F E R E N T I A.**
Arbor. Frutex.
Suffrutex. Herba.

A P P E N D I X.

A R B O R est, quod radice, caudice simplici, ramosum, nodosum, surculosum, aut facile dissolubile assurgit, ut Olea, Vitis, Ficus.

Frutex quod ab radice caudice multiplici ramosumque se attollit, ut rubus, paliurus.

Herba quod ab radice foliatum sine caudice provenit, semetque caule fert, ut frumeta, atque olera.

¶ **Secunda differentia**

A R B O R V M.

Sunt enim

Vrbanae.	Steriles.
Syluestres.	Floriferae.
Fructiferae.	Flore carentes.

¶ **Tertia differentia**

D E A R B O R V M

Formis.

Formis quoque in ipsis differentiae totorum atque partium patent.

Magnitudo.	Mollicia.
Paruitas.	Leuitas.
Duricia.	Asperitas corticis.

Foliorum pulchritudo.
Bonitas & prauitas fructuum.

¶ **Quarta differentia**

P L A N T A R V M.

Quaedam non nisi in aquis uiuunt.

Quaedam in terra sicca tantum.

Aliae in paludibus.

Aliae in lacubus.

Aliae in fluuijs.

Quaedam in ipso etiam mari.

Quaedam in littoribus.

¶ **Quinta differentia**

P L A N T A R V M.

Aliae procerae, ut,

Abies. Pinus. Cupressus.

Quaedam caudice breui, ut,

Salix. Ficus. Punica.

Quaedam item

Caudice uno. Minus ramosae.

Pluribus. Crassae.

Ramosae. Tenues.

Cortice tenui sunt,

Laurus. Tilia.

Cortice grosso,

R O B V R.

Cortice leni.

Malus. Ficus.

Cortice scabro.

Robur. Suber. Palma.

Haec cum adulescunt, leniori cortice sunt: cum succrescunt, crassiore.

Quibusdam cortex cadit, ut,

Portulacae. Vnedoni. Arbuto.

Quibusdam cortex carnosus, ut,

Suberi. Robori. Populo.

Alijs neruosus & macilentus, ut, Viti. Arundini. Tritico.

Alijs multiplicibus tunicis, ut,

Tiliae. Lino.

Abieti. Genistae.

Viti. Capis.

Alijs simplex, ut,

Fico. Arundini. Lolio.

¶ **Sexta differentia ab ARBO**

R V M M E D V L L I S.

Aliae { Habent medullas.
Carnosam medullam.
Lignosam.
Membranae similem.
Carent medullis.
Medullam carnosam habent

Vitis. Ficus. Punica.

Sambucus. Ferulae.

Lignosam medullam habent,

Larix. Abies. Pinus.

Duriorem & spissiore.

Cornus. Ilex. Morus.

Robur. Cytisus

Ebenus. Celtis.

Quae quidem coloribus distant,

Magnam atque perspicuam,

Ilex. Robur.

Paruam, incertioreque,

Olea. Buxus.

Nomen enim in his distincta spectatur.

Nullam,

P A L M A.

¶ **Septima differentia a**

R A D I C I B V S.

Multas & longas Radices habent

Ficus Robur Platanus.

Paucas

Punica Malus.

Vnam tantum

Abies Pinus.

Quibus una tantum praegrans descendit,

Nodosas & uillosas.

O L E A.

Altas

R O B V R.

Lignosae

O Z Y M O N.

Carnosae.

Beta Aron Hastula regia.

Ex carne & cortice

Raphani Rapae.

Geniculatas.

Harundines Gramina.

¶ **Octaua differentia**

P L A N T A R V M.

Aliae nodosae. Aliae Enodes.

A

B

C

Enodes
Iuncus Titha Gladiolus
Palustrina, & quibus cortex leuis,
Nodosæ
Sambucus Olea
Laurus Pinaster
Ficus Oleaster.
Ex quibus quædam minus, quædam uero
magis nodosæ.
Mares frequenter fœminis nodosiores, in
quibus uterq; sexus habetur.
Quod in arboribus Nodus, in Vitibus uo-
catur Gemma, in Harundinibus Geniculum,
in Ulmo & Robore Crade uocatur.

¶ Nona differentia PLAN-
TARVM & Arborũ.

Quædam longæ, ut,
Abies Cupressus Palma.
Et quæ simpliciore assurgunt caudice,
Quædam in ramos sparguntur, ut,
Punica Malus.
Quædam decurtatæ plus fru-
ctus afferunt, ut,
Vitis. Quæ uero
Non truncatæ, minus afferunt.

¶ Undecima differentia PLAN-
TARVM, & Arborum.

Ex Urbanis
Quædam perpetuo uirent, ut,
Olea Palma Laurus.
Pini genus quoddam
Myrtus Cupressus.
Ex Syluestribus
Abies Sabina Pinaster.
Iuniperus Smilax Thuia.
Et ea quam Archadæ Phellodrym appellant.
Tilia Ilex
Cedrus Celastrus
Picea Phillyea
Mirica Acuta spina
Buxus Apharca.
Arbores in Agro Elephantino,
Quercus in agro Thurio,
Platanus in Creta.
Platanus alia in Cypro.
Quæ monte Olympo proueniunt,
Potulaca Arbutus
Terebinthus Laurus.
Potulaca & Vnido folia inferiora dimittunt,
cacuminibus perpetuo uirent, ramisq; assi-
due præpostere gignunt.

Ex Fruticibus
Ruta Sanfucum
Brassica Serpillus
Rosa Libanotis, id est, Rosmarinus
Viola Apium
Abrotanum Aequapium.

Papauer, & syluestrium genera complura.
Ex Fruticibus.
Hedera Rubus Harundo
Rhamnus Cedrula.
Ex his nonnulla cacumine perdurant, amif-
sis reliquis, ut,

Apium Aequapium Origanum.
Nam & Ruta affligitur atq; muratur.
Quædam cito germinant, & tar-
dius mittunt folia, ut,
A M Y G D A L A.
Quædam tardius germinant, & æque
citius amittunt folia, ut,
M O R V S.

Citius amittunt folia, quæ in locis arētibus:
tardius quæ in humidis. Item citius ueteranæ,
tardius nouellæ plantulæ.

¶ Decima differentia a
F O L I I S.

Vertunt supinas parteis foliorum mox
post solsticium Aestiuum
Olea Ulmus
Tilia Populus.
Eorum argumento rustici solsticium con-
fectum intelligunt.

Quædam ampla folia habent, ut,
Vitis Ficus Platanus.
Quædam angustiora, ut,
Olea Punica Myrtus.

Rara
Pinus Abies Cedrus.
Carnosiora
Cupressus Miricæ Malus.
Et in fruticum genere Stribia.

Ex Herbis carnosæ,
Semperuiuum Polion.
Harundinacea
Palmæ Gladiolus
Coici Butomos.

Et quæ folijs angularibus constant
Orbiculata, ut,

P Y R I.
Oblonga, ut,
M A L I.

In acutum producta, ut,
H E D E R A.
Serrata & multifida

Abies Filix.
Vitis quoq; aliquatenus fissa, Fici.
Insecta

Ulmus Robur Nux auellana.
Quædam cum extremo, tum lateri-
bus sinuata confidunt.

Ilex Robur Smilax
Rubus Paliurus.

Quibusdam spinæ pro folio sunt, ut,
Acorni Drypodi.
Acane, omniq; pene generi spinoso

A P P E N D I X,

Folium nullum habet
A S P A R A G V S.

Pediculo carent
 Scyllæ   Bulbi,
 Pediculos longos habent
 Vitis   Hedera.

Breues
O L E A E.

¶ **De Oleribus Duodecima**
 differentia.

Quibusdā statim ab radice oriū olus. ut,

Cepe   Intybo erratico
 Allio   Hastulæ regiae
 Scillæ   Isirinchio
 Bulbo   atq; in totū bulbosis.

Quibusdam folijs iam perfectis. ut,
 Lactucæ Rubo Paliuro.

¶ **Tredecima differentia.**

Quædam sunt folijs

Multis   Ordinatis
 Paucis   Inordinatis.

Quædam folijs

Magnis Paruis Angustis
 Leuibus   Causis
 Aculeatis   Asperis.

Quædam dependent ab

Radice, Germine Ramo
 Caule   Pediculo.

Quædam fructū super folijs gerūt, ut,
 Laurus Alexandrina.

¶ **De CONSTITVTI-**
 one Foliorum.

Constant folia

Neruo   Fici
 Cortice   ut
 Carne   Vitis.

Quædam ex neruo tantum. ut,

Harundinis   Frumenti.
 Humor communis omnium est.

¶ **De Pediculis.**

Pediculorum

Alij ex neruo tantum constant. ut harun-
 dinis, frumenti.

Alij ex eisdem, quibus caulis.

¶ **De natura FLORVM.**

Florum alij ex

Cortice Vena Carne.
 Carne tantum, ut qui inter folia nascuntur.

¶ **De natura FRVCTVVM.**

Fructuum

Alij ex carne & neruo.

Alij ex carne tantum.

Nonnulli ex cute.

Quædam ex humore & neruo. ut,

C V C V M E R E S.

Ex humore & cute, ut Mori, Punicæ.
 Alij fecus distinguuntur.

Omniū pars exterior cortex.

Interior caro.

Quorundam etiam nucleus.

¶ **De SEMINVM**
 differentia.

Postremū in oibus semen est: hoc humorē,
 calorēq; insitum habet, qui cū desierint, semen
 infœcundum relinquitur.

Quorundam semen protinus post te-
 gmen ambiens subest. ut,

Palmae   Nucis amygdalæ.

Quædam conteguntur carne.

Quædam siliquis.

Alia uasculis. ut Papauer.

Quædam folliculis.

Alia nuda patent. ut Anetum Coriamif-
 su, Cuminum. Feniculus.

Arborum nulla semine nudo, sed aut carne
 obducto, aut cute, aut crusta, ceu glans.

Nullum in uasculo semen arboris est.

¶ **De differentia SVC-**

CORVM. Nam

Alij uinosi   Vitis, mori, myrti
 Pingues   Oleæ, lauri, nucis amygdalæ

Pini, laricis, abietis

Dulces   Fici, palmae, roboris, glandis **B**

Acres   ut Origani, satureis, nasturtij, sina

Amari   Absinthij, fellis terrę (pis

Odorati   Anesi, cedrulæ

Diluti   Prunorum

Acidi   Punicorum.

Humorum alij

Lactei   Papaueris, fici

Resinacei   Abietis, Pini

Aquosi   ut Vitis pyri, mali, cucu-
 merum, cucurbitæ

Acres   Tymij, satureis.

Suaueolentes   Apij, anethi feniculi.

¶ **De differentia**

ODORVM.

Plantarum

Quædam flores habent odoratos.

Quædam folia odorata.

Quibusdam fructus odorati.

Alijs neutrum.

Alijs pars reliqua.

¶ **Differentia SA-**

PORVM.

Plantarum

Quædam mandiqueunt.

Aliæ edulj sineptæ.

In quibusdam folia manduntur, non fru-
 ctus. ut in Tilia.

C Quibusdam fructus & non folia.

¶ Alia FLORVM differentia.

Florum alij
 Lanugini, ut Vitis, mori, hederæ
 Foliati, ut Amigdalæ, mali, pyri, pruni.
 Grandes Candidi
 Bicolores Phœnicei
 Vnicolores Subrubei Crocel.
 Vno folio, ut Flos Iasionæ.
 Florem circa fructū vitis olea producant,
 Semen sub floribus habet, Rosa
 Cum seminibus flores edūt, Veneria, Cnicum,
 Gith, Pepo, Cucurbita, Cucumis.

¶ De differentia in fructificando.

Arbores alia
 Fructū ex nouellis surculis gignūt, ficus, ui
 Ex annatinis, olea, punica, nardus, (tis.
 amygdala, pyrus, myrtus.
 Ex utrisq;
 Grandibus ex ramis, Siliqua
 In cacuminibus fructificant, Palma
 Lateribus.
 In parte utraq;

D **¶ Modus sationis & generationis ARBORVM.**

Arborum alia
GIGNUNTVR
 Sponte Ramo
 Semine Surculo
 Radice Trunco
 Auulsione Ligno conciso.
 De quibus latissime uide in Columella.
 Oia que semē ferūt, semine quoq; gignunt.
 Ex semine tantū nascuntur.
 Abies Pinus Palma
 Larix Omnes corniferæ.

¶ Generatio SVFFRVTICVM.

Suffruticum atq; herbarum pars maior semine, radiceq; nascitur.
 Quædā cum utroq; nōnullæ ex germinibus.
 Arbores que ex fructibus suis feruntur, oēs fere deteriores proueniūt, Theop. lib. 2. cap. 3.

¶ Quæ herbæ trāseant in alias.

Degenerant
 Sisimbrium Meu
 Triticum Lolium.

¶ Alia differentia Radicum.

Radicum alia
 Squamis constant Rotundæ
 Carne Oblongæ
 Cortice uestiuntur Vescendæ
 Nudæ adhærent Ingustibiles.

Quædam esui aptæ sunt, ut,
 Hastulæ regiae Ensis
 Scyllæ Pastinacæ
 Ari Petroselini
 Herbæ dictæ Dictami Pampinellæ.

¶ Alia differentia ARBORVM.

Quædā perpetuo fructiferae sunt, ut,
 Malus Assyria, quam alij Medicam uocant: omnibus horis pomifera est, alijs cadentibus, alijs maturescentibus, alijs uero subnascantibus. Plinius lib. 11. cap. 1.

¶ Alia differentia.

Quædam suos populos etiā uestiunt, ut,
 Gossampini. Plinius lib. 12. cap. 11.
 Quædam incolis dormire dicuntur.
 Quibusdam perpetuo folia non decidunt: quod gelidis fontibus & imbribus rigentur. ut in Tylo.
 In quibus cortices ualent, trunco sine sapore permanēte. ut Xilocinnamū, id est, lignum cinnami, in fastidio habetur, propter origani acrimoniam. Contra cortex in precio est.

Miraculum

Arbor quædam in Chora esse traditur una Syagrorum. Mirū inquit Plinius de ea accepimus: cum Phenice aue, quæ putatur ex huius palmæ argumento nomen accepisse, iterū mori, at renasci ex se ipsa (quod erat prius) pomis refertam. Plinius lib. 13. cap. 4.

¶ Quarundam Arborū fructus noti, arboribus ignotis, Differentia alia.

Arboris thuriferæ facies quæ sit, necdū constat. Res enim inquit Plinius, in Arabia gessimus, & Romana arma, magnam partem eius penetrauerunt. C. etiā Cæsar Augusti filius inde gloriam petijt, nec tamen ab illo, quod equidem sciam, latino, arborum earum tradita est facies. Græcorum exempla uariant. Alij folio pyri, minore duntaxat, & herbidi coloris tradidere. Alij Lentisco similem, subrutilo folio. Quidam Terebinthum esse: & hoc uisum Antigono regi allato frutice. Iuba rex ijs uoluminibus, quæ scripsit ad C. Cæsarem Augusti filium, ardentem fama Arabiæ, tradit contortæ esse caudicis, ramis aceris, maxime potici, succū amygdalæ mō emittere, talesq; in Carmania apparere: & in Aegypto satas, studio Ptolomeorum regnantium. Cortice lauri esse constar. Quidam per folium simile esse dixerunt. & cætera quæ sequuntur libro. 12. cap. 17.

¶ Miraculum de Cinnamomo.

Cinnamomum autem non posse metiri nisi

A P P E N D I X.

deus permiserit. Iouem hunc intelligunt Ethiopes. Assabinum illi uocant. 44. boum, caprarumq; & arietum extis impetrauit uenia merendi. Non tamen ante ortum solis, aut post occasum licet. Sarmeta hasta diuidit sacerdos, deoq; partem ponit: reliquum mercator in nallas condit. Est & alia fama, cum Sole diuidi, ternasq; partes fieri: deinde sorte germina discerni. Quodq; Soli cesserit relinqui, ac sponte comflagrare. Plin. lib. 12. cap. 19.

Arbores & Plantae quaedam etiam abortiunt. Arborum etiam abortus inuenimus: fit autem & serendi genere, & recidendi. Plin. lib. 12. ca. 2.

¶ Differentia Radicum alia.

P L A N T A R V M.

Quaedam lentis palustris modo inatant aquas, sine omni prorsus radice. ut malabathrum, Indi Nardi folium, cuius meminit Dioscorides libro primo.

Quaedam nodosas habent radices. ut genera Satyrionis, Aristolochiae, & omnia genera Bulborum.

Quaedam teneras. ut Ozymon.

Quaedam prepingues. ut Asphodelus. Sigillum Mariae.

Quaedam fere precisas in medullis. ut Valeriana, & quae uocatur, Morsus diaboli.

Quaedam comatas.

Quaedam sectas.

Quaedam succinctas ac breues.

Quaedam prolixas imodice. cuiusmodi de *μῶλον* meminit Plinius, qui sibi afferri hanc e Campania fecit, aliquot diebus effossam, in difficultates saxneas, radice. 25. pedes longam, & nec sic quidem solidam, sed abruptam. uide Plinium lib. 25. cap. 4.

Eandem arborum differentiam, lege apud Theophrastum cap. 7. lib. 3.

Quaedam infinitis nodis. ut uerrucaria.

Quaedam intortis. ut Colubrina & Tormetilla

Quaedam acuta tantum radícula, sine oibus prorsus comis.

Quaedam alba, quaedam nigra radice, rubra, spicea, subspicea, uiridi.

¶ Differentia a duratione.

P L A N T A R V M.

Quaedam ad multos annos durant. ut Veratrum, siue nigrum, siue candidum.

Quaedam biennio, triennio, quinquennio.

Longissimo tempore durat Elaterium.

Chameleon niger. 40. annis.

Centaureum non ultra. 12.

Peucedanum & Aristolochia. 5. aut. 6.

Vitis syluestris anno uno, si in umbra seruet.

¶ Alia Plantarum differentia.

Quaedam syluestres, quae nullibi felicius, pueniunt quam in campis. ut Genista. Myrica, & id genus alia.

Quaedam hortenses. ut Hyssopus. Absinthium.

Quaedam coronariae. ut, Rosa, Lilia, Heliochrysos. Aliae non Coronariae.

¶ Differentia alia ex sapore

P L A N T A R V M.

Quaedam sapore sunt

Dulces	Inspidae	
Salsae	Acetosae	Amarae
Stipticae	Acutae	Ponticae.

¶ Alia ex qualitate Plantarum. Nam

Infrigidant	Incidunt
Desiccant	Diuidunt
Calefaciunt	Subtiliant
Humectant	Aperiunt
Glutinant	Occidunt
Stringunt	Emundant
Impellunt	Expellant
Incrassant	Putrescere faciunt.

Verum huiusmodi quae sint, in Classibus temperamentorum infra recensentur.

¶ Differentia alia de odore

P L A N T A R V M.

Quaedam humiditate superflua obtundente, donec ea resoluat abscq; odore perseuerat. Aliquae e contrario, quae sicca, nullum, uiridia magnum odorem mittunt. Quaedam siue recentes, siue siccae, semper tamen proprium odorem spirant.

¶ De differentijs Vitium.

Vitium genera magitudine, colore, saporibus, acinisq; multiplicantur & differunt. Nam

Purpureo nitent colore.

Fulgent roseo, nitentq; uiridi.

Candidae, nigraeque, sed uulgares.

Tument mamarum modo bumasti

Quaedam Prelongis dactyli porrigunt acinis.

Durant aliae per hyemem, pensili concameraatae nodo.

In sua terra continentur anima, ollis fictilibus, et insuper dolis inclusae, stipatae uinaceis circumfundantibus.

Alijs gratiam, qui & uinis, fumus affert fabrilis: his gloriam praecipua in fornacibus Africae Tiberij Caesaris autoritas fecit.

¶ De uarijs generibus Vitium.

Genera Vitium comprehendit inquit Plinius, unus numero existimauit Democritus, cuncta sibi Graecis cognita professus. Ceteri innumera atq; infinita esse prodiderunt: quod uerius apparebit ex uinis. Nec omnia dici possunt: quippe quae totidem pene sunt, quot uina.

Sunt igitur Vites

Amineae, atq; ex his	Germanicae
quaedam quae dicuntur	Gemellae
	Lanatae
Nomentanae: quae &	Rubellae

A

B

Plin. li. 14. ca. 2.

C Apianæ, ab apibus sic dictæ
 Chia, Thasia Heluenacæ
 Eugeniæ Spioniæ
 Rheticæ Veniculæ
 Allobrogicæ Serculæ
 Varianæ Surrentinæ
 Albueles Pompeianæ

¶ Alia differentia
 PLANTARVM.

Quædam ex semine proueniunt, ut maxi-
 ma fere pars.

Quædam sine semine sponte exiliunt sua,
 non aliter q̄ animalia. Quorum quædam ex
 semine procreantur coitus, alia ex terra sine o-
 mni semine producantur: lib., i. caussarum de
 plant. cap. i. Theophrastus.

¶ Alia differentia.

Quibus ad unguenta utuntur, hæc
 fere sunt.

Casia	Costus
Cinnamomum	Ligusticum
Cardamomum	Crocum
Nardus	Myrrha
Nerum	Gladiolus
Balsamus	Iuncus
Aspalathus	Calamus
Syrax	Samsucus
Confecratrix	Lotus
Narta	Anethum.

D

HORTORVM
 Alia cortices
 Alia rami
 Alia ligna
 Alia semina
 Alia lachrymæ
 Alia flores.

Quædam multis locis proueniunt

Quædam in Asra tantum

Quædam locis apricis.

Quædam argillofis.

¶ Alia differentia Ar-
 borum.

Arborum quædam felicius in montibus
 proueniunt, præsertim apud Ma-
 cedones, ut

Abies	Taxus
Pinastrum	Iuniperus
Picea	Terebinthus
Aquifolia	Caprificus
Tilia	Philyca
Caprifolia	Apharca
Carpinus	Nuxiuglans
Buxus	Castanea.
Portulaca	Ilex.

Quædam in plana descendunt

Tamarix	Pomus
Vlmus	Ostrya
Populus	Celastrus

Salix	Fraxinus
Cornus	Paliurus
Alnus	Spina acuta
Robur	Acer, quam in mon-
Lacara	te Caprinam, uel Gal-
Pyrus	licam in plano uocant.

¶ N O T I O.

Omnia quæ communia montibus, planisq̄
 habentur, ampliora, uisq̄ pulchriora in pla-
 nis proueniunt, sed usu meliora tam materiæ,
 q̄ fructu: pyris malisq̄ exceptis.

¶ Differentia alia de flore
 arborum.

Quædam abunde florent.

Quædam parum.

Alia sine omni prorsus flore.

Quædam florent, sed fructum non ferunt,
 ut altera Iuniperi species.

Quædam minime florent, & fructum protu-
 nus ostendunt.

Alijs mox,

Alijs tardius proueniunt germina.

¶ Alia differentia de flore.
 Singularum arborum

Aliq̄ cum urbanis ger-	Potulaca
minare incipiūt, ut	Apharca
	Pyrus.

Alia ante fauonium, ut, Cornus.

Aliq̄ post fauonium, ut, laurus, alnus.

Alia mature, ut

Nuxiuglans	Quercus
Sambucus	Populus
Vlmus	Salix
Paulo ab his serius	Platanus.

Quædam statim ineunte Vere, ut,

Caprificus	Philyca	Spina acuta
Paliurus		Terebinthus
Nuxiuglans		Castanea

Alia serius, ut, Malus

Tardissime, Suber. Aria. Quadratoria, Thu-
 ia, Taxus.

¶ Alia differentia de fructifica-
 tione arborum.

Variant & in fructuū prolatiōe arbores. nã

Quædam circa æstiuua solstitia, ut, corni

Quædam circa messem tritici, ut, Terebinthus

Quædam æstate, ut, Fraxinus, & Acer.

Quædam autūno, ut, nuxiuglãs, Pyror̄ gen̄

Circa uergiliar̄ occasū, ut, Castanea, robur

Quædam post uergiliarum occasum, ut, Phi-
 lycã, Ilex. Paliurus. Spina acuta.

Quædam hyemis initio, ut, Caria.

Quædam primis frigoribus, ut, Malus.

Omniū tardissime suos fructus perficiūt
 Iuniperus, Celastrus, Ilex.

Plura de hoc Theophrastus lib., 3, cap. 3, 6.

A P P E N D I X

Classes Temperamentorum.

A

Abſinthium cōmune ca. in primo. ſic. in ſe-
cundo, uel tertio, ſed ſuccus eſt calidior.
Abrotanum, ca. in tertio, ſic. in ſecundo.
Auiceña ca. & ſic. in ſecundo.
Acetoſa, fri. in primo, alij in tertio, ſic. in ſec.
Acacia fri. in ſecundo. ſic. in tertio, aut ſec.
Acorus ca. ſic. in ſecundo.
Agaricus ca. in primo. ſic. in ſecundo.
Agnus caſtus ca. ſic. in tertio, alij in ſecūdo,
certi ca. in primo. ſic. in ſecundo.
Acetum fri. ſic.
Allium domesticum, ca. ſic. in tertio. a
Alumen, ca. ſic. in tertio. alij in quarto.
Aloe ca. in principio ſecundi, ſic. in tertio.
Alkeſengi fri. ſic. in ſecundo.
Althea, ca. hum. in primo.
Ameos ca. ſic. in tertio.
Amomum ca. ſic. in tertio. Auiceña, ca. ſic.
in ſecundo.
Amigdala dulcis ca. hu. in primo.
Ambra ca. in ſecundo. ſic. in primo.
Amidum ca. hu. uerſus primum.
Anacardi ca. ſic. in quarto
Antimonium fri. ſic. in tertio
Anetum ca. in tertio. ſic. in principio ſecun.
Aniſum ca. ſic. in tertio
Anguria fri. hu. in ſecundo: ſemen eius frig.
ſic. in primo
Aqua lactis, fri. hu. in primo
Auellana domestica, ca. ſic. in primo: & af-
fatæ ſunt ſicciores.
Anthos ca. ſic. in tertio
Apium domesticum ca. in principio tertij,
ſic. in medio tertij.
Armoniacum ca. in tertio, ſic. in ſecundo.
Arſenicum, ca. in tertio, ſic. in ſecundo.
Arthemifia ca. ſic. in ſecundo.
Ariſtologia, ca. in primo. ſic. in ſecundo.
Arancia tota, fri. hu. in principio primi.
Aranciæ cortex ca. ſic. in ſecundo
Aranciæ acetofitas, fri. hu. in ſecundo.
Aſa fetida, ca. ſic. in tertio
Aſara baccara, ca. ſic. in tertio.

B

Bifmalua eſt malua agreſtis, ca. hu. in primo
Bacca lauri, ca. ſic.
Balauſtia fri. ſic. in ſecundo.
Balaſamita ca. ſic. in tertio
Baſilicon ca. ſic. in fine ſecundi.
Baucia ca. in medio ſecundi, hu. in primo.
Bdellium iudaicum, ca. in ſecundo, hu. in
primo. alij, ca. ſic. in primo.
Been radix, ca. hu. in ſecundo, ſed ſicca mi-
nus humida.
Been magnū, ca. in principio tertij, ſiccū in

ſecundo.

Bethonica rubea, ca. ſic. in primo
Berberis fri. ſic. in fine tertij, alij in ſecundo,
fri. ſic.
Blacca biſantia, ca. ſic. in ſecundo.
Bleta agreſtis fri. hu. in ſecundo.
Bleta alba, fri. in primo. hu. in ſecundo.
Bardana, ca. hum. in primo
Bolus armenus, fri. ſic. in ſecundo
Borax, ca. ſic. in quarto
Borago ca. hu. in medio primi.
Bugloſſa, ca. temperate, hu. in fine primi.
Butyrum crudum ca. hu. in primo
idem
Butyrum recens ca. hu. in primo
Branca urſina, ca. hu. in ſecundo
Brionia, ca. ſic. in ſecundo
Bitumen iudaicum, ca. ſic. in tertio
Bruſcus ca. ſic. in ſecundo ..

C

Calendula, ca. ſic.
Caulis, ca. in primo. ſic. in ſecundo.
Carpobalaſamum ca. ſic. in ſecundo
Caſtoreum, ca. in fine tertij, ca. in ſecundo.
Cardamum maius, ca. ſic. in tertio
Cardamomum minus ſimpliciter intelli-
tur, ca. ſic. in tertio
Calamus aromaticus, ca. ſic. in tertio
Caſſia fiſtula, ca. hu. in primo.
Caſſia lignea, ca. ſic. in tertio, alij in ſecundo
Cantarides, ca. ſic. in tertio
Camfora fri. ſic. in tertio.
Camedreos, ca. ſic. in tertio.
Camepytheos, ca. ſic. in tertio
Camomilla, ca. ſic. in primo.
Capillus ueneris inter caliditatem & frigiditatem
medium tenet, ſic. eſt, recens humida.
Calamentum ca. ſic. in tertio
Carui ca. ſic. in tertio.
Cathaputia ca. in tertio, hu. in primo
Carthamus ca. in ſecundo. ſic. in tertio.
Caparus ca. ſic. in ſecundo
Cauda equina, fri. in primo, ſic. in ſecun.
Cortigiola
Centumnodia fri. hu. in ſecūdo.
Cauda uulpis. uel i principio ter-
tij, certi uolūt fri.
Virga paſtoris ſcem. ſic. in ſecundo.
Sanguinaria ſic. in ſecundo.
Ceruſa. fri. ſic. in ſecundo
Cretanus marinus, ca. ſic. in tertio.
Centaurea, maior & minor, ca. ſic. in ſecū.
Chelidonia, ca. ſic
Ceraſum frigidum, humidum in primo, ſed
non ſiccum.
Cheiri cal. ſic. apoſtemati duro petrificato
ualet plurimum.

B

C Citonium fri. in primo, sic. in principio secundi.

Citrum totum fri. sic. in primo.

Citri cortex exterior ca. in primo.

Citri pars interior acetosa & acris, fri. in secundo, sic. in primo.

Carnositas citri, siue caro eius, qd' idē est, fri. in primo, hu. in primo.

Citri cortex, ca. in primo, sic. in secundo, aut æqualis.

Ciprus fri. in primo, sic. in principio secundi.

Ciperus ca. sic. in secundo.

Ciclamen ca. sic. in tertio.

Cinamomum ca. sic. in tertio.

Cicorea domestica, fri. sic. in secundo.

Ciminum ca. sic. in tertio

Cicuta fri. sic. in tertio ad quartum

Citrulli semen, fri. hu. in primo

Cicer album, ca. sic. in primo.

Cicer rubeum, ca. in primo, & parum plus, sic. in primo: sed recentia humida sunt.

Cinoglossa fri. sic.

Costus, ca. sic. in tertio.

Coloquintida, ca. in tertio, sic. in secundo.

Coriandrum fri. in fine primi, sic. in secundo

Coriandri pars corticalis extrinseca parua ca. & sic. est in secundo. Et in acetum coriandrum infunditur: ut illa pars caliditatis, & malicia ab ea remoueat, etiam ut subtilietur reliqua pars eius, uel substantia, & facilius penetret ad patres eius profundiores.

D Crocus ca. in secundo, sic. in primo.

Coagulum ca. sic. Pla. fri. sic.

Cornu cerui, fri. sic.

Corallus fri. sic. in secundo, aut in primo.

Cucumer fri. hu. in secundo.

Cucumer asininus ca. sic. in quarto.

Cubeba ca. sic. temperare, alij ca. & sic. in secundo.

Cuscuta ca. in primo, sic. in secundo

Cucurbita fri. hu. in secundo.

Cipressus ca. in primo, sic. in secundo.

Nux cipressi, ca. sic.

Crisomula fri. hu. in secundo.

D

Diptamus ca. sic. in tertio

Doronicum ca. sic. in tertio

Dragagantum fri. in secundo, hu. in primo

Dactylus nō recens ca. sic. in primo, recens ca. hu. in primo.

E

Ebulus Edera.

Elleborus albus ca. sic. in medio tertij.

Ebur fri. in primo, sic. in secundo

Enula campana, ca. in secundo, hu. in primo

Epithimum ca. sic. in secundo

Epatica fri. sic. in primo, alij s. i. & hu. in primo.

Eruca, ca. hu. in secundo, & hoc recens semen, sed siccum est sic in primo

Esula, ca. sic. in tertio.

Esustum fri. sic.

Erugo

Es uiride. idem, ca. sic. ad quartum.

Flos eris

Euforbium ca. sic. ad quartum

Eufrasia.

Endiuia fri. in primo, hum. in fine primi: & hæc hu. sed sicca est sic in primo

Eupatorium ca. in primo, sic. in secundo

F

Fisticus ca. in primo

Faba sicca fri. sic.

Faba humida fri. humida in primo

Feniculus ca. in tertio, sic. in primo

Fenu græcum ca. in fine primi, sic. in principio primi.

Ficus ca. in primo sic. in secundo, sed humida ca. hu.

Filipendula ca. sic. in tertio

Fragaria fri. hu. in primo

Fraxinus fri. sic. in secundo

Fumus terræ ca. sic. in secundo, uel uersus primum.

Fungus fri. hu.

Faseolus ca. hu. in primo.

Filix foemina, ca. in tertio, sic. in secundo.

G

Galanga ca. sic. in tertio

Gariofilus ca. sic. in secundo.

Galbanum ca. in tertio, sic. in secundo.

Galla immatura fri. in secundo sic. in tertio.

Genefta ca. sic. in secundo

Genciana ca. sic. in tertio.

Gitt ca. sic. in tertio

Glans fri. in primo, sic. in secundo

Granatum dulce fri. in primo, hu. in secundo.

Granatum acetosum, fri. in secundo, sic. in secundo.

Gramen fri. in primo, hu. & sic. in medio.

Gypsum fri. siccum

Gumi arabicum, fri. sic. in primo

H

Hermodactylus ca. sic. in secundo.

I

Iringus celestini coloris, ca. in primo, hum. in secundo.

Iringus albus, fri. sic.

Iuiube secundum aliquos, ca. hu. in primo, alij fri. in primo hu. & sic. æqualis

Iusquiamus fri. in tertio, sic. in secundo

Iuniperus ca. in tertio, sic. in principio tertij.

K

Karabe ca. in primo, sic. in secundo.

A P P E N D I X.

☞ Kalendula ca. sic.

L

Lacca ca. sic. in tertio. alij ca. in primo. sicca in secundo.

Laudanum ca. hu. in fine primi. Ioannes de sancto Amando ca. sic. in primo.

Lapis margarita, fri. sic. in secundo.

Lapis smaragdus fri. sic.

Lapis hyacinthus, fri.

Lapis lasuli, fri. in secundo, sic. in tertio.

Lapis armenus ca. in principio secundi, sic. in secundo.

Lapis ematites, frigid. in primo, sicca in secundo.

Lauendula ca. sic.

Lactuca asini ca. sic. in principio secundi.

Lactuca domestica fri. hu.

Laurus ca. sic.

Lac fri. hu. temperate.

Lac acidum fri. sic.

Lepus fri. sic.

Leuisticus ca. sic. in secundo.

Lenticula aquæ frig. hu. in primo

Lens fri. sic. in primo

Lentis cortex ca. sic. in primo.

Lignum aloes ca. sic. in secundo.

Lingua auis ca. hu. in primo

Licium ca. & fri. in medio, sic. in secundo

Liquiricia ca. tepide, hu. temperate.

Linum cal. in primo, hu. & sic. in medio, id est, æquale.

Lilium celeste ca. in secundo, sic. in tertio.

Lupulus fri. sic. in primo.

Lilium album ca. sic. in secundo

Lilium conuallium ca. sic. in primo.

Limon fri. hum. ad secundum.

M

Margarita fri. sic. uersus primum

Macis ca. in secundo, sic. in secundo: & plus

Macedonicum, ca. sic. in tertio

Mastix ca. sic. in tertio

Maiorana ca. sic. in tertio

Manna ca. in primo, hu. & sic. temperate

Mandragora fri. sic. in tertio.

Mercurius ca. hu. in quarto. Auicenna frig. hu. in secundo.

Mezereon ca. sic. in quarto

Mercurialis ca. sic. in primo.

Mellissa ca. sic. in secundo.

Mellilotum ca. sic. in primo

Menta, ca. sic. in tertio

Melon fri. hum. in secundo. semen eius sic. cum fri. hu. in primo.

Meu ca. sic. in tertio.

Mel ca. sic. in secundo

Myrtus fri. in primo, sic. in secundo.

Mirabolani fri. in primo, sic. in secundo.

Mirta ca. sic. in secundo.

Millefolium fri. sic.

Milium fri. in primo, sic. in secundo.

Malua, & illa est domestica, ca. hu. in primo

Milium solis ca. sic. in tertio.

Muscus ca. in secundo, sic. in tertio: alij cal. sic. in secundo.

N

Nasturtium ca. sic. in tertio.

Nenufar fri. in secundo, hu. in tertio

Nigella ca. sic. in tertio, certi ca. in tertio, sic. in secundo.

Nux indica, ca. in secundo, hum. in primo.

Nux ca. in tertio, sic. in secundo

Nux muscata ca. sic. in secundo.

O

Olibanum ca. in secundo, sic. in primo.

Oliua matura ca. temperate

Oliua inmatura fri. sic.

Opoponacum ca. sic. in tertio, sic. in secun.

Opium fri. sic. in tertio usq; ad quartum

Origanum ca. sic. in secundo

Orobus ca. in primo, sic. in tertio

Ordeum fri. sic. in primo

Os de corde cerui, certi ca. dicunt: alij frigidum & siccum.

P

Paritaria ca. sic. in tertio: semen eius fri. hu.

Papauer domesticum fri. sic. in secundo

Papauer nigrum fri. sic. in tertio

Paucedanum ca. sic. in principio tertij

Pira acerba fri. sic. ad secundum

Pira perfecte matura, fri. hu. in primo

Pira medie matura, fri. sic. in primo

Poma fri. hu. in primo

Penidium ca. sic. in primo

Perficum frig. in secundo, hu. in primo: alij fri. in primo, hu. in secundo

Petroselinum ca. sic. in tertio

Pionia ca. sic. in secundo

Petrolium ca. in tertio, sic. usq; ad quartum

Piper ca. in quarto, sic. in secundo: alij ca. sic. ultra tertium.

Piper longum ca. sic. & magis stipiticum

Piper album, calidius siccus longo

Piper nigrum calidius siccus albo

Pinea ca. in secundo, sic. in primo

Piscacia ca. sic. temperate

Piretrum ca. sic. in tertio

Pilosella ca. parum, sic. in secundo

Plantago maior fri. sic. in secundo

Polium ca. in secundo, sic. in tertio

Polipodium ca. in tertio, sic. in secundo

Portulaca fri. in tertio, hu. in secundo

Polytricum fri. sic. in primo

Porrum ca. sic. in tertio

Pellicula interior stomachi

Pulegium comune ca. sic. in tertio.

C

A

B

C Pruna dulcia fri. hu. in secundo
 Pruna mēsa. i. media, fri. in secundo
 Prassium ca. sic. in secundo
 Plumbum fri. hum.
 Psillium fri. in secundo, sic. & hu. in medio
 Psillij substantia interior ca. sic. in quarto
 Psillij substantia exterior, fri. hu. in secundo

R

Reubarbarum ca. sic. in secundo
 Reuponticum ca. sic. in secundo
 Resina, ca. in secundo sic. in primo
 Resina ca. minus terbēthina, sic. plus terben-
 thina.
 Colofonia ca. minus, sic. plus, præcipue re-
 spectiue.
 Sed colofonia secundum Paulum ca. in pri-
 mo, sic. in secundo.
 Raffanus ca. in tertio, sic. in secundo, aut hu.
 in primo: sed semen ca. sic. in secundo
 Ribes fri. sic. in secundo
 Rosmarinus ca. sic. in tertio
 Rosa fri. in primo, sic. in secundo: & hoc sicca.
 Rubra tinctorum ca. sic. in secundo

S

D Sandalus albus fri. sic. in tertio: alij fri. in se-
 cundo, sic. in primo
 Sandalus citrinus, fri. in tertio, sic. in secun.
 Sal gemmæ ca. sic.
 Sal nitri, ca. sic. in secundo
 Sol armoniacus ca. sic. in quarto
 Sal indi ca. in principio secundi, hum. in me-
 dio primi
 Sanguis draconis ca. in primo, sic. in secundo
 Sanguis hirci
 Sarcocolla ca. sic. in tertio
 Satureia ca. sic. in tertio
 Saxifragia ca. sic. in tertio
 Sanguinaria
 Saluia secundum Serapionem cal. sic. in se-
 cundo, alij in tertio
 Sauina ca. sic. in tertio
 Saniculus
 Spina alba idem, ca. sic. in primo.
 Bedeguar.
 Sandaraca ca. sic. in secundo, Serapio.
 Sambucus ca. sic. in tertio
 Sal cōmune ca. sic. in secundo
 Salix fri. sic. in primo.
 Satyrion ca. hu. in secundo
 Sene ca. in principio secundi, sic. in primo
 Scamonea ca. sic. in tertio
 Seta ca. sic. tēperate, aut in primo. Alij fri. sic.
 Serapinum ca. sic. in tertio
 Sebesten in actiuis æqualis, in passiuis hu. in
 primo
 Scabiosa ca. sic. in secundo
 Scolopendria ca. in primo: alij in secundo,
 sic. in secundo.

Serpillus ca. sic. in tertio
 Scariolæ semen fri. in primo, sic. aliquo-
 modum; alij uersus tertium.
 Sepum.
 Scrophularia.
 Semperuiuum
 Siler montanum ca. sic. in secundo
 Siligo
 Sinapis ca. sic. in medio quarti: alij ca. in pri-
 mo, sic. in secundo
 Sesamum ca. in secundo, hu. in primo
 Solatrum frig. in secundo, hu. & sic. in me-
 dio: certi fri. & sic. in tertio.
 Spica ca. in tertio, sic. in secundo
 Spodium frig. in secundo, sic. in tertio.
 Sparagus
 Squinantum, ca. sic. in primo
 Squilla ca. sic. in tertio
 Sticados ara. ca. in tertio, sic. in tertio
 Sticados citrinum ca. sic. in tertio
 Semen lini ca. in primo, hu. in primo
 Serum fri. hu. in primo
 Secacul ca. in primo., hu. in secundo
 Stineus cal. sic. in tertio, alij ca. hu. in primo
 Stafisagria ca. sic. in tertio.
 Storax calamita ca. in secundo, sic. in primo.
 Sulfur ca. sic. in quarto.
 Sumach fri. in secundo, sic. in tertio

T

Testiculus uulpis, ca. hu. in secundo
 Tamarindus fri. sic. in tertio., aut in secundo.
 Tartarum ca. sic. in tertio
 Tamariscus ca. sic. in secundo.
 Taraxacon
 Tapsus barbatus, fri. sic. in secundo
 Terra sigillata, temperata
 Thimus ca. sic. in tertio
 Thimiana.
 Tormentilla fri. sic. in tertio
 Thutia.
 Turbith ca. sic. in tertio.

V

Valeriana ca. sic. in tertio.
 Vernisium ca. sic. in secundo.
 Vitriolum ca. sic. in quarto
 Vrtica ca. sic. in tertio
 Vinea ca. in primo, sic. in secundo.
 Vua passularia acerba, fri. hu.
 Vua passularia matura ca. in primo, hu. in
 secundo.
 Virga pastoris fri. sic. in tertio
 Vernix ca. sic. in secundo, Serapio.
 Vngula caballina cal. hu. in primo
 Viola fri. hu. recens in primo, exsiccata mi-
 Vmbilicus marinus fri. sic. (nus hu.)

H I Y

Hippoquistidos fri. sic. in tertio.

A P P E N D I X.

Hypericon ca. sic. in tertio
 Hyfopus herba, ca. sic. in tertio
 Hyfopus humida, ca. in primo, hu. in secū.

Z

Zinziber ca. in secūdo, hu. in primo: & hoc recens. quia exsiccatum sic. in primo.

Zedoaria ca. in tertio, sic. in secundo

Zuccarum ru. unius decoctionis, calidum.

Zuccarum duarum decoctionum, ca. in medio primi.

Zuccarum trium decoctionum, temperatum est: & Auicenna dicit frigidius, id est, minus calidum: quia per decoctionem partes igneae calidae subtiles consumuntur.

Zuccarum de quanto plus antiquatur, de tanto plus exsiccat, ita siccum dicitur respectu noui.

Zuccarum penidij ca. hu. in primo.

¶ Calida in primo: sicca in eodē, aut in secundo.

Abinthium ca. in primo, sic. in secūdo, uel ter. succus eius calidior.

Agaricus ca. in primo, sic. in secundo

Aristolochia ca. in primo, sic. in secundo

Bacca lauri ca. sic.

Betonica ca. sic. in primo.

Colofonia ca. minus, sic. plus, maxime respectiue.

Calendula ca. sic.

Caulis ca. in primo, sic. in secundo

Cardamomum maius ca. sic. in primo

Camomilla ca. sic. in primo

Citri cortex ca. in primo, sic. in secundo, aut æqualis.

Cicer album ca. sic. in primo

Coagulum ca. sic.

Cornu cerui.

Cuscuta ca. in primo, sic. in secundo

Cipressus ca. in primo, sic. in secundo

Cipressi nux calida, sicca

Dactylus calida, sicca in primo: alij ca. hum. in secundo.

Eupatorium ca. in primo, sic. in secundo

Fenugrecum ca. in fine primi, sic. in primo

Ficus sicca ca. in primo, sic. in secundo

Ficus humida ca. humida.

Garioffilus ca. sic. in tertio

Kalendula calida, sicca.

Lapis armenus ca. in principio secundi, sic. in secundo.

Lauendula calida, sicca

Lactuca asini ca. sic. in principio secundi.

Laurus ca. sic.

Lentis cortex ca. sic. in primo

Lilium connalium ca. sic. in primo

Manna ca. in primo, sic. & hu. temperate

Manna calida in primo, sicca & humida temperate.

Mercurialis ca. sic. in primo

Mellilotum ca. sic. in primo

Orobus ca. in primo, sic. in tertio

Pilosella ca. parum, sic. in secundo

Resina ca. minus, sic. plus

Seta ca. sic. in primo

Sene ca. in principio secundi, sic. in primo

Scolopendria ca. in primo, sic. in secundo

Serpētaria maior, & minor: ca. sic. in primo,

Squinantum ca. sic. in primo

Vinea ca. in primo, sic. in secundo

Zuccarum rubeum, ca.

Zuccarum duarum decoctionum ca. in medio primi.

Zuccarū de quāto antiquius, de tanto plus exsiccat: ita siccum dicitur respectu noui. sc.

¶ Calida in secundo, sicca in eodē, aut tertio.

Acorus ca. sic. in secundo

Agrimonia ca. sic. in secundo

Aloe sic. in principio secundi, sic. in tertio

Amomum ca. sic. in secundo, Aui.

Ambra ca. in secundo, sic. in primo

Artemisia ca. sic. in secundo

Aranciae cortex ca. sic. in secūdo.

Basilicon ca. sic. in fine secundi

Blacca bisantia, ca. sic. in secundo

Carpobalsamum ca. sic. in secundo

Carthamus ca. in secundo, sic. in tertio

Capparis ca. sic. in secundo

Centaurea maior, & minor ca. sic. in secun.

Chelidonia ca. sic.

Chelri ca. sic.

Ciperus ca. sic. in secundo

Crocus ca. in secundo, sic. in primo

Coagulum ca. sic.

Epithimum ca. sic. in secundo

Fumus terræ, ca. sic. in secundo

Genesta ca. sic. in secundo

Hermodaetylus ca. sic. in secundo

Kalendula ca. sic.

Lapis lasuli ca. in secundo, sic. in tertio

Lapis armenus ca. in principio secundi, sic. in secundo.

Lauendula ca. sic.

Lactuca asini ca. sic. in principio secundi

Laurus ca. sic.

Leuisticus ca. sic. in secundo

Lignum aloes, ca. sic. in secundo

Lilium coeleste ca. in secundo, sic. in tertio

Lilium album, ca. sic. in secundo

Macis ca. & fri. non est operatio manifesta,

sic. in tertio.

Mellissa ca. sic. in secundo

Mel ca. sic. in secundo

Myrrha ca. sic. in secundo

Muscus ca. in secundo, sic. in tertio

Nux muscata ca. sic. in secundo.

C Nux cypressi, ca. sic.
 Olibanum ca. in secundo, sic. in primo
 Origanum ca. sic. in secundo.
 Pionia ca. sic. in secundo
 Pinea ca. in secundo, sic. in primo
 Pilosella ca. parum, sic. in secundo
 Polium ca. in secundo, sic. in tertio
 Prassium ca. sic. in secundo.
 Reubarbarum ca. sic. in secundo
 Reuponticum ca. sic. in secundo
 Rubea tinctorum, ca. sic. in secundo
 Resina ca. in secundo, sic. in primo
 Sal nitri ca. sic. in secundo
 Satyrion ca. sic. in secundo
 Sene ca. in principio secundi, sic. in primo
 Scabiosa ca. sic. in secundo
 Siler montanum ca. sic. in secundo
 Storax calamita ca. in secundo, sic. in primo.
 Tamariscus ca. sic. in secundo.
 Vernisium ca. sic. in secundo.

¶ Calida in tertio, sicca in secundo uel tertio.

Abrotanum ca. in tertio, sic. in secundo : secundum Auic. ca. sic. in secundo.
 Agnus castus calidus, sic. in tertio, alij in secundo.

D Allium domesticum ca. sic. in tertio
 Alumen ca. sic. in tertio, alij in quarto
 Ameos ca. sic. in tertio
 Anetum cal. in tertio, sic. in principio secundi.
 Anisum ca. sic. in tertio
 Anthos ca. sic. in tertio.
 Apium domesticum cal. in principio tertij sic. in medio tertij.
 Armoniacum ca. in tertio, sic. in secundo
 Arsenicum ca. in tertio, sic. in secundo
 Asa fetida, ca. sic. in tertio
 Asara baccara ca. sic. in tertio.
 Balsamita ca. sic. in tertio
 Ben magnum ca. in principio tertij, sicca in secundo.
 Brionia ca. sic. in tertio
 Bitumen iudaicum ca. sic. in tertio
 Castoreum ca. in fine tertij, sic. in secundo
 Cardamomū minus simpliciter ca. si. in ter.
 Calamus aromaticus ca. sic. in tertio
 Cassia lignea ca. sic. in tertio
 Cantharides ca. sic. in tertio
 Camedreos ca. sic. in tertio
 Camepytheos ca. sic.
 Calamentuum ca. sic. in tertio
 Carui ca. sic. in tertio
 Cretanus marinus ca. sic.
 Ciclamen ca. sic. in tertio
 Cinnamonum ca. sic. in tertio
 Ciminum ca. sic. in tertio
 Costus ca. sic. in tertio.

Coloquiutida ca. in tertio, sic. in tertio.
 Diptamus ca. sic. in tertio
 Doronicum ca. sic. in tertio
 Elleborus ca. sic. in medio tertij
 Esula ca. sic. in tertio
 Feniculus ca. in tertio, sic. in primo
 Filipendula ca. sic. in tertio
 Filex foemina ca. in tertio, sicca in secundo
 Galanga ca. sic. in tertio
 Galbanum ca. in tertio, sic. in secundo
 Genciana ca. sic. in tertio
 Gith ca. sic. in tertio.
 Iuniperus calida in tertio, sicca in principio tertij
 Lacca ca. sic. in tertio
 Macedonicum ca. sic. in tertio
 Mastix ca. sic. in tertio
 Maiorana ca. sic. in tertio
 Menta ca. sic. in tertio
 Meu ca. sic. in tertio
 Miliū solis ca. sic. in tertio
 Nasturtium ca. sic. in tertio
 Nigella ca. sic. in tertio
 Nux. ca. in tertio, sic.
 Cortex adusta. in secundo.
 Oppoponacum cal. in tertio, sicca in secundo.
 Paritaria ca. sic. in tertio
 Peucedanum ca. sic. in principio tertij
 Petroselinum ca. sic. in tertio
 Petroleum calidum in tertio, sicca usq; ad quartum.
 Piretrum ca. sic. in tertio
 Porrum ca. sic. in tertio
 Pulegium commune calidum, sicca in tertio.
 Raffanus ca. in tertio, sic. in secundo
 Rosmarinus ca. sic. in tertio
 Sarcocolla ca. sic. in tertio
 Satureia ca. sic. in tertio
 Saxifraga ca. sic. in tertio
 Sauina ca. sic. in tertio
 Sambucus ca. sic. in tertio
 Scamonea ca. sic. in tertio
 Serapinum ca. sic. in tertio
 Serpillus ca. sic. in tertio
 Spica ca. in tertio, sic. in secundo.
 Squilla ca. sic. in tertio
 Sticados ara. ca. sic. in tertio
 Sticados citrinum ca. sic. in tertio
 Stineus ca. sic. in tertio
 Stasifagria ca. sic. in tertio
 Tartarum ca. sic. in tertio
 Turbith ca. sic. in tertio
 Valeriana ca. sic. in tertio
 Vrtica ca. sic. in tertio
 Hypericon ca. sic. in tertio
 Hyssopus herba, ca. sic. in tertio
 Zedoaria ca. in tertio, sicca in secundo.

¶ Calida in quarto, sicca in tertio, uel quarto.

Anacardus ca. sic. in quarto
 Borax ca. sic. in quarto
 Erugo æris
 Flos æris ca. & sic. ad quantum
 Aes uiride
 Euforbium ca. sic. ad quantum
 Mezereon ca. sic. ad quantum
 Piper ca. in quarto, sic. in secundo
 Psylli substantia interior, ca. sic. in quarto
 Sal armoniacus, ca. sic. in quarto
 Sinapis ca. sic. in medio quarti
 Sulfur ca. sic. in quarto
 Vitriolum ca. sic. in quarto

¶ Calida, & humida.

Argentum uiuum, secundum Dioscoridem, ca. hu. in quarto
 Amygdala dulcis, ca. hu. in primo
 Amidum ca. hu.
 Stincus ca. hu. in primo
 Baucia ca. in medio secundi
 idem
 Pastinaca hu. in primo
 Bdellium iudaicum, cali. in secundo, hu. in primo
 Been radix, ca. hu. in secundo
 Borago ca. hu. in medio primi
 Buglossa ca. temperate, humi. in fine primi
 Butyrum crudum, recens, idem, cali, humi. in primo
 Branca ursina, ca. hu. in secundo
 Cassia fistula, ca. hu. in primo
 Laudanum ca. hu. in fine primi
 Bardana. idem ca. hu. in primo
 Ungula caballina
 Satyrion, testiculus uulpis idem, cali. hu. in secundo
 Pastinaca ca. hu. in secundo
 Cataputia, ca. in tertio, hu. in primo
 Enula campana, cali. in secundo, humi. in primo
 Eruca ca. hu. in secundo
 Faseolus ca. hu. in primo
 Iringus celestini coloris, cali. in secundo, humi.
 Lingua auis, cali. humi. in primo, alij in secundo
 Liquiritia ca. tepide, hu. temperate
 Linum ca. in primo, hu. & sic. in medio
 Mercurius cali. humi. in quarto, & hoc secundum Paulum. Sed Auicennæ frigi. humi. in secundo
 Nux indica, ca. in secundo, hu. in primo
 Sal indus cali. in principio secundi, humi. in medio primi.
 Sisamum ca. in secundo, hu. in primo

Vua passularia matura, cali. in primo, humi. in secundo

Zuccarum penidij, ca. hu. in primo.

¶ De temperatis calidis, & siccis.

Capillus Veneris, ca. fri. medium, sic.
 Cubeba ca. sic. temperate
 Piscacia ca. sic. temperate
 Seta ca. sic. temperate
 Oliua matura, ca. temperate
 Sebesten ca. fri. in medio.

¶ De temperatis absolute.

Terra sigillata
 Zuccarum trium decoctionum temperatum: sed Auicenna secundo Canone dicit frigidius. i. minus calidū, quia per decoctionem partes subtiliores igne consumuntur.

¶ De frigidis in primo, & siccis in eodē, aut in secūdo.

Acetosa fri. in primo, sic. in secundo
 Anguriæ semen, fri. in primo, sic. in primo
 Citonium frigi. in primo, sic. in principio secundi
 Ciperus frigi. in primo, sic. in principio secundi
 Cynoglossa fri. sic.
 Coriandrum frigi. in fine primi, sic. in secundo
 Cauda equina, frigi. in primo, sic. in secundo
 Epatica fri. sic. in primo
 Endiuia sicca, fri. sic. in primo
 Endiuia humida, frigi. in primo, humi. in fine primi
 Faba sicca, fri. sic.
 Glans fri. in primo, sic. in secundo
 Gramen fri. in primo, hu. & sic. in medio
 Gypsum fri. sic.
 Iringus albus, fri. sic.
 Iuiubæ frigid. in primo, humid. et sic. æqualis.
 Lapis smaragdus fri. sic.
 Lapis hyacinthus fri.
 Lapis ematites fri. sic.
 Lac acetosum fri. sic.
 Lepus fri. sic.
 Lens fri. sic. in primo
 Licium cali. & frig. in medio, siccum in secundo.
 Mirabolani frigidi in primo, sicci in secundo.
 Millefolium fri. sic.
 Milium frigidum in primo, siccum in secundo.
 Oliua immatura fri. sic.
 Ordeum fri. sic. in primo.

A P P E N D I X

C Os de corde cerui fri. sic. secundum certos, alij ca. dicunt
 Rosa fri. in primo, sic. in secundo: & hoc sicca
 Salix fri. & sic. in primo
 Aes ustum fri. sic.

¶ De frigidis in secundo, siccis in eodem, aut tertio.

Acacia fri. in secundo, sic. in tertio
 Alkefengi fri. sic. in secundo
 Balauftia fri. sic. in secundo
 Bolus armenus, fri. sic. in secundo
 Cerusa fri. sic. in secundo
 Citonij carnositas, fri. sic. in secundo
 Cicorea domestica, fri. sic. in secundo
 Corallus fri. sic. in secundo.
 Fraxinus fri. sic. in secundo
 Galla inmatura foriter stiptica, fri. in secundo, sic. in tertio
 Granatum acetosum fri. sic. in secundo
 Papauer domesticum fri. sic. in secundo
 Psillium fri. in secundo, sic. & hu. in medio
 Ribes fri. sic. in secundo
D Spodium fri. in secundo, sic. in tertio
 Sumach fri. in secundo, sic. in tertio
 Tapsus barbatus fri. sic. in secundo
 Solatrum fri. in secundo, humi. & sic. medium tenet
 Pruna mela. i. media, fri. in secundo.

¶ De frigidis in tertio, & siccis in secundo, aut tertio.

Antimonium fri. sic. in tertio
 Berberis fri. sic. in fine tertij
 Camfora fri. sic. in tertio
 Cicuta fri. sic. in tertio ad quartum
 Hyoscyamus fri. in tertio, sic. in secundo
 Mandragora fri. sic. in tertio
 Opium fri. sic. in tertio, usq; ad quartum
 Papauer nigrum fri. sic. in tertio
 Sandalus albus fri. sic. in tertio
 Sandalus citrinus fri. in tertio, sic. in secundo
 Tamarindus fri. sic. in tertio

Tormentilla fri. sic. in tertio
 Virga pastoris, fri. sic. in tertio
 Hippo quistidos fri. sic. in tertio
 Lapis margarita, fri. sic. in secundo.

¶ De frigidis & humidis.

Argentum uiuum secundum Auicennam, frigi. humi. in secundo, secundum Dioscoridem, cali. humi. in quarto

Anguria, fri. hu. in secundo
 Arancia tota fri. hu. in principio primi
 Arancia acetositas fri. hu. in secundo
 Bleta agrestis fri. hu. in secundo
 Bleta alba fri. in primo, hu. in secundo
 Centumnodia
 Corrigiola idem, fri. hu. in secundo, uel in principio tertij.
 Cauda uulpis
 Sanguinaria
 Virga pastoris foemina
 Cerusa fri. hu. in primo
 Cucumer fri. hu. in secundo
 Cucurbita fri. hu. in secundo
 Crisomula fri. hu. in secundo
 Dragagantum frigi. in secundo humi. in primo
 Faba hu. fri. humida in primo
 Fragaria fri. hu. in primo
 Fungus fri. hu.
 Granatum dulce frigi. in primo, humi. in secundo

Lactuca domestica fri. hu.
 Limon fri. hu. usq; ad secundum
 Melon fri. hu. in secundo
 Melonis semen siccum fri. hu. in primo
 Nenufar fri. in secundo, hu. in tertio
 Parietariae semen fri. hu.
 Persicum fri. in secundo, hu. in primo
 Portulaca fri. in tertio, hu. in secundo
 Plumbum fri. hu.
 Psillij substantia exterior fri. hu. in secundo
 Vua passularia, acerba, fri. & humida.

¶ De frigidis & humidis temperate.

Lac frigi. humi. temperate.

S I M P L I C I V M

operationes & effectus

V A R I I.

N A M S V N T

A P P E N D I X.

**EMATRATIVA, Sive
ue Suppuratiua.**

Aqua tepida	Maluaulci & radix, & femen
Oleum dulce	Pinguedines cōmunes
Storax liquida	Farina tritici
Fruentum cum o- leo pauco	Oleum & aqua coctū
Sudor hominis	Viola
Semen lini	Butyrum
Sticas	Fruentum cum aqua
Succus Sambuci	Hydromel tepidum
Malua	Salua hominis ieiuni
Fœnogræcum	Pinguedo porci
Lapdanum	Cepæ
Anethum	Medulla panis cum o- leo, & aqua
Farina lini, & oleum	

**EMVNDIFICATI-
ua, & Absterfiua.**

Elleborus albus	Semen atriplicis
Luoini	Fruentum
Amygdalæ amaræ	Diptamus
Aes ustum	Vinum dulce
Sigillum Salomonis	Anethum
Mastix	Calamentum
Myrrha	Raphanus
Iris	Sticas
Farina ordeï	Spuma maris
Farina fabarum	Coctana
Agaricus	Rubea tinctoris
Vitriolum	Prassium
Thus	Cucumer
Cerufa	Sapa
Mumia	Lac mulieris
Pix liquida	Liquiricia
Tamariscus	Scorodon
Cassia fistula	Tapfia
Eupatorium	Staphisagria
Orobus	Semen melonis
Pineæ	Mel Tamarisci
Fumus terræ	Genciana
Porrum	Asphaltus.

EMOLLIFICATIUA.

Chamomilla	Mastix
Eupatorium	Opoponax
Melliletum	Galbanum
Armoniacum	Adeps caprinus
Altheæ radix	Adeps porcinius
Olea uetera, & calida	Storax liquida
Oleum liliorum	Abfinthiū Bdelium.

EMPERTIUA.

Capparis	Acorus
Vrtica	Raphanus
Iris	Cuscuta
Sambucus	Asparagi
Apium	Cinnamomum
Scolopendria	Asarum

Hissopus
Aristolochia
Squinantum
Aphodylli.
Genciana
Costus
Peucedanum

EMFORTIUS apertiu.

Ciclamen
Allium
Cepæ
Oleum de auellanis

EMEXTRACTIUA.

Serapinum
Asa foetida
Magnes
Maiorana
Diptamus
Apium
Animalium stercora
Pyretum

EMINCARNATIUA.

Thus
Iris
Lithargyrion
Arnoglossa
Aspalathus
Semen atriplicis
Alœc

EMINCISIUA.

Scylla
Scorodon
Eupatorium
Cypirus
Chamædrys
Chamæpithys
Piper nigrum
Ruta

EMATTENIATIUA.

Aphodilli
Cuscuta
Abrotanum
Aristolochia
Aceti fex
Narcissus
Pineæ
Cicuta
Carica
Flores uini
Mastix
Ruta
Sabina
Sticas
Semen lini
Vuæ passæ
Calamentum
Petroleum

Lacca
Petroselinum
Abrotanum
Colocassia
Rubus
Bruftius
Capillus Veneris

Omnia fella grossa
Oleum liliorum
Amurca
Oleum petroleum.

Sulfur
Petroleum
Tapfia
Armoniacum
Lolium
Aristolochia
Radix cannæ
Ciclamen.

Orobus
Oryza
Symphiton
Cerufa
Plumbum
Mel
Cinis tamarisci.

Nitrum
Mel
Cepæ
Ius cicerum
Ius lentium
Ius ordeï
Acetum
Subtilia acida.

Pix naualis
Eupatorium
Fœnogræcum
Grana citri
Nitrum
Semen urticæ
Sambucus
Scolopendria
Stercus muris
Tapfia
Cinnamomum
Pix liquida
Hysopus
Armoniacum
Oleum balsami
Cupressus
Genciana
Mentastrum

A P P E N D I X

C Iris.
Euforbium;
Ameos fe.
Afa foetida.
Agnus castus.
Arnorum.
Galbanum.
Opoponacum.

C R A I F I C A T I V A .

Oleum uetus.
Afa foetida.
Melilotum.
Chamomilla.
Absinthium.
Radix sambuci.
Ruta agrestis.
Althea.

Plumbum.
Chamepithys.
Capparis.
Eruca herba, & se-
men.
Furfur.
Genciana.
Malobathrum.

Abrotanum.
Victriolum.
Rosmarinus.
Costus.
Anisum.
Foenogracum.
Farina ordei.

C D I A P H O R E T I C A , id
est, penetratiua & resolutiua.

Mentastrum.
Ruta.
Piretrum.
Pix utraq.
Galbanum.
Brionia.
Sal.
Ficus sicca.
Prasium.
Armoniacum.

Se. urticae.
Sauina.
Mel.
Cepe.
Raphanus.
Furfures.
Balauftium.
Abrotanum.
Agaricus.
Radix marathri.

C S E D A T I V A doloris.

D Cerefolium.
Chamomilla.
Se. lini.
Hermodactyli.
Ruta.
Thus.
Carui
Pyretrum
Sinapi
Afa foetida
Serapinum
Oleum oliuarum
Nigella
Carpobalsamum
Xylobalsamum

Petroleum.
Sambucus.
Althea.
Pinguedines calidae.
Nasturcium.
Stercus columbinum
Oleum nucum
Opoponax
Castoreum
Leuisticus
Maiorana
Petroselinum
Euforbium
Furfur
Galbanum.

C M O R D I C A T I V A
& Caustica.

Porrum
Sal gemmeus
Arsenicum
Cepe

Pyretrum
Cantharides
Piper
Elleborus.

C I N D V R A T I V A .

Psyllium
Semperuiuum
Hyoscyamus
Portulaca

Solatrū
Papauer
Mandragora
Aqua lactucae
Tribuli.

C R E P E R C V S S I V A .

Cimolia
Rosa
Barba Iouis
Galla
Lilium
Glandes
Hyoscyamus
Myrtus

Plumbum
Solatrū
Papauer
Memitha.
Semperuiuum
Hypocystis
Acacia
Balauftium.

C O P I L A T I V A , E T
obstructiua.

Panis azimus
Anylon
Dactyli

Omnes cibi crassi
Pinguedines
Caseus.

C O N S T R I C T I V A .

Balauftia
Ferrugo
Corallus albus
Terra sigillata
Tucia
Hyacinthus
Pentaphyllon
Stercus asini
Haematites
Dragaganthum
Fabae
Filtrum ustum
Gypsum
Antimonium
Poma cupressi
Cinis aromatum
Mumia Myrtus

Gallae
Sanguis columbae
Cinis cornu uaccini.
Plantago
Thus, quod etiam con-
solidat
Gummi arabicum
Argilla
Atramentum ustum
Hypocystis
Alumen
Virga pastoris
Acacia
Sumach
Sanguis uaccineus
Pili leporis
Succus salicis.

C O N S T R I C T I S
ua Alui.

Cydonia mala
Corna
Sorba
Gallae
Hypocystis
Mastix
Mora celsi immatura
Myrtilli
Menta cum aceto
Acacia
Rosae
Alumen
Sang. draconis
Balauftia
Interior cortex casta-
nearum
Coagulum leporis
Folia cupressi
Lithargyrium
Fabae.

Lentes
Sumachus
Spodium
Berberis
Caules
Pyra immatura
Mala pontica
Bolus armenus
Lac asinae
Anylum

Corallium
Plantago
Lac caprinum
Dragangantum
Caseus
Hepata animalium in
aceto elixa
Terra sigillata
Miliū

Semen papaueris
nigri.

A P P E N D I X

◻ CICATRIZATIVA,
sive Consolidatiua
& indurati-
ua cutis.

Aloe lotum
Gummi frigidum, & ficcum.
Galla   Balauftium
Aes uftum   Lithargyrium
Spodium   Condili
Plumbum uftum   Cachimia.

◻ COAGVLATIVA.

Gipsum   Albumina ouorum
Thuris cortex   Myrtus
Bdellium   Lithargyrium
Balauftia   Serpentina
Fuligo e folijs Cyprefsi.
Sanguis draconis.   Sarcocolla
Asphalatus   Amylon
Lolium   Tegula ufta
Symphytum   Pili leporis ufti
Fabæ   Bolus armenus
A L O E.   Filtrum uftum

Mucillago.
Alcogeneitas, quæ manet a rebus quæ ge-
runtur.

◻ STVPEFACTIVA.

Lentigo aquæ
Papauer nigrum
Retentio diuturna in aqua frigida.
Torpedo pifcis   Semperuiuum
Portulaca   Hyofcyamus
Lactuca   Phillium
Aqua Solatri

◻ ὑπνοτικὰ id est, Somnifera alia.

Nenuphar   Rosa
Salices   Solatrum
Viola   Semperuiuum
Mandragora   Semen Papaueris albi;
Cucurbita   Opium
Lactuca   Hyofcyamus

Omnia quæ humidiora frigidioraq; natura
sunt.

Balneæq; liberaliores somnum inducunt.

**◻ LENITIVA
communia.**

Cassia fistula   Viola
Malua   Lapathum acutum
Pineæ   Iuiubæ
Aqua ordel   Oleum dulce
Pinguedines   Amylon
Dragagantum   Penidiæ
Semen Citoniorū   Glycyriza
Borrago   Phillium

Mercurialis
Bacharum
Vinum dulce.

◻ λιθωτρικα, id est, frangentia lapidem.

Saxifraga
Bdellium
Nitrum
Balsamus
Sanguis hyrci
Petrofelinum
Squinantum
Cyperus
Fistici
Abrotanum
Puluis nitri ufti
Iris
Scolopendria
Radix Peoniae
Baccæ lauri
Radix lupini
Scorodon

◻ λιουρητικὰ.

Petrofelinum
Apium
Squinantum
Capilli Veneris
Leuisticus
Pulicaria
Cæpe
Fumus terræ
Carui
Bruscus
Cartamus
Acorus
Armoniacum
Nasturtium
Cyperus
Affodilli
Eupatorium
Daucus
Betonica
Nigella
Porri
Cantharides
Costus
Sauina
Sesilis
Cuscuta
Apes uftæ
Abrotonum
Peucedanum
Pentaphyllon

**◻ M E N S T R V A
prouocant.**

Ladanum
Storax Calamita.

Bleta
Gummi arabicum

A

B

D

A P P E N D I X.

C Abſinthium
 Olei feces
 Xylobalfamum
 Chamæpithys
 Apium
 Serpillum
 Diptamus
 Marathrum
 Sabina
 Ruta
 Aſa foetida.
 Iuniperus
 Pulegium
 Naſturtium
 Marrubium
 Amygdalæ amaræ
 Xylocallia
 Opoponax
 Spica utraq;
 Ariſtolochia
 Præſſium
 Calamentum
 Chamædryſ
 Elleborus uterq;
 Sponſa ſolis
 Viticella
 Iris
 Baucia

D Petroſelinum
 ¶ αιμορροϊδασ προκαλιουσι.
 Millefolium
 Alleluiah
 Scylla
 Mentha
 Oleum radicis Celſi
 Spergula
 Cæpe perſica
 Arſenicum
 Genciana
 Fel tauri
 Ciclamen

¶ αιμορροϊδασ κατιχουσι.
 Verbena
 Thuſ
 Bolus armenus
 Roſe
 Pſidia
 Sanguis draconis
 Sorba
 Acacia
 Plantago
 Giſſum
 Neſpila
 Sigillum Salomonis.

¶ γαλαντοσ γενιτινα
 Semen Anethi
 Marathrum
 Fabæ
 Vitella ouorum

Agaricus
 Cinnamomum
 Serapinum
 Agnus caſtus
 Allium
 Coſtus
 Centaurea
 Affodilli
 Thimus
 Carpobalfamum
 Aniſum
 Trifolium
 Peonia
 Squinantum
 Sefelis
 Genciana
 Hypericon
 Origanum
 Farina lupinorum
 Eupatorium
 Amomum
 Daucus
 Ameos
 Chamomilla
 Fenogrecum
 Nigella
 Leuiſticus
 Abrotanum
 Fu.

Rubea maior
 Nigella
 Os ſepiæ
 Victriolum
 Cyperus
 Pyrethrum
 Cortex radicis Fraxini
 Euforbium
 Bugloſſa
 Centaureum
 Oleum polycariæ

Myrthus
 Maſtix
 Sanguinaria
 Baccæ Cupreſſi
 Galla
 Baccæ Hederæ
 Sigillum Marię
 Gummi
 Balauſtium
 Chamæleon
 Poma ſylueſtria

Aniſum
 Eruca
 Cicer
 Oua forbilia

Ius carniū
 Grana ulmi
 Caſtanæ
 Coſtana
 Galanga
 Coſtum dulce
 Semen Papaueris

¶ προς σιωβειαν.
 Oua auium
 Baucia
 Aſparagus
 Faſcoli
 Piper
 Cicer
 Grana Vlmi
 Porri

M V N D I F I C A N S
 T I A pectus.

Pineæ
 Saccharum
 Iris Naſturtium
 Hyſſopus
 Præſſium
 Calamentum
 Scylla
 Liquiricia
 Ficus
 Inula Campana
 Ruta
 Origanum

¶ Lumbricos necant.
 Lupinorum farina
 Ruta
 Sal gemę
 Mentha
 Cornu cerui
 Petroleum
 Fel taurinum ſuppoſitum uentri
 Sambucus
 Abſinthium
 Graneus
 Mentaſtrum
 Origanum
 Fraxinus

¶ Pediculos cohibent.
 Balnea falſa
 Abſinthium
 Arſenicum
 Oleum amarum.

¶ V E N E N I S re-
 pugnant.
 Pimpinella
 Succus caulium
 Fiſtici
 Baſſamus
 Hypericon

Vinum dulce
 Daſtyli
 Cerebella
 Lingua auis
 Cæpe
 Diadragantum
 Auellana
 Piper longum
 Secacul
 Teſticulari uituli & porci
 Lactuca nouitia
 Pineæ
 Satyrion
 Nux Indica

Butyrum
 Mel
 Daucus
 Porrum
 Caſtoreum
 Sulfur
 Chamomilla
 Vrtica
 Sefelis
 Marrubium
 Amygdalæ
 Ariſtolochia

Polium
 Nigella
 Carui
 Diſtamnus
 Myrrha
 Thimus
 Centaureum
 Perſicorum folia
 Ameos
 Abrotanum

Argentum uiuum
 Staphiſagria
 Pix liquida
 Calamentum
 Orobus
 Cardobenedictus
 Naſturtium
 Cyclamen.

A P P E N D I X

Euforbium	Doronicum
Acetum	Sanguis leporis
Allium	Porrum
Ruta	Diptamus
Herba Paralyfis	Scorodon
Inula	Pix liquida
Testiculi urfi	Mentha
Gentiana	Peonia
Sal	Nuces
Oculus Christi	Tyrus
Tapfus barbatus	Saluia
Castoreum	Cordialia omnia
Oleum potum	

¶ Quatuor presentissima
contra uenena, teste
Manardo.

Thlaspis	Bolus armenus
Terra Sigillata	Scordion.

¶ Confortatiua cordis.

Aurum	Ambra
Moschus	Gariophyllus
Crocus	Satureia
Buglossa	Agnus castus
Cardamomum	Nux muscata
Folium	Macis
Cubebe	Herba musta
Basilicon	Citrulli
Been utrumq;	Carpobalsamus
Cinamomum	Galla muscata
Spica	Rosmarinus
Maiorona	Agrimonia
Melissa	Betonica
Sabina.	

¶ Totum corpus confortant

Sene	Sticas
Cassia fistula	Cuscuta
Folium	Bruscus
Peucedanum	Anesum
Omnes Myrabolani	Borrago
Aurum	Serum caprinum
Vinum aromaticum	Apium
Fumus terræ	Mastix

¶ Rubeam bilem gi-
gnunt.

Ex cibis acris	Acuta
Salsa	Amara
Dulcia	Ruta
Saluia	Ozimum
Eruca	Mentha
Apium hortulanum, id est, Petroselinum.	
Apium commune	Amaracus
Serpillum	Nasturtium
Brassica	Cerefolion
Anethum	Feniculum
Libanotis	Allia
Cepæ	Porri

Noceat & pisces stagnales, pisces teneriores et A
duriores.

Columbi
Anseres præter alas eorum.

Anates	Cerui
Boues	Raphanus uterq;
Omnis caro durior	Pastinaca
Rapa	Sinapi
Siliquastrum, uel Piperitis.	Strobili
Inula	Castaneæ
Nuces iuglandes	Mora bene matura
Pinei nuclei	
Cerasa dulcia	
Ficus, uis, & cuncta quæ admodum dulcia sunt.	

¶ N O C E N T.

Oua dura & frixa
Vetus & salitus caseus
Vinum nigrum, crassum, dulce & potens.
Lagana, & panificia omnia: præterq; furnace-
us panis bene fermentatus.

¶ Eandem Choleram rur-
sum extinguunt & con-
temperant.

Aquatilia & acida	
Lactuca	Intyba omnia
Portulaca	
Lapathon.	Præsertim acetosa illa
Spinacium	Attriplex
Pimpinella	Blitus
Buglossos	Tipholion acidum
Quod si stomachus sit debilior atq; frigidior,	
calida odorata possunt misceri.	

Conueniunt &

Pruna damascena	
Myrabolani	Cerasa
Mala acida.	
Ex pyris quæcumq; fragilia	
Non multum dulcia.	
Punica, utel acida, uel media, cortice, semini- busq; abiectis.	
Cucurbita omphacio condita.	

¶ Ex carnibus uero.

Pulli cohortales, & albi potius q; nigri.	
Capi iuniores	Hædi
Vituli lactentes	
Anniculi uerueces	
Perdices	
Phasiani	
Coturnices	
Capreoli iuuenes	
Alæ anserum & anatum.	
Pisces saxatiles.	
Pisces inter durqs tenuesq; medii:	
Oua gallinarum recentia, mollia: præterquã in uehementi æstu, quo tempore condiri cum aceto, uel omphacio possunt.	

C Lac, caseus recens, si bene concoquantur. Indici-
cium bonæ concoctionis, si neq; ructus
acidus, aut fumidos concitant, neq; præcor-
dia, aut uentriculum grauant.

Vinum album, clarum, debile, odoratum, &
quod ad acidum potius uergat, q̄ dulce,
æstate moderate dilutum.

Panis furnaceus.

Bene fermentatus

Nocent omnia condita, præsertim cum melle

Quædam cum Saccharo conducunt. ut pru-
na, cucurbitæ, intybi, cidonia: modo sine ca-
lidis aromatibus præparentur.

Iurulenta, elixaq; meliora q̄ assa & frixa.

¶ Tabula Medicinarum
uenenosarum.

Pinorum erucæ	Buprestis
Salamandra	Ephimeros
Dorcynion	Aconitum
Mel heracium in Ponto.	
Pfyllion	Cicuta
Smilax, uel taxus	
Sardonia herba	
Meconium	Toxicum
Corniculatum papauer	
Ixia	Cerusa
Fungi	Gypsum
D Coagulatum lac	Argentispuma
Sandaracha	Auripigmentum
Lepus marinus	Hirudo.
Axos	Argentum uiuum
Potus ferruginis ferri, aut eius limatura.	
Arsenicum	Calx uiua
Cinobrium	Flos æris
Vitriolum, & alumen	
Aqua Saponis	
Sal armoniacum	
Sulphur	Catapucia
Elleborus albus, niger	
Titimallus	Coloquintida
Cucumer asininus	Aloe
Agaricus	Grana alhal
Hermodactylus	Squilla
Oleander	Sefilis
Ruta syluestris	Nigella
Semen Vrticæ	Arborrisi
Pfilij	Hyoscyamus
Mandragora	Solatrurfi
Crocus	Coriander
Opium	Cantarides
Castoreum	Fel uiperæ
Fel Leopardi	
Sudor bestiarum	
Sanguis bouis	

¶ Animalia uenenata.

Phalangon	Scolopendra
Scorpius	Rubeta

Pastinaca marina

Cantharides

Vipera

Dipsas

Cenchros

Aspis

Mus araneus

Scytala

Hydros

Cerastes

Basiliscus

¶ Tabula eduliorum
quæ multum nutriunt.

Cunctorum eduliorum maxime
nutrientia sunt.

Anserum alæ, cum pectoribus

Item, anatum, gallinarum, & caponum

Alui omnium uolucrum

Lac crassum

Panis triticeus, siliginaceus.

Fruentum coctum

Cicer ruffum

Castanæ

Dulces dactyli

Vux passæ dulces

Oua sorbilia

Rapæ

Mel despumatum

Vinum omne

Cancri

Fabæ

¶ Parum nutriunt.

Animalium uulua

Ventres

Intestina

Caudæ

Aures

Adipes

Aruina

Caro senescentium.

Omne genus auium, si comparatur cum gene-
re pedibus iterantium.

Omnes pisces

Panis ordeaceus

Ex ordeo pultes

Panis furfuraceus

Milium

Fabæ uirides

Amygdala

Perfica

Pruna

Capparis

Tendi

Raphanus

Sinapi

Asparagi omnes

Dauci

Cepæ

Allia

Porra cruda

Malogranata

Pira.

¶ Boni succi sunt.

Lac recens, statim a mulctura potum, ante
omnem cibum.

Oua recentia, sorbilia

Phasiani

Gallinæ

Pullastræ

Aues paruulæ montanæ

Pisciculi saxatiles

Porcelli recentes

Partes animalium quæ sunt circa os.

Cor non probandi est succi

Pedes porcorum.

A P P E N D I X

Animalia agrestia
Panis purus
Pisana bene parata

Fabæ	Castaneæ
Ficus maturæ	Vuæ maturæ
Lactuca	Intybus
Cichorium	
Vina bene olentia, dulcia defecataq;	
Ciceres ruffi.	

¶ Mali succi sunt.

Pisces stagnales, in paludibus & lutosis
Pecoris caro
Caro hircorum, caprarum
Omnes uetulæ & aridæ carnes
Ceruorum renes
Foeminarum testiculi
Cerebella: nisi gallorum
Casei molles
Lens
Legumina
Genera fructuum, quæ in pomi nomen ueniunt.

Cicer ruffum
Marina animalia

Omnia poma, quæ non maturuerint

Pira	Persica
Malagranata non matura	
Mespila	Corna mala
Pruna: nisi optime maturuerint	
Cerasa	Cucumeres
Pepones	Aridæ ficus
Capæ	Porrum
Allium	Raphani

Cruda brassica
Bulbi non bene cocti
Agrestia holera
Vina crassa male olentia, insuauia, austera.

¶ Facile concoquuntur.

Panis bene concinnatus
Pisces saxatiles omnes
Auium caro
Turtures
Phasiani
Pulli columbini, plus etiam alæ cæteris membris.
Anseris iecur
Caro caporum & gallinarum
Porcorum recentium
Vitulæ, faciliorq; bouum
Caro ceruorum melius q; caprarum
Oua sorbilia
Lactuca
Malua
Leuia uina, melius austerum
Omne genus uolucru, pulloru, gallinaceoru.

¶ Generantia Lac.

Semen foeniculi	Radix foeniculi
Anisum	Pastinaca
Oua sorbilia	Agnus castus
Aqua casei ueteris cocti	

Raphanus	Eruca
Anetum	Ordeum
Grana ulmi	Mel cum croco.

¶ Cibi sanguinei.

Omnis cibus boni succi
Caro perdicum
Amygdala dulcia
Vinum odoriferum
Oua

Pullorum caro
Phasiani
Lactuca.

¶ Cibi cholericæ.

Porri
Piper
Allium
Cinaræ succi
Mella

Sinapi
Cepæ
Siliquæ
Item dulcia omnia
Dulcia uina

¶ Cibi Phlegmatici.

Poma persica
Aqua
Fructus fere omneis
Pyra

Cerasa

necdum matura:

Poma
Iuscula
Omnia fere glutinosa
Aqua calida
Caseus recens
Nimia saturitas
Rapæ
Alui & intestina quadrupedum.
Omenta
Animalium neruosæ partes.
Pelles. Cerebrum. Pulmo.
Spinæ medulla.
Caro testaceam pellem habentium.

Lac

Quies nimia

Pisces omnes

Cucumeres

Oxygala.

B

¶ Cibi melancholici.

Caro bubalma	Hircina
Caprina	Taurina
Asinina	Camelorum
Vulpina	Canina
Leporina	Aprina
Omnes salitæ carnes	
Pisces falsi	Brassica
Arborum germina præcipue	
Lentisci	Terebinthi
Rubi	Camrubi
Legumina omnia	Lentes
Panis furfuraceus	Vina crassa
Nigra	Caseus uetus
Cibus coctu difficilis,	omnes ueteres carnes
Pisces marini	Thymi
Balens	Oxalme
Vina atra	Cochleæ
Brassicæ	
Carnes bubalinæ	
Caprinæ	Taurinæ
Hircinæ	Leporinæ
Creuinæ	Aprinæ
Cocleæ	Brassicæ.

D 3

C Salsa omnia Triticei panes
Lolium Panis ex milio
¶ Quæ difficulter con-
coquuntur.

Caprina caro	Bubala
Ceruina	Hircina pessima
Anserum Caro	Anatum.
Taurina	Sues inueterati
Ouum ueterum animalium.	
Omnia interanea	Vuluç
Cor	Epar
Aures	Caudæ
Renes	Cerebra
Dorsimedulla	Querquedulç.
Testiculi integrorum ætate animalium.	
Palumbes	Aues asperioris carnis.
Quæ densissimæ sunt pulpæ, ut Pauonis.	
Omnes uentres uolucrum	
Cochleç	Oxygala
Cafeus antiquus	Cancri
Oua tosta	Cafei tosti
Farinæ, & quicquid sine fermento pinlitur.	
Bromus	Fabæ
Phaseoli	Cicercula
Cicer	Oryza
Punicum	Milium
Lens	Sesamum
Castanea	Glans

D Poma anteq̃ maturuerint Pyra.
Ficus nondum maturæ
Vuæ acidæ & austeræ
Dactyli Siliquæ
Ozimum Rapa
Napus si cruda mandetur
Bulbi crudi
Holera ipsa, præter Cichorium, & Lactucam.
Vinum crassum Mustum

¶ Infantia.

Fabæ	Cicer
Lupini	Punicum
Milium	Massa ex farina
Succi omnes	Cucumer
Ficus arida	Virides dactyli
Rapæ	Napi crudi
Lac	Bulbi crudiores
Mel non probe concoctum	
Vina dulcia	Mustum
Vinum quodcumq̃ non defecatum & recēs.	

¶ Non infantia.

Pisum
Libypticum
Agnus castus
Canabis fructus
Mel probe coctum & despumatam
Panis hordeacei.

¶ Opilationes discutiunt,

abstergunt, &
secant

Prisana	Melopepon
Vuæ passæ dulces	Fabæ
Cicer nigrum	Serum lactis
Ficus aridæ	Amygdala
Postacia	Raphanus
Mel	Tenuè uinum
Vinum limphatum.	

¶ Crudos humores
gignunt.

Dactyli uirides	Cruda
Radix napi	Rapæ
Caro Cetosa in mari.	
Polypodes	Interiora
Ventres	Oxygala
Vuluæ quadrupedum: exceptis fortasse pe- corum.	
Vuæ in uentre retentæ	
Caro crustaceam pellem habentium, & duræ carnis.	
Cuminum	Libyptici radix & semē.
Bulbi cocti in oleo & garo, & cum aceto mansi.	
Mel frictum	Panes ordeacei.

¶ Tenacem succum
gignunt.

Cafei graues & densi, nedum suprema cute
flauī.
Siligo Halica
Tenontes Neruosa
Lingua Partes labiales
Suilla caro Agnina
Sesami semen Dactyli.

¶ Media inter tenuantia &
crasscentia.

Optime excocti panes
Carnes gallinarum Caporum
Phasianorum Perdicum
Columbarum Attagenum
Passerum Turdorum
Merularum Saxatiles pisces
Ficus
Vinum rutilans, subflauum.

¶ Crassum succum ge-
nerantia.

Panis ex filigine male cocto
Potio musti
Panis frumentaceus, sine fermento
Halica Amylum
Artocreç
Quicquid ex farina
Leguminum fere cuncta
Cetosi pisces Cochleæ
Carnes coruinæ Caprinæ.

A P P E N D I X

Bublinæ	Iecur suis
Renes	Testiculi
Lac coctum	Casei omnes
Oxygala	Oua frixa & indurata
Dactyli	Castaneæ
Rapæ	Napi
Bulbosa omnia	Ficus non maturæ
Cucumeres	Poma immatura
Vinum dulce	Passum
Atrum uehementer	Defrutum
Allium	Cæpe
Cardama	Porrum
Synapi	Piper
Myrrha	Pyrethrum
Origanum	Calamita
Hysopos	Sisimbrium
Glichon	Eruca
Thymbra uiridis assumpta	
Apium	Petrosilenum
Ozimum	Raphanus
Brassica	Teutlon
Feniculus	Corianum.

¶ Redundantia.

Anseres	Palumbes
Pisces cœnosi	Viscera omnia
Dorsi medulla	Cerebrum
Auesq; in paludibus & stagnis.	
Cicer	Fabæ uirides
Faba Aegyptia	Porculi nefrendes
Omnia animalia infantia.	
Pisces stagnales, & fere omnes.	

¶ Facile superfluunt.

Colla animalium
Alæ perygium, & spinæ pars ima uolucrum.
Agrestiu caro animaliu, & in aridis degentiu.

¶ Facile corrumpuntur.

Perfica armeniaca Omnia præcocia
Cuncti horni fructus
Omnia humida, & mali succi.
Et omnia ante cibum sumenda, ut citius permeent, ne putredine sua etiam alios humores & cibos corrupât, si ab alijs cibis sumant.

¶ Difficiliter corrumpuntur.

Parua Chenna Purpuræ pisces
Cerices, & quæuis alia crustaceam habentia pellem.

¶ Calefaciunt ex cibis.

Frumenta tosta	Panes tîphi
Dulces dactyli	Poma mediocriù dulcia
Sesamum	Dulces uuæ
Dulces uuæ passæ	Apium
Eruca	Raphanus
Rapa	Napus
Sinapi	Cardamum
Pyrethrum	Allium
Cæpe	Porrum
Vinum dulce	Caseus antiquus

Subrufum tamen calidius.

¶ Refrigerant.

Hordea	Panicum
Hydra	Colocyntha cocta
Pepones	Melopepones
Coccimela	Sicomora
Austeræ & acidæ uuæ	Cucumeres
Poma acërba	Pira acida
Malogranata acërba	
Lactuca	Intybi
Portulaca	Semen Papaueris
Aqua	Vinum limphatum

¶ Arefaciunt ex cibis.

Lens	Brassica
Agni semen	Orobi bis cocti.

¶ Humectant.

Prisana	Pepones
Melopepones	Cucumeres
Nuces uirides	Coccimela
Sycamina	Sycomora
Lactuce	Intybi
Malua	Beta
Atraphaxis	Holera
Fabæ uirides	Cicer uiride

Aqua calida humectat & calefacit, frigida humectat & frigefacit, utraq; tamen corpori admota neruos offendit.

¶ Conseruantia sanitatem.

Detractio sanguinis	Cucurbitulæ
Ductio	Vomitus
Frictio	Gestatio
Exercitium	Abstinencia
Sudor.	

Omnia pontica.

Infrigidant	Deficcant
Glutinant	Stringunt
Impellunt	Incrassant.

Omnia acetosa.

Incidunt	Diuidunt
Subtiliant	Aperiunt
Mundant	Expellunt.

Omnia amara.

Aperiunt	Recludunt poros
Clarificant	Attenuant
Incidunt humores	
ab calid. manifeste.	

Omnia insipida.

Inspissant	Glutinant.

Omnia dulcia.

Humectant
Leniunt
Digerunt
Attenuant.

Omnia falsa.

Congregant	Stringunt
Siccant.	

A

B

C Pungunt ex Acuta
Calidis Amara
A C E T O S A

Pungunt ex frigi.
Temperata sunt
Omnia unctuosaf.

¶ Indurantia opilationes
interaneorum.

Lac quod parum habet serum, multum ue-
ro caseacium

Cuncta dulcia Melicratum
Pingues dactyli crudi
Cuncta quæ ex filigine comparantur
Vina dulcia.

¶ Tardi transitus sunt.

Siligmea cuncta	Fabæ
Non purus panis	Lentes excorticatæ
Cerebra	Dorsi medullæ
Iecora	Corda
Fruentum coctum	Oua tosta
Lupini	Pisa
Sefanum	Poma
Pira necdum matura	Siliquæ
Vinum dulce, præcipue austerum,	
Atrum sine dulcedine, Crassum & nouum	

D ¶ Stomachica, & confirmantia.

Dactyli acerbiores	Mala Cydonia
Oleæ asperæ	
Colymbades, & cum aceto confectæ	
Vuæ passæ	Acerbescentes uuæ
Nuces cum ficibus	Sinapi
Rapæ	Napi ualde cocti
Nasturcium	Capparidis
Citri cortex	Pira acerbiuscula
Vinum austeriusculum	
Abinthium	Alœ.

¶ Quæ stomachũ subruunt.

Seutlon	Napi
Rapæ crudæ	Blita
Chrysolachanum, nisi cum aceto, & garo, & oleo commendatur	
Sefamis	Lac frigidum
Pepones nõ bñ cocti	Cerebra omnia
Vina supra modum austera, atra, & acerbe- scentia	
Omnia uina crassa & noua.	

¶ Quæ ex Edulijs uentrem
mouent.

Lentis in prima decoctione ebullitio
Brassica confecta ex oleo & garo
Crustaceam, testaceamq; tunicam habentium
piscium ius, & garum. ut astacorum, pa-
gurorum, mutilorum, concharum, adhi-
bito oleo modico & pipere.
Ius marinorum echinorum

Ius ueteris galli, præsertim ruffi
Panis cibarius qui multum habet surfurum
Fœnogræci ius ex melle, coctum & potum.
Oleæ Colymbades cum garo ante alium ci-
bum mansæ

Tyrogala cum pauxillo optimo melle
Iuuenes animalium carnes
Extrema quoq; omnia plus medijs membris
Ex piscibus torpedines
Turtur mediocriter cit aluum

Seutlon
Lapathum
Recens caseus cum
melle

Chrysolachanum

Blitum Si ante alium cibum
Colocyntha fumantur: mansa uero
Pepon postremo facile cor-
rumpuntur.

Ficus aridæ & uiri.

Vuæ dulces & uuidæ

Sycamina pura

Nuces uirides & aridæ aqua maceratæ, et pel-
liculatæ

Damascena pruna humida, & arida melle con-
fecta, madefacta, ut plus teneant mellis.

Cerusa dulcia Rhodacina mollia

Cuncta humida, & aquosa

Vinum dulce.

¶ Quæ ex Edulijs Al-
uum cohibent.

Dactyli acerbiores	Vuæ passæ acerbæ
Sycamina horna	Myrti Baccæ
Vnedones	Atra pruna
Poma acerba	Pira dulciora

Malagranata

Lac refrigeratum ut concrescat

Ascani

Paguri

Cancri

Carabidæ

Lens & Brassica

Bis cocta

Oriza

Panicum

Milium

Halica

Leporina caro

Vinũ acerbũ, & rutilũ.

¶ Conferentia dentibus.

Saluia Origanum

Mentha Lupini

Leporis caput ustum Tamariscus

Cortex fraxini Comæ Rubi

Aqua in qua salitæ Radix Berbenæ ma-
sunt oliuæ sticata

Vinum decoctionis radicis

Pentaphylli, id est, Tormentillæ

Radix lapathi masticata

Cornu cerui ustum Acetum scylliticum

Amurca olei

Oleastris folia: quatuor hæ infricata

Radix unius speciei maluæ, quam in Italia her-
bam ungaricã, Alceam græce & latine uocant.

¶ Nocentia dentibus.

Vehementer calida	Nuces
Raphani	Dulcia
Tenacia	Acerba
Dura	Frequens uomitus
Lac	Porra
Pisces magni, uel pingues.	
Brassica	Limonia.

¶ Conferentia oculis.

Myrabolani conditi mane comesti, & in ore
tenti una cum nucleo.

Nux muscata
Semina foeniculi cum saccharo operta.
Vinum absinthij potum.
Vinum Rutaceum Coena exigua
Aspectus rerum uiridium.
Aspectus Smaragdi.
Acetum scylliticum gargarizatum, praesertim
post purgationem.
Garyophylli Asparagi comesti
Betonica Perdiciis cerebra
Rapae, & folia eorum Eufragia masticata.
Puluis zinziberis, foeniculi i aceto macerari, et
sacchari, mistis omnibus pariter.

¶ Nocentia oculis.

Crapula	Venus
Mustum	Legumina
	Turbidum.

Vinum dulce

Crassum.

Canabis	Brassica praecipue
Salita	Raphanus
Allium	Cepae
Magni pisces	Aspicere res lucidas
Aspicere res uelocissime motas.	
Legere literas exiles	
Legere a coena, & mox post cibum.	

¶ Quae impinguant.

Augescunt corpora dulcibus, pinguiibus.
Potibus Somno

¶ Quae exiguo gustu famem
ac sitim sedant, conser-
uantque uires.

Glycyrriza	Hippace
Butyrum.	

¶ Quae difficulter perfici-
untur.

Difficulter perficiuntur, ut inquit Plinius,
lib. 13. cap. 53. omnia acra.

Nimia	Auidae hausta

Aestate quam hyeme difficilior

Et in senecta quam in iuuenta.

Vomitiones homini ad haec in remedium excogitatur, frigidiora corpora faciunt: inimicæ oculis: maxime autem dentibus.

¶ Minuunt corpusculum.

Sicca	Arida
Frigida	Sitis immodica
Vigilia	Labor
Exercitium nimium	Curæ
Tristitiæ	Amor immodicus
Lucubrationes immodicæ, & crebrae.	
Perniciosissimum autem in omni uita, quod nimium est: minimeque quod grauat, quolibet modo utilius.	

¶ Adstringentia Medicamen-
ta ex Galeno. 5.

Method.

Balaustia	Hypocystis
Rhoe	Omphacium
Acacia	Gallæ immaturæ
Malicorium	Aloe
Manna	Pini cortex
Terra lemnia	Atque id genus ex uino nigro medica- menta.
Spinæ ægyptiæ fructus	
Crocum	

Lapis Hæmatites

Plantago

Solanum

Rubi germina in aqua cocta

Cynosbatos, id est, caninus rubus

Myrti folia & baccae

Lentiscus

Hedera.

Nespila

Oleum histricum

Oleum Sabinum

Oleum melinum.

Mastychinum.

Oleum de absinthio.

Coronea cocta in aqua, uel in uino austero, me-
diocriter adstringentia, & quæ ex Glaucio co-
ponuntur, & quæ ex Croco: item quæ Nar-
dina uocantur: item in primis quæ ex uino
sunt confecta.

¶ Adstringunt post sum-
ptum cibum.

Mala

Pira

Punica

Cydonia

Crustæ panis.

¶ Putredinem prohibent.

Salsa omnia

Acetosa, & aceto permixta.

Muriæ.

Omnia frigidantia & siccantia.

Flatus Borealis.

Herbæ frigidae & siccae.

Cibi frigidi & sicci.

¶ P U T R E D I N E M
causant.

Flatus austrini.

Calida & humida.

Cibi calidi & humidissimi.

Omnes fructus incocti, immaturi.

E

C T A A V L A medicinarum Simplicium, quæ perdu-
cunt Cathartica ipsa ad membra, quæ peculiariter
intendimus euacuare.

C Cathartorum Tabula P R I M A.

C Ducentia ad Caput.

Nux muscata	Sticas
Cubebe	Peonia
Polium	Amaracus
Balsamus	Lignum eius
Semen eius	Anacardus
Thus	Castoreum
Folium	Laudanum
Sertula campana.	Acorus
Lignum Aloes	Myrrha
Chamedrys	Chamepithys
Scylla	Spica nardi
Genciana	Hyssopus
Grana Pini	Piperis grana Serapinum.

C Ducentia ad Pectus, &
Pulmonem.

Iris	Capillus Veneris.
Amygdalæ	Grana Pini
Pulmo uulpis	Prassicum
Mel	Saccharum
Dragagantum	Psilium
Fœnumgræcum	Ordeum
Crocus	Hyssopus
Vuæ passæ	Cardomomum
Succi caulium	Ius galli uetuli
Nasturtium	Xyloaloes
Auelana	Oppoponax
Myrrha	Serapinum
Raphanus	Aphodillus
Aristolochia	Olibanum
Lilium	Glycyrriza Scylla.

C Ducentia ad E P A R .

Spica	Squinantum
Eupatorium	Fumus terre
Cuscuta	Endiuia
Abfinthium	Lactuca
Aqua ordeï	Sandali
Spodium	Asarum
Fœniculus	Anisum
Amygdalæ amaræ	Folium Indum
Daucus	Cinnamomum
Asparagi	Aqua Cicerum
Chamedrys	Arnoglossa
Volubilis	Iris
Laurus	Aqua casei

C Cathartorum Tabula Secunda, de euacuantibus ab
singulis membris.

C Euacuantia a Capite.

Colocynthis **C** Simplicia.
Agaricus

Scylla Vinum dulce
Polion

C Retinentia medicinas in
Stomacho.

Galanga Coronea mala
Malogranata Mastix Myrtus.
Et ferè omnia stiptica.

C Ducentia ad Splenem.

Tamarice	Scolopendria
Capparis	Rubea tinctorum
Squilla	Asarum
Scordion	Daucus
Calamentum	Spica
Cortices salicis	Sal gemè
Sal Indus	Acerus
Marubium	Abfinchium
Eupatorium	Anisum
Fœniculus	Cuscuta
Agnus castus	Chamepithys
Amygdalæ amaræ.	

C Ducentia ad Renes &
VESICAM.

Saxifragia Milium solis
Petrofelinum Cantharides
Radices quinque, scilicet, Fœniculi, Petrofelini,
Apij, Asparagi, Reub.
Quatuor semina frugum.

C Ducentia ad Matricem.

Pulegium	Calamentum
Sabina	Iuniperus
Matricaria	Morella
Ruta	Pimpinella
Millefolium	Pentaphyllon
Myrrha	Rubea tinctorum
Lupini	
Omnia quæ ducunt ad Renes, ducunt quoque ad Matricem.	

C Ducentia ad Iuncturas.

Scylla	Asarum
Dragagantum	Acorus
Polium	Oppoponax
Aqua Porri	Succus caulium
Cardomomum	Scordeon
Chamedrys	Chamepithys Amomum.

Sticas	Aloe.
Lapis Lazuli.	Lapis armenus.
Epithimus	Scylla.

A P P E N D I X

Sal Indus   Kebuli Indi
 Iera Pina   ¶ Composita.
 Theodoricon   Ieralogodion
    Anacardium
 Pillulæ   Cochiae
    Aureæ
    De Iera.

☞ Soluentia P E C T V S.

   ¶ Simplicia.
 Agaricus   Hyssopus
 Volubilis   Sarcocolla
 Cassia fistula   Iris
 Colocynthis.

   ¶ Composita.
 Diasene   Pillulæ de Agarico.

☞ Soluentia a S T O

M A C H O.

   ¶ Simplicia.
 Absinthium   Aloe   Myrabolani
 Omnes medicinæ solū lenitiuæ, siue lambifica
 tiuæ, & compressiuæ.

   ¶ Composita.
 Diaprunis   Stomacicon laxatiuū.
 Catharticum imperiale Ierapina
 Pillulæ de Ierapina   Pillulæ stomaticæ.

☞ Soluentia ab E P A T E.

   ¶ Simplicia.
 Agaricus   Aqua casei

☞ Tabula T E R T I A Confortantium singu
 la membra.

☞ Confortantia Caput frigidū.

   ¶ Simplicia.
 Radix Lilij   Cichoreæ
 Iris   Enula campana
 Chamomilla   Altea radix
 Malua   Origanum
 Pulegium   Calamentum
 Salua   Ruta
 Maiorana   Betonica
 Peonia   Satureia
 Serpillum   Siler montanum
 Foeniculus   Lignum aloes
 Xylobalsamum   Carpobalsamum
 Folium   Thus
 Laudanum   Folia Lauri
 Stricas   Scylla
 Nux muscata   Cubebe
 Ambra   Muscus.

   ¶ Composita.

Aurea Alexandrina.
 Pliris   Diacastoreon
 Diarodon Iulij   Dianthos cum musco.

☞ Confortatiua frigida

C A P I T I S.

Papauer album   Hyoscyamus

Volubilis maior   Lupulus
 Reubarbarum   Succus croci
 Absinthium   Fumus terræ
 Eupatorium   Myrabolani
 Citrini   Tamarindi   Ireos
 Megereon   Serapinum   Sarcocolla
    ¶ Composita.
 Diaprunis   Trifera saracenicæ
 Pillulæ de Reubarbaro.

☞ Soluentia a S P L E N E.

   ¶ Simplicia.
 Agaricus   Sene
 Epithimus   Elleborus niger
 Calamentum montanum.

   ¶ Composita.
 Diasene   Pillulæ Indi.

☞ Soluentia a Iuncturis.

   ¶ Simplicia.
 Hermodactylus   Turbith
 Oppoponax   Sal gemæ
 Sal Indus   Serapinum
 Euforbium   Centaurea
 Cucumer asininus   Elleborus albus
 Elleborus niger   Polypodion   Sarcocolla.

   ¶ Composita.
 Electuarium de succo rosarum.
 Benedicta   Hermodactylata
 Pillulæ de Benedicta   Pillulæ arcticæ.
 Catharticum imperiale.

   ¶ Composita.
 Lactuca   Viola
 Camphora   Mandragora
 Folia Myrti   Folia Salicis
 Acetum   Zuccarum rosarum.
 Zuccarum Violarū   Diapapauer.
 Semen Lactucæ.
 Semen Hyoscyami.
 Semen Mandragoræ.
 Semen Solatri.
 Semen Papaueris albi.
 Semen herbæ Iouis.
 Aqua Rosarum   Oleum Violarum
 Oleum Rosarum   Herba Iouis
 Folia Myrti   Folia Salicis
 Herba uolatilis   Crassula minor
 Portulaca   Folia Cucumeris.

☞ Calida confortantia Pul
 monem.

   ¶ Simplicia.
 Hyssopus   Marrubium
 Iris   Enula campana
 Chamomilla   Radix Alteæ
 Vua passa   Squilla
 Lignum Balsami   Myrrha
 Serapinum   Liliū
 Capill, Veneris   Liquoricia   Spica.

A

B

C ¶ Composita.
 Diacalamenti Diaprassium
 Dyahysopus Diayris.
 ¶ Infrigidantia & confortantia Pulmonem.

¶ Simplicia.
 Iuiube Sebeste
 Dragagantum Gum arabicum
 Amidum Semen Papaueris.
 Amygdalæ dulces Violæ
 Mora celsi Sandali
 Zuccarum.

¶ Composita.
 Diapapauer Diadragantum
 Diapenidion Zuccarum rosarum
 Zuccarum Violarum.

¶ Confortantia Cor, & calefacientia.

¶ SIMPLICIA.
 Mellissa Borrage
 Enula campana Garioffyli
 Cardamomum Rosmarinus
 Lignum aloes Ambra
 Muscus Os de corde cerui
 Crocus Menta
 Been Cortex citri
 Doronici Cubebe
 Ozymum Gariofilatum
 Polium.

¶ Temperantia Cor.

Hiacynctus Saphirus
 Smaragdus Belerici
 Aurum Argentum
 Buglossa.

¶ Composita calefacientia Cor.
 Diamargaritum Diacinamomum
 Diaborraginatum.

¶ Infrigidantia Cor & confortantia.

Camphora Viola
 Margaritæ Coralli
 Rasura eboris Poma odorifera
 Rosæ Spodium
 Sandali omnes Karabe
 Nenufar Lutum sigilli
 Coriandrum.

¶ Confortantia Stomachum, & calefacientia.

¶ Simplicia.
 Menta Saluia
 Maiorana Absinthium
 Marrubium Anisum
 Foeniculum Cuminum
 Mastix Gulanga
 Garioffyli Zinziber.

Ciñamomum Maas
 Squilla Spica
 Raphanus Fœnugræcum.
 ¶ Infrigidantia Stomachum

¶ Composita.
 Diacitonon cum zuccaro sine speciebus
 Sacc. rosarum. Violatum
 Syropus rosarum Viola. Terra Sandali.
 ¶ Composita calefacientia Stomachum.
 Diatrion Pipereon
 Diagalanga Rosata nouella
 Mel ros. col. uel non col.
 Dianisum Diacalamentum
 Dyaciñamomum

¶ Infrigidantia Stomachum

¶ Simplicia.
 Rosa Viola
 Plantago Lactuca
 Cucurbita Melones
 Portulaca Cucumeres
 Citrulli Mala granata
 Acetosa Pira
 Agresta Acetum

¶ Calefacientia E P A R.

¶ Simplicia.
 Spica Squinantum
 Ciñamomum Asarum
 Eupatorium Absinthium
 Fumus terræ Radices quinq;
 Capillus Veneris Semen Fœniculi
 Ameos Anisi, carui
 Costum.

¶ Composita.
 Diacosta Rosata nouella
 Dianisum Diacalamentum
 Diacapparis Diaciminum.

¶ Epar infrigidantia

¶ Simplicia.
 Endiuia Lactuca
 Portulaca Epatica
 Viola Semen cari.
 Semina Fœniculi Aqua rosarum
 Aqua Endiuie Acetum
 Berberis Sandali
 Spodion Quatuor se frigidantia.

¶ Composita.
 Diaborraginatum Tria Sandali, & similia.

¶ Calefacientia Splenem

¶ Simplicia.
 Capparis Tamariscus
 Cicorea Scolopendria
 Aristolochia Cortex medius frasm.
 Cortex radicum genestæ. Borrage
 Buglossa Squilla
 Acetum squilliticum. Agnus castus
 Bdellium Nasturtium
 Calamentum Armoniacon.

A P P E N D I X

Calamus aromaticus   Ruta
 Thimus   Epithymus
 Amygdalæ amaræ   Aqua frassen
 Anisi Fœniculi   Carui
 Ameos   Radices quinq;
 Castoreum   Triâ Sandali
 Zaccarum Rosarum

☞ **Temperate calida, quæ pos-
 sunt administrari omnibus
 interaneis.**

Chamomilla   Mellilotum
 Radix Liliij   Borrago
 Nenufar   Fumus terræ
 Capillus Veneris   Scolopendria

☞ **Calefacientia Renes.**

☞ **Simplicia.**

Saxifragia   Milium solis
 Petroselinum   Macedonicum
 Eruca   Semen eius
 Vrticæ   Cubebæ
 Brodium Cicerum   Radices quinq;
 Spica nardi   Spica celtica
 Squinantum   Semen Dauci
 Iuniperi   Grana Pini.

☞ **Composita.**

Diacalamentum   Electuarium Dauci.
 Phylantropos.

☞ **Infrigidantia Renes.**

☞ **Simplicia.**

Portulaca   Endiuia
 Papauer album   Virga pastoris
 Semina coitum frigidantia.
 Spilium   Vinum citoniorum   Plantago

☞ **Composita.**

Syropus Nenuphari   Syropus acetosus
 Stomaticon frigidum.

Et omnia splenem, & hepar infrigidantia.

☞ **Calida Confortatiua ***

☞ **Cathartorum Tabula Q V A R T A.**

☞ **αἵματ' καθαρτικά.**

Cassia fistula   Manna
 Thamarindi   Fumus terræ
 Umbilicus Veneris   Sene
 Epita   Aloe
 Buglossa   Pruna
 Capilli Veneris   Polytrichon
 Serum caprinum   Violæ
 Adianthon   Mercurialis

☞ **χολῆσ λυτικά.**

Aloe   Scamonium
 Lupulus   Mirabolani Citrini
 Absinthium   Elleborus
 Centaurea   Cassia fistula
 Tamarindi   Serum lactis
 Fumus terræ   Succus Violarū & ros.
 Pruna   Manna

* **Matricis.**

A

Artemisia   Ruta
 Saluia   Sauina
 Assa   Rubea tinctorum
 Pulegium   Meu
 Calamentum   Myrtha
 Oppoponacum   Lupini
 Spica   Squinantum
 Galma   Ciñamomum
 Calamus aromaticus   Serapinum

Et omnia simplicia calefacientia renes.

☞ **Infrigidant Matricem simplicia & compo-
 sita quæ infrigidant renes. Nam idem de hīs
 est iudicium.**

☞ **Calefacientia Iuncturas.**

☞ **Simplicia.**

Hermodactyli   Hypericon
 Squilla   Armoniacum
 Asarum   Castoreum
 Euforbium   Storax liquida
 Myrrha   Nasturtium
 Stercus uaccarum   Origanum
 Calamentum   Sinapis
 Grana Pini   Cortex radicum capp.
 Arretuca   Chamomilla
 Enula   Galma
 Raphanus   Ruta   Serapinum

☞ **Infrigidantia**

☞ **Simplicia.**

Solacrum   Semperuiuum
 Lactuca   Endiuia
 Myrtus   Minalloge Psiliij
 Aqua rosarum
 Bolus armenus
 Apium

☞ **Composita infrigidantia.**

Electuarium diamar.   Confectio anicardiū.

Oxymel Iuliani

Oxymel squill.

Psilion.

☞ **Composita.**

Electuarium de succo Rosarum
 Diaprunis   Diagrediata omnia.

☞ **φλέγ' καθαρτικά.**

Turbith   Agaricus
 Cartamus   Sarcocolla
 Hermodactylus   Myrabolani Kebuli
 Anacardus   Tithimallus
 Esula   Epita
 Euforbium   Radix Cucurbitæ, urticæ
 Tapsiæ, laureolæ   Ciclamini, Centaureæ.
 Aristolochiæ.

☞ **Melancholiam educunt.**

Myrabolani Indi Kebuli.
 Elleborus niger.   Sene.

A P P E N D I X.

C Thimus
Lapis lasuli.
Polypodium
Lapis Magnetis
Sticas
Centaurea maior
Squinantum.

Epithimus
Scylla
Serpentaria
Lapis lincis
Succus caulium
Capillus Veneris

☞ Humores corporis aquosos
& corruptos consumunt
& educunt.

Euforbium	Sal armoniacum
Radix Cucur. agrest.	Radix Ebuli
Radix Sambuci	Sal gemme
Scordion	Galbanum
Oppoponax	

☞ Phlegmati & Cholerae nigrae
communia.

Polypodium	Elleborus uterq;
Catapocia	Conditi
Agaricus	Tithimallus
Centaurea minor.	

☞ Tabula S E X T A Digestiuorum.

D	Endiuia	☞ χολῆς πεπικῆς.	Lactuca
	Cichoreum	Scabiosa	
	Capillus Veneris	Polytrichon	Adiathos.
	Malagranata	Maluae	Borrago
	Mercurialis	Portulaca	Papauer
	Virga pastoris	Berberis	Rosae
	Folia salicis	Acetositas Citri	Violae
	Cerufa	Sebesten	
	Manna	Tamarindi	
	Sandali	Terra sigillata	
	Scolopendria	Acetum	
	Abfynthium	Pruna	
	Gumi Arabicum	Arnoglossa	
	Nenuphar	Portulaca	
	Mucillago Psilij	Myrabolani	
	Bolus armenus	Hepatica	
	Acetosa	Alleluiah	
	Pfillium	Dragagantum	
	Sumach	Semina coia, frigida. f.	
	Cucumeris	Citrulli	
	Cucurbitae.	Citrangulus	
	Cassia fistula	Aqua lactis	
	Pisana	Iuiubae	
	Spodium	Sanguis draconis	
	Omnia frigida & humida.		
Omnia frigida, stiptica.			

☞ Composita.

Syropus acetosus	Syropus Violarum
Syropus rosarum	Endiuiae Nenuphar.

☞ φλάττος πεπικῆς.

Foeniculus	Petroselinum
Apium	Asparagus
Bruscus	Reuonicum.

☞ V O M I T I V A.

Raphanus	Scylla
Capparis	Iarus
Centaurea utraq;	Semen atriplicis
Aqua Faseoli	Cucumer agrestis
Catapocia	Lacficuum
Tapfia	Nuxuomicae

☞ Remiffiora uomitiua.

Aqua tepida cum aceto, aut oleo.
Succus corticis Ellebori
Succus corticis Sambuci a parte exteriori, ut
inferiori excorticati uersus superius,
Semen Atriplicis Aqua Foeniculi.
Omnia insipida sine sale.

☞ Quae exterius applicata
uomitum ciunt.

Fel Porcinum	Fel caninum
Fel thaurinum	Fel pecorinum
Quoduis horum cum Amurca olei elixum,	
si supra umbilicum ungas, uomitum ciunt:	
intra, aluum citat, & uermes interimit.	

Capparis	Aloe
Ameos	Laurus
Hermodactylus	Cartamus
Balsamita	Sinapis
Polium	Maiorana
Origanum	Pulegium
Squilla	Aphodilli
Ruta	Dauci semen
Peucedanum	Turbith
Ebulus	Mentha
Pimpinella	Rubea
Cassia fistula	Iris
Cinnamomum	Cardamomum
Piper	Sambuci species
Mentastrum	Cypirus
Acorus	Aristolochia
Gariofila	Been
Anethum	Eupatorium
Cumynum	Calamentum
Nepeta	Ciclamen
Squinantum	Agaricus
Vetonica	Brionia
Semen Carui	Silermontanus
Colocynthis	Saluia
Afarum	Costus
Raphanus	Spodium
Artemisia	Iuniperus
Carpobalsamus	Genciana Diptamus
Hyssopus	Peonia Mellissa.

☞ Composita.
Simplex.

Oxymel
Compositum.
Oxymel Scylliticum.

A P P E N D I X

Mel rosaceum
Hydromel
Syrupus de Prassio.
 ¶ Μιλαρχολικὸν πεπτικόν.
 Sticas
Aqua Caulium
Thimus
Sericum
Calamentum
Been utrumq;
Vinum aromaticū
Capparis
Scolopendria
Tamariscus
Elleborus niger
Passulæ

Syrupus de Eupatorio.
Syrupus de calamēto.
 Mellissa
Serapinum
Sene
Origanum
Hyssopus
Blauca
Ameos
Buglossa
Epithimus
Mentastrum
Aristolochia
Lapis Lazuli

Borrago
Cuscuta
Polium montanum
Mel

Capillus Veneris
Polypodium
Os de corde Cerni.
Saccharum.

A

¶ Composita.
Oxymel Scylliticum.

Syrupus acetosus

Simplex

Compositus.

Syrupus de fumo terræ.

¶ Τὰ ὑπὸ τοῦ πορὸν ἑστῶτα,
id est, Λαικίοντα.

Vrtica

Vinum subtile, album

Ros

Aqua pluuiialis

Butyrum

Balsamus

Chamomilla Serapinum Res destillatæ.

B V L A Septima.

Origanum

Coloquint. agrest.

Brionia

Ciclamen

Portulaca

Scorpio marinus.

¶ Purgantia Epar per
urinam.

Semen agni casti

Folia Dauci

Balsamum

Anisum

Menta

Ossa dactylorum

Folium Lauri

Abfinthium

Squinantum

Apium

Decoctio Asari

Siler montanus

Iringi.

¶ Educentia de Membris.

B

Semen Apij

Piper. Pastinaca

Porrum

Daucus

Crocus

Ossa sepię

Radix Brionix

Cicer album

Semen Melonum

Semen Cucumerū.

¶ Prouocantia Vrinam.

Acorus

Porrum

Chamepithys

Cassia lignea

Aphodillus

Ciperi

Foeniculus

Asparagi

Squinantum

Semen Petroselin.

Betonica

Carui

Fumus terræ

Camedrys

Lentiscus

Anacardi

Conditi

Centaurea

Alfahengi.

¶ Prouocant Menstrua.

Chamomilla

Vrtica

Ireos

Storax calida

Vsnea

Anisum

Squilla

Galla Genciāna

Abfinthium

Aphodillus

Arthemisia

Capillus Veneris

Castoreum

Oppoponacum

Bauca syluestris

Cyñamum Hypericō.

Asparagus

Asarum Accorus

Stercus thauri

Aristolochia Fistula pasto.

¶ Cathartorum T A

¶ Educentia humores per Os.

Pyretrum	Mel
Staphisagria	Capparis
Ficus	Laudanum
Papauer	Abfinthium
Origanum	Sinapis
Raphanus	Vuæ sine semine
Elleborus albus	Balsamum
Thimum	Anisum
Cocconium	Oxylapathon

¶ Educentia per Nares.

Succus Betæ	Cassia
Oxyelatherium	Coronidum
Elleborus niger	Brassica.

¶ Educentia per Oculos.

Hyssopus	Mel
Oleum uetus	Anagallis
Oleum laurinum	Nardus
Cassia	Costum
Apium	Serapinum
Malagranata	Psilium
Thus	Elleborus albus
Squilla	Armoniacum.
Castoreum	Adeps anferinus
Ossa sepię	Cortex Olibani.

¶ Educentia per Aures.

Piper	Fel thauri
Fel Leonis	Aristolochia
Succus Betæ.	Succus Capparis
Radix cocconidum	Bdellium
Galbanum	Cassia
Elleborus albus.	

¶ Per urinam a Splene.

Semen Tiimalli.	
Semen Catheos	
Capparis	
Radix Scolopendrię	
Pulegij	
Ciminum.	Agrimonia
Succus draganteę	Aristolochia longa

A P P E N D I X.

C Licium
Nasturtium
Camepithyos
Caulis
Cassia lignea
Faseoli rubei
Amygdalæ amaræ
Pulegium
Ficus
Serapinum
Rubea tinctorum
Prassium

Capparis
Fœnogræcum
Cuscuta

Porrum

Bdellium
Myrrha
Ameos
Iuniperus

Scoria argenti
Lingua arietis
Cinis papyri
Semen Porri
Olibanum
Herba Nitri
Folia quercus
Decoctio aquæ foliorum quercus
Galla recēs combusta, et cum aceto extirpata,
& superposita.

Succus foliorum vitis.
Bdellion
Anacardi desiccati
Lapis iudaicus
Karabe
Sumach

Calamentum   Agreste

Peonia   Domesticū.
Arundo   Pomum terræ
Costum   Centaurea
Diptamus   Galbanum
Succus cucumeris asinini.
Fœniculus   Daucus
Vinum   Agnus castus
Diptamus bibitus
Genciana puluerizata
Lentiscus   Origanum
Pulicaria passarizata.
Samsucus eodem modo
Saurina

¶ Ad suffocationem Matricis faciunt.

Ablinthium   Blactę bisantiæ
Opoponacum odoratum
Maiorana   Sifele
Iuniperus   Peonia
Galbanum odoratum.
Synapis   Agaricus
Galla.
Lana combusta, & naribus apposita
Fumus pilorum combustorum naribus applicatus.
Muscus suppositus   Costum
Oleum mustelinum   Oleum nardinum
Ventosa super pectinē applicata
Et generaliter omnia foetida naribus applicata, & aromatica uulvæ.

D ¶ Constringentia menstrua.

Barba hyrcina   Lingua arietis
Solatrum   Virga pastoris
Capparis   Cortex nucis
Stercus tauri siccum   Scoria ferri
Sanguis draconis   Fex uini
Bal.   Nux Tamarisci
Portulaca
Amomum   Squinantum
Lapis molaris   Lutum armenum
Mastix
Semperuiuum   Erugo ferri
Charta adusta   Reubarbarum
Hemathites
Acacia   Coralli
Semen bal.   Semen Portulacæ
Cornu cerui   Sanguis hirci.
Sanguis capræ   Nespila.

¶ Ad casum, uel præcipitationem Matricis.

Apozima Tamarisci.
Apozima acaciæ   Corallus
Myrrha
Aqua decocta galliæ.
Diptamus   Ciminum
Tamariscus   Vrtica.

¶ Aborsum facientia.

Squilla   Cotula foetida
Ireos   Cassia
Radix Opoponaci   Stercus tauri
Pomum terræ   Cantharides
Chamomilla   Calamentum.

¶ Ducentia foetum & secundinam.

Fumus Costi   Fumus Cardamomi
Centaurea   Galbanum
Diptamus
Succus Cucumeris asinini.
Sto. Bubonis   Lupinum
Allium   Lactucasmi
Pomum terræ   Calamentum
Armoniacum   Chamomilla
Balsamum interficit & educit.
Arthemisia   Capillus Veneris
Castoreum   Genciana
Diptamus puluerizatus & suppositus uulvæ.
Aristolochia   Nasturtium.

¶ Prouocant hemorrhoides.

Conchula fetida   Fel beninum
Tapfus   Oleum lilij
Pomum terræ   Succus foliorum vitis
Succus cepæ acutæ
Potus myrabolanorum conditorum
Myrabolani nigri frixi cum butyro uaccino.
Aqua porrorum potata cum oleo nucum.

¶ Constringunt hemorrhoides.

Scoria ferri exiccata.

Cicer
Mandragora
Flos caulis
Bdellium
Narcissus
Serapinum
Piper.

Capparis
Chamedrys
Laudanum
Myrrha
Oleum Lili
Rubea tinctorum

¶ Lac generantia.

Lactuca
Raphanus
Aqua casei ueteris cocti.
Eruca
Anetum
Grana Vlmi
Mel cum croco.

Agnus castus
Anisum
Foeniculus
Ordeum
Cicer

¶ Absterſiua.

Omne amarum naturaliter abstergit.
Ordeum Mel Prassion

¶ Aduſtiua.

Salis genera omnia Piperata omnia.

¶ Apertiua.

Volubilis magna. Amygdalæ amaræ
Abſinthium interius, exterius non item.
Lupinus extractus Ireos
Semen Vrticæ Abrotanum

¶ Vehementius apertiua.

Scolopendria Radix Capparis
Affodillus Costus
Squilla Genciana
Zinziber Asarum
Crocus Daucus
Baccæ Lauri Hyſſopus
Chamedrys Pulicaria
Apium Calamentum
Hypericon Sparagus
Trifolium Petroselinum
Polium Leuisticus
Chelidonia Spica
Sticados Sisamum
Solatrum Ozymum
Cuscuta Agaricus
Eupatorium Fumus terræ
Cubebe Xyloaloes
Peonia Myrrha
Sifimbrium Sambucus
Prassium Cyperus
Muratrum Porrum
Cepæ Bulbus
Fermentum cum sale.

¶ Attractiua.

Magnes Sulphur
Serapinum Aſa foetida
Apium Maiorana
Piretrum Scabiosa
Lolium Armoniacum
Radix cannæ Diptamus
Omne ſtercus, maxime columbinum.

Aristolochia longa.
Prassium

Ciclamen

¶ Attractiua cum putrefactione.

Cancer uſtus Fermentum
Omne ſtercus uſtum Sanguifugæ.

¶ Supprimentia ſanguinem.

Atramentum ſutorium, quod græci Calchan
ton appellant.

Chalcitis Acacia
Ex aqua lycium Thus
Aloe Gummi
Plumbum combuſtum.
Porrum Herba ſanguinalis
Creta, uel cimolia Sigillaria
Frigida aqua Vinum
Acetum Alumen
Melinum Squama & ferri & aris.

¶ Glutinant uulnera.

Myrrha Thus
Gumi, præcipiteq; Achantinum.
Tragacantha Cardomomum
Bulbi Lini ſemen
Nasturtium Gluten
Ithyocolla Vitis alba
Contuſæ cum teſtis ſuis Cochleæ.
Mel coctum. Piſium.
Spongia uel ex aqua frigida, uel ex uino, uel
ex aceto expreſſa.

Ex iſdem lana ſuccida, ſi leuis eſt plaga.
Aranea Alumen
Alumen ſciſſile, quod ſchiſton uocant, & li-
quidum ſimiliter.

Melinum Auripigmentum
Erugo. Chalcitis Atramentum ſutoriū.

¶ Quæ concoquunt & mo-

uent Pus.

Nardum Myrrha
Balaſamum Coſtus
Galbanum Propolis
Styrax Bitumen
Thuris & fuligo & cortex.
Pix Sulphur
Reſina.

¶ Aperiant uulnera.

Vulnera aperiunt tanq̄ ora in corporibus
Cinamomum Balaſamum
Panaces Iuncus odoratis
Pulegium Flos albæ Violæ.
Bdellion Galbanum
Reſina Terebinthina
Pinea Propolis
Oleum uetus Piper
Piretrum Chamepithys
Vua Timinia.
Sulphur.
Alumen.
Rutæ ſemen.

C ¶ Quæ purgant uulnera.

Erugo	Auripigmentum
Sandarace	Squama eris
Pumex	Iris
Balsamum	Styrax
Thus	Thuris cortex
Resina	Pinea
Terebinthus liquida	Oenanthe
Lacerti stercus.	
Sanguis columbi, & palumbi, & hirundinis.	
Ammoniacum.	
Bdellion, quod per omnia idem quod ammoniacum potest, sed ualentius est.	
Abrotanum	Ficus arida.
Cocum gnidion	Scobs eboris
Omphacium	Radicula.
Coagulū, maxime leporinum, quod est omnibus alijs ualidius.	
Fel	Vitellus crudus
Cornu ceruinum	Mel crudum
Myfus	Chalcitis
Vua taminia	Spuma argenti
Galla	Squama æris.
Lapis hematites	Minium
Costum	Sulphur
Pix cruda	Sepum
Adeps	Oleum
Ruta	Porrum
Lenticula	Eruum.

D ¶ Quæ rodunt.

Alumen liquidum, sed magis rotundum.	
Erugo	Chalcitis
Myfus	Galla
Balsamum	Myrrha
Thuris cortex	Galbanum
Resina	Terebinthus humida.
Piper utrumq; sed rotundum magis.	
Cardamomum	Auripigmentum
Calx	Nitrum, et spuma eius.
Apñ semen	Narcissi radix
Omphacium	Alcyonium
Oleum ex amarīs nucibus.	Allium.
Mel crudum	Vinum
Lentiscus	Squama ferri
Fel taurinum.	Scamonea
Vua taminia	Cinamomum
Styrax	Cicutæ semen
Resina	Narcissi semen
Fel	Nuces amarę, oleūq; earum.
Atramentum sutorium.	Chrysocolla.
Veratrum.	Cinis.

¶ Quæ exedunt corpus.

Acacię succus.	Ebenus
Erugo	Squama æris
Chrysocolla	Cinis cyprius.
Nitrum.	Cadmia.
Spuma argenti	Hypocistis
Diphryges	Sal

Auripigmentum	Sulphur
Cicuta	Sanda
Salamandra	Alcyonium
Aeris flos	Chalcitis
Atramentum sutorium	
Ochra	Calx
Acetum	Galla
Lac caprifici	Alumen
Lactucę marinę lac, quę græce uocatur Tithymallos alcyonium.	
Fel	Thuris fuligo
Spodium	Lenticula
Mel	Oleę folia
Marrubium	Lapis hematites
Myfus	Acetum.

¶ Quæ adurunt.

Auripigmentum	Atramentum sutorium.
Chalcitis	Myfus
Erugo	Calx
Cartha combusta	Sal
Squama æris	Fex combusta
Myrrha.	
Stercus Columbe	
Stercus Palumbi.	
Stercus Lacerti	
Stercus Hirundinis.	
Piper	Cocum gnidium
Diphryges.	
Lac utrumq; quod supra dictum est.	
Veratrum album, nigrum.	
Cantharides	Corallium
Pyretrum	Salamandra
Eruca	Sanda
Vua taminia	Chrysocolla
Ochra	Alumen
Ouillum stercus.	

¶ Quæ crustas inducunt ulceribus.

Eadē fere quę supra crustas ulcerib; inducūt, uel ab igne adustis, sed præcipue Chalcitis, utiq; si cocta est.

Flos æris Erugo

Auripigmentum.

Myfus, & id quo magis coctum.

¶ Quæ crustas ulceribus resoluunt.

Crustas resoluūt farina triticea cum ruta, uel Porro, uel Lenticula, cui mellis aliquid est adiectum.

¶ Quæ discutiunt, quæ in aliis qua parte corporis coierunt.

Abrotanum	Mel	Amaracus
Alba uiola		Lilium
Samsucus	Cyperus	Lac
Sertula campana	Serpillum	Cupressum
Cedrus	Iris.	

A P P E N D I X

Viola purpurea	Narcissus
Rosa	Crocus
Passum	Iuncus odoratus
Nardus	Cinamomum
Cassia	Amoniacum
Cera	Resina
Vua taminia	Spuma argenti
Styrax	Ficus arida
Tragoriganus	Lini & Narcissi semen.
Bitumen	Sordes ex gymnasio.
Pyrites lapis, uel molaris.	Crudus vitellus
Amaræ nuces.	Sulphur.

¶ Quæ euocant & educunt.

Laudanum	Alumen rotundum
Ebenus	Lini semen
Omphacium	Fel
Chalcitis	Bdellium
Resina	Terebinthium
Pinea	Propolis
Ficus arida decocta	Stercus columbæ
Pumex	Farina Lili grossi in aqua cocti.
Elaterium	Lauri baccæ
Nitrum	Sal

¶ Quæ exasperata leuent.

Leuat id quod exasperatum est	
Spodium	Ebenus
Gumi	Oui album
Lac	Tragagantum.

¶ Quæ carnem nutriunt, & ulcus implent. A

Resina pinea	Ochra attice
Asterance	Cera Butyrum.

¶ Quæ molliunt.

Æs combustum	Terra eretria
Nitrum	Papaueris lachrymâ
Ammoniacum	Bdellium
Cera	Sæuum
Adeps	Oleum
Ficus arida	
Sesamum	Sertula campana
Narcissi radix & semen	Rosæ folia
Coagulum	Vitelli crudi
Amaræ nuces	Medulla omnis
Sibe	Pix
Cochlea cocta	Cicutæ semen
Plumbi re.	Panace
Cardamomum	Galbanum
Resina	Vua taminia
Iris	Balsamum
Sulphur	Butyrum
	Ruta
	Styrax
	Sordes ex gymnasio

¶ Quæ cutem purgant.

Mel cutem purgat, sed magis si est cum Galla, uel Eruo, uel Lenticula, uel Marrubio, uel Iride, uel Ruta, uel Nitro, uel Erugine.

T A B. VII. finis.

¶ De hijs quæ conueniunt singulis membris, B

T A B V L A O C T A V A.

¶ Cerebro & capiti cōuenientia.

Cubebæ	Galanga
Lignum aloes	Maiorona
Mellissa	Stafisagria
Acorus	Muscus
Nux myristica	Rosmarinus
Rosa	Sticas
Peonia	Hyssopus
Spica	Chamomilla
Mellilotum	Ruta
Thus	Laudanum
Castoreum	Capparis.

¶ Oculis conuenientia.

Eufragia	Fœniculus
Gariophyllus	Agrimonia
Chelidonium.	

¶ Cordi conuenientia.

Cyperus	Cinamomum
Crocus	Corallus
Gariophyllus	Karabe
Lignum aloes	Margaritæ
Macis	Mellissa
Myrabolani	Muscus
Nux muscata	Olibanum

Os de corde cerui	Piscacia
Rosmarinus	Rosæ
Spodium	Sticas arabice
Terra sigillata	Zedoaria
Buglossa	Borrage
Maiorona.	

¶ Pulmoni conuenientia.

Inula campana	Hyssopus
Prassium	Ius illyricum
Glycyrriza	Passulæ
Iuiubæ	Sebestæ
Caricæ	Tragagantum
Penidiæ	Amygdalæ
Dactyli	Fistici.
	Scabiosa.
	Capilli Veneris.

¶ Stomacho appropriata.

Abinthium	Calamus aromaticus.
Cassia lignea	Cyperus
Crocus	Coralli
Cuscuta	Eupatorium
Fumus terræ	Galanga
Garyophilli	Gallia muscata
Lacca	Leuisticus
Lignum aloes	Mastix
Mentha	Myrabolani.
	Nux muscata

A P P E N D I X

C Origanum   Piscacia
 Pellicula interior stomachi Gallinæ.
 Spodium   Citonea mala
 Olibanum.

¶ Hepati conuenientia.

Abſinthium	Caſſia lignea
Crocus	Cuſcuta
Eupatorium	Fumus terræ
Gariophyllus	Gallia muſcata
Origanum	Piſcacia
Hepatica	Endiuia
Cichorium	Squinantum
Plantago maior	Polium
Serpentaria utraq;	Vuæ paſſæ
Spica	Aniſum
Marathrum	Sandali

¶ Spleni conuenientia.

Ebulus	Hedera
Fraxinus	Scolopendriion
Tamarix	Polytrichon
Daucus	Calamentum
Rubea tinctorum	Cyperus
Capparis	Acorus
Aſarum	Sambucus
Eupatorium	

¶ Opilationi Hepatis conuenientia.

D Caſſia lignea	Capillus Veneris
Cicer rubeum	Cuſcuta
Eupatorium	Fumus terræ
Præſſium	Serpentaria
Aſparagi	Sticas
Polium	Raponticum
Rabarbarum	Apium.

¶ Opilationi Splenis conuenientia.

Raponticum	Capilli Veneris
Capparis	Cuſcuta
Eupatorium	Præſſium
Fumus terræ	Tamarifcus.

¶ Matrici conuenientia.

Sauina	Abrotanum *

* Grana luniperi	Maſorona
Pulegium	Staſifagria
Hypericon	Acorus
Marathrum	Saxifraga.

¶ Renibus & Veſicæ conuenientia.

Aſparagi	Saxifraga
Milium ſolis	Aſarum
Acorus	Filipendula
Geneſta	Petroſelinon
Polium	Cuſcuta
Fœniculus.	

¶ Iuncturis conuenientia.

Polium montanum	Aſarum
Acorus	Amomum
Saluia	Calamentum
Pyrethrum	Sticas
	Coſtum.

¶ Semina communia calida.

Aniſum	Marathrum
Petroſelinum	Apium
Aſparagi	Brufci.

¶ Radices calidæ.

Petroſelini	Apij
Aſparagi	Fœniculi.
Brufci.	

¶ Semina cõmunia frigida, maiora.

Cucumeris	Cucurbitæ
Melonis	Citrulli.

¶ Semina cõmunia minor, frigida.

Endiuia	Lactuæ
Portulacæ	Scariolæ.

¶ Trium radicum.

Apij	Fœniculi	Petroſelini.

¶ Duarum radicum.

Fœniculi.	Petroſelini.

F I N I S.

¶ T A B V L A I. De partitione Humorũ & Qualitatum.

H V M O R eſt corpus aliqd in quod in primis nutrimentum conuertitur.

Horum quidam dicuntur Primi: quidam Secundi.

Humores P R I M I,
 quatuor.

Sanguis	
Phlegma.	*

* Cholera.
 Melancholia.

S A N G V I S

Naturalis, cum. ſ. color eſt rubeus, purus, contra malum odorem, & ut plurimum dulcis. Non naturalis, Primo, ſi ſua natura, complexionẽ, & qualitate ſcilicet, a calore permu- tatus eſt. Secundo, cum alius quiſpiam hu- mor corruptus, ei cõmiſtus eſt.

Et hoc fit dupliciter.

Quando scilicet de foris ueniens humor, in sanguinem penetrat, atque ipsum corrumpit.
Vel si in ipso met sanguine, aliqua scilicet in temperie talis generetur.

P H L E G M A

Naturale, quod cum actu non sit aptum, tamen ut in tempore sanguis fiat. Quandoquidem Phlegma, sanguis non probe percoctus est.

Illo Phlegmate corpus indiget duplici de causa.

Necessitate. Primo, in membris deficiente sanguine, ipsum a uirtutibus naturalibus peragitur, ut in sanguinem conuertatur, qui ea rursus nutriat. Secundo, Nam sanguini admixtum, non nihil ipsum efficit aptum, ad phlegmaticæ complexionis membra resollanda ac munienda.

Vtilitate. Nempe ut uirtus membrorum, & ipsa plane membra reparanda, reddatur agilia, humectando scilicet, ne exiccantur iuncturæ, causa continuæ motionis.

Non naturale Phlegma,

1. Quod est, Vel substantiæ diuersæ, puta, mucilaginosum, neque ad sensum plane diuersæ essentiæ.

Crudum, in substantia æquale, in ueritate diuersum.

Subtile, uel aquosum ualde.

Gypseum, quod est ualde grossum, cuiusque subtile, resolutiuum est.

Vitreum, omnium pessimum, uitro liquefacto simile & crasso.

2. Vel est saporis alieni & corrupti a naturali phlegmate. Et id est in quadruplici differentia.

1. Aut enim est Salsum.

Omnibus hoc acutius, siccius, & leuius est.

2. Aut acetosum, & hoc ab

Re extranea, & melancholia acetosa sibi admixta.

Ebullitione sui ipsius: ut in phlegmate, dulci, & in alijs humoribus succosis, prius ebullientibus, deinde aciescentibus.

3. Aut Ponticum, & fit

Ab extraneo, ut a melancholia pontica sibi commixta.

A seipso: quia uehementer infrigidatum est, ita ut in ponticitatem exierit.

4. Aut insipidum,

Cui sanguis naturalis commiscetur, quodque in rheumatismis sentitur.

C H O L E R A

NATURALIS, est spuma sanguinis:

cuius color est rubeus, & clarus, ipsa autem leuis, & acuta. Et in duas diuiditur partes. scilicet. Aut enim sanguini commiscetur. Et hoc duplici causa. Necessario: ut membra cholericæ nutriat, scilicet, pulmonem. Vtilitate: quia subtiliat, & ad interiora sanguinem penetrare facit.

Aut ad fellis schistim fluit. Atque id duplici causa. Necessitate. Et id aut quia totum corpus mundificat: aut quia uesicam fellis nutriat. Vtilitate. Idque ob hoc, quod intestina abluat, pugnetque: atque quod ani musculos ita pungit ad naturæ superflua egerenda.

Innaturalis Cholera fit, quando

Aliud extraneum suæ commiscetur substantiæ. Et ita aut famosa, aut scita: cui id quod admixtum est, extraneum est per phlegma. Et generatur ex eo

Cholera

Citrina: quia phlegma commixtum est tenue.

Vitellinum, ubi phlegma est grossum.

Vel quoniam substantia in se est uitiata. Et fit

Minoris fame: quæ etiam adusta uocatur Cholera, cui melancholia commiscetur. Et hæc generatur duobus modis.

Primo, cum Cholera in se aduritur, aut cineritas in ea accidit: quod deterius est.

Secundo, si melancholia de foris adaruit, eique commiscetur.

Cum subtile quod est in sanguine adaruit, cuius spissitudo est Cholera nigra, magisque generatur in epate.

Alia, cuius generatio in stomacho, ex mali chymi generatione proueniens. Et ita fit

Præstia, quæ ut uideatur fit ex uitelline admixtione Eruginosa, quæ est ut erugo æris.

M E L A N C H O L I A.

Naturalis, est boni sanguinis sex, turbulentia, & superfluitas: cuius sapor inter dulcedinem & ponticitatem existit. Et hæc defluit cum sanguine duplici causa. scilicet. Necessitatis, ad parandum sanguinem qui possit nutrire membra melancholica. ut ossa Vtilitatis, ut sanguinem restringat, atque ipsum inspillet.

Vel fluit ad lienem. Et hoc bisariam.

Aut gratia

Necessitatis: ut corpus totum ab hac superfluitate mundificet, aut ut splenem nutriat.

Vtilitatis, quia os stomachi stringit, & confortat, famisque desiderium excitat.

N O N N Aturalis Melancholia, adusta, cinerica: gigniturque quatuor modis, scilicet ex cinere

Choleræ

Phlegmatis

Melancholiæ

Sanguinis.

C Quodlibet horum est saporis eiusdem cum humore a quo deriuatur.

Atq; hæc de primis humoribus.

Secundi uero sunt

Superfluitas naturalis, ut

Sanguis
Cholera
Phlegma
Melancholia.

Non superfluitas. Et horum quoq; sunt quatuor, scilicet

Innominata, q; est firmior in foraminibus ex-

T A B V L A II. De Rebus Naturalibus.

Res naturales septem sunt, scilicet

1 Elementa	3 Complexiones
2 Humores	4 Membra
5 Virtutes	6 Spiritus
7 Operatio.	

I E L E M E N T A

Naturalia sunt. Ignis. Aer. Aqua. Terra. Medicinalia. Sperma uiri. Sperma mulieris, & sanguis menstruus. Quæ ex morbis hæc reditantijs considerantur, uidelicet Calculo, Lepa, Podagra, Epilepsia. Nam alia curandi ratio illorum est, quando uel a partu, uel a principijs generationis originem traxerunt: alia item, cum ex causis alijs.

2 C O M P L E X I O N E S

Simplices

1 Calidum	2 Humidum.
3 Frigidum	4 Siccum,

Compositæ

Calidum & humidum.
Calidum & siccum.
Frigidum & humidum
Frigidum & siccum.

Et æquales una in

Qualitate
Quantitate
Sua specie.

Quæ cognoscuntur per

Aetatem	Sexum
Formam	Habitudinem
Mores	Consuetudinem.
Artificium.	

Considerantur uero

An sint temperatæ, uel distemperatæ.
An sint uniformiter in toto corpore, uel in parte a temperamento lapsæ.
An sint simplices, uel compositæ.
An sint sanguineæ, cholericæ, phlegmaticæ, uel melancholicæ.
An multum, uel parum a temperamento lapsæ.

3 H V M O R E S.

In quibus primo consideratur substantia eorū.

Quæ dependet ex Materia, & dispositione eorum.

tremittatum paruorum uenarum, contentus membris similibus, propinquis, inbibentibus eam.

Ros, est humor transiens per omnia membra simplicia, sicut ros qui in nutrimentum aptus est conuerti.

Cambium (ita enim barbari nominarunt) est humor qui parum ante coagulatus fuerit, ut in locum resoluti recipiatur.

Gluten, est humor qui intus in membris simplicibus e natiuitatis principio existit.

T A B. I. finis.

* Agente, i. ipsius humoris uirtute in membro, Coelesti aspectu.

Iudicio sumpti nutrimenti.

Artificio

Et quo Loco geniti.
Tempore.

Secundo consideratur humoris

Viscositas Grossicies
Subtilitas Fluxibilitas
Constantia, maxime in fluxu uentris.
Tempus in quo generantur.

Loeus item.

Motus & quies humorum, si in fluxu, aut paratus fluere, ut paralyti, & catarro. Et Mobilitas in humoribus acutis, quorum timemus furiam.

Ne uariet Medicus in illis

Diuertendis

Digerendis

Maturandis

Euacuandis.

2 M E M B R A

Simplicia

An sint dura, uel mollia.

Densa uel rara.

Simplicitatis intensæ, uel raræ.

Composita

Digna & principalia

Caput

Cerebrum

Cor

Testiculi

Hepar

Stomachus

Pulmo.

Manuum

Ignobilia, ut extrema

Pedum.

Ex quatuor humoribus generata,

Ossa

Cartilago

Ligamenta

Nerui.

Lacerti

Venæ pulsatiles

Venæ sanguinis.

Caro.

Chordæ.

Pinguedo

Pedes.

Manus.

A P P E N D I X

5 V I R T V T E S   6 S P I R I T V S   A

Harum quædam est

A N I M A L I S, cuius origo a cerebro, diuiditur in

Gubernatiuam, quæ scinditur in
Imaginatiuam
Rationalem
Memoratiuam

Motiuam uoluntatis, quæ mouet membra per

Neruū procedentē ad medullā spinæ dorsi.
Et ab eisdem neruis ad lacertos, quæ mouēt membra.

Sensitiuam, cuius organum

Visus		Lux, uel ignis
Auditus	Quorum	Aër
Tactus	obie-	Terrā
Gustus	cta.	Aqua
Odoratus.		Fumus

N A T V R A L I S, cuius partes

Generatiua		Similitudo
Alteratiua		Situs
Retentiua	Cuius species	Foramina
Expulsiua		Grossicies
Vitalis		Plenitudo.

Animalis

Vitalis

Naturalis.

Qui aut est

Clarus, uel obscurus

Simplex, uel uaporibus cōmixtus.

Multus, uel paruus.

7 O P E R A T I O

Quædam pendet ex uirtutibus, in quantum uitalis.

Quædam ex una uirtute, ut digestio cibi a naturali uirtute.

Quædam a duabus sicut appetitus cibi, qui pendet a uirtute sensitua.

¶ A N N E X A Rebus Naturalibus sunt

Ars	Mos
Aetas	Symptoma
Virtus	Repletio
Regio	Tempus
Complexio	Vsus
Forma.	Sexus.

T A B. II. finis.

¶ T A B V L A III. De Rebus non Naturalibus.

¶ Res non Naturales.

Crassus	Subtilis
Clarus	Nubilus
Aër Apricus	Tenebrosus
Meridionalis	Septentrionalis.
Paludanus	
Circa plantas nocentes.	

¶ Cibi & Potus.

Quantitas	Qualitas.
Ordo & hora sumptionis.	
Tempus collectionis.	Locus originis.
Artificium & præparatio.	
De quibus uide Aucen., 1. primi, de his que comeduntur & bibuntur.	

¶ Somni & uigiliæ

Quantitas	Hora inceptiois
Situs idoneus corporis.	
Tempus noctis, uel diei.	
Continuatio, & interpolatio.	

¶ Motus & quietis.

Ambulatio	Gestatio.
Vectatio	Equitatio
Frictio	Tonsura barbæ.

In quibus requiritur, ut debita tempora sint: uidelicet opportuno tēpore, post uentris euacuationem, & non statim uentre repleto.

¶ Inanitio & repletio.

Vomitio	Sudor
Fluxus uentris, & menstruorum.	
Fluxus hemorrhoidarum.	
Sanguis narium	Vrinæ emissio.
Coitus	Phlebotomia
Ventosæ	Vesicationes.
Frictiones	Incisiones.
Medicinæ solutiue, & diuretice.	

T A B. III. finis.

¶ T A B V L A IIII. De tribus rebus contra Naturam.

R E S contra Naturā sunt tres: uidelicet, Morbus, Causa morbi, Et accidentia Morbi.

I. M O R B V S.

Aut est a Genere generalissimo, aut Subalterno.

Aut a mala complexionē

Simplici	Calida		Materiali.
	Frigida		
	Humida.	Sicca	Composita
			Imateriali.

A P P E N D I X.

C

A V T E S T

Salubris	
	Pestis
Mortalis, ut	
	Apoplexia
Medius, ut Variolæ.	
Acutus	Peracutus
Chronicus	Topicus, i. reuersiuus.
Intensus	Remissus
Creticus, uel non Creticus	
Principio	Augmento
Statu	Declinatione
Simplex	Compositus
Materialis	Sine materia
A uentositate	Tractabilis
Intractabilis	Per essentiam
	Absolute, uel
A Colligantia	
	Non absolute

A materia, Multa, parua. Crassa, subtili;
Benigna, maligna. Digesta, indigesta. So-
la, uel cōmixta alteri.
Atq; sic discurritur in caussis, usq; dum deue-
niat ad indiuiduum caussæ facientis mor-
bum, siue sit humor, siue aliud. ut sunt uer-
mes. An sit per se, an per accidens. Consyde-
ret etiam intensiōem caussæ in qualitatibus
primis, secundis, manifestis, occultis.

D

II CAUSSA MORBI.

A V T E S T

In uenis	Extra uenas
	Cholera præliua
In Stomacho	
	Cibus corruptus. *

TABULA V. De præcognitione quatuor Hu-
morum prædominantium.

S A N G V I N I S indicia.

Pruritus loci eius ex quo sanguis solet elici.
Oris dulcedo inmodica.
Exiles in ore uomicæ.
Multi in corpore carbunculi.

C H O L E R A E indicia.

Color citrinus	Amaritudo oris
Siccitas linguæ	Sitis multa
Appetentia tenuis & amara.	
Nausea	Vomitio citrina, uiridis.
Egestio mordicans.	
Albor in oculis ad citrinitatem declinans.	

M E L A N C H O L I A E indicia.

Ardor stomachi.
Appetentia canina.
Color fuscus, plumbeus.
Sanguis niger, spissus.

P H L E G M A T I S indicia.

Multitudo saliuæ	Sitis modica
Vrina alba.	Pigricia, & hebetudo.

	* Vermes
In Intestinis	Corrupti humores
	Arena
In Renibus	Lapides
Materialis	Ex opilatione
Abscessu.	
A uia defluxus, uel creticæ expulsionis, uel	
ascensionis. quemadmodum cholera ad sto-	
machum de ieiuno intestino.	
Ex actione occulta. ut uenarum	
Ex proprietate occultarū materiæ, ut pu-	
eri incurrunt epilepsiam.	
A putrefactione. ut in quibusdam febribus.	

III ACCIDENTIA MORBI.
Q V O R V M

Quædam sunt præuenientia. ut rigor in fe-
bre.
Quædam concomitantia. ut dolor capitis in
febri.
Quædam subsequencia. ut protractio appetitus.
Quædam uera: quæ dependent ab ægritudine
eius, & remouentur ad remotionem illarū.
Quædam descendencia ab alijs q̄ a morbo,
& caussa eius. ut dolor colicus in febri.
Quædam fortia, ut trahentes ad se totā curā.
Quædam non trahentia ad se curam, saltem
insignem, uel diuersam ab ea quæ conuenit
morbo.
Quædam apta ad se trahere alia accidentia, uel
morbos inducere. ut ardor urinæ, excoria-
tionem uesicæ.

Vrina rubea, spissa.
Aetas iuuenilis, tempus uernum.
Corpusculum bonæ habitudinis, carnosum.
Et si q̄s utat̄ cibus multū sanguinē gignētibus.

Vrina tenuis, ignea, clara.
Tempus æstiuum Aetas iuuenilis
Cibi choleric
Labor multus
Somnus paruus.
Complexio corporis calida.

Corpus musculosum.
Pressura splenis.
Scabies, & morphea nigra
Vrina nigra, uel ruffa, fusco permixta.

Somnus uimius. Cibus multus & phleg-
maticus.

A P P E N D I X.

Corpus molliculum.   Parua digestio.   Tempus hyemale.
 Corpus frigidum.   Ocium, & quies.

A

T A B V L A VI. De Temperamento Corporum.

Signa corporis calidi. Facile crescit, & augmentatur. Contractu calidum est. Gracile, & macie confectum. Venæ amplæ, inflatæ. Motus pernix. Ingenium contumax. Somnus modicus, pulsus uelox. Capilli multi, crispî, & nigri. Color ruffus, & in rubeo obscurus.	In cõitu impotentia. Somnolentia. Signa corporis humidî. Tactus lenis. Caro mollicula. Membra laxa. Ossa occultata. Impatientia laboris. Somnus inmodicus. Paucitas capillorum.
Signa corporis frigidi. Sensim adolescit. Ingenium hebes. Pulsus tardus, paruus. Anhelitus occultus. Tactu subfrigidum.	Signa corporis sicci. Asperitas Macies Robur Rigor Labor. Venæ & chordæ prominentes. Affluentia capillitij.

T A B V L A VII. De differentijs Morborum.

Morborem alij sunt Patentibus late mēatibus cum clauduntur. Alij sine omni prorsus sunt tumore.	Phthisis Lues. Nonnulli sine omni contagio sunt. M O R B I, qui Frequenter perimunt prægnantes.
Contagiosi Sanguinis Phlegmon Phlegmatis Febris quotidiana. Cholericî Erysipelas Suffocationes Matricis	Tabes Phthisis Intercus Hydrops Peripneumonia Febris ardens Pleuritis Phrenitis Rubrum ulcus in locellis Erysipelas. Non perimunt, præsertim non prægnantes. Pulmonis uitium Febris ardens Mentis agitatio Morbus laterum Synanche Morbus iccoris. Nephritis Dysenteria Hæmorrhoides. Prorsus non perimunt, nisi mala quædam acciderit dispositio
Intestinorum ulcera. Delirium Variolæ Morbilli. Melancholici Scabies Hæmorrhoides Ignis Persicus Herpes æstiomenus. Excoriatio auriculæ Deformitas faciei.	Dolor pedum Melancholica passio Cancer Lychen Podagra Orchitis Coxendis, uel ischias. Tinesmos Tertianæ Quartana Stranguria Ophthalmia Exasperatio cutis Lepra.
Tumores excitant in corpore. Erysipelas Phlegmon Oedemata Phygeta Strumæ Elephantiasis Psora Lepra Vitiligines Tumores duri. Lupus Lippitudo Lepra Scabies Morbus caducus. Febris acuta.	Chronici Tabes Difficultas intestinorū. Pedum dolores Morbosæ dispositiões. Pituita alba Ischias Morbus comicialis Stranguria Dolores renum in senibus. Cruentum profluuium mulierum. Mariscæ Fistulæ Macies. Cachexia.

G

C

¶ Sunt & morbi

Deficientes
 Febris quotidiana Febris tertiana
 Quartana Quintana.
 Continui
 Semitertiana *triquartana*, id est, ardens.
 Acuti
 Phrenitis Lethargus
 Pleuritis Peripneumonia.
 Peracuti
 Synanche Cynanche Apoplexia.
 Acuti & continui
 Febres ardentes Phrenitides Pleuritides
 Quidam acuti & non continui.

Quidam neque acuti, neque continui. ut morbi longi
 Quidam vulgares, qui secundum quendam tempo-
 ra eodem loco plurimos mortalium inuadunt.
 Hippocrates. 9. differetas facit. scilicet acutum, per-
 acutum, malignum, longum, medium, perniciosum,
 mitis, periculosum, & minime periculosum.
 Peracutus morbus est, cuius & phantasia maior
 ac difficilior acuto, qui septimo die ut pluri-
 mum ad indicationem peruenit.

Malignus est, qui cuius quidem maximus existit &
 difficilis, ceterum imaginatone imbecillis,
 certum indicationis tempus non habens.

Longus, qui in deterius atque melius indicatur,
 mensibus, annis, uel etiam cum hominis morte finit.

D

Medius, qui inter longum & acutum est, utrius-
 que particeps, indicatur die. 60. aut. 90.

Perniciosus, siue letalis, qui semper in deterius
 uergit.

Mitis, qui nequaquam hominem tollit.

Periculosus, qui ad salutem & perniciem ex aequo
 tendit. Dicitur & anceps morbus.

Minime periculosus, qui semper salutem futu-
 ram pronunciat, quantum in eo est: atque id ha-
 bet cum miti commune.

¶ Cognoscitur autem omnis morbus, Aut ab
 Substantialiter inherentes, ut si quid in com-
 positione membrorum abundet, aut desit,
 aut e loco sit exarticulatum, Aut ab
 Operatione membri lesa, Aut ab
 Qualitate permutata ab exeuntibus a corpo-
 re temporibus anni.

¶ Transmutantur in alios morbos

Morbus laterum	Febrem ardentem.
Mentis agitatio	Vitium pulmonis
Pulmonis vitium	Febrem ardentem.
Tinesmos	Difficultatem intesti- riu: aliquando in dysenteria.
Difficultas inte- stinorum.	Leuitatem intestino- rum, uel lienteria.
Lienteria	Hydropem.
Pituita alba	Hydropem
Peripneumonia	Pleuritidem.
Pleuritis	Empyion, uel haemoptoim.

¶ De his quae morbos alios

* quot concomitantur.

Concomitantur sere,
 Neros preciosos
 Vehemens inflammatio Conuulsiones
 Mala coherentia, uel coalino.
 Cerebrum uulneratum ac lesum
 Anullio
 Vocis Visus Auditus.
 Bilis Vomitus Febris

¶ Sauciata mortem inferunt.

Cerebrum lesum Spinae medulla lesa.
 Praecordia uulnerata Magna uena
 Cor Veslica.

¶ Lesa nunquam coeunt.

Neruus praecisus Veslica
 Labra, uel buccae Intestina maiora
 Magna uena Praeputium
 Palpebrae Carulagines omnes Genes.

¶ De Morborum causis,

T A B V L A V I I I.

¶ Causarum quaedam uocantur

Procatarticae, quae dum aduersam ualitudinem
 creauerunt, separantur. ut canis mordens, scor-
 pius pungens.
 Coniunctae, quae cum praesentes sunt, eorum
 quoque affectus adsunt: cum uero desinunt,
 eorum etiam affectus desinunt. ut lapis in ue-
 fica, & unguis in oculo.
 Praecedentes, quae scilicet a procatartica praeparantur, & adiuuantur.
 Perfectae, quae eundem in seipsis finem faciunt.
 Concausae, quae cum alijs aequalem effectum faciunt.
 Coadiutrices causae, quae sua uirtute morbum
 efficere non possunt, alterius auxilio possunt.
 Manifestae, quae cumque ex seipsis deprehendun-
 tur, & aliquem effectum operantur
 Non manifestae, quae cumque minime ex seipsis
 deprehenduntur. (duntaxat.)
 Obscurae, quae neque ex se, neque ex alijs dephen-
 Obscurae ad tempus, quae aliquamdiu incogni-
 ta sunt, sed rursus sub sensum cadere possunt.

Ceterum morbi omnes fiunt, aut
 Ex his quae in corpore sunt. ut

Bilis	Pituita	Melancholia:
Habundantia & uitio sanguinis.		
Aut a his quae extra corpus sunt, ut		
Laboribus	Vulneribus	
Calore externo	Frigore	
Siccitate	Humiditate.	

¶ C A N O N E S.

Cognita causa, ea primum remouetur.
 Inde uniuersalia remedia adhibentur.
 Postremo particularia, secundum exigentiam morbi.
 Contraria sere contrarijs curantur.
 Et similia similibus adiuumentum praebent.
 Cauenda tamen in omnibus nimietas, maxime
 in percussiujs.

¶ Omnes item morbi

Calidi, eueniunt aut

Ab cibo, alioqui prono ad calorem excitādū.
Ab calore aucto Ob putredinem
Ob uiciniam corporis calidioris.
Ab obstipatione.

Frigidi

Ab rerum frigidarum uiciniam.
A cibi potusq; qualitate & quantitate.
A constipatione. A raritate
Ab ocio A motu imodico.

Sicci

A multa transpiratione, & pauca nutritione.
A siccis alimentis. A sollicitudine.
A uigilijs Ab studijs imodicijs.
Ab aere sicco ambiente.
A balneis & aquis Nitri, Sulphuris, Alumi-
nis, & Bituminis.
Ab medicamentis exsiccantibus.

Humidi

Ab humidis cibis A potu plurimo
A molli educatione Ab ocio & tranquillitate
A crebra in balneis dulcibus conuersatione.
Ab ignauia A temporum constitutiōe hu-
Ab imbribus (mida,
Ab medicamentis quę humectare faciunt.

¶ Tabula IX. de differentijs
Pulsuum.

PULSUS fit pfunditate, lōgitudine, & lati-
tudine arterię multum extensę.
Paruus pulsus, qui magno contrarius est.
Medius, amiborum particeps.
Plenus, qui intermedius est, sub tactum cadēs
quasi esse uideat arterię tunica corpulentior:
přsertim tñ cum pars eius interior tota hu-
midior est, corpulentiorq; apprehensu.
Durus, cum neruosa, & dura uidetur esse, &
sentitur arteria, & tunc potens subest spiri-
tus, tanq; percussa pars ictum retineat.
Mollis, qui duro contrarius est, debilitę feriēs
arteriam non resistentem: cuius spiritus dis-
solutus est & mitis.
Humidus, est mollis quidem, quippe cum in
eo substantia mansuetior placidiorq; humo-
rem quendam subtiliorem reddit.
Siccus, in quo humor absumptus esse uideat.
Vehemens, qui uiolentam facit percussione.
Debilis, qui imbecillem facit percussione.
Medius, qui proportionem seruat ad utrūq;
Densus, siue creber, qui longam non habet,
aut eleuationem, aut compressionem.
Tremulus, q nō æqualē habet percussione.
Obliquus, qui nō a recto situ arterię absoluit.
Inæqualis, qui secundum aliquam partem alti-
or erigitur, & concidit frequenter, uena in-
flata, & eneruata.
Intermittens, qui non ad duas solum, sed ad
tres pluresue percussiones deficit, distractio

nem uel unā, uel duas, uel plures etiā faciēs.
Deficiens, in quo non ad duas solum, sed ad
tres, uel plures percussiones imobilis arteria
permanet.

Intercidens, cum post duas percussiones secu-
dum proprium ordinem fit motus, ex quo
quidem media intercidit percussio.

Dorcadifans. i. caprifans, qñ arteria putatur sa-
lire, & ad alium motū statim fertur, prius q̄
apparentiam compressionis habeat.

Recurrens, qui quantum egreditur magnitudi-
ne aut uehemētia, tm̄ rursus regredit in alijs.

Formicans, qui paruus est, uacuus & frequēs,
debilis: ille extremum periculum, atq; inte-
ritum demonstrare solet.

Prępinguis, tenet uenam fortiter.

Macri subtiliter.

Mediocris modice, neq; ante digitos dempfe-
ris q̄ tibi ferierit centies.

¶ Significationes.

Pulsus

In principio debilis, idem intensior, bonum.

A primo fortis, inde remissior, malum.

Fortis, Cor forte.

Debilis, Cor debile.

Velox in sano, sanitatem.

Paruus in sano, debilitatem pectoris & pęcō-
diorum: in infirmo, uitę extremum.

Paruus & uelox in sano, iracundiam, bilem.

In ægroto, calorem exundantē.

Tardus in sano, frigiditatem.

In infirmo, siccitatem.

Rarus, uirtutis defectionem.

Tardus quoq; caloris defectionem.

Cætera ex Galeno pete, libro de Pulsibus.

¶ TABULA X. de iudic-
ijs Vrinarum.

¶ Quomodo colligenda, & quę
obseruanda ante
iudicium.

Colligatur completa concoctione.

Non subsistat ultra sex horas.

Recipiatur tota, & non pars.

Non pronuncietur de ea, nisi tranquillior red-
dita.

¶ Prępediunt iudicium

Motatio crebra. Locus obscurus.

Locus nimium diaphonos.

Macula uiridis, inferne lata, uel arcta nimis, ra-
dij solares.

¶ Liquores similes
Vrinę.

Hydromel

Syropus acetosus.

Aqua mellis.

Aqua croco tincta.

C Ius cicerum Asini
 Bouis Ouis
 Capræ, & capreoli.
¶ Vrina dijudicatur ex actio.
 Substantia Colore
 Quantitate Perspicuitate
 Odore Sapore
 Modo mingendi Calore Contentis.

¶ Substantia est triplex.

Tenuis Pinguis Mediocris.

¶ Quantitas triplex.

Multa Pauca Mediocris.

¶ Diaphone.

Transparens Clara
 Turbulenta Obscura
 Mediocris.

¶ O D O R .

Acris Dulcis Mediocris.

¶ S A P O R .

Inspidus Salsus
 Acutus Amarus
 Acidus Ponticus.

¶ Modus emittendi.

D Faciliter Difficulter
 Mediocriter Voluntarie
 Inuoluntarie Cum dolore
 Sine dolore.

¶ C O L O R .

Albus Lacteus
 Glaucus Subspiceus
 Spiceus Aureus
 Croceus Rubeus
 Vineus Venetus
 Niger Viridis.

lis funguntur differentie eorundem.

¶ Contenta.

Circulus Ampulla
 Grana Nubeculæ
 Spuma Pus
 Pinguedo Trombi sanguinis.
 Harena Pili
 Phlegmata Furfures
 Calculi Atomi
 Crynoydes Squamæ
 Sperma.

¶ Nominum explicatio.

Crocea nihil admodum differt ab croco.
 Subcrocea, quæ colore similis cum carchamo.
 Cæterum aduerte, ubi de colore croci agimus,
 ne de colore accipias qui est in croco, sed de
 eo, qui esset in aqua, si illo tingeretur.
 Subrubea, est quæ assimilatur bolo armeno.
 Rubea punicea, similis pomis, quæ rubrum co-
 lorem præferunt, ut cerasa.
 Vineæ, quæ uino nigro similis est.

Passæ, passio similis.
 Venera uel cerulea, resilit is colos ex pari albo
 & nigro simul mixtis, æquisq; ponderibus.
 Liuida, plumbea, plumbo similis.
 Charopa, similis pilis fibillidis, uel ungui la-
 pilli.
 Glauca, ueluti cornu pellucida.

¶ Iudicium Vrinarum secun-
 dum ætatem.

Iuuenum

Subaurea
 Subcrocea

Senum

Alba. Subtilis
 Cum pauca hypostasi.

Mulierum

Fere subcrocea Subaurea
 Similiter subulis.

Puerorum

Recedens ab alijs. Substantia excellens.
 Hypostasi cumulata.

¶ Omnium optima & laudata.

Colore subaurea Subcrocea
 Substantia mediocris.

Proportione portioni respondens.

Sine bulbis Matulæ non adherens.
 Hypostasi

Alba Leni
 Acquabili.

Sine Pilis
 Squamis.
 Harenis.

Et alijs malignis contentis.

¶ Laborantium.

Subcrocea Accedens ad croceum.
 Tenui.

Hypostasi

Parua.

Cum liquamine interdum supernatante.

¶ Ocioforum.

Alba fere

Maiore.

Hypostasi

Crassiore.

¶ Iudicium Vrinarum secun-
 dum temperamenta & qua-
 litates anni.

Omnis Vrina

V E R E

Subspicea.

Spicea.

Vergens in subaureum

Subcrocea.

Hypostasi crassiore, incipiente muta-
 ri in tenuem.

Subaurea **Aestate** Subcrocea **Substātia mediocri.**
 Leui **Hypostasi** Alba **AEquabili.**
 Colore mediocris **Autumno** Fulgens **Tenuis.**
 Obscura **Hypostasi** Modica **Alba.**
 Tenui **AEquabili.**
Hyeme
 Respondens **pportioni** Vergens in alborē.
 Hypo. maiore **Procedente hyeme,**
 Quantitate maiore.
 Contentis maioribus inconcoctis.

¶ Iudicium ex dispositione rerū
 non naturalium.

V R I N A
 Somnolentorum

Alba **Crassa**
 Contentis multis incoctis.
 Vigilantium immodice
 Tenuis
 Vergens ab albo in aqueum, inde ad auream,
 oleaceam, nigram, adustam.
 Ieiunantium
 Flammea **Crocea** **Tenuis.**
 Fame oppressorum
 Tenuis **Alba** **Sine hypostasi.**

¶ De iudicio a multitudine
 & copia.

Vrina multa in Sanis
 Nimiā potionem uini, exilis.
 Raram uel modicā, uentris excretionem.
 Vsum nimium diureticorum.
 Vrīna multa in aegrotis,
 Passionem diabetis **Corporis liquefactionē**
 Euacuationem superfluitatum.
 Determinationem aegritudinis, uel crīsim ab
 hydrope.
 Multa in febribus acutis
 Aut febris solutionem.
 Aut conuersionem in Ethicam.
 Aut spasmum.

Quod si fuerit

Flammea.
 Subcrocea, tincta & cum malis contentis, il-
 laudata est.

V R I N A pauca

Dietam sicciorē.
 Vsum cibariū glutinosorum
 Opilationes **Multā uentris excretionē**
 Interdum febrim intensam.
 LēSIONem membrorum urinae.

¶ De Significationibus sub-
 stantię Vrinarum.

V R I N A

Subtilis, Tenuis
 Frigiditatem, siccitatem.
 Humorem siccum
 Concoctionis priuationem
 Opilationem hepatis.
 Defectionem attractiue & expulsiue.
Grossa
 Complexionem calidam & humidam.
 Concoctionem fortem, humidam.
 Humores cōmixtos phlegmate & sanguine.
Mediocris
 Temperatam complexionem
 Absolutam coctionem
 Humorū omnium temperamentum.

¶ De significationibus Vrī-
 nę diaphonę.

V R I N A

Transparens
 Alba, Crassa.
 Phlegma crudum, crassum, & aegritudines,
 ab eo prouenientes, Epilepsiā. &c.
 Cum tinctura, Cholera uitellinā.
 Semper autem significat inconcoctionem, si-
 ue tenuis, siue crassa.
 Cum diuersitate coloris, adustionem & incen-
 dium.
 Cum fursuribus, si aegritudo non fuerit in uis
 urinae, liquefactionem phlegmatis.
 Turbulenta, multitudinem humorū, qui a
 natura expelluntur: item naturę laborem in
 segregando & expellendo.

Turbida in febribus acutis

Humorum ebullitionem
 Liquefactionem.
 Turbulenta ita perseverans, longam aegritu-
 dinem, & imperfectam coctionem.
 Permanens in transparentia & aquositate, di-
 gestionis priuationem.
 Quę mingitur clara & fit turbida, uel quę tur-
 bida & fit clara, significat materiam incipe-
 re ut superet morbum, tametsi non perfecte.
 Quę uero minime est transparentis, ut aqua lim-
 pida, neq; turbida, ut subiugaliū, sed in me-
 dio consistens, sanitatem portendit.

¶ De significationibus odo-
 ris Vrīnę.

V R I N A

Carens odore
 Cruditatem humorum
 Complexionem frigidam.
 In acutis mortem.
Fœtida
 Cum signis bonę digestionis & squamis, sca-
 biem.
 Cum sanie, hylcus.
 Sine digestionē, apostema in uis urinae.

C In acutis, periculum.
 Dulcis, dominium sanguinis non putrefacti.
 Amara, dominium cholerae
 Acris, infanis melancholiam.
 In fanis, futuram febrim, aut naturae expulsio-
 nem.
 Et si cito abscedit fetor in acutis ab urina, mor-
 tem.

Acris
 Humorū putrefactionem.
 In acutis mortem.

¶ Prognostica ex colore albo.

Vrina alba
 Dominium frigoris.
 Cristallina
 Debilitatem digestionis.
 Mucilaginosa, dominiū phlegmatis, & eius
 crassam habundantiam.
 Vnctuosā, seu margaritalis, liquefactionem.
 Fungalis
 Saniem Phlegma Lapidēs.
 In acutis febribus, aut lactea post tincturā, si-
 gnificat partē cholericā ad alia loca diuertis-
 se, q̄ per meatus urinæ: significat ergo futu-
 ram phrenitim, uel capitis reuma.
 In febrī cōtinua absq; fluxu, phrenitide, uel a-
 lio quouis abscessu, mutationem in quar-
 tanam significat.

D In ictericia
 Coloris hepatis debilitatem
 Laborem uirtutis expulsūq;
 Futuram hydropem.
 In fanis & perseverans, inconcoctionem.
 Luminosa, multa, in fanis humores crassos, &
 uiscosos.
 Subtilis clara, humores melancholicos.
 In principio febris, inde nigra, humorum ex-
 pulsionem per uias urinæ.
 Lactea, sero similis, mortem, uel phthisim.

¶ Significationes Citrinae.

Vrina citrina,
 Palearis, imperfectam digestionem.
 Flaua, principium digestionis.
 Intense citrina, perfectam digestionem.
 Aurea, temperamentum digestionis.
 Ignea subtilis, acutam febrim.

¶ Iudicia Rubrae.

Vrina rubra
 Sanguinea in acutis, repletionem, & maxime
 sanguinis.
 Si tamen non sit ruptura uenę.
 Eadem tenuis, decursum humorum ad loca
 suffocantia, si paulatim mingatur.
 Eadem grossa, inde tenuis, reciduationem.
 In ictericia modicę rubedinis, calorem hepatis
 & eius suffocationē, futuramq; hydropem.
 Intensa in fanis, famem, incendium stomachi.
 In dolore renum, eorundem apostema.

In dolore capitis frequenti, futuram maniam,
 Turbida, hepatis debilitatem.

¶ De Significationibus uiridis.

Vrina Viridis,
 Supremam frigiditatem, maxime uero si te-
 nuior sit.
 Crassa, frigus quodq;
 Porrina uel porricea, adustionem.
 Crassa, ueneni potionem,
 Idem notat eruginea.

¶ De significationibus Nigræ.

Vrina nigra
 Procedens ex croceo, crassitudinem cholerae.
 Ex fusco procedens, dominium cholerae ni-
 grae.
 Ex uiridi, choleram adustam.
 Quam præcessit uiridis, uel liuida, dominium
 frigoris.
 Quam præcessit rubea, aut citrina, cum uirtu-
 tis dissolutione, mortificationem coloris na-
 turalis.
 In principio febris, inualescentiam morbi, ca-
 loris naturalis defectionem.
 In fine ægritudinis melancholicæ, terminatio-
 nem ægritudinis, si ante fuerat crassa & a-
 quosa.
 In acutis si non præcesserunt signa bona, adu-
 sionem, & mortem.
 Vel rubea obscura, ante uini rubei potione,
 aliquando
 Calorem & intensiorem renum.
 In senibus & mulieribus, defectionem caloris
 naturalis.

¶ Significationes oleagineæ.

Vrina oleaginea
 Sicut oleum transparens
 Consumptionem
 Liquefactionem
 Creticam expulsionem.
 Pauca & foetens, supremam consumptio-
 nem.
 Sicut lotura carnis
 Consumptionem
 Hepatis perditionem.
 Hydropisim.
 Quam præcessit nigra, si sit
 alleuiatio
 Mundificationem adustorum humorum.
 Si in quarta appareat in peracutis, mortem in
 septimo die.

Simplex
 Preparationem ad phthisim.
 Consumptionem.
 In colore & substantia, renū liquefactionem,
 aut phthisim.
 Colorib; caninis, utriusque cholerae adustio-
 nem.

¶ Iudicium de hypostasi.

Hypostasis naturalis debet esse

Alba In substantia mediocris
In mixtura partium æquali.
Continua Cito apparens
Diu perdurans In fundo residens.
Rotunda Pinealis.

Hypostasis

Alba mucilaginosa, significat cruditatē, mixtionem unctuositatis.

Nigra, idem id quod urina nigra

Viridis, illud quod viridis urina.

Citrina, ardentissimum calorem

Rubea, habundantiam sanguinis.

¶ De Circulis.

Circulus

Spumofus

Turbationem sensuum interiorum.

Viscosos humores.

Ventositatem in uentriculis cerebri.

Plumbeus, epilepsiam.

Viridis, melancholiam.

Rubeus, sanguinis fluxum.

Tremulus, paralyfim, et spasmodum ex repletione.

¶ De spumę significatis.

Vrina spumea

Nigra, citrina, uel ruffa

Ictericam Passionem splenis.

Ventositatem cum uiscositate.

Si permanet, opilationem, maxime si magnę sunt, uetos in uis urinae, cruda phlegmata, abundare Nephritim.

Granulosa, catharrum, atq; si in superficie nant, significant materiam non descendere ad inferiora.

Dum secunda regione, materiam destillare ad pectus: in fundo uero, prolabi ad iuncturas.

Media inter ampullas & grana, caliditatem, uel caloris debilitatem.

¶ De Squamis.

Vrinarum squamę

Rubę, ægritudinem renum.

Albę, passionem uesicę.

Fuscę obscurę sicut squamę piscium, ultimã dissolutionem.

¶ De Furfuribus.

Vrinae furfures

Cum pruritu glädis in cole, & cum putre, scabiem in uesica.

Sine foetore & putre, cū difficultate mingendi & debilitate, dissolutionem corporis, maxime uero fusci.

Magnę ut trita frumenta,

Albę, adustionem in uesica.

Nigrę, adustionem in splene.

Rubę, adustionem sanguinis.

Vrina carnosã.

Hepatis dissolutionem.

Vnctuosã, in qua supernatat sedimen.

Si multa fuerit, dissolutionem adipis

Citrina, dissolutionem pinguedinis antiquę.

Modica, renum dissolutionem.

Saniosa

Eruptionem hulceris, si præcesserit dolor.

Plena frustulis

Debilitatem digestiuę.

Mesaraicarum ruptionem, uel ex comestione lactis, uel casei.

Harenosa

Lapidem in renibus, uel uesica, uel dissolutionem.

Non residentes harenę, & ad rubedinem decliues, hepatis adustionem: citrinę, splenis.

Mucilaginosa

Exuberantiam grossorum humorum.

Complexionem frigidam.

Crisim ischiados & iuncturarum.

Si pili innatent,

Caloris oculi consolidationem, a colore agente in ipsum, in renibus.

Fermentata,

Debilitatem stomachi.

Malam digestionem.

Affiduum usum lacticinorum.

Cinericea

Phlegma adustum præstat, diuturnitatem caloris extranei.

Sanguinea

Debilitatem hepatis.

Vulnus in meatibus urinae.

Solutionem continui in uesica, si pauca sit.

Si multa, solutionem in splene.

Oualis, id est, in qua ad similitudinē pelliculę, uel uesicę plenę, & similis ouo innatat quispiam,

Phlegma crudum, uiscosum.

Phlegma uitreum, mucilagosum, uentos.

Reserationem meatuum urinae.

Calculosa

Lapidem præsentē, uel phlegma uiscosum in uis urinae.

Fortem calorem in hisdem locis.

Spermaticea

Si diuisum sit sperma & interpolatum, significat coitum uel præcessisse, uel nocturnam seminis emissionem.

Globosum truncatum, abstinentiam coitus, uel nocturnam pollutionem.

Et si id fiat multis uicibus, seminis incontinentiam, uel paralyfim membrorum genitalium.

¶ Finit T A B. Vrinarum.

¶ Sequitur Tabula Ultima F E B R I V M.

G 2

1. Ephemeris. 2. Putrida.

3. Hectica.

1 E P H E M E R I S.

Distemperantia spiritus. 24. horas, id est, diem non excedit. Nec habet nisi ex opilatione paroxysmum. Nam uel spiritus Vitalis in corde accendit ex ira & furore. uel Animalis in cerebro ex feruore solis. uel Naturalis in hepate ex cibo & potu.

2 P V T R I D A

Quæ fit ex putrefactione humorum. Et hoc aut

* Intra uasa. Sic fiunt continuæ, quæ acutè dicuntur. Terminantur. 14. nonnunquã. 7. 4. sæpe primo die.

Aut igitur putrescit

Sanguis. sic fit Syneches putrida: hæc nunquã fit in corpore raro, aut gracili, sed plurimũ in iuuenibus: & ad mortem usquã affligit.

Et est Triplex. uidelicet

Acmaistica, quæ latine potest dici Auctio: semper enim est in augmento.

Epacmaistica dici potest demptio. semper em̄ est in declinatione.

D Homotenos, æqualit̄ affligens, quæ semper est in statu eodem. At putrescit

Phlegma. Sic fit Quotidiana, uel cõtinens: habet circuitum diei & noctis. Parox. 3. horas. tepescit. 6. Aut putrescit

Cholera, id est, flaua bilis. Sic fit Tertianã continua, habet circuitum duos dies, & noctes totidem. Accidit ætate uigentibus, tempore æstiuo, regione calida & sicca. Parox. durat. 24. horis. Quiescit. 24. & in falsa quiete. 24. Aut putrescit

Atra bilis. Sic fit Quartana continua: habet circuitum trium dierum, & trium noctium. Paroxif. 24. horas. 29. in uera requie. 14. in falsa: durat ad. 40. diem. Aut putrescit

Cholera circa cor. Sic fit Causon ardor quæ pauci euadunt, uno die fortis, altero remissior: nec tamen augmentum recipit, nec diminutionem.

Et hæ septem species sunt Febres simplices.

* Aut intra & extra uasa

Sanguis principaliter, secundario cholera. Sic fit Syneches, uel conclusa continua: quia omne tempus una est accessio ab initio usquã in finem: accedit calida sine tremore & rigore.

Cholera principaliter, sanguis secundario. Sic fit Causonides, uel Tertianã continua.

Hæ duæ non dicuntur compositæ secundum compositionem duarum februm diuersa-

rum denominationum, sed propter compositionem humorum putridorum: unde tamen proprie Febris composita non dicitur.

Phlegma intra, cholera extra. Sic fit. Hemitritæos minor: in qua incipiẽte uno parox. simul alter incipit horis. 18. falsa quies. 6.

Cholera intus, phlegma extra. Sic fit Hemitritæos medius: in hac iter parox. est quies manifesta: parox. 38. horis. quies. 12.

Atra bilis intra, cholera extra. Sic fit. Hemitritæos maior: non curatur, durat. 68. horis. Et 12. in falsa quiete. uno desinente paroxismo, statim alter subsequitur.

Hæ tres dicuntur compositæ: suntq; chronicae, & terminus earum est. 64. dies.

* Aut extra uasa. Sic fiunt intermittentes. Si em̄ putrescit

Phlegma

Naturale, sic fit quotidiana uera uel diaria: durat hor. 19. tempore frigido, ut hyeme in senibus & mulieribus phlegmaticis: quiescit hor. 6. durat a. 21. diebus usquã ad. 40. uel. 60. dies. Accidit circa solis occasum.

Innaturale, fit Quotidiana nota, Cholera

Naturalis, sic fit Tertianã uera. Hęc parox. habet. 12. horarum. quiescit. 36. incipit cum horrore & punctione sine frigore & uehementi pulsu.

Innaturalis, sic fit Tertianã nota. Accedit circa uesperas. parox. durat ad. 30. horas.

Atra bilis

Naturalis sic fit Quartana uera: fit in Autũno in senibus & melancholicis: durat parox. 14. horis: quiescit. 48. horis.

Innaturalis, sic fit Quartana nota. Et hæ simplices sunt.

* Aut in duobus locis simul.

Si em̄ putrescit

Phlegma in duobus locis, ut in capite & in stomacho, fit Quotidiana duplex.

Cholera in duobus locis, ut in stomacho & in hepate, fit Tertianã duplex, quæ uno die grauior est altero.

Melancholia in duobus locis, ut in splene & in capite. fit Quartana duplex.

Et hæ sunt compositæ.

Aut putrescit unus humor alio, uel alijs: sic fit Febris Erratica. Cuius sunt duæ species. I.

Liparia, in qua corpus intus calet, extra frigidit.

Epialos, in qua corpus intus friget, extra calet. Accedit omni die.

Simplices phlegmaticæ magis sere quã Febres Erraticæ.

¶ **HECTICA**, uel habitualis: huius sunt species

Prima, ex consumptione

Primæ humiditatis pro parte maiori, quemadmodum ros. Hic difficulter cognoscitur, sed curatur faciliter.

Secunda, ex compositione

Secundæ humiditatis pro maiori parte, & primæ. Medium retinet utriusq. ut Cambiū.

Tertia, ex consumptione

Aequali primæ, secundæ, & tertiæ humiditatis: est dominium siccitatis totius corporis sine febre, cuiusmodi est Gluten.

Signa Hecticæ

Primæ speciei, Calor continuus, maior ante prandium, q̄ post: propter cōtinuam membrorum distemperantiam: sed tamē lentus: quia non fit ex humore, sed ex membris: ideo caret paroxismo.

Signa Hecticæ

Secundæ speciei, Calor cōtinuus manuum & pedum, & acutior priori: maior post pran-

dium q̄ ante: prouenit ex cholericâ fumositate: ex spiritualibus rubor genarum, ex calida fumositatē eas inflammante.

Dolor sinistræ spatulæ. est enim spiritualibus adligata: & propter contractionem desiccatur & soluit in continuatas: ideo fit dolor & tussis, quandoq; sicca, quandoq; humida.

Signa Hecticæ

Tertiæ speciei, Calor maior q̄ in prioribus duabus: maior post prandium q̄ ante: & si discerni non possit propter intensum calorem. Urina in colore & substātia oleaginea, cum multis resolutionibus grossis: citrina, intensa: demum fit aquosa & unctiosa.

Cutis digitis eleuata, ad propria nō redit. Macies totius corporis ex calore membrorum insito, ea cōsumente & dissolvente. Ungues ingrossantur & curuantur ex reuerberatione uaporis: ideo in medio eleuātur, & in lateribus contrahuntur. Capilli fluūt. Pulsus frequens, paruus, durus & debilis.

A

¶ **Finis APPENDICIS.**

N I C O L A V S Prugnerus, cano-
dido Lectori S.

¶ Lector quisquis ades, maxime & optime,
Et qui res Medicas, sacraeque Apollinis
Tota mente requiris,
Huc huc fac referas pedem.

Naturæ specimen cernere si libet,
Et si te fugiant abdita pharmaca,
Herbarumque figuræ,
Isthoc scire potes Libro.

^{εὐρὸν τῶν ἀγαθῶν} polliceor tibi,
Meras & Veneres, adde & Apollines,
Si tu Codice lecto
Perpendes bene singula.

Pulchra hæc et referunt, quam speciosior
Mundi Rector adest, & eximius magis
Rebus quisque creatis,
Constans omnipotentia.

Hoc primum volumus dispiciat pius
Lector, si fuerit deinde cupidine
Ductus, noscere causas
Rerum, hunc fac adeat Librum.

Vernantem tibi Brunfelsius Hortulum,
Conseuit placidis sedulus herbulis,
Sic noctesque diesque
Huc huc semina conuehens.

Quis uero numeret, quantus, & improbus
Schottique assiduus tum fuerit labor?
Quando singula presit
Docta qua ualuit manu.

Felix o nimium, sanctaque Ciuitas,
Polles nam duplici nunc medicamine,
Verbo pascere mentem,
Istis corpora, quæ soles.

Lector, iam reliquum est optime, gratias
Tantis pro meritis reddere, quas potes,
Sic sic gratus abibis,
Auctus munere maximo.

¶ A R G E N T. per Io. Schottum, CA-
R O L. Imp. V. Anno. 10. C H R I-
T I uero Seruatoris, 1530.

Herbarum vivae eicones
Brunfels, Otto
1530
Missouri Botanical Garden
St. Louis, MO

CONDITION ON RECEIPT:

The half rigid vellum and decorated paper binding was not contemporary with the text. The parchment was cutting through the decorated paper on the front board. Both stuck-on endbands were present. The front internal hinge was broken, and the case was detached from the text block in the front. The volume was sewn two on. The sewing was weak. It was probably contemporary with the text. Some of the pages were partially torn along the spine fold and were partially detached from the text block as a result. Most of the pages were dirty and discolored; they were water stained and mold damaged at the tail. They were weak and sometimes torn in these areas. The outer gatherings were guarded with narrow strips of parchment.

TREATMENT REPORT:

Treatment was documented with color slides. The volume was disbound retaining the original sewing. The head, tail, and pages were dry cleaned where necessary. Tears were mended, folds guarded, and damaged areas strengthened where necessary with Japanese kozo paper and wheat starch paste. The volume was sewn on linen tapes with linen thread. Handmade paper endsheets with linen hinges were attached. The volume was bound in full handmade paper using a limp case structure and titled using a black stamped handmade paper label. The bookplate was removed and readhered to new pastedown.